ASKERÎ
TARİH BELGELERİ
Dergisi

Aralık 2007 YIL: 56 SAYI: 121

YAYINA HAZIRLAYANLAR

Dr. Öğ. Alb. Ahmet TETİK
Arş. Uzm. Ayşe SEVEN
Arş. Uzm. Melike GÜRLER
Arş. Uzm. Çiğdem AKSU

Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları

ANKARA
GENELKURMAY BASIM EVİ
2008

YAYIN KURULU BAŞKANI

Korg. Ziya GÜLER

YAYIN KURULU

Kur. Alb İskender ÖZBAY

Arş. Uzm. Emel SESİGÜR

Arş. Uzm. Elmas ÇELİK

DÜZELTİ

Red. Uzm. Yasemin TAŞCI

KAPAK TASARIMI

Ceyhan KURHAN

SUNUŞ

Tarihin temel işlevi, yaşanan olaylara tanıklık etmektir. Dünde yaşananları, bugüne ve yarına belgelerle aktarır. Belgeler de yalnız doğruyu anlattıkları takdirde değer kazanırlar.

Yakın dönem sayılan Türk İstiklal Harbi'nde yaşananlar bugüne aktarılırken belgelerin tanıklığına başvurulmaktadır. Bu çerçevede "Askerî Tarih Belgeleri Dergisi" yarım yüzyıldan beri geçmişte yaşanan olayları aydınlatmaktadır.

Kurtuluş Savaşı'nın dönüm noktası 26 Ağustos-9 Eylül 1922 tarihleri arasındaki dönemdir. İzmir'in kurtuluşuna dek geçen bu dönemde meydana gelen muharebeleri, olayları, Süvari Kolordusunun günlüğünden adım adım takip ettiren belgeler bu sayıda yer almaktadır. Afyon'dan başlayıp İzmir'e giren süvarilerin muharebeleri kurtuluşun öyküsünü canlandırmaktadır.

İzmir'e giden yol boyunca gece-gündüz devam eden muharebelerde, kurtuluşun aydınlığını hissedenlerin mücadelelerine yakından şahit olunmaktadır. Kutlu amaç için can verenler şöyle anlatılıyor günlükte: "Bunlar (üç asker) âdeta İzmir'in kapısına dikilmiş nöbetçiler gibi sessiz fakat vakur bir vaziyette yatıyorlardı. Art arda gelen birliklere kolbaşının geçtiği yeri gösterir birer işaret gibi başları İzmir'e dönüktü."

Kurtuluş Savaşı'nın istismar edilen bir konusu da Türk kuvvetlerinin İzmir'e girdiklerinde çıkarılan yangınlardır. Çok büyük yıkıma sebep olan bu yangının nasıl ve neden çıkarıldığını açıklayan belgeler bu kitapta yayımlanmaktadır. Tanıkların ifadeleri ve raporlarından görülecektir ki yangınlar kasten çıkarılmıştır. İzmir Sigortaları İtfaiye Komutanı Greskoviç raporunda şunu söylemektedir: "12 Eylül 1922 günü saat 01.00'de, Ermeni mahallesinde yangın çıktığını haber verdiler. İtfaiyeciler yangın yerine hareket ettikten sonra, Rum hastanesini geçerken 120-150 kadar çocuk ve kadından oluşan bir grubun acı acı bağırdığını gördüm. Ne olduğunu sorduğumda, 'Sayes Hanı'nda oturduklarını, Ermenilerin evlerini yaktıklarını, hanın yanındaki Ermeni evinin duvarından bir delik açtıklarını ve delikten bol miktarda gaz dökerek evi ateşe verdiklerini' söylediler." 1'inci Kolordu İstihkâm Komutanı da şunları söylemektedir: "Plavisna taraflarındaki sokaklarda yangın söndürmekle uğraşılırken Rum halkın feryadı üzerine o istikamete gidildi. İki kişinin ellerinde yağlı paçavralar olduğu görüldü. Bu sırada çeşitli istikametlerde yangınlar çıktığı görüldü. Bu iki kişi, yapılan tahkikattan sonra Ermeni oldukları anlaşılarak, karakola teslim edildi."

"Askerî Tarih Belgeleri Dergisi"nin askerî tarih araştırmalarındaki kaynak eser olma özelliği kuşkusuz içeriğinin zenginliği ve orijinal olmasından kaynaklanmaktadır. Tarihin bir dönemine ışık tutan bu belgelerden bilim dünyasının fazlasıyla yararlanacağına inanıyoruz.

Ziya GÜLER
Hava Korgeneral
ATASE ve Dent. Başkanı

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ

İÇİNDEKİLER III

BİRİNCİ BÖLÜM

Günümüz Türkçesiyle Belgeler

1- 2'nci Süvari Tümeninin 25 Ağustos 1922 - 20 Şubat 1923 tarihlerini kapsayan harp ceridesi ……..…….. 3

2- 1'inci Ordu ve İzmir Mevki Komutanlığının, 9 Eylül 1922 tarihinde İzmir'in Yunan işgalinden kurtarılmasından sonra şehirde uyulması gereken kuralları içeren 10 Eylül 1922 tarihli bildirileri ……..... 101

3- 1'inci Ordu Komutanı Nurettin Paşa'nın, 1'inci Kolordu Komutanı İzzettin Paşa'nın İzmir Askerî Valiliğine atandığına dair yazısı ile İzmir'de uyulması gereken kurallar hakkında İzmir halkına hitaben yayımlanan 2 sayılı bildirisi ……... 105

4- 1'inci Ordu Komutanı Nurettin Paşa'nın, İzmir'de uyulması gereken kuralları içeren 11 Eylül 1922 tarihli 3 sayılı bildirisi ……. 107

5- 1'inci Ordu Komutanı Nurettin Paşa'nın, İzmir'de uyulması gereken kuralları içeren 11 Eylül 1922 tarihli 4 sayılı bildirisi ……. 108

6- 13 Eylül 1922 tarihinde İzmir'de başlayan ve şehrin büyük kısmını harap eden yangının, siyasi emellerine ulaşamayan bazı unsurlar tarafından kasten çıkarıldığına dair İzmir Valiliğinin 22 Eylül 1922 tarihli yazısı ……. 109

7- İzmir yangınının Ermeniler tarafından çıkarıldığına dair Çekoslovak Konsolosunun telgrafı ……... 110

8- Karşıyakalı 43 Hristiyan'ın, Osmanlı Devleti'ne ve kanunlarına bağlılıklarını ve Osmanlı Devleti'nin yükselmesi için bütün kuvvetleriyle çalışacaklarını bildirdikleri 20 Eylül 1922 tarihli dilekçeleri …….. 111

9- 1'inci Kolordu Komutanı İzzettin Paşa'nın, 13 Eylül 1922 tarihinde başlayan İzmir yangınında yanan yerlerle bu yangının Hristiyanlar ve özellikle de Ermeniler tarafından kasten çıkarıldığına dair delilleri içeren 3 Ekim 1922 tarihli yazısı ……. 113

10- İzmir Sigortaları İtfaiye Komutanı Greskoviç'in, İzmir yangınının çıkışı ve cereyanı hakkındaki gözlemlerini içeren 2 Ekim 1922 tarihli raporu …….. 115

11- İzmir Sigortaları İtfaiye Komutanı Greskoviç'in, İzmir yangınının çıkışı ve cereyanı hakkındaki gözlemlerini içeren 13 Ekim 1922 tarihli raporu ……... 117

12- 1'inci Kolordu İstihkâm Komutanının, İzmir yangının Ermeniler tarafından çıkarıldığına dair 3 Ekim 1922 tarihli raporu ……..... 120

13- Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşa'nın, İzmir'e ilk giren subaya verilmek üzere Buhara Müslümanları tarafından gönderilen kılıcın kime verileceğinin bildirilmesine dair Batı Cephesi Komutanlığa yazdığı 12 Eylül 1922 tarihli yazı …... 121

14- Batı Cephesi Komutanlığı tarafından, İzmir'e ilk giren subaya verilmek üzere Buhara Müslümanları tarafından gönderilen kılıcın kime verileceğinin bildirilmesine dair 1'inci Ordu ve 5'inci Kolordu Komutanlıklarına yazılan 18 Eylül 1922 tarihli yazı …….. 122

15- 1'inci Ordu Komutanlığının, 9 Eylül 1922 günü Kadifekale'ye Türk bayrağını 3'üncü Kafkas Tümeni Süvari Bölüğü Takım Komutanı Asteğmen Besim'in astığına ve diğer istikametlerden İzmir'e ilk giren subayın Yüzbaşı Şerafettin olduğuna dair 19 Eylül 1922 tarihli yazısı …… 123

16- İzmir'e ilk giren subayların isimlerini içeren 8 Eylül 1922 tarihli yazı ……. 124

17- Beyrut eşrafından Mısbah Muhsin Bey'in, İzmir ve Bursa'ya ilk giren ve Türk bayrağını çekenlere beşer yüz liranın verilmesi dileklerini içeren telgrafı ……. 127

18- Ziraat Mühendisi Mecid Mağmumi'nin, İzmir'e ilk giren subay olan Binbaşı Şerafettin'i tebrik ettiği 26 Eylül 1922 tarihli mektubu ……. 128

19- 5'inci Kolordu Komutanlığının, İzmir'e ilk giren Binbaşı Şerafettin ve Yüzbaşı Zeki'nin mükâfatlarını almak üzere Batı Cephesi Komutanlığına gönderilmelerinin Tümenlerine yazıldığına dair 8 Şubat 1923 tarihli yazısı ……. 129

20- İzmir'e ilk giren kişiye verilmek üzere Buhara Müslümanları tarafından gönderilen kılıcın 2'nci Süvari Tümeni 13'üncü Alay Komutanı Binbaşı Şerafettin'e verildiğine dair 18 Mart 1923 tarihli yazı …….. 130

İKİNCİ BÖLÜM

Belgelerin Çevrim Yazıları ve Tıpkıbasımları ……. 133

FOTOĞRAFLAR ……. 339

BİRİNCİ BÖLÜM

BELGE NU:1

25 Ağustos 1922

2'nci Süvari Tümeni, 25 Ağustos 1922 sabahı Sandıklı civarında Susuz[1] - Odaköy[2] - Kuyucak[3] bölgesine intikal etmişti. Aynı gün 6'ncı Piyade Tümeni, bir taburuyla Hacettepe'yi[4] zapt edecek, büyük kısmıyla Kızıldağ[5] Hocalar[6] bölgesinde bulunacak; 1'inci Süvari Tümeni öğlene kadar bir keşif bölüğüyle Çukurca'nın[7] kuzeyinde Darıdere'yi ve bir subay keşif koluyla da Yürükmezarı köyünü[8] ele geçirecek; 2'nci Tümen bir keşif koluyla Kılandros'tan[9] Çayhisar'a[10] doğru giden Dikmenbaba[11] ile Dumlu Yaylası arasındaki yolu, keşif bölüğü de Dumlu Yaylası'nı zapt edecekti.

Bu emir üzerine 20'nci Alay Komutanlığına, bir bölüğün hemen hareket ettirilerek öğlene kadar Dumlu Yaylası'nı zapt etmesi, gizli gözetlemeyle düşmana bir şey hissettirilmemesi, emir alınmadıkça bu mevkilerin terk edilmemesi ve bu bölüğün raporlarının Kılandıros üzerinden doğruca Tümene gönderilmesi hususunda emir yazıldı. Tümen Karargâhında görevli olup daha önce Ahur Dağları'nda[12] bulunmuş olan Teğmen Şevket de bu bölüğe verildi. Hazırlıklarını tamamlayan 1'inci Ordunun, 26 Ağustos 1922 tarihinde, kararlaştırılan plan dâhilinde taarruz edeceğini bildiren ve saat 12.45'te çekilen 7 sayılı Kolordu emri alındı.

Bu emre göre Tümen birlikleri, Ürküt köyünün[13] batısındaki yolların birleşme noktasında yürüyüş koluna dahil olacak şekilde hareket ettirildi. Kolbaşı 20'nci Alay saat 20.00'de Odaköy - Kılandros yoluyla harekete geçti. 2'nci Tümene bağlanan Sandıklı civarındaki Kolordu Topçu Taburu ile Sahra Telsizine de akşam olur olmaz bulundukları yerden harekete geçerek Kılandros'ta 2'nci Tümene katılmalarının doğrudan doğruya tebliğ edildiği, Susuz'dan geçerken Kolordu Komutanı tarafından bildirildi. Kolordu Topçu Taburu ve Sahra Telsizi ancak saat 23.00'te Kılandros'a gelebildiler. Kılandros'ta Kolordu Harekât Şubesi Müdürü Yüzbaşı Şükrü bırakılmış ve Güdübez'e[14] giden Kolordu Karargâhıyla Kılandros arasında telefon irtibatı kurulmuştu. Kılandros'ta yukarıda geçen 7 sayılı Kolordu emrine ek emir alındı.

---

[1] Afyonkarahisar'a bağlı bucak merkezi.
[2] Afyonkarahisar-Sandıklı ilçesine bağlı köy.
[3] Afyonkarahisar-Sandıklı ilçesine bağlı köy
[4] Afyonkarahisar-Sandıklı-Karadirek bucağının kuzeybatısında yer alır.
[5] Afyonkarahisar-Sandıklı-Karadirek bucağının kuzeybatısında yer alır.
[6] Afyonkarahisar'a bağlı ilçe.
[7] Afyonkarahisar-Sandıklı-Karadirek bucağına bağlı köy.
[8] Afyonkarahisar-Sincanlı ilçesine bağlı köy.
[9] Afyonkarahisar-Sandıklı ilçesine bağlı bucak. Bugünkü adı Karadirek.
[10] Afyonkarahisar-Sincanlı ilçesine bağlı köy.
[11] Afyonkarahisar-Sandıklı-Karadirek bucağına bağlı Akarım beldesinin kuzeyindeki tepe.
[12] Afyonkarahisar'ın batısında yer alır.
[13] Afyonkarahisar-Sandıklı-Karadirek bucağına bağlı köy.
[14] Afyonkarahisar-Sandıklı-Karadirek bucağına bağlı köy. Bugünkü adı Çambeyli.

Kılandros
25 Ağustos 1922
Saat 19.00

2'nci Süvari Tümen Komutanlığına

1. Alınan Ordu emrine göre, 5'inci Kolordu Komutanlığına aşağıdaki görevler verilmiştir:

a. 25 Ağustos 1922 gecesi Kırka[15] - Alemdartepe[16] - Başağaç[17] hattıyla, Hacettepe arasındaki Sıçanlı Ovası'na[18] hâkim Ahur Dağı geçitlerine ilerleyecek,

b. 26 Ağustos 1922 sabahı Sıçanlı Ovası'na ilerleyerek 1'inci Kolordunun karşısındaki düşmanın sağ baş ve gerilerine taarruz edecek,

c. Balmahmut[19] - Dumlupınar[20] arasındaki demir yolu hattını çeşitli yerlerden tahrip edecek,

d. Altıntaş[21] - Eğret[22] - Döğer[23] bölgesindeki düşman ihtiyat grubuyla, Uşak Grubuna karşı keşif ve emniyet görevlerini ifa edecektir.

2. 1'inci ve 14'üncü Süvari Tümenlerinin 7 sayılı Kolordu emrindeki görevleri geçerlidir. 2'nci Süvari Tümeni, Kırka - Çayhisar hattına 26 Ağustos 1922 sabahı yaklaşacak ve Kolordu ile irtibat kuracaktır.

3. Ordu emrinin yukarıda yer alan (b,c,d) maddelerindeki görevlerin icra tarzı hakkında ayrıca emir verilecektir.

5'inci Kolordu Komutanı
Fahrettin[24]

---

[15] Afyonkarahisar-Sincanlı ilçesine bağlı bucak.
[16] Afyonkarahisar-Sandıklı-Karadirek bucağına bağlı Başağaç beldesinin kuzeyinde yer alır.
[17] Afyonkarahisar-Sandıklı-Karadirek bucağına bağlı köy.
[18] Afyonkarahisar-Sincanlı ilçesinin doğusunda yer alır.
[19] Afyonkarahisar-Sincanlı ilçesine bağlı köy.
[20] Kütahya'ya bağlı ilçe.
[21] Kütahya'ya bağlı ilçe.
[22] Afyonkarahisar-Merkez-Eğret bucağı. Bugünkü adı Anıtkaya.
[23] Afyonkarahisar-İhsaniye-Döğer bucağı.
[24] Fahrettin (Altay) (1880-1974) 1900'de Harp Okulundan, 1902'de Harp Akademisinden mezun olmuş, 1902-1904 yılları arasında çeşitli kıta ve kurmay subay görevlerinde bulunmuştur. 1904'te 4'üncü Ordu Karargâhı 1'inci Şubede görevlendirilmiş, 1908'de 76'ncı Alay 2'nci Tabur Komutanlığı yapmıştır. 1913 yılında sırasıyla, Çatalca Harekâtında Aşiret Süvari Tugay Komutanlığı, 4'üncü Kolordu ve 1'inci Tümen Kurmay Başkanlığı yapmış, 1914'te 3'üncü Kolordu Kurmay Başkanlığına atanmıştır. 1915 yılında Harbiye Nezareti Müsteşar Yardımcılığı ve Askerî Protokol Memurluğu görevlerinde bulunmuş, 1917'de 6'ncı Tümen Komutanlığına ardından 26'ncı Tümen Komutanlığına atanmıştır. 1918'de 12'nci Kolordu Komutanlığı, 1919'da 3'üncü Kolordu Komutanlığı ve ardından 12'nci Kolordu Komutanlığı yapmış, 1921'de Kolordu yetkisiyle 5'inci Süvari Grup Komutanlığına atanmıştır. 1922'de 5'inci Kolordu Komutanlığı, 1924'de 2'nci Ordu Müfettişliği görevlerinde bulunmuş, 1933'te 1'inci Ordu Komutanı olmuştur. 14 Temmuz 1945'te Yüksek Askerî Şûra üyesiyken yaş haddinden emekli olmuştur. Fahrettin Altay; 1920'de 1'inci Dönem Mersin, 1923'te 2'nci Dönem İzmir ve 1946'da 8'inci Dönem Burdur Milletvekilliği yapmıştır. Türk İstiklal Harbi'ne Katılan Tümen ve Daha Üst Kademelerdeki Komutanların Biyografileri; Gnkur. Yay., Ankara, 1989, s.113-115.

Güneşin batışıyla beraber bazı birlikleriyle hemen Sandıklı'dan hareket ettikten sonra ikinci bir emirle Tekkealan sırtlarında kalmadan Kırka - Çayhisar hattına intikali istenen Tümen, aslında gündüz aldığı emre göre, bütün gün yükünü hafifletmekle meşgul olmuştu. Diğer tümenlerden hemen hemen bir misli fazla yürüyüş yapacak olan Tümene ayrıca sahra topları ve sahra telsizi de ilhak edilmişti. Bu birliklerin, Tümenin yürüyüşünü daha Kılandros'tayken aksatıp geciktirmeye sebep olduklarından diğer yolun da uzun ve engebeli olmasından dolayı Tümen, ertesi günkü meydan muharebesine katılamamak tehlikesiyle karşı karşıyaydı. Kılandros'ta yapılan tahkikat sonucunda, takip edilecek bu güzergâhtan sahra toplarının geçemeyeceği anlaşıldı. Taarruz saat 22.00'ye kadar devam etti. Mevzilerin tel örgüyle takviye edilmiş olması, gecenin karanlığı ve hedef civarında yangınlar çıkması yüzünden düşman tahkimat grubu hemen düşürülememiştir. 24 Ağustos 1922 gecesinden beri uyumadıklarından dolayı tamamen güçsüz kalan asker ve subaylar, ertesi sabah erkenden taarruz edebilmek ya da meydana gelebilecek faaliyetlere katılabilmek için birkaç saat istirahat etti. Tümenin büyük kısmı Çayhisar'a doğru düşman tel örgülerinden geriye alındı. Kırka civarında emir subaylarıyla önce şifahi, sonra da Çayhisar civarında aşağıdaki yazılı emir verildi:

Çayhisar
26 Ağustos 1922

Tümen Emri

1. Tümen, 26 Ağustos gecesini, Çayhisar'ın güneyinde, ağaçlıklardan istifade etmek suretiyle geçirecektir.

2. 13'üncü Alay, Tümenin gece emniyetini sağlayacaktır. Çayhisar'dan Kırka, Sinanpaşa,[25] Kınık,[26] Çobanözü[27] ve güneye Ahur Dağları'na doğru yollar sıkı kontrol altına alınacak ve köylüden hiç kimsenin dışarı çıkmasına izin verilmeyecektir.

3. Düşmanın sabahleyin yapacağı tayyare gözetlemesine karşı ağaçların korumasından yararlanacak ve dikkat çekecek şekilde ordugâh ateşleri yakılmayacaktır. Geceleyin bir baskın olması durumunda alaylar, Kırka'ya taarruz için hareketlerinden önce toplandıkları yere gideceklerdir.

4. Her ihtimale karşı alaylar, saat 04.00'ten itibaren ordugâhlarında yürüyüşe hazır bulunacaklardır. Kolordudan emir alındığı takdirde ayrıca bildirilecektir.

5. Bu akşam için iaşe, asker ve hayvanlar üzerinde mevcut yedek erzak fazlasından karşılanacaktır. Yarın için, Levazım İrtibat Subayı Emin'e müracaat edilecektir.

---

[25] Afyonkarahisar-Sincanlı-Sinanpaşa bucağı.
[26] Afyonkarahisar-Sincanlı ilçesine bağlı köy.
[27] Afyonkarahisar-Sincanlı ilçesine bağlı köy.

6. Tümen Karargâhı, köyün güneyindeki yolun kenarındadır.

2'nci Süvari Tümen Komutanı emriyle
Ahmet Cevdet

Durum, aşağıdaki raporlarda 5'inci Kolordu Komutanlığına da arz edildi.

26 Ağustos 1922

5'inci Kolordu Komutanlığına

26 Ağustos 1922 günü saat 19.30'da, Kırka'nın batısındaki sırtlarda bulunan düşman mevzilerine Tümen bataryasının desteğiyle atlı ve yaya olarak taarruz edilmiştir. Karanlık ve vaktin geç olması sayesinde düşman siperlerine kadar yaklaşılmıştır. Bu sırada siperlerin bir tabur kadar düşman piyadesi tarafından takviye edilerek tutulduğu görülmüştür ve ilerleyen süvari ve piyadelerimize karşı şiddetli ateşle karşılık verilmesinden dolayı taarruz başarılı olmamıştır. Zayiata meydan vermemek amacıyla, icap ettiği takdirde 27 Ağustosta yeniden taarruza geçmek üzere, bu akşamlık taarruzun ertelendiği ve Alayların istirahat etmek üzere Çayhisar civarında toplandığı arz olunur.

2'nci Süvari Tümen Komutanı emriyle
Ahmet Cevdet

27 Ağustos sabahı aşağıdaki Tümen emri verildi.

Çayhisar
27 Ağustos 1922

Tümen Emri

1. 27 Ağustos 1922 günü şafakla beraber aşağıdaki tertibat alınacaktır:

2. 20'nci Alay bütün kuvvetiyle, dünkü mevzisini işgal edecek ve düşmanla temas sağlayacaktır. 13'üncü Alay da bir bölüğüyle aynı şekilde dünkü mevkisini işgal edecek, diğer bölükleriyle bu bölüğün gerisinde örtülü olarak kalacaktır. 2'nci Alay ve 4'üncü Bölük, dün alayların ictima ettiği yerde toplanacaktır. Batarya şafakla beraber dünkü yerinde mevzi alacak ve ateşe

hazır bulunacaktır. Bağlı birlikler de şafakla beraber 2'nci Alayın gerisinde toplanacaklardır.

3. Dünkü gözetleme mevzisinde bulunacağım.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki[28]

Emre göre şafakla beraber tertibat alındı ve erken saatlerde şiddetli bir muharebe başladı. Sabahki durum ve gözetleme sonuçları, aşağıdaki raporla 5'inci Kolordu Komutanlığına arz edildi. Yol keşfiyle görevli Yüzbaşı Sabri'nin de doğrulamasıyla Güdübez üzerinden geçilebilmesinin bir dereceye kadar mümkün olduğu da rapora eklendi. Topçu Tabur Komutanlığına, ağır kısımların derhâl Daylık[29] - Güdübez üzerinden hareket ederek Güdübez civarında sahra toplarını bekleyecek olan Kolordu Topçu Komutanlığı emrine girmesi emredildi. Birlikler gece yarısında harekete geçirildi ve durum 5'inci Kolordu Komutanlığına arz edildi.

---

[28] Ahmet Zeki (Soydemir) (1883-1954): 14 Ocak 1903'te girdiği Harp Okulundan 27 Mayıs 1905'te teğmen, Harp Akademisinden 1 Eylül 1908'de mümtaz yüzbaşı olarak mezun olmuştur. 1 Eylül 1908'de 3'üncü Ordu emrine atanmış, 11 Nisan 1990'da 5'inci Nizamiye Tümeni 2'nci Makineli Tüfek Komutanı, Mart 1911'de 7'nci Nişancı Alayı Makineli Tüfek Komutanı olmuştur. 25 Ekim 1911'de Priştine Redif Tümeni Kurmaylığı Mülhaklığında, Mart 1912'de Nasliç Redif Tümeni Kurmay Heyetinde görev almıştır. 28 Kasım 1912'de Çatalca Mevziindeki Akhisar Taburu 3'üncü Bölük Komutanı, 14 Ağustos 1914'te 3'üncü Kolordu 27'nci Alay 1'inci Tabur 2'nci Bölük Komutanı, 18 Eylül 1914'te 3'üncü Kolordu Kurmay subayı, 21 Kasım 1915'te 57'nci Alay 1'inci Tabur Komutanı, 1916 yılında Anafartalar'da 21'inci Alay Komutan Vekili, 20 Haziran 1916'da 2'nci Ordu 2'nci Kolordu Kurmay subayı, 12 Mayıs 1918'de 48'inci Tümen Kurmay Başkanı, 10 Kasım 1920'de 7'nci Atlı Piyade Tümen Komutan Vekili, Aralık 1920'de Güney Cephesi Komutanlığı Kurmay Başkanı, Mart 1921'de 6'ncı Tümen Komutanı, daha sonra Sakarya'da Mürettep Tümen Komutanı, 17 Eylül 1921'de 2'nci Süvari Tümen Komutanı, 17 Eylül 1921'de 2'nci Süvari Tümen Komutanı, 27 Aralık 1923'te Genelkurmay 1'inci Şube Müdürü, 6 Haziran 1924'te Jandarma Genel Komutanı, 2 Ocak 1930'da 15'inci Tümen Komutanı, 18 Mart 1930'da 1'inci Süvari Tümen Komutanı, 13 Şubat 1931'de 57'nci Tümen Komutanı, daha sonra 1'inci Süvari Tümen Komutanı olarak görev yapmıştır. 19 Mayıs 1932'de Askeri Temyiz Mahkemesi Üyesi, 1 Ocak 1933'te 1'inci Ordu Müfettişliği Kurmay Başkanı olarak atanmış, 17 Aralık 1934'te de malûlen emekli olmuştur. TBMM tarafından İstiklal Madalyası ile ödüllendirilmiştir. 5'inci, 6'ncı ve 7'nci dönemlerde Erzurum, 8'inci Dönem Çankırı Milletvekilliği yapmıştır. MSB Arşivi, Tuğgeneral, Kls. 1, Dos.24; Türk İstiklal Harbi'ne Katılan Tümen ve Daha Üst Kademelerdeki Komutanların Biyografileri; s.236-238. Cepheden Meclise; MSB Yay., Ankara, 1999, s.253.

[29] Afyonkarahisar-Sandıklı-Karadirek bucağına bağlı köy.

Telefon

Kılandros

25 Ağustos 1922

5'inci Kolordu Komutanlığına

1. Sahra Topçu Taburu saat 23.00'te Kılandros'a geldi. Gerek halktan öğrenildiği gibi gerekse Topçu Yaveri Yüzbaşı Sabri'nin ifadesinden, Sahra Taburunun Kılandros - Dumlu Yaylası yolunu takip edemeyeceği anlaşılmıştır. Bunun üzerine Taburun, Daylık - Güdübez üzerinden hareket etmesi Tabur Komutanlığına emredilerek geceyarısı hareket ettirilmiştir. Kılandros'tan itibaren Tümenin harekâtını bir hayli geciktiren Taburun, Tümenin yarınki meydan muharebesine iştirak şerefinden büsbütün mahrum kalmasını önlemek amacıyla telsiz irtibatıyla Güdübez'den itibaren emrinize alınmasını arz ederim. Şimdi Kılandros'tan hareket ediyorum.

2. Bu rapor, 26 Ağustos 1922 günü saat 12.40'ta Harekât 18 sayıyla arz edilmiştir.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

26 Ağustos 1922 günü saat 07.15'te Darıdere'ye gelindi. Daha buraya varmadan önce aşağıdaki emirle keşif hizmetleri ve yürüyüş istikameti tespit edilmiştir.

Dumlu Yaylası
26 Ağustos 1922

Tümen Emri

1. Tümen, Çayhisar - Kırka hattına intikal etmek üzere Kırka istikametinde yürüyüşüne devam edecektir.

2. 20'nci Alayın, bu gece Dumlu Yaylası'nda bulunan 1'inci Bölüğü, keşif bölüğü olarak şimdi Darıdere üzerinden Çataloluk - Lefke - Kırka istikametinde yürüyüşe geçecek ve birer kuvvetli subay koluyla Çayhisar, Kırka istikametlerini keşfedecektir. Çayhisar istikametine giden keşif kolu, Yürükmezarı bölgesinde bulunan 1'inci Tümenle ve 5'inci Kolorduyla irtibat kuracaktır.

Kırka istikametine giden keşif kolu, Ayıalan sırtları üzerinden ilerleyerek 57'nci Tümenin sol kanadıyla irtibat kurmaya çalışacak ve

Tümene, gerek 57'nci Tümenin harekâtı, gerekse düşman kuvvetleri ve hareket istikametleri hakkında bilgi verecektir.

3. Yürüyüş sırası…

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

Arazi çok engebeliydi. Tümen bataryası epeyce geride kalmıştı. Askerler ve hayvanlar, aralıksız 11 saat süren gece yürüyüşle bitkin düşmüştü. Sabah erkenden başlayacak olan meydan muharebesine dair henüz bilgi alınamamıştı, 57'nci Tümenin faaliyeti de bilinmiyordu. Darıdere'de 14'üncü Tümenin bir alayı ve bataryasıyla karşılaştık. Onlar sola saptılar. Darıdere'nin batısındaki sırtlarda Kolordu Karargâhının bulunduğunun öğrenilmesi üzerine hemen durumumuzu arz etmek ve emir almak üzere Tümen Kurmay Başkanlığından Yüzbaşı Cevdet ile aşağıdaki raporda gönderildi:

Darıdere
26 Ağustos 1922

5'inci Kolordu Komutanlığına

1. Yolların bozuk olması dolayısıyla, başlarda geride kalmış olan Tümen, bataryasını ve verilecek emri almak üzere Darıdere'de bekletilmiştir.

2. 57'nci Tümenle irtibat kurmak ve düşmana dair bilgi elde etmek üzere bir bölük Lefke – Ayıalan - Kırka istikametinde sevk edilmiş, 1'inci Tümenle irtibat kurmak üzere de diğer bir subay keşif kolu Yürükmezarı istikametinde hareket ettirilmiştir. Keşif kollarından henüz bilgi alınamamıştır.

3. 18 sayılı raporla Daylık - Güdübez üzerinden hareket ettirildiği arz edilen Kolordu Sahra Taburunun Çukurca'ya ulaştığı, Darıdere'de Tümene gelen Tabur Yaveri tarafından bildirilmiştir. Söz konusu taburun Tümen tarafından getirilmesi ve kullanılması mümkün olmadığından, daha önce arz edildiği gibi emirlerinizi almak üzere Tabur Yaveri yanınıza gönderilmiştir.

4. Tümen, Lefke üzerinden Bağpınar istikametine hareket edecektir.

5. Bu rapor, 26 Ağustos 1922 günü saat 09.00'da Harekât 20 sayıyla arz edilmiştir.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

2'nci Süvari Tümen Kurmayı Cevdet, Kolordunun saat 08.15'te verilen aşağıdaki emrini saat 10.00'da Darıdere'de Tümen Karargâhına ulaştırdı.

Yürükmezarı
26 Ağustos 1922
Saat 08.15

2'nci Süvari Tümen Komutanlığına

1. Taarruz harekâtına başlanmış; fakat genel durum hakkında henüz bilgi alınamamıştır.

2. Yürükmezarı'nda toplanan 14'üncü Tümen, Tokuşlar[30] istikametinde hareket ederek köyün güneyindeki koruluğu işgal edecektir. Tümen, düşmanın Elvanpaşa[31] istikametinden Kolordunun sol kanadına ve gerilerine yapacağı taarruzları püskürtecek ve Kolordunun sol kanadını muhafaza edecektir.

3. 1'inci Tümen, bütün kuvvetiyle Çayhisar'a yanaşacaktır.

4. Her iki tümenin ara keşif hattı Akçaşehir[32] - Hisartepe[33] hattıdır. Bu hat 1'inci Tümene aittir. Tümenler, demir yolu hattına kadar keşif bölükleri sürecekler ve Dumlupınar, Altıntaş istikametlerinden gelecek düşman kuvvetlerini keşfedeceklerdir. Keşif bölüklerine tahrip müfrezeleri de verilecek ve keşif bölgeleri dahilindeki demiryolu hattı çeşitli yerlerinden tahrip ettirilecektir.

5. 2'nci Tümen, Çayhisar'ın güneyindeki ovaya hakim tepelere ilerleyecek ve varışını bildirecektir.

5'inci Kolordu Komutanı
Fahrettin

Bu emrin alınmasıyla beraber, kısa bir yazılı emirle Tümen yürüyüşe geçirildi. Diğer tümenlerin görevleri hakkında bilgi verildi. Bu sırada bir düşman tayyaresi Darıdere üzerinde dolaşıp birkaç bomba attıysa da isabet ettiremedi. Birçok sarp yerden geçilerek, saat 12.30'da Çayhisar'ın güneybatısındaki ormanlığa varılabildi. Çayhisar'a inerken, Sinanpaşa'nın batısındaki düşman tahkimat grubundan, Tümen birliklerinin üzerine kırktan fazla etkisiz atış yapıldı. Taarruzumuzun derecesi hakkında henüz hiçbir bilgi alınamamıştır. Tümenin bu bölgeye varmasından hemen sonra Kolordu Komutanı da geldi. Saat 15.00'te Kolordudan alınan şifahi emirde, Sinanpaşa'daki tahkimat grubunun cepheden oyalanması ve bu grubu geriden tehdit edecek olan 1'inci Tümene ateş desteğinde bulunulması

[30] Afyon-Sincanlı ilçesine bağlı bucak.
[31] Afyon-Sincanlı ilçesine bağlı köy.
[32] Afyonkarahisar-Sincanlı ilçesine bağlı köy. Bugünkü adı Akçaşar.
[33] Çayhisar'ın kuzeyinde yer alır.

bildirilince 13'üncü Alaydan bir bölük bu mevzilere sürüldü. Tümen topçusuyla da bu gruba ateş açıldı. Sinanpaşa'daki düşman tahkimat grubunda neticesi ne olduğu anlaşılamayan birçok faaliyet gözlendi. Akşama doğru bir iki alay kadar kuvvet ya da ağırlık, kısmen Resulbaba[34] eteklerini takip ederek Balmahmut'tan batıya doğru ilerlemişse de karanlık bastığından dolayı gözetlemeye devam edilemedi. Güneşin batışına yakın Kolordudan alınan ikinci bir emirde, Tümenin Kırka'daki düşman tahkimat grubuna taarruz etmesi ve bu suretle 57'nci Tümen tarafından düşürülemeyen Çiğiltepe'nin[35] zaptının kolaylaştırılması bildirildi. Bunun üzerine aşağıdaki emir önce şifahi, sonra yazılı olarak tebliğ edildi ve taarruza geçildi.

Çayhisar'ın doğusundan
26 Ağustos 1922

Tümen Emri

1. Tümen, Kırka'nın doğusundaki düşman tahkimat grubuna taarruz edecektir.

2. Taarruz aşağıdaki şekilde icra edilecektir:

a. 20'nci Alay, Kırka'nın güneyindeki sırtta bulunan bölüğünü takviye etmek üzere, doğruca düşman tahkimat grubunun cephesine taarruz edecektir.

b. 2'nci ve 4'üncü Alaylar, 2'nci Alay Komutanının emrinde seri bir yürüyüşle, doğruca Kırka Gölü civarından geçerek buradan itibaren düşman mevzisinin yan ve gerilerine taarruz edecektir.

c. 13'üncü Alay, ateş hattında bulunan bölüğünün gerisinde, Tümen ihtiyatını teşkil edecektir.

d. Topçu birliği, eski mevzisinden düşman tahkimatını şiddetle ateş altına alacak ve taarruzu himaye edecektir.

3. Cephane ihtiyacı, Çayhisar'daki Tümen cephane kolundan temin edilecektir.

4. Tümen sargı merkezi, başlangıçta bulunduğumuz sırtın gerisinde tesis edilecektir.

5. Önce, şu anda bulunduğumuz sırtta, daha sonra Kırka'nın güneyindeki sırtta olacağım.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

[34] Afyonkarahisar'ın kuzeybatısında yer alan bir tepedir. 1565 m yüksekliğindedir.
[35] Belova mevkisinin batısında yer alır.

Çayhisar'ın doğu sırtlarından
27 Ağustos 1922

5'inci Kolordu Komutanlığına

1. 20'nci Süvari Alayı, Kırka Tepesi'ne doğru yayılmıştır. 13'üncü Alaydan bir bölük de 20'nci Alayın solundaki sırttadır. 2'nci Alay, 4'üncü Alay ve 13'üncü Alayın geri kalan kuvvetleri, geride toplu bir hâldedirler.

2. Düşman, Kırka'nın kuzeyine yeniden topçu getirerek avcılarımıza ateş açmıştır.

3. Düşmanın bir tabur kadar tahmin edilen bir kuvvetinin, Sinanpaşa - Kırka istikametinde yürüdüğü görülmüştür.

4. Çiğiltepe'de yeniden patlamalar görülmektedir, bu da tepenin henüz düşürülemediğini göstermektedir.

5. Bu rapor, 27 Ağustos 1922 günü saat 07.15'te Çayhisar'ın doğusundan yazılmıştır.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

Geride toplanan alaylar da Kırka - Sinanpaşa hattına yaklaştılar ve muharebeye katıldılar. Batarya da ateşe iştirak etti. Çiğiltepe bölgesinde durumda değişiklik olmamasına rağmen ova kısmında bir olağanüstülük olduğu belliydi. Tınaztepe bölgesindeki faaliyet ovaya intikal etmiş ve ovada anlamsız birtakım hareketler gözlenmişti. Evvelce Kırka istikametine yönelen kuvvetle, doğudan gelen diğer bazı birlikler Sinanpaşa'nın batısındaki sırtların gerisine yönelip orada durdular. Bunların büyük kısmında ağırlık manzarası vardı. Sinanpaşa'nın 4-5 km batısında büyük bir süvari kitlesi toplu hâlde duruyordu. Tahminimize göre bu kuvvet 1'inci Tümenimizdi. Sinanpaşa'nın doğusunda ovada birkaç düşman bataryası, ateş açıyordu.

Genel durum hakkında henüz bir bilgi yoktu. Bununla beraber taarruzun şu çok mühim sayılı günlerinde süvarilerimizin etkili olarak ne yapacağı ve ne yapmakta olduğu hakkında bir fikir edinmek için, yakınımızdaki Kolordu Karargâhına gittim. Esas itibarıyla Tümenimizin, Kırka istinad noktasının etrafında dirençli bir muharebe vermesini pek yararlı bulmuyordum. Afyon bölgesinde cereyan eden muharebe ve özellikle diğer süvari tümenlerinin görev ve durumları hakkında mümkün olduğu kadar bir fikir edinmek ve ona göre Kolorduya teklifte bulunmak üzere Çayhisar'da bulunan Kolordu Karargâhına gittim. Bütün Kolordu ile düşmanın gerilerine geçileceği ve emrin tebliğ edildiği bildirildi. Tümenin durumunu şifahen açıkladım. Saat 07.45'te şu emir tebliğ edildi.

Çayhisar sırtları
27 Ağustos 1922
Saat 07.00

Kolordu Emri

(8)

1. Dünkü muharebe neticesinde 1'inci ve 4'üncü Kolordular cephesinde tespit edilen düşman kuvvetlerinin 11'inci, 8'inci, 35'inci, 4'üncü, 49'uncu ve 5'inci Alaylardan oluştuğu anlaşılmıştır. Dün akşam Balmahmut'tan batıya ilerleyen iki alay kadar düşman piyadesinin Balmahmut'tan Bulca'ya[36] yöneldiği görülmüştür.

2. 26 Ağustostaki genel taarruzda, Sandıklı'nın batısındaki düşman mevzileri hariç olmak üzere bütün düşman siperleri zapt edilmiştir. Ordu bugün de taarruza devam etmektedir.

3. 5'inci Kolordu, düşmanın gerilerine düşmek üzere öncelikle (Potanlı Harabe) Kumarı Çiftliği[37] - Akçaşehir - Arpalı[38] - Karacaviran[39] bölgesinde aşağıda belirtildiği şekilde toplanacak ve sonra yeni duruma göre harekâta devam edecektir.

a. 1'inci Tümen; başlangıçta Ayvalı'nın batısındaki vaziyetini koruyarak, karşısındaki düşmanı durduracak; 2'nci ve 14'üncü Tümenler Akçaşehir - Arpalı bölgesinde toplandıktan sonra 1'inci Tümen Akçaşehir tarafına gelerek ileri harekât için yanaşacaktır.

b. 14'üncü Tümen; hemen Düzağaç[40] üzerinden Karacaviran'a hareket ederek, Dumlupınar ve Selkisaray'dan[41] ilerleyecek düşmana karşı, Karacaviran'in kuzey sırtlarını işgal edecektir.

c. 2'nci Tümen; muharebesini yavaş yavaş keserek Düzağaç üzerinden Akçaşehir'e hareket edecektir. Bu Tümen geldiğinde, 3'üncü Alay Tümenine katılacaktır. 2'nci Tümen, bir bölüğünü Çayhisar'da bırakacak ve bu bölük Çayhisar yolunu muhafaza edecektir.

4. Tümenler 27 Ağustos 1922 günü aşağıdaki şekilde keşif yapacaklardır:

a. 1'inci Tümen; Sinanpaşa - Balmahmut hattıyla, Akçaşehir - Altıntaş hattı üzerindeki bölge dahilinde keşif yapacak ve Resulbaba – Bel Gediği hattının kuzeyindeki düşman harekâtını ortaya çıkaracaktır.

---

[36] Afyonkarahisar-Sincanlı ilçesine bağlı köy.
[37] Afyonkarahisar-Sincanlı ilçesine bağlı köy. Buğünkü adı Akdeğirmen.
[38] Kütahya-Dumlupınar ilçesine bağlı köy.
[39] Afyon-Sincanlı ilçesine bağlı köy. Bugünkü adı Karacaviran.
[40] Afyon-Sincanlı ilçesine bağlı bucak.
[41] Kütahya-Dumlupınar ilçesine bağlı köy.

b. 14'üncü Tümen; Akçaşehir - Altıntaş hattıyla, Karacaviran - Toklusivrisi[42] arasındaki bölgede keşif yapacak ve Altıntaş - Dumlupınar hattındaki düşman harekâtını ortaya çıkaracaktır.

5. Akçaşehir ile Karacaviran arasındaki tepede bulunacağım.

5'inci Kolordu Komutanı
Fahrettin

Ahur Dağları'nda gece yürüyüşüne devam edildi. Ertesi günü harekete geçildi. 26-27 Ağustos 1922 günlerinde ancak bir iki saat uyunabildi. Ertesi günü erkenden yine muharebe temasında bulunuldu. Büyük yorgunluğa rağmen Tümen birlikleri, bütün Kolorduyla düşmanın gerilerine hareket emri üzerine, büyük bir sevinçle harekete geçtiler. Birliklere şu emir verildi:

Çayhisar
27 Ağustos 1922

Tümen Emri

(12)

1. Dünkü muharebe neticesinde, Sandıklı'nın batısındaki düşman mevzisi hariç olmak üzere, bütün düşman siperleri tarafımızdan zapt edilmişdir.

2. 5'inci Kolordu, düşmanın gerilerine düşmek üzere öncelikle Kumarı Çiftliği - Akçaşehir - Arpalı - Karacaviran bölgesinde, aşağıdaki şekilde toplanacak, sonra yeni duruma göre harekâta devam edecektir.

a. 1'inci Tümen; başlangıçta Ayvalı'nın[43] batısında kalacak, sonra Akçaşehir tarafına gelecektir.

b. 14'üncü Tümen; Karacaviran'e giderek, Selkisaray ve Dumlupınar'a karşı Karacaviran'in kuzey sırtlarını işgal edecektir:

c. 2'nci Süvari Tümeni; Kırka'daki karşı muharebesini yavaş yavaş keserek Akçaşehir'e gidecektir. Bu amaçla Tümen, bataryanın şimdiki mevzisinin gerisinde toplanacak, sonra aşağıdaki yürüyüş sırasıyla Düzağaç üzerinden Akçaşehir'e gidecektir.

2'nci Alay, 4'üncü Alay, Batarya, 13'üncü Alay, 20'nci Alay, İstihkâm, Muharebe, Sıhhiye.

3. 13'üncü Alay, bir bölüğünü geçici olarak Çayhisar'da bırakacaktır. Bu bölük, Çayhisar yolunu muhafaza edecek ve Tümen Kurmay Başkanlığından görevi hakkında ayrıntılı bilgi alacaktır. Ayrıca, gerçek

[42] Afyon'un batısında yer alır. 1872 m yüksekliğindedir.
[43] Afyonkarahisar-Sincanlı ilçesine bağlı köy.

kuvvetini saklayacak ve düşmanı, kuvvetli bulunduğuna inandırmaya çalışacaktır.

4. 2'nci Alay, öncüyü teşkil edecek ve Akçaşehir - Selkisaray istikametlerini keşfettirecektir.

5. Büyük ağırlıklar ile katar, Çayhisar'ın güneyinde güvenli bir mevzide kalarak emir bekleyecektir. Birlikler sarf ettikleri cephanelerini tamamlayarak akşamki ikamet emrinde bildirildiği şekilde, erzaklarını alacaklardır.

6. Telsiz, geçici olarak Kolordu emrine verilmiştir.

7. Ben büyük kısmın kol başında yürüyeceğim.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

Çiğiltepe ve Kırka bölgesinde kalan düşmanın, Çayhisar üzerinden çıkarma yapması ve Dumlupınar istikametinde hareket etmesi ihtimalinden dolayı, icabında bölük komutanına yardım etmek ve bu bölgede bırakılan katar ve ağırlıkları muhafaza etmek için, Tümen Karargâhından duruma vakıf olan Yüzbaşı Sabri de bu bölüğün yanında bırakıldı. Tokuşlar ile Düzağaç arasında Sinanpaşa'dan düşman topçu ateşine maruz kalındı. Bir etkisi olmadı. 1'inci Tümen bataryasının karşılık vermesi üzerine bu ateşi de kesildi. 14'üncü Tümen, önden kendi bölgesine intikal ediyordu. Kolordu Karargâhı Düzağaç'taydı. 2'nci Alay Komutanının, Kolordudan arazi ve keşif hakkında şifahi emir aldığı anlaşıldı. Saat 12.10'da Akçaşehir'in yaklaşık 2 km güneydoğusuna varıldığında, ilerimizde piyade ateşi olduğu duyuldu. Düşmanın saat 09.00'da Balmahmut'tan gelen bir piyade taburunun, 3'üncü Süvari Alayını Akçaşehir'den uzaklaştırarak demir yolu hattını ele geçirdiği ve ayrıca dört bölük kadar piyadenin Başkimse[44] istikametinden Akçaşehir istikametinde ilerlemekte olduğu öncü bu 2'nci Alayının keşif kolundan alınan rapordan anlaşıldı. Bu bilgi, Tümen tarafından büyük bir ehemmiyetle değerlendirilmiş ve aşağıdaki emir önce şifahi sonra yazılı olarak 2'nci Alaya gönderilmiştir.

27 Ağustos 1922
Saat 12.10

2'nci Alay Komutanlığına

2'nci Alay, bütün mevcuduyla hemen yaya muharebesine inerek 3'üncü Alayı takviye edecek, bulunduğumuz sırtları ve özellikle sol kanattaki sırtı emniyet altına alacaktır.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

[44] Afyonkarahisar-Sincanlı ilçesine bağlı köy.

4'üncü Alay Komutanlığına da saat 12.10'da, Bakırcık[45] sırtları istikametinden Başkimse'ye inen kolun arka kısmını ve hattı takiben Dumlupınar istikametinden düşmana dair bir şey olup olmadığını keşfetmek üzere bir subay keşif kolunu göndermesi emredildi. Aynı saatte rapor, bir subayla da aşağıdaki Kolordu Komutanlığına da gönderildi.

27 Ağustos 1922

5'inci Kolordu Komutanlığına

1. Keşif kolundan alınan bilgiye göre, 27 Ağustos 1922'de düşmanın Balmahmut istikametinden gelen bir tabur kadar piyadesi 3'üncü Alayı Akçaşehir'in güney sırtlarına atmıştır.

2. Ayrıca dört bölük piyade kuvvetinin de Başkimse istikametinden güneye doğru ilerlediği haber alınmıştır.

3. Bu ikinci kuvvetin kuzeyden gelmekte olan bir yürüyüş kuvvetinin başı olması muhtemeldir. (Keşfettiriyorum.)

4. Bu düşmana karşı ya bütün tümenle taarruz edileceğini ya da yanına ilerleyerek, yandan, yürüyüş kolunun durdurulmaya çalışılacağını arz ederim.

5. Bu rapor 27 Ağustos 1922 günü, saat 12.20'de Akçaşehir'in güneyindeki sırtlardan yazılmıştır.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

2'nci Alay emredilen tepeleri işgal etti, fakat karşısında düşman kuvveti göremedi. 3'üncü Alay Komutanının ifadesine göre, düşman, işgal ettiği sırtları tahliye etmiş ve Balmahmut istikametinde yürüyüşe geçmiştir. Gerçekten de o istikamette bazı perakende kısımlar hareket hâlindeydiler. Durum anlaşıldı ve şöyle hareket edildi:

a. Öncü kuvvet olan 2'nci Alay, Akçaşehir ile Küçükköy[46] arasında kuzeye doğru ilerleyecek ve düşmanın durumunu tespit edecekti. 2'nci Alay saat 12.50'de hareket etti.

b. 4'üncü Alaya da aşağıdaki emir tebliğ edildi:

[45] Afyonkarahisar-Sincanlı ilçesine bağlı Akçaşar köyünün batısında yer alır.
[46] Afyonkarahisar-Sincanlı ilçesine bağlı köy. Bugünkü adı Yıldırımkemal.

27 Ağustos 1922

4'üncü Alay Komutanlığına

1. 4'üncü Alay şimdi hareket ederek, Akçaşehir'in 2 km kuzeydoğusundaki ve Akçaşehir'den geçen derenin batısındaki sırtlara intikal edecek, buradan demir yolu hattındaki düşman postalarını gözetleyecek ve imkân buldukça uzaklaştırıp etkisiz hâle getirecektir.

2. 2'nci Alay bölgesinde bulunan keşif kolu alayına dönecektir.

3. Bu rapor, 27 Ağustos 1922 günü saat 13.45'te 4'üncü Alay Komutanlığına yazılmıştır.

2'nci Süvari Tümen Komutanı

Yarbay Ahmet Zeki

Bu tertibat, Kolordu emrine göre hem toplanmayı hem de keşif ve emniyeti sağlayacaktı. Bu sırada Kolordu Komutanı Fahrettin Paşa geldi. 2'nci Alayın Küçükköy'ü bastığı, istasyonda bulunan bir trenin geriye gittiği ve çarpışmanın devam ettiği öğrenildi. Diğer alayların, özellikle çok yorgun olan bataryanın Akçaşehir köyünden yararlanılarak iaşesi ve yeni harekât için biraz istirahati Tümen tarafından temin edildi. Bu sırada alınan rapor da 5'inci Kolordu Komutanlığına arz edildi.

27 Ağustos 1922

5'inci Kolordu Komutanlığına

1. Bugün Balmahmut istikametine gönderilen bir subay keşif kolundan alınan raporun özeti aşağıda arz edilmiştir:

a. Ayvalı köyünün kuzey ve batı sırtları düşmanın iki piyade bölüğü tarafından işgal edilmiştir. Yahya Boğazı'nda hat muhafızı olarak bulunan bir takım kadar düşman kuvveti görülmüştür.

b. Düşmanın bir tabur kadar kuvvetinin Balmahmut istikametine gelerek Ayvalı'nın kuzeyinden Eğret istikametine geçtiği, dün Eğret'ten düşmanın 7'nci Piyade Tümeninin Afyon istikametine gittiği Ayvalı köyü muhtarından öğrenilmiştir.

c. Balmahmut, düşman tarafından işgal edilmiştir.

2. Bu rapor 27 Ağustos 1922'de yazılmıştır.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

Bataryaya, Küçükköy istikametinde ateş etmesi emredildi. Batarya bu emri Akçaşehir'in güney sırtlarından yerine getirdi. Artık demir yolunda düşman kuvveti kalmadığı ve Başkimse'nin güneydoğusundaki sırtlardan bazı perakendelerin doğuya doğru gittikleri biliniyordu. Bu perakendeler Kolordu Muhafız Bölüğü ile takip ettirildi. 2'nci Alaya da demir yoluna intikal ederek, kalmışsa düşman muhafızlarını uzaklaştırması ve kuzeye geçmek için bir gedik açması tekrar emredilerek şu emir verildi:

27 Ağustos 1922

Tümen Emri

1. Alaylar ve Tümen bağlı birlikleri bu emri alır almaz hareket edecek ve şöyle tertibat alacaklardır:

a. 2'nci Alay, görevine devam edecektir.

b. 4'üncü Alay, Akçaşehir'in 2 km kuzeydoğusuna, Akçaşehir'den geçen derenin kuzeyine intikal edecek, buradan demir yolu postalarının kuvvetini ve yerlerini keşfederek, düşmanı uzaklaştırmaya ve etkisiz hâle getirmeye çalışacak, kuzeyden gelen yollardan kuvvet gelip gelmediğini keşif kollarıyla gözetletecektir.

c. 20'nci ve 13'üncü Alaylar, bağlı birlikleriyle Akçaşehir'e intikal ederek emir bekleyecek ve bu sırada istirahat edeceklerdir. Topçular, Akçaşehir'in güneyindeki sırtta görevine devam edeceklerdir.

2. Akçaşehir'e Tümenden gönderilecek levazım görevlileri tarafından mümkün olduğu kadar fazla miktarda iaşe malzemesi satın alınacak ve alaylara dağıtılacaktır.

3. Bu rapor, 27 Ağustos 1922 günü saat 14.30'da Tümen birliklerine yazılmıştır.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

4'üncü Alaya verilen İstihkâm Müfrezesi her ihtimale karşı demir yolunun yaklaşık 1 km'lik bölümünü çeşitli yerlerinden tahrip etti. Kolordu Karargâhından ayrılmadan önce aldığım bilgiye göre, Tümenin; hatta bütün Kolordunun hareket tarzı hakkındaki düşüncemi, Kolordu Kurmay Başkanlığından Feridun Bey'e söyledim: "Dumlupınar ve kuzey istikametinde zayıf birer gözetleme kuvveti bırakarak bütün Kolorduyla Sinanpaşa ile Resulbaba eteklerinden Balmahmut genel istikametine seri bir taarruz."

Sol kanattaki durumu anlamak üzere Kolordu Karargâhından ayrılarak Küçükköy istikametine hareket ettim. Yolda Küçükköy'deki çarpışmada başarılı olunduğu haberi geldi. Bunun ardından bir emir subayı vasıtasıyla Kolordudan aşağıdaki emir tebliğ edildi:

[Tümen Komutanının bu görüşünü kurmay subaya değil doğrudan doğruya bana söylemesi lazım gelirdi.

İmza (Fahrettin)]

Akçaşehir'in doğu sırtlarından
27 Ağustos 1922

2'nci Süvari Tümen Komutanlığına

1. Kırcaarslan - Kalecik[47] muharebesi ordumuz tarafından kazanılmış ve düşman Karahisar'a atılmıştır. Karahisar - Uşak yolu kesilmiştir. Ayvalı'nın doğu tepesi, Kumarı Çiftliği'nin kuzey tepesi ve Çatkuyu'nun[48] batı tepesiyle Resulbaba Tepesi'nin grup grup düşman piyadeleri tarafından tutulmakta olduğu görülmektedir. Bir tabur kadar düşman kuvveti Küçükköy - Arpalı hattındadır. Bir piyade taburu ile bir bataryası da Güney'in[49] kuzey sırtlarını tutmakta ve Karacaviran'ın kuzeyinde bulunan 14'üncü Süvari Tümeniyle muharebe etmektedir.

2. 1'inci Süvari Tümeni, Bulca - Balmahmut genel istikametinde düşmanı şiddetle baskı altına alacak ve düşmanı ricati sırasında bozguna uğratmaya çalışacaktır. Düşmanla yandan ve geriden teması hiç kesmeyecektir.

3. 2'nci Süvari Tümeni, bu emrin gelişiyle beraber Başkimse - Olucak[50] - Eğret genel istikametinde ilerleyecek, bu gece Gazlıgöl[51] ile Belcemeşe[52] arasındaki hattı tahrip edecek ve Araplı Çiftliği[53] istikametinde güneye yönelerek düşmanın gerilerini vuracaktır.

4. 14'üncü Süvari Tümeni, güneş batıncaya kadar bulunduğu mevziyi muhafaza edecek, sonra Akçaşehir - Olucak istikametinde ilerleyerek Olucak'ta benden yeni emir alacaktır. Tümen bir alayını geçici olarak Başkimse'de bırakacaktır. Bu alay, düşmanın Küçükköy'den doğuya doğru ilerlemesini önleyecek ve 1'inci Tümenle irtibatta kalacaktır.

---

[47] Afyonkarahisar-Merkez ilçesine bağlı bucak.
[48] Afyonkarahisar-Sincanlı ilçesine bağlı köy.
[49] Afyonkarahisar-Sincanlı ilçesine bağlı belde.
[50] Afyonkarahisar-Merkeze bağlı köy.
[51] Afyon-İhsaniye ilçesine bağlı bucak.
[52] Afyon-İhsaniye ilçesine bağlı köy (1985 mülki idare taksimatına göre).
[53] Afyonkarahisar-Eğret-Bayramgazi köyünün güneyinde yer alır.

5. Akşama kadar Akçaşehir'de bulunacağım, sonra Olucak köyüne gideceğim.

6. Bu 9 sayılı Kolordu emri saat 16.00'da Akçaşehir Tepesi'nden yazılarak emir atlılarıyla gönderilmiştir.

5'inci Kolordu Komutanı
Fahrettin

Bu emir Küçükköy civarında, saat 17.00'de alındı, aşağıdaki iyi haber de tebliğ edildi.

Akçaşehir'in doğu sırtlarından
27 Ağustos 1922

2'nci Süvari Tümen Komutanlığına

1'inci Ordudan gelen müjdeli haberler aşağıya çıkarılmıştır:

1. Birliklerimiz, Karahisar'a hâkim olan 1310 rakımlı Erkmen Tepeleri'ni[54] zapt etmiş ve buradaki düşman kuvvetleri panik hâlinde kaçmışlardır. Tınaz'daki taarruz başarılı bir şekilde ilerlemektedir. Düşman burada ovaya doğru açılmaktadır. Çiğiltepe bölgesindeki taarruz devam etmektedir. Kızıltaş Yaylası'ndaki düşman mevzileri zapt edilmiştir. Saat 10.00.

2. 1'inci Tümen, Bulca genel istikametinde düşmanı baskı altına alacaktır.

5'inci Kolordu Komutanı
Fahrettin

Tümen, Akçaşehir'de, 4'üncü Alay da Başkimse'de toplandı. Doğrudan doğruya Kolordudan aldığı emir üzerine gedik istikametine de harekete geçmek üzere olduğunu ve keşif kollarını kuzeye gönderdiğini bildirdi. 2'nci Alay, Küçükköy'deki düşmanı uzaklaştırdıktan ve etkisiz hâle getirdikten sonra keşif ve yerleşme ile meşgul olduğunu bildirdi. Kolordu Komutanlığına da özetle aşağıdaki rapor arz edildi:

[54] Afyonkarahisar'ın güneybatısında yer alır.

5'inci Kolordu Komutanlığına

1. Başkimse civarına gönderilen 4'üncü Alay daha varmadan önce düşman muhafızları firar etmişlerdir. 1 km'lik demir yolu tahrip edilmiş, birçok ganimet alınmıştır.

2. Küçükköy'e baskın için gönderilen 2'nci Alaydan şimdi gelen rapor özetle şöyledir:

"Alayın taarruzu üzerine istasyona ve civarındaki siperlere kaçan düşman askerleri, çarpışma sonucunda etkisiz hâle getirilmişlerdir. 10'dan fazla ölüleri vardır. İki yaralı esir alınmıştır. Diğerleri mevcut hayvanlardan bir kısmına binerek firar etmişlerdir. Düşman burada da birçok eşya bırakmıştır. Bir miktar hayvan ele geçirilmiştir. İstasyon binasında fazla miktarda tahıl vardır. Çarpışmada Teğmen Yıldırım Kemal[55] şehit düşmüştür. 14'üncü Süvari Tümeniyle irtibat kurulmuştur. Selkisaray istikametine giden keşif kolundan henüz bir bilgi alınamamıştır. Malzeme olmadığından istasyonda tahribat yapılamamıştır."

3. Bu rapor 27 Ağustos 1922 günü saat 17.00'de Akçaşehir'den yazılmış ve Süvari 5'inci Kolordu Komutanlığına arz edilmiştir.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

Tümen akşama doğru yürüyüşe geçti. 2'nci Alayın gelmesi beklenirken Başkimse'de birbuçuk saat kadar istirahat edildi. 2'nci Alayla, Sıçanlı Ovası'nda 57'nci Tümenle irtibat sağlanmak üzere kalan 20'nci Alay 1'inci Bölük de burada Tümene iltihak ettiler. Geceyarısına doğru Olucak'a varıldı. Yürüyüş, uykusuzluktan ve yorgunluktan güçlükle yapılıyordu. Köye her ihtimale karşı tertibatla girildi. Düşman yoktu. Alınan bilgiye göre, Eğret'te yalnız jandarmalar varmış. Fakat o civarda düşmanın daha bir tümeni bulunuyormuş, diğerleri güneye gitmişler. Olucak'ta Kolordu Karargâhı, Tümene yetişti. Kolordu Komutanı, geriden Kolordu sahra toplarının geldiğini, sabah yardım edebileceğini ve sol kanadımıza 14'üncü Tümenin sürüleceğini bildirdi.

Gece Eğret'teki jandarmalarla bir kargaşaya meydan vermemek amacıyla daha güneyden geçildi ve bir an evvel mühim hedeflere baskın

[55] Teğmen Yıldırım Kemal (1898-1922) İzmir'de doğmuştur. Hasan Asker Bey'in oğludur. Birinci Dünya Harbi'ne katılmıştır. İstiklal Harbi'nde İzmir civarı milis kuvvet reisliği, Konya İnzibat Subaylığı, 57'nci Tümen Emir Subaylığı görevlerinde bulunmuştur. Büyük Taarruzda 2'nci Süvari Tümeni 2'nci Süvari Alayı 3'üncü Bölük Takım Komutanı iken 27 Ağustos 1922 günü Küçükköy İstasyonu'na yapılan taarruzda şehit düşmüştür. Harp ve İstiklal Madalyaları ile ödüllendirilmiştir. Şehit düştüğü yerdeki köye ve istasyona adı konulmuş, İstiklal Madalyası ile bir üst dereceden tahsis edilen maaşı ailesine verilmiştir. Şenay Sezen Okay, Vedat Okay; Büyük Taarruz'da Batı Cephesi Komutanları ve Şehitleri, Yönetici Yay., İstanbul, 1986, s.129.

yapabilmek için köyden alınan kılavuzla sabah olmadan Çatalçeşme'nin[56] 3-4 km kuzeyine varıldı. 13'üncü Alay öncü oldu. Arkasından da sırayla 20'nci ve 4'üncü Alaylarla, Topçu, 2'nci Alay ve bağlı birlikler geliyordu. Eğret köyü hizalarında kolun toplanması için kolbaşı durduruldu. Bir saatten fazla istirahat edildi. Aynı zamanda ufak bir uyku molası verilmiş oldu. Yolda, yalnız bir yerde duyulan ufak bir sesten başka düşmanın varlığına dair bir şey hissedilmedi. Sabah olunca Hasanköy'ün batısında Altıntaş yolu üzerinde düzensiz bir yürüyüş kolunun kuzeye doğru gittiği, Eğret civarında birtakım ordugâhların olduğu görüldü. Kuzeye gidenler, binek ve yük otomobilleriyle grup grup yaya askerlerdi. Bu durum karşısında artık demir yolunu tahrip etmekte bir fayda görülmedi. Derhâl bu akın üzerine hücum ile düşmanın tam göbeğinde bir kargaşa yaratmaya ve düşmanın, henüz açığa kavuşmayan durumunu meydana çıkarmaya karar verildi.

Saat 05.00'ti. 13'üncü Alaya, cephesine hücum emri verildi. 20'nci Alay ileriye getirildi. Diğer birliklerin yanaşarak aralarındaki mesafeyi kısaltmaları emir subaylarıyla emredildi. Geride kalan batarya komutanı çağrıldı. 13'üncü Alayın baştaki bölüğü, düşmanın yanına geldiği sırada yaya muharebeleri için düzen aldı. Alay Komutanına bir bölükle yaya muharebesi değil, bütün alayla hücum edilmesi tekrar tebliğ edildi. Alay başarıyla hücum etti. Eğret tarafından da tüfek sesleri duyulmaya başlandı. Birçok otomobilin güneye doğru kaçtığı görüldü. Başlangıçta Eğret tarafındaki çarpışmanın, 14'üncü Tümen tarafından yapıldığı zannedildi. 20'nci Alay da 13'üncü Alayın sağına, Hasanköy istikametine hücuma iştirak ettirildi. Geride, alaylara giden subaylar dönmedi.

Eğret tarafında da mühim faaliyet olduğu anlaşılıyordu. 13'üncü Alay, cephesindeki otomobilleri tahrip ettikten ve karşılık veren düşman askerlerini etkisiz hâle getirdikten sonra Eğret'in yaklaşık 2 km güneydoğusundaki sırtlara çıktı. Yani yolun doğusuna geçti. 20'nci Alay da cephesindeki otomobilleri tahrip ettikten ve bu otomobillerden çıkıp müdafaaya çalışanları etkisiz hâle getirdikten sonra demiryoluna hakim sırtlara hareket etti. Bu sırada Hasanköy'ün 2 km batısındaki tepeye çıkan düşman piyadelerinin yoğun ateşi karşısında durarak muharebeye başladı.

Eğret'te bazı kuvvetlerin de güneye sarkmaya başlamasının ve Tümen'in diğer birliklerinin Eğret'e sarkarak muherebeye tutuştuklarının anlaşılması üzerine, yeni bir karar alındı. Bu sırada Tümen bataryası Eğret istikametinde ateşe başladı. Eğret'teki düşman bataryası bu ateşe karşılık verdi. Tümen, birinci amacına ulaşmıştı. Yol kesildi. Otomobiller yığın hâlinde kaldılar. Bazı perakende askerler perişan hâlde küçük otomobillerle çeşitli istikametlere kaçtılar. 4-5 subayla, 30 kadar asker esir alındı, 100 kadarı da etkisiz hâle getirildi. Bunlar herkesin Afyon'dan kaçtığını ve ne olduğunun farkına varamadıklarını söylediler. Bazı kamyonlarda da 4'üncü Tümen firarileri vardı. Bu durumda düşman kuvvetlerinin büyük kısmının bu istikamette çekilmediği anlaşıldı. Giden keşif kollarından henüz bir bilgi

[56] Afyon-Eğret-Bayramgazi köy muhtarlığına bağlı çiftlik (1946 mülki idare taksimatına göre).

alınamamasına ve mühim bir şey gözetlenememesine rağmen Resulbaba sırtlarının önem kazandığı anlaşıldı. 20'nci Alay keşif kollarından gelen raporlar, dikkati Resulbaba bölgesine çekiyordu. Eğret bölgesindeki durumun anlaşılamaması üzerine bulunduğumuz bölgenin durumuna göre işi idare etmek amacıyla Tümen Kurmay Başkanlığından Yüzbaşı Tevfik,[57] bölgeye gönderildi. 13'üncü Alayın, kademeli kademeli 20'nci Alayın gerisinde toplanarak, ihtiyata geçmesi emredildi. Resulbaba'nın yukarı hattından bazı süvari ve piyade kuvvetlerinin batıya doğru gittiği ve Eğret'teki düşman piyadelerinin Olucak istikametinde bırakıldıkları görüldü. Resulbaba istikametine gönderilen bölüğümüze karşı düşmanın bir teşebbüsü olmadı. 13'üncü ve 20'nci Alaya, Resulbaba'ya karşı çok dikkatli bulunulması bildirildi. Şiddetli piyade ateşi gören 20'nci Alaya baskının artması hâlinde geriye çekilmesi emredildi. 13'üncü Alay da 20'nci Alay Komutanı emrine verildi.

Henüz bir haber alınamayan sol kanat grubunun yanına hareket ettim. Maksadımı izah ederek Tümen Kurmay Başkanını karargâhtan bir subayla 20'nci Alay Komutanı nezdine gönderdim. Bu grup, özellikle Resulbaba'yı kontrol altında tutacak ve sıkışınca Olucak istikametinde çekilecekti. Sol kanat grubuna yaklaşıldığında, bu grubun Olucak istikametinde kademeli olarak çekildiği görüldü. Bu sırada 2'nci Alay Komutanının raporu alındı. Saat 09.30 sularıydı.

2'nci Süvari Tümen Komutanlığına

1. 20'nci Alay 1'inci Bölük, irtibatı kaybetmiş ve alaylar Tümeni takip edememiştir. Hava aydınlanınca, Eğret'in 600 m yakınından öncü bölüğüne ateş edildi. Sonra düşmanın bir tabur piyadesi yayılarak bize yöneldi. Başlangıçta 4'üncü Alay uç bölüğü ve makineli tüfekle, bu düşman piyade taburlarıyla iki saat kadar ateş muharebesi yapmıştır. Düşman yürüyüş kollarının sol kanadımıza sarkmaya başlaması üzerine sola açılmış ve yine sol kanadını himaye etmiştir. Düşman topçu ve piyadelerinin yoğun ve etkili ateşi karşısında mevzinin güneyindeki sırtlara çekilmiştir. Alayımızdan iki bölükle himaye edildi. Bu sırada düşmanın ayrıca bir kuvveti sağımızı çevirmek teşebbüsünde bulunduysa da ateşimizle durduruldu. Saat 07.45'te ateş kesildi. Alaylar Eğret'in 2,5 km güneyindeki sırtlarda bekleme mevzisindedir. Eğret ve kuzeybatı istikametleri keşfettirilmektedir.

2. Düşmanın bir alay kadar piyadesinin saat 07.30'da Eğret'in batısından güneybatı istikametinden çıktığı görüldü. Bu yürüyüş kolunun hareket istikameti takip edilmektedir.

3. Topçular ve Tümenin bağlı birlikleri Olucak köyü yolu üzerinde ve 1 km mesafededir. Batarya yürüyüş sırasında alayların hareketini

[57] Tevfik (Topçu) (1890-1946) Soma'da doğmuştur. Mustafa Bey'in oğludur. 1921-1923 yıllarında İstiklal Harbi'ne katılmış, Büyük Taarruzda Kurmay Yüzbaşı rütbesi ile 2'nci Süvari Tümen Kurmay Başkanlığı yapmıştır. Tümgeneralliğe kadar yükselmiştir. Büyük Taarruz'da Batı Cephesi Komutanları ve Şehitleri; s.61.

oldukça geciktirmektedir. Bu sabahki muharebeye de çok geç iştirak etmiş, birkaç mermi attıktan sonra ateş kesilmiştir.

4. Bu rapor 28 Ağustos 1922 günü saat 08.30'da Eğret'in 2,5 km güneyindeki sırttan yazılmıştır. Kolordu Komutanı Olucak'tadır. Bugünkü durumumuz Kolorduya da arz edilmiştir.

2'nci Süvari Alay Komutanı
Binbaşı Ahmet Kemal[58]

Bunu müteakip, Kolordu Kurmay Başkanlığı 2'nci Şube Müdürü, aşağıdaki Kolordu emrini getirdi:

Olucak'tan
28 Ağustos 1922
Saat 08.20

2'nci Süvari Tümen Komutanlığına

1. Düşmanın 7'nci Tümeninden bu sabah alınan bir esir, dün yani, 27 Ağustos 1922 günü öğleden sonra düşmanın Balmahmut civarında bulunan 7'nci ve 9'uncu Tümenlerinin Dumlupınar'a çekilme emri aldıklarını söylemiştir. Bu sabah Başkimse ile Çatkuyu arasında batıya doğru hareket eden düşman kolları da görülmüştür. 14'üncü Tümen bu düşman kuvvetlerine karşı Kozluca Tepesi'ni tutmaktadır.

2. Düşmanın bir tümen kadar taze kuvveti Eğret'e doğru ilerlemektedir.

3. Tümeniniz Eğret istikametinde ilerlemekte olan düşmanı mümkün mertebe oyalayacak ve Olucak'ın kuzeyinde, Batak köyü[59] (Haritada Ören yazılmıştır.) civarında toplanacaktır.

5'inci Kolordu Komutanı
Fahrettin

2'nci Alayın raporu üzerine, öncelikle Sol Kanat Grubundan gelen Kurmay Yüzbaşı Tevfik'le sağ kanada şifahi emir gönderildi. Sağ Kanat Grubu Olucak istikametine çekilecekti. Resulbaba sırtlarının durumunu yandan en iyi şekilde gören 20'nci Alay Komutanı, sol kanat hakkında

---

[58] Ahmet Kemal (1881-?) Gelibolu'da doğmuştur. Reşit Bey'in oğludur. 1921-1923 yıllarında İstiklal Harbi'ne katılmış, Büyük Taarruz'da binbaşı rütbesi ile 2'nci Süvari Alay Komutanlığı yapmıştır. 1923'te emekli olmuştur. Büyük Taarruz'da Batı Cephesi Komutanları ve Şehitleri; s.61.

[59] Kütahya - Altıntaş ilçesine bağlı köy (1985 mülki idare taksimatına göre).

Yüzbaşı Tevfik'ten bilgi alarak çekilecekti. Sol kanadımızda aradığımız 14'üncü Tümen, Kozluca Tepesi'nde ortaya çıktı. Gerektiğinde yardım edecek olan Kolordu Topçu Taburu ise meydanda yoktu. Kısa süre sonra sol kanat alaylarının Olucak istikametinde ricat ettiği görüldü. Tümen Karargâhına gelen Batarya Komutanı Yüzbaşı Cavit'e, Kolordudan tebliğ edilmiş olan emre göre Olucak'ta Kolordu Karargâhında bulunduğu sırtlarda (Harman yerinde) hemen mevzi alması ve bataryanın yanına gitmesi emredildi. Batarya Komutanı, bataryanın bu istikamete harekete geçtiğini söyledi. Bu emri 4'üncü Alaydan Teğmen Ali Rıza tebliğ etmişti. 4'üncü Alay Olucak istikametinde hareket hâlindeyken düşmanın şiddetli topçu ateşine maruz kaldı. 4'üncü Alay, Olucak köyünün batısındaki derelere yöneldi, sonra Olucak istikametine döndü.

Tümen Karargâhı 4'üncü Alayı takiben ilerliyordu. Bu sırada Adem Tepe bölgesinde ve Resulbaba sırtlarında arttıkları görülen piyade ve atlıların, 1'inci Süvari Tümenine mi yoksa düşmana mı ait olduğunu anlamak için Tümen Muhafız Takımından kuvvetli bir keşif kolu bölgeye gönderildi. 4'üncü Alay Olucak köyüne girdi. Bu sırada Adem Tepe istikametinden Olucak'a bakan sırtlara sarkan bazı perakendeler tarafından birkaç el ateş edildi. Bunların düşman kuvvetleri olduğuna hükmedilerek, durum Kolordu Karargâhına bildirildi. Olucak'ın durumunu tespit etmek üzere Tümen Karargâhıyla ve dört araçla köye gelindiğinde, 4'üncü Alayın köyü geçtiği ve köydeki perakendelerden Kolordu Karargâhının gittiği anlaşıldı. Karargâhtan birkaç subay ve bazı ağırlık döküntüleri görüldü.

Saat 10.00 sularıydı. Henüz bir muharebe faaliyeti olmamasına rağmen Kozluca Tepelerinden çekilme belirtileri vardı. Düşmanın topçu ateşi de geniş bir sahayı, özellikle Olucak köyü civarını vuruyordu. Bu sırada Kolordu Personel Şube Müdürü Yüzbaşı Şükrü'ye rastlandı. Eğret'ten gelen 2'nci ve 4'üncü Alayların Olucak'ın kuzey sırtlarında mevzi alacaklarını ve Kolordu Komutanının bu konudaki emirlerini tebliğ ettiğini söyledi. Mevzileri gösterdi. Belirtilen sırtlara gidildi, kimseye rastlanmadı. Olucak'ta da nizami bir birlik kalmamıştı.

Saat 10.00'u geçmişti. 4'üncü Alayın Kolordu Karargâhını takip ettiği, 2'nci Alayın büyük ihtimalle Olucak'ın batısından 13'üncü ve 20'nci Alayın ilk kısımlarıyla geriye gittiği, 14'üncü Tümenin Kozluca Tepesi'ndeki bazı birliklerle Olucak'a uğrayarak geriye gittiği ve düşmanın topçu ateşi altında yalnız kalan Tümen bataryasının önemli kısımlarını alamayarak Beşkarış[60] istikametine giden akını takip ettiği anlaşıldı. Yakından temas edilmesi ve doğrudan doğruya emirler verilmesi sebebiyle burada cereyan eden olaylar 5'inci Kolordunun harp ceridesinde daha iyi açıklanacaktır. Birlik komutanlarının bu konudaki harp cerideleri de öneminden dolayı sırayla aynen yazılmıştır.

[60] Kütahya - Altıntaş ilçesine bağlı köy.

[Bu sırada Kolordu Karargâhı Olucak köyünün 1 km kuzeyindeki sırttaydı.]

865

20'nci Alayın Harp Ceridesi

2'nci Süvari Tümen Komutanlığına

28 Ağustos 1922 tarihine ait rapor:

1. 28 Ağustos 1922 günü saat 05.00'te 13'üncü Alay, otomobillerin üzerine hareket ederek ateş açtı. "Otomobiller kaçacak, derhâl bir bölüğünüzü yola sevk ederek otomobillere hücum ettirin." emri verildi. Öncü 2'nci Bölük, dört araçla hareket ettirildi. Bu sırada emir subayı "Bütün alayla hücum edilecektir." emrini getirdi. Alay hemen seri yürüyüşe geçerek bölüğü takip etti. Otomobiller durduruldu. Üç şoför yaralı olarak esir alındı ve geriye sevk edildi. (Diğer şoförler ölü olarak ele geçirildi.) 10 otomobil yakıldı. Resulbaba'nın doğusu istikametinde keşif kolları gönderildi. Bu keşif kollarından alınan haberde, bir tümen olduğu tahmin edilen ve birçok yük hayvanı bulunan kuvvetin, Resulbaba istikametinde yürüyüşe geçmek üzere olduğu bildiriliyordu. Otomobillerle meşgul olduğumuz için o istikamete bir bölük sevk ettim. Bölük Komutanından, Eğret yoluna hâkim olan ve toplu hâlde bulunan düşman tümenini gizlemekle görevli bir düşman piyade taburunun kara sırtlara ilerlediğine ve ateşe maruz kalındığına dair haber geldi. Bölük, derhâl yaya muharebeye geçerek karşılık vermeye başladı. Otomobillerin yakılmasıyla meşgulken içi askerle dolu 20-30 kadar otomobil Eğret'ten çıkarak bize doğru gelmeye ve ateş etmeye başladı. Bu otomobillerin üzerine makineli tüfek ve piyade ateşi açtırıldı. Otomobiller durdu, içindekiler yere atlayarak yol kenarında mevzi almaya ve ateş etmeye başladılar. Düşman taburunun, bölüğe hakim olmak ve otomobilleri kurtarmak üzere ilerleyen ateşi bizi etkilediğinden, Alayı, bölük bölük yolun batısındaki sırtlara çektirdim. Üzerlerine ateş ettiğimiz otomobillerden 4-5 tanesi, arkalarında 100 kadar ölü ve 13'üncü Alay tarafından esir alınan 30 kadar asker ve subayı bırakarak, düşman piyade taburu muharebe ederken güneye firar ettiler. Geriye çekildiğimiz sırtlarda düşmanın bu piyade taburuyla muharebeye başladık.

2. Saat 08.30'da, düşman piyadesinin kara sırtları tamamıyla tuttuğunu, bizi fazlaca sıkıştırdığını, fazla olan cephane sarfiyatı nedeniyle cephane ikmali yapılmasını ve 2'nci Bölük Komutanı Yüzbaşı İhsan'ın yaralandığını raporla bildirdim. Sonra şifahen de arz etmek üzere Alay Yaverini Tümen Karargâhına gönderdim. Fazla cephane sarfiyatını önlemek için mümkün mertebe az ateş edilmesi, gözetleme ile yetinilmesi ve ciddi bir tehlikeye maruz kalındığı takdirde Tümen ihtiyatında bulunan 13'üncü Alayın yanına çekilme emrini, Alay Yaveri vasıtasıyla şifahen tebliğ ettim. 13'üncü Alay, Tümen ihtiyatını teşkil etmek üzere saat 08.35'te solumuzdan yani

Eğret istikametinden geriye çekildi. Bunun üzerine soldaki 2'nci Bölükten, 13'üncü Alayın bulunduğu yere bir subay postası gönderildi. Saat 08.40'ta Resulbaba istikametine gönderilen subay keşif kolundan alınan rapora atfen Bölük Komutanı tarafından Alaya yazılan raporda, düşmanın bir bölük süvarisinin Resulbaba yukarı hattından geçtiği, ardından yük hayvanlarıyla ve arkasında düzenli birliğiyle bu hattı takiben Adem Tepe istikametinde yürüdüğü, bu yürüyüş kolunun 3,5 km derinliğinde olduğu anlatılıyordu. Raporun ayrıca bir suretinin de Tümene takdim edildiği arz ediliyordu.

3. Saat 08.50'de 2'nci Süvari Tümen Kurmayı Cevdet bulunduğumuz mevkiye geldi. Düşmandan bir tehlike hissedinceye kadar kalmamızı; Tümen Komutanının düşüncesinin, 2'nci ve 4'üncü Alayların yanına giderek oradan Resulbaba yukarı hattından ricat eden düşman tümenine taarruz etmek ve bu tümeni perişan hâlde bırakmak olduğunu, 13'üncü Alayı emrimize alıp geride toplayarak düşmanla teması kesmeden Tümen gelinceye kadar Resulbaba istikametine keşif kolları sevk etmemizi içeren emri getirdi.

Bu sırada saat 08.55'te 2'nci Bölük Komutanı yaralanınca bölüğün komutasını üstlenen Alay Komutan Muavini Yüzbaşı Yusuf Nasuhi'den alınan raporda, düşmanın bir tabur kadar piyadesinin Eğret'ten çıkarak yanımıza düşmek istediği bildiriliyordu. Bunun üzerine Resulbaba yukarı hattından ricat eden tümenin yürüdüğünü, Yüzbaşı Yusuf Nasuhi'nin raporundaki bilgileri, cephemizde kara sırtlarda bulunan düşmanın bizi sıkıştırdığını, Alayı, muharebeyi keserek 13'üncü Alayın bulunduğu mevkide toplayıp, Resulbaba yukarı hattından yürüyen düşmanla teması muhafaza etmek ve Tümenin emrine göre hareket etmek kararını verdiğimi bildiren raporu saat 09.10'da gönderdim. 09.15'te düşmanı oyalamak üzere bir bölük artçı bırakarak, 13'üncü Alayın bulunduğu mevkiye hareket edildi ve 09.30'da toplanıldı.

20'nci ve 13'üncü Alaylardan, Resulbaba ve daha güneye keşif kolları sevk edileceği sırada (saat 09.35) Kurmay Yüzbaşı Tevfik bir emir gönderdi. Emirde; düşmanın bir alayının Olucak istikametinde 2'nci ve 4'üncü Alaylarımıza taarruz ederek Olucak'ın 1 km doğusuna kadar ilerleyerek soldan da bir kolla Olucak'ı kuşatmaya çalıştığını, Olucak'ın da düşman tarafından işgal edilmek üzre olduğu bildirilerek, 20'nci ve 13'üncü Alayın emrimizde olarak Olucak'ın güneyindeki sırtlar üzerinden Olucak'ın kuzeybatısındaki fundalıklı tepelere çekilmemiz belirtiliyordu. Hemen yürüyüşe geçildi. Eğret ve güneyimize yancı olarak birer subay keşif kolu çıkarılarak açık yürüyüşe başlandı. Eğret'in batı, Olucak'ın doğu sırtlarında bulunan düşman topçusu yol kolumuza ateş etmeye başladı. Olucak'ın güney istikametine keşif kolu sürüldü. Alay da bu istikameti takip ediyordu. Sırtlara hareket ettiğimiz anda düşman altı topuyla üzerimize seri ve etkili bir ateş açtı. Yukarı hatta çıktığımızda ise düşman tümeninin yük hayvanlarını takip eden birliklerinin ateşine maruz kaldık. Bunun üzerine hücuma geçmek ve topçu ateşinden kurtulmak için geride bulunan 13'üncü Alay kılıç çekti. Hücum başladıysa da şiddetli piyade ateşiyle önde bulunan bölük kayıp

verince hedefi bırakarak kayalıklar ve yarlardan birden bire geriye çark etti ve bütün kılıç çekmiş olan kitleye bu ani geriye çark ediliş yayıldı.

Topçu, piyade ateşi etkili olduğundan yukarı hattan aşağıya bir akın başladı ve Olucak köyüne yöneldi. Olucak'a ilerleyen düşman piyadesinin tutmuş olduğu sırtlardan şiddetli topçu ateşine ek olarak makineli ve otomatik tüfek ile piyade ateşi de başlayınca, ateşten kurtulmak için bu akın Olucak'ı geçerek fundalıklı tepelere doğru yöneldi. Subayların devamlı ikazı neticesinde fundalıklı tepelerde durdurulan, bu akın toplandı. 13'üncü Alaydan bir bölük ve makineli tüfek bölüğü alayla beraber asker takviyesi aldıktan sonra Beşkarış köyüne geldi. Bir kısım asker de Olucak kuzeybatı sırtlarına çıkarak gözden kayboldu.

4. Düşmanın Olucak istikametine ve tek geçit bölgemize doğru uzanan piyade kuşatma kolu Tümenin diğer kısımları tarafından durdurularak, ricat hattımızın elde tutulması ve himayesi mümkün olsaydı, komuta ettiğim grup için böyle bir felaketin söz konusu olmayacağı kanaatimi arz ederim.

20'nci Süvari Alay Komutanı
Binbaşı Kâzım

2'nci Alayın Muharebe Raporu

11 Eylül 1922

2'nci Süvari Tümen Komutanlığına

1. 28 Ağustos 1922 günü arz edilen raporla Tümenin kolbaşında bulunan 13'üncü Alay ve 20'nci Alay ile irtibatın kaybedilmesi üzerine 2'nci Süvari Alayı 4'üncü Alayı takip ederek Olucak - Eğret istikametinde yürüyüşüne devam etti. Çünkü Tümen tarafından bu istikamete gece yürüyüşü ile gidileceği emredilmişti. 20'nci Alayın 1'inci Bölüğü ve 4'üncü Alay ile Tümen birliklerini emrime aldım. 4'üncü Alaydan bir bölük öncü bölüğe ayrıldı. Öncü bölüğünün ucu Eğret'in tahminen 600 m güneyine ulaştığında, alınan haberde Eğret'te düşman ordugâhının görüldüğü ve köy içerisinde düşman piyadelerinin dolaştığı bildiriliyordu. Bunun üzerine buradaki düşmana ateş baskını yapmaya karar verdim. Derhâl 4'üncü Alayı öncü bölüğüne yaklaştırdım. Tümen bataryasının süratle 2 km güneybatısındaki mevziye girmesi emrini verdim. Tümen bataryası ise yürüyüşteki eksikliğinden dolayı, ağırlık ve bağlı birliklerinden geride kalarak, arzu edilen zamanda emredilen mevziye giremedi.

20'nci Alayın 1'inci Bölüğü, bu alayın soluna taşkın olarak sol kanadın muhafazasıyla görevlendirildi. Saat 05.30'da öncü bölüğünün işgal ettiği bağlara doğru 30 kadar düşman piyadesi ilerleyince bölük derhâl ateş açtı. 2'nci Alay, 4'üncü Alayın gerisindeki tepede bekleme mevzisindeydi. Öncü

bölüğü saat 05.30'da ateşe başlayınca 30 kadar tahmin edilen düşman piyadesi köye çekildi. Ardından köyün güney çıkışında bir bölük kadar düşman piyadesi ateşe başladı. Ayrıca iki piyade bölüğünün de sağ kanadımıza taşkın bir şekilde yayıldığını gördük. 4'üncü Alay Komutan Muavini Atıf Bey iki bölükle düşmanın kanadımıza yapacağı tesiri engellemek üzere görevlendirildi.

Bu sırada Eğret'te bulunan düşman otomobilleri Afyon istikametine süratle kaçtılar. Eğret'teki telsiz istasyonu sökülmeye başlandı ve düşmanın iki tabur kadar piyadesi Eğret'in batısından Çerkezköy istikametine yürüyüşe geçti. Aynı zamanda köyün kuzeyindeki tepelerde mevziye giren düşman topçusu, iki topuyla alayları ve nihayet avcı hattını etkili bir şekilde dövmeye başladı. 4'üncü Alayın iki bölüğü ile makineli tüfek bölüğü ve 20'nci Alay 1'inci Bölük cephesinden karşılıklı ateş edildi. Düşmanın iki bölüğünün sağa taşkın olarak yayılması ve ayrıca iki piyade taburunun Çerkezköy'e yürümesi düşmanın kuvvetinin bir alaydan fazla olduğunu gösteriyordu. Düşman 4'üncü Alay cephesinde şiddetli taarruza başladı. 27 Ağustos 1922 akşamı verilen emirde 14'üncü Süvari Tümeninin, Tümenimizle beraber hareket edeceği bildirilmişti. 14'üncü Tümenin yürüyüşünü geciktirmemek amacıyla düşmanın inatçı taarruzu karşısında 4'üncü Alay, kademeli olarak 2'nci Alayın himayesinde çekilmeye başladı.

Saat 06.45 olmuştu ve 5'inci Kolordu Komutanının Olucak'ta bulunduğunu haber aldım. Taarruz eden düşman birliği ve Tümene katılamamam hakkındaki sebepleri, düşmanın durumu hakkında bilgi verdim. Düşman taarruzunu, ateşimizle bir müddet ertelettik ise de saat 08.10'da düşman cephemizdeki taburunu iki taburla takviye ederek bölük kolları düzeninde aralıklarla ilerlemeye başladı. Eğret yolunun yaklaşık 1,5 km güneyindeki vadide durdular. Daha sonra öndeki düşman taburunun zayıf avcı hatları ilerlemeye başladı. Yine ateşlerimizle durdurduk. Gözetleme yerinden karşımızdaki düşman kuvvetlerini iyi gören ve alaydan takdim edilen rapor üzerine düşman kuvvetleri hakkında bilgi sahibi olan komutan, Alayın kademeli olarak Olucak köyü sırtlarına çekilmesini, orada muharebeye devam etmesini, 13'üncü ve 20'nci Alayın Olucak'a ulaşmalarının sağlanmasını ayrıca 14'üncü Süvari Tümeninin Olucak'ın hemen doğu sırtlarında ricat eden düşman alayıyla muharebe ettiklerini, 4'üncü Alaydan İrtibat Subayı Celal ile şifahen saat 10.00'da tebliğ etmiştir.

Komutan, Olucak köyünün doğu ve batı sırtlarına da kuvvetli bir keşif kolunun gönderilmesini emretmiştir. 4'üncü Alaydan derhâl bir takım kuvvetinde bir keşif kolu emredilen bölgeye doğru saat 10.20'de hareket etti. Bu sırada Eğret'in kuzeyinde düşmanın bazı yürüyüş kolları görülüyordu. Saat 11.00'de düşman tekrar cephemize yaklaşmaya başladı. 4'üncü Alayın Olucak köyünün kuzeydoğusundaki sırtlarda mevziye girmesini emrettim. Düşman topçusu da ateşe başladı. 2'nci Alay kademeli olarak muharebe ederek çekilirken 5'inci Kolordu 2'nci Şube Müdürü Yüzbaşı Şükrü, Komutanın şifahi emrini tebliğ etti. Düşmanın Çerkezköy'deki taburu Olucak'a yürümeye başladı. Bu Taburu 2'nci Alay bütün mevcuduyla

durdurmaya çalışacaktır. Bu sırada 4'üncü Alay ve bağlı birliklerinin Kolordu Komutanının emriyle Olucak köyünün batısına geçerek sırt eteklerinden yürüdükleri görüldü.

Saat 11.45'te kuzeydoğudan Olucak istikametine giden iki alay süvarinin 13'üncü ve 20'nci Alay olduğunu anladık. Bu alaylar Eğret'in doğu sırtlarına çıktılar. (Tam 4'üncü Alaydan gönderilen keşif kolunun bulunduğu yer.) Eğret'in güneyinde mevziye giren düşman topçusu bu iki alayımıza şiddetle ateş ediyordu. Bir müddet sonra alayların sırtlardan gayet dağınık bir şekilde indiklerini görünce Alay yaverini o tarafa gönderdim. Döndüğünde yukarı hat üzerinde, yani bulunduğum ateş mevzisinin 1,5 km güneydoğusundaki sırtlarda düşman piyadesinin yoğun ateşlerine maruz kalan alayların büyük zayiata uğradıklarını söyledi. Düşmanın diğer iki obüs topu da 13'üncü ve 20'nci Alay yürüyüş kollarını dövmeye başladı. Alay, 14'üncü Süvari Tümeninin bu sırtlarda düşman piyadesiyle muharebe ettiğini ve oralarda bulunduğunu bildiği hâlde bu iki alayımızın yukarı hatta bulunandüşman piyadelerinin toplanma hattı içerisinde şiddetli ateşlerine maruz kalacağını tahmin etmemişti. 13'üncü ve 20'nci Alayın dağınık şekilde Olucak köyünden geçer geçmez düşman piyade avcıları Olucak'a 1 km kadar yaklaşmıştı.

28 Ağustos günü tam öğle vakti bu iki alayın Olucak'tan batıya doğru yürüdüğü, köyün haricinde Olucak sırtlarında 14'üncü Tümenin olduğu bildirilmiş iken, 13'üncü ve 20'nci Alaydan düşman piyadesinin bu sırtlarda bulunduğu haber alınınca 4'üncü Alay ile Tümene bağlı birliklerin haberim olmadığı hâlde batıya doğru çekildiklerini görünce, 2'nci Alay da o istikamette yürüyüşüne devam etti. (Beşkarış'ta 4'üncü Alay Komutanına bunun sebebini sordum. O da 5'inci Kolordu Komutanından aldıkları emir üzerine Beşkarış'a çekildiğini söyledi.)

Olucak'ın kuzeyinde muharebe eden Alayım, 14'üncü Tümenin ve 4'üncü Alayın çekilmesi ve yürüyüş istikametleri hakkında kesinlikle haberdar edilmemiştir. Olucak'tan batıya doğru yürüyüşümüzde düşman topçusu obüs ve cebel toplarıyla takip ateşi yapmışsa da muharebede bineğim ile alaydan iki binek hafif yaralanmıştır. 2'nci Bölükten de Antalyalı Pehlivan Mehmet ağır şekilde yaralanmıştır. Zayiat cetvelleri 28 Ağustos 1922 günü saat 21.00'de Tümene takdim edilmiştir. Eğret'te ilerlemek isteyen düşmanın, harbe girmemiş bir piyade tümeni olduğu anlaşılmıştır. Bu düşman tümeninin hareketini, ateşimizle 6 saat durdurduk. Olucak'a da akşama kadar gelemedi. Bu durumda bir günlük yürüyüşü sonuçsuz kaldı. Bundan dolayı düşmanın bu tümeninin, Dumlupınar Muharebesinde bozguna uğrayarak Murat Vadisi'ni takiben çekildiği arz olunur.

2'nci Süvari Alay Komutanı
Binbaşı Ahmet Kemal

[4'üncü Alay Komutanı Kolordudan bir emir alınca ve bu emir önceden aldığı herhangi bir emri bozuyorsa Kolorduya bilgi vermesi gerektiği gibi yeni aldığı emir hakkında öncelikle emrinde bulunduğu komutanı haberdar etmelidir.]

4'üncü Alayın Harp Raporu

27 Ağustos 1922 günü saat 19.00'da 13'üncü Alay öncü olmak üzere, 20'nci Alay, 4'üncü Alay, 2'nci Alay, batarya, bağlı birlikleri olmak üzere yürüyüşe geçildi. Yolların bozuk olması sebebiyle alaylar arasında çoğu zaman irtibat kayboluyordu. Bu nedenle 20'nci Alayın sonunda bulunan 1'inci Bölüğünü 4'üncü Alay sıkı bir irtibat ile takip ediyordu. Tümen, Olucak köyünde bir süre durdu ve yürüyüşe geçildikten bir müddet sonra da önümüzde giden 20'nci Alayın 1'inci Bölüğünün, Alayıyla irtibatını kaybettiği anlaşıldı. Tümen emriyle, gece yürüyüşüyle Eğret istikametinde gidileceği öğrenilince, 4'üncü Alay, 2'nci Alay Komutanının emrine girdi. 3'üncü Bölüğü öncü bölüğü çıkararak Eğret istikametinde yürüyüşe devam etti. Güneşin doğuşuyla beraber Eğret'in tahminen 600 m kadar güneyine varıldığında Eğret'te düşman ordugâhının bulunduğu ve köy içerisinde düşman piyadelerinin dolaştığı, köy harmanlıklarında da bir telsiz istasyonunun bulunduğu görüldü ve hemen Müfreze Komutanlığına bilgi verildi.

Müfreze Komutanından aldığım emir, bataryanın da katılmasıyla düşmana Alayla ateş baskını yapmaktı. Bunun üzerine öncü bölüğü bulunduğu bağlarda mevziye sokuldu ve Alay da öncü bölüğüne yaklaştırıldı. 30 kadar düşman piyadesinin Eğret'ten 3'üncü Bölüğün işgal ettiği bağlara doğru yürüdüğünü gören sağ kanattaki bir asker ya emri işitmemiş olmasından veya elinde olmayarak emir verilmeden ateş edivermesinden dolayı mecburen bölük de ateşe iştirak ettirildi. Saat 05.30'da Bölüğü derhâl 4'üncü Bölük ve Makineli Tüfek Bölüğü ile takviye ettim. Sol kanadın korunması için 20'nci Alayın 1'inci Bölüğü görevlendirildi. 2'nci Alay, 4'üncü Alayın gerisindeki tepede gözetleme mevzisindeydi. Öncü bölüğü ateşe başlayınca 30 kadar tahmin edilen düşman piyadesi Eğret'e çekildi. Köyün güney çıkışında bir bölük kadar düşman piyadesi ateşe başladı. Bundan başka iki bölük kadar piyadesinin de sağ kanatta taşkın bir şekilde yayıldığını gördüm.

4'üncü Alay Komutan Muavini Atıf Bey Komutasında iki bölüğü, düşmanın yandan yapacağı baskıyı engellemekle görevlendirdim. Aynı zamanda Eğret'te bulunan düşman otomobillerinin Afyonkarahisar istikametine süratle kaçtıkları ve Eğret'teki telsiz istasyonunun sökülmeye başlanıldığı gözlendi. Düşmanın iki tabur kadar piyadesi Eğret'in batısında Çerkezköy istikametinde yürüyüşe başladı. iki bölük, makineli tüfek ve 20'nci Alayın 1'inci Bölüğü de emrimde olarak cepheden ateş ediliyordu. Düşmanın iki bölüğünün sağa taşkın olarak yayılması ve ayrıca iki piyade taburunun Çerkezköy'e yürümesi ile düşmanın bir alaydan fazla kuvvette bulunduğu anlaşılmıştı. Düşman şiddetle cephemize taarruza ve sağ kanattan

ilerlemeye, topçusu ile de avcı hatlarımız üzerinde etkili olmaya başlamıştı. 4'üncü Alay, aldığı emir gereğince 2'nci Alayın himayesinde kademeli olarak çekilmeye başladı. Saat 06.45 idi. Tümen ile henüz irtibat kurulamamıştı.

Burada cereyan eden muharebeye ait rapor 2'nci Alay Komutanı Kemal Bey tarafından Olucak'ta bulunan Kolordu Komutanı Fahrettin Paşa'ya takdim edilmişti. Düşmanla muharebe devam ediyordu. Müfreze Komutanı Kemal'den Alayın Olucak köyünün kuzeydoğusundaki sırtlarda mevziye girmesi ve bundan başka Olucak köyünün doğu sırtlarına kuvvetli bir keşif kolunun gönderilmesi emrini aldım. Hemen 1'inci Bölükten Teğmen Ziya komutasında bir takım kuvvetinde bir keşif kolunu saat 10.20'de emredilen yere gönderdim. Saat 10.45'te Alay, emir gereğince, Olucak köyünün kuzeydoğusundaki sırtlara çekilmeye başladı. Bu sırta gelir gelmez Kolordu 2'nci Şube Müdürü Yüzbaşı Şükrü, Kolordu Komutanının, "2'nci Alay, batarya Olucak'a ilerleyen düşmanı durduracak Alay da süratle köyden geçecektir." şifahi emrini bildirdi.

Bu sırada Tümen Komutanına rastladım ve aldığım emri arz ettim. Alay, düşman topçu ateşi altında köyden geçti. Birlikler karmakarışık bir şekilde gidiyorlardı. Topçu Yüzbaşı Sabri, Alaya yetişti. Kolordu Komutanının, Alayın durması emrini tebliğ etti. Alayı topçu ateşi altında muntazam bir şekilde bölük kollarında topladım. Ardından da bir bölük ve iki makineli tüfek ile Beşkarış köyünün 3-4 km doğusundaki tepenin işgali, alayın kalan kısmıyla da Beşkarış köyünün 1 km kadar hemen doğusunda bekleme mevzisinde kalması emrini aldım. 2 saat sonra da Tümenden aldığım diğer bir emirle Beşkarış köyüne geldim. Askerleri ve binekleri bir süre istirahat ettirdim. Saat 15.00'te Tümen öncüsü olarak Kurtköy'e[61] hareket ettik. Bugünkü muharebede dört binek yaralanmış; bir binek, altı kılıç ve beş matara kayıp olmuştur.

29 Ağustos günü saat 06.30'da Kurtköy'e geldik. Geceyi açık ordugâhta geçirdik. 4'üncü Alay Ordugâh emniyetiyle görevlendirildi. 29 Ağustos 1922 günü Kurtköy'de geçirildi.

4'üncü Süvari Alay Komutanı
Ali Reşat[62]

Batarya Raporu

27 Ağustos 1922 gecesi 2'nci Alayı takiben Olucak köyünden geçilerek, Tümenle irtibatımız olmadığından, 4'üncü Alayla beraber Eğret sırtlarında 2'nci Alayın gerisinde mevziye girilip düşman ordugâhına ateş

[61] Kütahya - Altıntaş ilçesinin kuzeyindedir.
[62] Ali Reşat (1882-?) Filibe'de doğmuştur. Eyüp Sabri Bey'in oğludur. 1920-1923 yıllarında katıldığı İstiklal Harbi'nde Büyük Taarruz'da 4'üncü Süvari Alay Komutanlığında bulunmuştur. 1927'de emekli olmuştur. Büyük Taarruz'da Batı Cephesi Komutanları ve Şehitleri; s.61.

açılmış ve 2'nci Alayın mevzisini terk edip geriye çekilmesi üzerine batarya da mevziden çıkarak geriye korunaklı bölgeye çekilmişti. Tümen Komutanı, beni çağırttığı için bataryadan ayrıldım. İlerimizde bulunan 2'nci Alay dört nakil ile geriye çekilmekte iken Alay Komutanı, "Topçular durmayın. Hemen geriye boğaz istikametine gidin." diye söyleyince batarya da köy istikametine hareket etti. Köyde Kolordu Komutanı tarafından gönderilen Topçu Yüzbaşı Sabri'nin bataryanın köyün gerisinde telsiz istikametinde yürüyüşe devam etmesini şifahen söyleyince de bu istikamette hareket edildi.

Tümen Komutanından, bataryanın köyün yanındaki düzlükte, ovayı ateş altına alabilecek bir mevziye girmesi emrini aldım. Bataryayı ayrıldığım yerde bulamadım. Ancak köyde bataryaya ulaşabildim. Derenin dik olması sebebiyle topla ittirilerek karşı sırta çıkarılmıştı. Birlikler önceden geçmiş olduklarından batarya yalnız, korumasız olarak kalmıştı. Topları sökmekte iken yanımızdan 4'üncü Alay 1'inci Bölükten Teğmen Osman 5-6 askerle gelip geçmiştir. Karşı sırta çıktığımızda sol gerimizdeki sırtlardan piyade ateşine tutulduk. Bataryanın takip edeceği yol, düşman süvarisi tarafından kesilmiş olduğundan doğru gitmek üzere top yükletilirken düşman topçusu ateşini üzerimize çevirdi. Hayvanlar yükletilirken patlamadan ürktüklerinden hemen hepsi kaçmışlar ve kısmen yüklenen parçaları da devirmişlerdi. Tümen toplandıktan sonra arazi üzerinden ve alaylardan bataryanın 48 hayvanı toplanmış, dört hayvanı bulunamamıştır.

Bu durumda daha fazla beklemek mümkün olamayacağından kalan asker ve hayvanlarla, kamalar alınarak dağdan Tümenin ricat istikametine çekilmiştir. Kolordu Komutanı Fahrettin Paşa köyün kesin işgal edilip edilmediğini keşif için 4'üncü Alaydan bir keşif kolu gitmesini emretti. Bu keşif kolu köyün önündeki sırtların da düşman tarafından işgal edilmiş olduğunu bildirdi. Topları almak için 29 Ağustos 1922 günü akşamüzeri piyadenin köyü işgal etmesiyle beraber köye girilmiş, topların aksamı düşman tarafından toplanarak yerli yerine takılmış namlular ile beşikler tahrip edilmiş yalnız bir topun namlusu düşman tarafından görülemediğinden sağlam olarak kalmıştır. Arz ederim.

Batarya Komutanı
Yüzbaşı Cavit

Saat 11.00 sularında Beşkarış köyünün birkaç kilometre doğu sırtlarında Kolordu Karargâhına varıldı. Karargâhın bulunduğu sırtların 1-2 km doğusundaki sırtta 4'üncü Alay ve bu Alayla beraber bulunan 20'nci Alayın bölüğü vardı. Kolordu Komutanı Fahrettin Paşa'nın emirleriyle bir bölük ile iki makineli tüfek daha ileriye sürülmüş âdeta bir emniyet birliği hâlindeydi. Diğer birlikler Olucak'ın batısından Beşkarış köyü istikametinde hareket hâlindeydiler. Düşmanın Olucak'a şiddetli bir topçu ateşi açtığı görülüyordu. 13'üncü ve 20'nci Alayların buradan geçtikleri anlaşılıyordu. Tümenin elinde

uzaktan ve yakından tesir edecek kuvveti kalmamıştı. Kolordu emrine göre, Kolordu Karargâhı Kurtköy'e gelecekti.

Tümen akşama doğru Kurtköy'e vardı. Yolda düşmandan eser görülmedi. Genel durumumuz ve düşmana dair bilgi alınamamıştı.

Kurtköy
28 Ağustos 1922

Tümen Emri

1. Tümen, 28 Ağustos 1922 gecesini Kurtköy'de açık ordugâhta geçirecektir. Alay komutanları ve subaylar bir baskın ihtimalini dikkate almak şartıyla, köydeki binalardan istifade edebilirler.

2. Ordugâhın emniyetinden 4'üncü Alay sorumludur. 4'üncü Alay Kurtköy'den Altıntaş, Dumlupınar, Kütahya istikametlerini koruyacak ve hiç kimsenin köyden çıkmasına izin vermeyecektir. Bir bölüğünü hazır kıta hâlinde bulunduracaktır.

3. Bir baskın meydana geldiğinde alaylar hemen 4'üncü Alay Ordugâhında toplanacaklardır.

4. Ordugâh Komutanı 4'üncü Alay Komutanıdır. Emniyet postalarının uyumamaları ve daima teyakkuz hâlinde bulunmaları için sık sık kontrol edileceklerdir.

5. İaşe, bedeli karşılığında köyden temin edilecektir. Alaylar ve bağlı birlikler satın alma komisyonuyla temas kuracaklardır.

6. Yarın yine hareket edilecektir. Başka bir emir verilmezse saat 04.30'dan itibaren birlikler, ordugâhlarında yürüyüşe hazır olacaklardır.

7. Alaylar 26 Ağustos 1922 gününden beri sarf ettikleri cephane miktarını, asker, hayvan, silah ve teçhizat zayiatını tarih ve yer belirtilmek suretiyle, gece saat 21.00'e kadar bildireceklerdir.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

Gece vukuatsız geçti. Kolordu Karargâhı Sınıklar'da(?)kaldı.

29 Ağustos 1922

Sabahleyin aşağıdaki Kolordu emri alındı:

Sınıklar
29 Ağustos 1922
Saat 07.00

2'nci Tümen Komutanlığına

1. Düşmanın 1'inci, 7'nci, 9'uncu, 5'inci, 12'nci ve muhtemelen 4'üncü Tümenlerinin Dumlupınar istikametinde çekilmekte olduğu; diğer Tümenlerinin Eskişehir cephesinde bulunduğu anlaşılmaktadır.

2. 1'inci Ordu; Dumlupınar istikametine doğru hareket etmiştir. 2'nci Ordu büyük kısmıyla Döğer - Hasanköy hattına, bir kısmıyla Seyitgazi[63] istikametine ilerlemektedir. Mürettep Süvari Tümeni Döğer'i geçerek Altıntaş'a yaklaşacaktır. Sinanpaşa tarafında kalan 1'inci Süvari Tümeniyle henüz irtibat sağlanamamıştır.

3. Süvari Kolordusu daima düşmanın yan ve gerilerine yakından etkili olacaktır.

4. 14'üncü Tümen Hamurköy[64] - Çalköy[65] istikametinde ilerleyecek ve Başkimse - Selkisaray - Arpa Gediği[66] hattına kadar keşif kollarını sürecektir. Tümen tarafından, Hamurköy - Çalköy hattına düşman hakkında vereceği bilgiye göre yeni bir görev verilecek ve bir keşif bölüğünü benim emrimde bırakacaktır.

5. 2'nci Tümen toplu bir hâlde harekete hazır bulunacak ve Altıntaş - Kadımürsel[67] istikametindeki Mürettep Tümen ile irtibat kuracaktır. Tümen kuvvetli bir keşif kolunu Doğalar[68] - Çöğürler[69] istikametinde göndererek bu bölgeden düşmanın çekilip çekilmediğini, trenlerin işleyip işlemediğini, işliyorsa ne dereceye kadar işlediğini, Kütahya'dan ne bilgiler geldiğini araştıracaktır. Bu keşif kolu görevini süratle yerine getirip dönecektir.

6. Ben, 2'nci Tümenin yanında bulunacağım.

5'inci Kolordu Komutanı
Fahrettin

Mürettep Tümen Komutanı bizzat Kolordu Karargâhına geldi. Tümen birlikleri olabildiği kadar düzene sokuldu. 14'üncü Süvari Tümeninden bir takım Rus topu verildi. Aşağıdaki emir alındı:

---

[63] Eskişehir'e bağlı ilçe.
[64] Kütahya-Dumlupınar ilçesine bağlı köy.
[65] Kütahya-Altıntaş ilçesine bağlı bucak. Bugünkü adı Zafertepeçalköy.
[66] Murat Dağı'nın doğu kısmında, Dumlupınar'ın kuzeyinde ve buradan Karaağaç'a giden yol üzerindedir.
[67] Afyonkarahisar-İhsaniye ilçesine bağlı köy.
[68] Kütahya-Merkez ilçesi-Merkez bucağına bağlı köy.
[69] Kütahya-Merkez ilçesi-Merkez bucağına bağlı köy.

Kurtköy
29 Ağustos 1922

2'nci Tümen Komutanlığına

1. Düşman Olucak üzerinden Dumlupınar istikametine ricata devam etmektedir.

2. Çirlek[70] - Kızıltepe[71] hattında bulunan 14'üncü Tümen Aslıhanlar[72] istikametinde düşmana şiddetli baskı altına alacaktır.

3. Mürettep Süvari Tümeni hemen Çirlek'e hareket edecek ve Hamurköy istikametine çekilmekte olan düşmanın yanına taarruz edecektir. Tümen orduya ulaştığında, 14'üncü Tümenin orada bulunan alayını, askerî durum uygunsa Çalköy'de bulunan Tümenine gönderecektir.

4. 2'nci Tümen harekete hazır bulunacak, düşmanın Olucak'tan kuzeybatıya hareketi hâlinde buna karşı duracak ve Kütahya - Çavdarhisar[73] - Şeyhler istikametlerini keşfettirecektir.

5. Ben, Kurtköy'deyim.

6. 26 Ağustos 1922 saat 13.50'de yazılmıştır.

5'inci Kolordu Komutanı
Fahrettin

Bu emir saat 14.30'da alınmış ve aşağıdaki Tümen emri tebliğ edilmiştir.

Tümen Emri

1. Düşman Olucak üzerinden Dumlupınar istikametine ricata devam etmektedir.

2. 14'üncü Tümen Aslıhanlar istikametinde, Mürettep Süvari Tümeni Hamurköy istikametinde çekilen düşmanı baskı altına alacaktır.

3. 2'nci Süvari Tümeni harekete hazır bulunacak ve düşmanın Olucak'tan kuzeybatıya hareketi hâlinde derhâl Beşkarış istikametinde ilerleyerek düşmanı karşılayacak ve Kütahya - Çavdarhisar - Şeyhler istikametlerini keşfettirecektir.

Bunun için:

---

[70] Kütahya-Altıntaş ilçesine bağlı köy (1985 mülki idare taksimatına göre).
[71] Kütahya-Altıntaş-Mecidiye köyünün batısında bulunan tepedir.
[72] Kütahya-Aslanapa ilçesine bağlı köy.
[73] Kütahya'ya bağlı ilçe.

a. Alaylar ordugâhlarında her an harekete hazır bulunacaklardır.

b. 4'üncü Alay onar atlı kuvvetinde iki subay keşif kolu hazırlayarak keşif kolu komutanlarını talimat almak üzere Tümene gönderecektir.

4. Alaylara ve bağlı birliklere yazılı olarak tebliğ edilmiştir.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

Keşif kollarına gerekli talimat verildikten sonra Tümen birlikleri denetlendi. Bu sırada Altıntaş istikametindeki keşif kolu, doğudan bir tümenin gelmekte olduğunu bildirdi. Durum hemen Kolorduya arz edildi ve emir subaylarıyla beraber Kurtköy'ün doğusundaki hakim tepeye gidildi. Her türlü ihtimale karşı yeniden o istikamete bir keşif kolu gönderdi ve bunların dost birlikler olduğu anlaşıldı. Tümenin hemen mevzi alması emrini getiren Kolordu Harekât Şubesi Müdürü Yüzbaşı Şükrü geldiyse de kendisine ihtiyaç olmadığı beyan edilerek, durum hakkında Kolorduya bilgi verildi. Bu sırada otomobil ile Batı Cephesi Komutanlığından emir getiren İstihbarat Şubesi Müdürü Binbaşı Tahsin'in zafer haberi, Tümene yeni bir ruh verdi. Hazır durumda bekleyen 2'nci Tümene saat 23.45'te aşağıdaki Kolordu emri geldi.

Kurtköy
29 Ağustos 1922

2'nci Tümen Komutanlığına

1. Ordumuz batıya çekilmekte olan düşman grubunun Dumlupınar'a yerleşmesine ve kurtulmasına meydan vermemek için durmaksızın ve şiddetle takibe devam etmektedir. 29 Ağustos 1922'de 61'inci Tümen Altıntaş, 6'ncı Kolordu Efted,[74] 2'nci Ordu Bakırcık, Karacaviran, 4'üncü Kolordu Arpa Gediği - Tazlar[75] bölgesinde ilerlemekte ve 1'inci Kolordu ile 6'ncı Tümen Düzağaç - Tazlar - Toklusivrisi'ne taarruz etmektedir.

2. 2'nci ve 1'inci Ordular arasındaki hat Hasanköy – İlbulak Dağı[76] - Hamurköy – Çalköy - Kanyan hattıdır. Bu hattın kuzeyinde 2'nci Ordu, güneyinde 1'inci Ordu takibe devam etmektedir.

3. 5'inci Kolordu düşmanın Uşak istikametinden çekilmesini durdurmak üzere 29 Ağustos 1922'de yürüyüşe geçerek, tümenleriyle aşağıdaki istikametleri takip edeceklerdir.

[74] Kütahya-Altıntaş ilçesine bağlı köy. Bugünkü adı Yolçatı.
[75] Afyonkarahisar-Sincanlı ilçesine bağlı köy.
[76] Afyonkarahisar-Sincanlı ilçesine bağlı bir köy olan Başkimse'nin doğusunda yer alır.

a. 2'nci Tümen; Kurtköy - Gökçeler[77] - Örenköy[78] yolunu takiben Tava[79] - Örenköy - Tokul[80] bölgesine yarın öğleden önce yerleşmiş bulunacaktır. Tümen Karargâhı Örenköy'de bulunacaktır.

b. 14'üncü Tümen; yarın sabah Eydemir[81] - Abya[82] - Karabel[83] yolunu takiben Alıncık[84] - Şeyhler - Saraycık[85] bölgesine yerleşmiş olacaktır. Tümen Karargâhı Şeyhler'de bulunacaktır. Düşmanın harekâtımızı gözetlememesi için Tümen yarın sabaha karşı Karabel'i geçmiş olmalıdır. Bu sebeple bu gece mümkün olduğu kadar erken hareket edilecektir.

4. Tümenler bugünkü yürüyüş hedeflerine kadar keşif kollarını gönderecekler ve hedeflerine ulaştıklarında sıkı emniyet tedbirleri alacaklardır. Düşmanın herhangi bir istikametten taarruzu hâlinde tümenler birbirlerine süratle yardım edeceklerdir.

Yarınki konak bölgesini kesinlikle düşmana hissettirmemek gerekir. Keçiler[86] - Oysu[87] - Üyülük[88] köylerinden bazıları Yunanlara yardım etmektedirler. Bu kişilerin çete hâlinde ormanlar arasından askerlerimize ateş etmeleri ve bu şekilde taşkınlık çıkarmaları muhtemeldir. Ona göre tertibat alınmalıdır. Bu köylerden geçerken nereye gidileceği kesinlikle söylenmeyerek, kılavuzları yola çıkardıktan sonra yol sorulacaktır. Kılavuzlar bir gün süreyle birlikte götürüleceklerdir.

5. 2'nci Tümen, Kurtköy - Tava hattının kuzeyinde; 14'üncü Tümen ise Çalköy[89] - Şeyhler hattıyla Çukurören[90] - Murat Dağı[91] arasındaki başlıca yollar üzerinde keşif yaptıracaklardır.

6. İaşe, satın alınarak temin edilecektir.

7. 2'nci Tümeni takiben Aslıhanlar[92] köyüne geleceğim.

8. 29 Ağustos 1922 günü saat 22.25'te Harekât 12 sayıyla 2'nci ve 14'üncü Tümenlere yazılmıştır.

5'inci Kolordu Komutanı
Fahrettin

---

[77] Kütahya-Altıntaş ilçesine bağlı köy.
[78] Kütahya-Aslanapa ilçesine bağlı köy.
[79] Kütahya-Aslanapa ilçesine bağlı köy. Bugünkü adı Çamdibi.
[80] Kütahya-Aslanapa ilçesine bağlı köy.
[81] Kütahya-Dumlupınar ilçesine bağlı köy.
[82] Kütahya-Altıntaş ilçesine bağlı köy. Bugünkü adı Pınarcık.
[83] Kütahya-Altıntaş'a bağlı Alıncık köyünün güneydoğusunda yer alır.
[84] Kütahya-Altıntaş ilçesine bağlı köy.
[85] Kütahya-Altıntaş ilçesine bağlı köy.
[86] Kütahya-Altıntaş ilçesine bağlı köy.
[87] Kütahya-Altıntaş ilçesine bağlı köy.
[88] Kütahya-Dumlupınar ilçesine bağlı köy. Bugünkü adı Yüylük.
[89] Kütahya-Aslanapa ilçesine bağlı köy.
[90] Kütahya-Gediz ilçesine bağlı köy.
[91] Kütahya'nın güneyinde yer alır. 2312 m yüksekliğindedir.
[92] Belgede Salhanlar olarak geçmektedir.

Aşağıdaki Tümen emriyle harekete geçildi.

Kurtköy
29-30 Ağustos 1922

Tümen Emri

(14)

1. Ordumuz batıya doğru çekilmekte olan düşman grubunun Dumlupınar'a yerleşmesine ve kurtulmasına meydan vermemek için durmaksızın ve şiddetle takibe devam etmektedir. 1'inci Ordu ile 2'nci Ordu kuvvetlerinden bir kısmı bugün (29 Ağustos 1922) Altıntaş - Efted - Bakırcık-Karacaviran hattına ilerlemektedir.

2. 5'inci Kolordu, düşmanın Uşak istikametinden çekilmesini durdurmak üzere bu gece yürüyüşe geçecektir. 14'üncü Süvari Tümeni; yarın sabah Alıncık - Şeyhler - Saraycık bölgesine yerleşecektir.

3. 2'nci Süvari Tümeni, köyün kuzey çıkışında toplanarak saat 02.00'de hareketle Kurtköy - Gökçeler - Örenköy yolunu takiben yarın öğleden önce Tava - Örenköy - Tokul bölgesine varmış olacaktır. 29 Ağustos günü Tümenin hareket edeceği istikamete 2'nci ve 4'üncü Alaylardan birer subay keşif kolu Haydarlar[93] - Arslantepe - Çavdarhisar istikametinde gündüzden sevk edilmiştir. Tümenin yürüyüş düzeni şöyle olacaktır; 2'nci Alay öncü olmak üzere, 4'üncü Alay, 20'nci Alay, Batarya, 13'üncü Alay, Muhabere, Sıhhiye, Tümen Telsizi, Kolordu Telsizi, Ağırlık, İstihkâm.

4. Her alay köyden birer kılavuz alacak, fakat hareket istikametleri hakkında bunlara hiçbir şey söylenmeyecektir. Kılavuzlara ancak yola çıktıktan sonra yol sorulacaktır. Köylerden geçerken nereye gidileceği kimseye söylenmeyecektir.

5. Alaylar, yürüyüş sırasında aralarında sıkı bir irtibat kuracak, sık sık ileriyi ve geriyi yoklayarak döküntü vermeksizin yürüyüş kolunu takip edeceklerdir. 27 Ağustos gecesi yapılan yürüyüşte irtibattaki dikkatsizlik yüzünden Tümen ikiye ayrılmış ve tek başına muharebe etmek zorunda kalmıştır. Bu duruma tekrar düşülmeyecektir.

6. Ben, büyük kısmın başında yürüyeceğim.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

[93] Kütahya-Aslanapa ilçesine bağlı köy.

Alınan emir gereğince yürüyüşe geçildi.

30 Ağustos 1922

Öğleden sonra şiddetli yağmur altında Örenköy'e ulaşıldı. Kolordu kademeleri Aslıhanlar'a gönderildi. Yolda Kolordu Karargâhıyla birleşilemedi. Güzergâhta düşmana rastlanmadı. Önce şifahi sonra yazılı aşağıdaki emir verildi.

Örenköy
30 Ağustos 1922

Tümen Emri

15

1. Tümen, Tava - Örenköy - Tokul bölgesinde aşağıdaki şekilde yerleşecektir:

a. 2'nci Alay; Tava köyünde yerleşerek, Yeniceovacık - Hacımahmut[94] - Sorgun Gediği - Yağmurlar[95] istikametlerini,

b. 4'üncü Alay; Tokul köyünde yerleşerek, Kaynaklıtepe – Cebrail,[96] Kapaklıtepe - Kütük - Armutlu Gediği - Çukurviran istikametlerini,

c. 13'üncü ve 20'nci Alay birlikleri ve Tümen Karargâhı; Örenköy'de yerleşerek burada 20'nci Alay Çalköy ve özellikle Tava Gediği istikametlerini sıkı bir şekilde koruyacaktır. Örenköy'de Ordugâh Komutanı 20'nci Alay Komutanıdır. Konaklardan hızlı bir şekilde harekete geçilmesi için tedbir alınacaktır.

d. İkamet edilen köylerin yakından emniyeti de göz ardı edilmeyecektir.

2. Bu bölgede mevcudiyetimizin kesinlikle düşmana hissettirilmemesi çok önemlidir. Bunun için halktan hiç kimsenin gece ve gündüz bu bölgeden dışarı çıkmamasına ve dışarıdan da hiç kimsenin bölgeye girmemesine son derece dikkat edilecektir. Keçiler, Oysu, Üyülük köylerinden bazılarının ve çevredeki daha bazı köylerin Yunanlarla iş birliği yaptıkları ve çete hâlinde ormanlar arasında askerlerimize ateş ederek şaşkınlık yaratmaya çalışmaları muhtemel olduğundan, tertibat ona göre alınacaktır.

3. 2'nci Alay; Yeniceovacık, Hacımahmut, Hacıköy,[97] Efeler[98] istikametini keşfettirecektir.

---

[94] Kütahya-Çavdarhisar ilçesine bağlı köy.
[95] Kütahya-Gediz ilçesine bağlı köy.
[96] Kütahya-Gediz ilçesine bağlı köy.
[97] Kütahya-Çavdarhisar ilçesine bağlı belde. Bugünkü adı Hacıbekir.
[98] Kütahya-Çavdarhisar ilçesine bağlı köy.

4. 20'nci Alay; Çamurduk,[99] Terziler,[100] Yalnızsaray[101] ve buradan itibaren yolu takiben Kütahya istikametini hemen keşfettirecektir.

5. Bu emir üzerine alınacak emniyet tertibatı ve iaşe vaziyeti bu akşam bir raporla Tümene bildirilecektir.

6. İaşe, yerinden ve satın alma yoluyla sağlanacaktır. Harmanların doğrudan doğruya bölükler tarafından hayvanlara yedirilmesi kesinlikle yasaktır.

7. Örenköy'de Hoca Süleyman Efendi'nin evindeyim.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

Bu ana kadar keşif kollarından alınan bilgi ile Tümenin konuş vaziyeti aşağıda arz edildi.

5'inci Kolordu Komutanlığına

1. Tümen, 30 Ağustos 1922 günü saat 14.00'te ikamet bölgesine ulaştı. Birer alayla Tava ve Tokul köylerinde kalan iki alay ve Tümen bağlı birlikleriyle Örenköy'de konaklara girilerek Tava Gediği, Yeniceovacık, Sorgun Gediği, Kaynaklıtepe, Armutlu Gediği istikametlerinde emniyet tertibatı alınmıştır. Çamurduk - Terziler - Yalnızsaray - Kütahya yolu, Yeniceovacık - Hacımahmut - Hacıköy - Efeler istikametlerine de birer subay keşif kolu sürülecektir.

2. 29 ve 30 Ağustos günlerinde yapılan keşfin özeti aşağıdadır:

a. Kütahya'daki düşman kuvvetinin bir bölük jandarma ve bir bölük piyade askerinden ibaret olduğu şu birkaç gün içinde gelenlerden anlaşılmıştır.

b. 28 Ağustos 1922 günü Balmahmut istikametinden, miktarı tahmin edilemeyen düzensiz düşman kuvvetlerinin Küçükaslıhan[102] ve Ağaçköy[103] arasındaki sırtlardan Halaçlar[104] istikametine çekildikleri; 29 Ağustos 1922 günü 35 kadar Yunan firarisinin Oysu Boğazı'ndan geçerek Saraycık üzerinden Çukurviran köyü istikametine gittikleri ve bu düşman firarilerinin İslamköy[105] tarafından geldiklerini Saraycık köyü halkına söylemişlerdir.

---

[99] Kütahya-Aslanapa'ya bağlı köy. Bugündü adı Çamırdık olarak değiştirilmiştir.
[100] Kütahya-Aslanapa ilçesine bağlı köy.
[101] Kütahya-Aslanapa ilçesine bağlı köy.
[102] Kütahya-Dumlupınar ilçesine bağlı köy.
[103] Kütahya-Dumlupınar ilçesine bağlı köy.
[104] Uşak-Banaz'a bağlı köy.
[105] Uşak'a bağlı ilçe. Bugünkü adı Banaz.

Bunun üzerine bu bölgedeki düşman tümeninde düzen ve tertibin sarsılmaya başladığı anlaşılmıştır.

c. Dün Kurtköy'den Çavdarhisar ve Şeyhler istikametine hareket eden keşif kolları gerek bu istikametlerde gerekse bu istikametlere komşu bölgelerde düşman kuvvetlerine rastlamamışladır. Aslanapa'da[106] bulunan 25 kişilik düşman karakol askerleri, köylüden topladıkları hayvanlara binerek 29 Ağustos 1922 gecesi Kütahya istikametine kaçmışlardır.

d. 28 Ağustos 1922 günü düşman lehine çalışan Çallı Osman Efe, maiyetindeki 25 kişi ile Keçiler köyüne yaralı olarak gelmiş ve geceyi Şeyhler köyünde geçirdikten sonra Gediz[107] istikametine gitmiştir.

e. Köylüler Gediz'deki düşman kuvvetinin 50-60 kişiden ibaret olduğunu söylemektedirler.

3. 29 Ağustos 1922'de Kurtköy'den Doğalar - Çöğürler istikametine gönderilen subay keşif kolu ile terk edilen topları almak üzere Olucak civarına gönderilen müfreze henüz dönmemiştir.

Arz ederim.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

Bulunulan bölgede dağınık düşman askerlerinin perişan bir hâlde dolaşmakta oldukları görülüyordu. Birliklerin yerleşmiş olduklarına dair raporlar gelmeye başladı. Saat 18.00'de "Aslıhanlar"da bulunan Kolordu Kurmay Başkanlığı 1'inci Şubeden Yüzbaşı Nami, 14'üncü Tümenin, saat 15.40'ta yazılan raporunu getirdi. Kolordu Komutanı henüz Aslıhanlar'a gelmediklerinden, gereğinin yapılmasına Tümenlerce karar verilmesi isteniyordu.

30 Ağustos 1922
15.40

5'inci Kolordu Komutanlığına

1. Düşmanın bir tümeni Keçiler Vadisi'ni takiben Saraycık üzerinden geçmektedir. 5'inci Alay köyün 2 km mesafesinde ateşe maruz kalmıştır. Alay bulunduğu bölgede tertibat alarak keşfe devam etmektedir. Düşman boğaza hâkim tepelerden geçtiğinden Alay yürüyüşüne devam edememiştir. Diğer birlikler konaklarına yerleşmişlerdir.

[106] Kütahya'ya bağlı ilçe.
[107] Kütahya'ya bağlı ilçe.

2. 30 Ağustos 1922 günü saat 15.40'ta Şeyhler'den özel süvariyle Aslıhanlar'da 5'inci Kolordu Komutanlığına takdim edilmiştir.

14'üncü Süvari Tümen Komutanı
Mehmet Suphi[108]

Bu rapordan, Tümence bir şey anlaşılamamıştı. Zira düşman tümeni ricat ediyor. 14'üncü Tümen konaklara yerleşiyor. Alınan kararlara dair bir kayıt yok. Düşmanın ricat hattına en yakın olan 4'üncü Alaya aşağıdaki emir verildi.

30 Ağustos 1922
Saat 18.25

4'üncü Alay Komutanlığına

1. 14'üncü Tümen Komutanlığından alınan raporda, düşmanın bir tümeninin Keçiler Vadisi'ni takiben Saraycık üzerinden geçtiği ve 5'inci Alayın köyden 2 km mesafede ateşe maruz kaldığı bildirilmişti. Düşmanın vaziyeti iyi tespit edilememiştir. Düşmanın Saraycık üzerinden yürüyüşe devam etmesi önemli olduğundan, Alayla birlikte derhâl Armutlu Gediği'ne gidilerek yapılacak gözetleme neticesinde vaziyet uygun görüldüğü takdirde bir ateş baskını ile ricat eden düşmanın bozguna uğratılması veya ne olursa olsun bu döküntülerden esir alınarak hangi birliğin nereye gittiği öğrenilecektir. Duruma göre Alay tekrar konak yerine dönecektir.

2. Bu emir, 30 Ağustos 1922 günü saat 18.25'te 4'üncü Alay Komutanlığına yazılmıştır.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

[108] Mehmet Suphi (Kula) (1881-1948) Manastır'da doğmuş, 1901'de Harp Okulunu bitirmiş, çeşitli süvari birlik komutanlıklarında bulunduktan sonra Mart 1920'de Anadolu'ya geçmiş ve Eskişehir Süvari Birlikleri komutanlığına atanmıştır. 1909'da üsteğmen, 1911'de yüzbaşı, 1916'da binbaşı, 1921'de yarbay olmuş, süvari alay ve tugay komutanı olarak görev yapmış, Şubat 1921'de Merkez Ordusu emrindeki 6'ncı Süvari Tümeni Komutanlığına atanmış, daha sonra 14'üncü Süvari Tümen Komutanlığına getirilerek Tümeniyle Büyük Taarruz ve Takip Harekâtı'na katılmıştır. 1922'de Albay 1927'de General olan Mehmet Suphi Kula, Askerî Yargıtay üyeliğinden 1931 yılında emekliye ayrılmıştır. Beşinci ve Dördüncü Rütbeden Mecidi, Dördüncü Rütbeden Osmanlı Nişanları; Harp, Gümüş Liyakat Madalyaları; İstiklal Madalyası ve Takdirname ile ödüllendirilmiştir. 19 Ekim 1948'de ölmüştür. Büyük Taarruz'da Batı Cephesi Komutanları ve Şehitleri; s.62.

2'nci Alay Komutanlığına

1. Eğer ileriye keşif kolları sürülmüşse, onları toplamak üzere Tava'da bir posta bıraktıktan sonra, emrin alınmasını müteakip Alay hemen Tokul istikametine hareket edecektir.

2. 30 Ağustos 1922 günü saat 19.30'da 2'nci Alay Komutanlığına yazılmıştır.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

Tümen Birliklerine

1. 14'üncü Süvari Tümeninden saat 18.00'de alınan raporda, düşmanın bir yürüyüş kolunun Keçiler - Saraycık üzerinden Belova[109] Gediği istikametine gittiği anlaşılmıştır. 4'üncü Alaya, vaziyet uygun olduğu takdirde bu düşman kuvveti üzerine bir ateş baskını yapma emri verilmiştir. Vaziyete göre Tümenin o yöne hareketi muhtemel olduğundan dikkatli olunmasını rica ederim.

2. Tümen birliklerine yazılmıştır.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

Kısmen gece karanlığında, oldukça uzun bir yürüyüş yapan ve yağmur altında ordugâhlara giren Tümen birlikleri, yemek yemeden yine gece hareketine başlamışlardı. Bölgede, yol yoktu ve ormanlıktı. 14'üncü Tümenin raporu üzerine şu tedbir alındı.

Örenköy
30 Ağustos 1922

5'inci Kolordu Komutanlığına

14'üncü Süvari Tümeninin saat 15.40'ta 5'inci Kolorduya gönderdiği, Keçiler Vadisi'ni takiben Saraycık üzerinden geçen düşman tümeni hakkındaki raporunun bir sureti, 5'inci Kolordu 1'inci Şubede görevli Yüzbaşı Nami tarafından Tümene gönderilmiştir. Bu rapor saat 18.00'de alındı. Düşman tümeninin vaziyeti 14'üncü Tümen tarafından iyi tespit edilememiş olmasına rağmen hareket istikameti itibariyle bizi ilgilendirdiğinden, Tokul köyündeki 4'üncü Alay Komutanlığına saat 18.25'te hemen Armutlu Gediği istikametinde ilerlenmesi, gözetleme sonucu vaziyet uygun olduğu takdirde

[109] Kütahya-Gediz ilçesine bağlı köy (1946 mülki idare taksimatına göre).

ateş baskınıyla ricat eden düşmanın bozguna uğratılması, bu mümkün olmadığı takdirde de hiç olmazsa döküntülerinden esir alınmaya çalışılması hakkında emir verildiği arz olunur.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

Eğret muharebesinde düşman arasında kalıp arkadan gelen Tümenden Kurmay Yüzbaşı Cevdet aracılığıyla saat 19.35'te aşağıdaki 5'inci Kolordu Komutanlığının emri alındı:

Kurtköy
30 Ağustos 1922

Kolordu Emri

1. 1'inci Kolordu, Toklu Sivrisi'ni ele geçirerek Kaplangı'ya doğru ilerlemektedir. Bu suretle demir yolu boyunca ulaşımı kesilen düşmanın Murat Dağları'nın kuzeyinden Keçiler - Çukurviran istikametinde batıya çekildiği haber alınmıştır.

2. Süvari Kolordusu güneye yönelerek düşmanı Çukurviran'ın batısına geçirmeden Kızıltaş Deresi içinde etkisiz hâle getirecektir. Bunun için:

a. 14'üncü Tümen; hemen Şeyhler'den hareket ederek Kızılyokuş Tepelerini güneye karşı işgal edecek ve bu istikamette çekilen düşman hakkında keşif yaparak onu durduracaktır.

b. 2'nci Tümen; 14'üncü Tümenin batısında ve Kaşkalan[110] civarında Belova Gediği'ne hakim sırtları tutarak düşmanın daha batıya geçmesine engel olacak ve 14'üncü Tümenle birlikte batısına çekilmekte olan düşmanı durdurarak etkisiz hâle getirecektir.

c. Bu akşam Çalköy civarında toplanacak olan 1'inci Tümen bu muharebeye katılmak üzere hazır bulunacak ve 34'üncü Alayı yarın sabah erkenden Tümenine iltihak ettirecektir.

3. Bu gece 14'üncü Tümene gideceğim.

4. 30 Ağustos 1922 gün ve 13 sayılı Kolordu emri saat 14.00'te Kurtköy'den yazılmıştır.

5'inci Kolordu Komutanı
Fahrettin

[110] Kütahya-Altıntaş ilçesine bağlı Saraycık'ın güneyinde yer alır.

Bu emir üzerine Tümenin kalan birlikleri Tokul istikametine hareket ettirildi. Tokul'dan sonra ormanlık başlıyordu. Vaziyeti anlamak üzere Tümen Karargâhıyla 4'üncü Alayın yanına gidildi. 20'nci ve 13'üncü Alaylar takip ediyordu. 2'nci Alayla batarya ve bağlı birlikler Tokul'da emir bekleyeceklerdi.

31 Ağustos 1922

4'üncü Alay, kılavuz yardımıyla Belova Gediği'nin kuzeyine varmışsa da çok sık ve karanlık olan ormanda vaziyeti tespit edememiştir. Gerçekten bu ormanlara dağılmış düşman süvarileriyle muhacirlerin yaktıkları ateşler nerede bulunulduğunu tespite mani oluyordu. Süvari Alayı bu ormanda âdeta kaybolmuştu. Kağnı sesleri istikametine sürülen subay keşif kolları düşmanın vadi içinde harekete devam ettiğini teyit ettiler. Geriden 20'nci ve 13'üncü Alayların gelmesiyle beraber, 4'üncü Alay Tokul'dan ekmek almak üzere geriye alındı. Bir bölüğü sol kanadımızda Saraycık istikametinde alıkonarak diğer iki alayla Belova Gediği'ne yaklaşıldı.

Sabahın ilk ışıklarıyla birlikte iki alayla Belova Gediği'nden geçen düşman yürüyüş koluna yakından ateş baskını yapıldı. Çok zayiat verdirildi. Saraycık'a doğru vadideki birlik ve hayvanlar gerilere, dağlara çıktılar. Vadilerin içlerine doldular. Ateş muharebesi saatlerce devam etti. Bir süre yol kesildi. Fakat kanadımıza gelen düşman birlikleri ve cephane vaziyeti Tümeni yavaş yavaş Gedik'ten geri çekilmeye ve sola kademeli tertibat almaya mecbur etti. Saat 09.00'da Tümen ağırlık merkezi Kaşkalan Ovası'nın hemen 1 km batısındaydı. Bu sırada buraya varabilen topçu takımına, 800-1000 metreden Kaşkalan Ovası'nın bulunduğu yerden geçerek vadiye giren düzensiz düşman yürüyüş kolu üzerine ateş açtırıldı. 2'nci ve 4'üncü Alaylar da bu cephedeki muharebeye kısmen iştirak ettirildi. Topçunun yanında korunaklı ateşe uygun alan bulunmadığından, açıkta seri ateş icrası emri yerine getirildi.

Belova Gediği'nde sayısı artan düşman bir taraftan diğer alayları sıkıştırıyor ve kendisine bir geçit yolu açmaya çalışıyordu. Topçu ateşi ricat yığınları üzerinde etkili olmuşsa da yol üzerinde hemen mevzi alan bir düşman topu, üçüncü mermide bir topa tam isabet ettirdi. Kalkan parçalandı, askerler şehit düştü, diğer topun da havası kaçtı. Bununla beraber yoldan geçenler de azaldı. Düşmanın arkasında dağınık kuvvetlerle oyalanmamak için daha batıya intikale karar verildi ve aşağıdaki rapor arz edildi.

Bu muharebede Tümenin değerli subaylarından 13'üncü Alay 3'üncü Bölük Komutanı Üsteğmen Ethem ve 20'nci Alay 4'üncü Bölükten Asteğmen Mustafa Fazıl yaralanmışlardı.

Belova'nın kuzeyinden
31 Ağustos 1922

5'inci Kolordu Komutanlığına

1. Dün akşam arz edildiği gibi 14'üncü Süvari Tümeninin raporu üzerine 4'üncü Alay, 30 Ağustos 1922 günü saat 19.00'da Tokul üzerinden Belova Gediği'ne hareket ettirilmiştir. Ancak gece sisliydi ve ormanda vaziyet tespit edilememiştir.

2. Keçiler - Çukurviran üzerinden vadi yoluyla batıya geçmekte olan düşman tümenlerine yapılacak taarruzla ilgili olarak saat 19.30'da alınan emir üzerine konaklara girerek emniyet tedbirleri alan Alayla birlikte derhâl Belova üzerine ilerlemeleri emredilmiş, Tümen Karargâhı, saat 20.15'te 4'üncü Alay yanına hareket etmiştir. Yapılan keşif neticesinde düşmana şafakla beraber taarruza karar verilmiştir. 30 Ağustos 1922 günü saat 05.30'da 20'nci ve 13'üncü Alaylarla Belova Gediği'nin kuzeyinden ve batısından baskın şeklinde taarruz yapılmış, düşman vadi içinde gördüğü baskıyla iki kısma ayrılarak dağlara kaçmaya başlamıştır. Bir kısım kuvvetiyle çekilmeyi himaye amacıyla alaylara taarruza geçmişse de başaramamıştır. Düşmanın sağ ve soldan kuşatma teşebbüsü üzerine kademeli olarak 2'nci ve 4'üncü Alaylar çekildi. Düşman yüzlerce kayıp vererek ve birçok araba, eşya ve hayvanı terk ederek gitmiştir. Batarya, saat 09.30'da diğer gedikten ilerleyen düşman yürüyüş kollarına karşı mevziye girerek ateş açmıştır. Açıkta mevziye girmek zorunda kalan bataryanın toplarından birisinin havası kaçmış ve diğer kalkanı yara almıştır.

3. Subay ve asker zayiatı ve cephane sarfiyatı daha sonra arz edilecektir.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

Aslıhanlar'dan saat 01.00'de yazılıp saat 08.25'te Tümene gelen Kolordu emri aşağıdadır.

Aslıhanlar
30 Ağustos 1922

2'nci Süvari Tümen Komutanlığına

1. Düşman, Keçiler - Saraycık - Çukurviran - Murat Çayı istikametinde çabuk ve yoğun bir hâlde çekilmektedir. Alınan esirler, buradan

çekilen düşmanın 1'inci Kolordu Komutanı General Trikopis'in[111] emrindeki beş tümenle, ağırlıklar ve hayvan depoları olduğunu söylemektedirler. Düşman Belova Gediği'ni elde etmek için Saraycık Tepeleri'ni işgal etmiştir. Bu hâldeki düşmanın Belova Gediği'nden geçmesi çok zordur.

2. 5'inci Kolordu, bütün kuvvetiyle bu düşmana taarruz ederek ezmeye çalışacaktır.

a. 14'üncü Tümen; Saraycık'taki düşmana şiddetle taarruz edecektir.

b. 2'nci Tümen; Tokul'un güneyinde Yaylacık[112] - Armutlu Gediği hattını tutarak Belova Gediği'nin batı yamaçlarını ateş altına alacak ve bu istikamette düşmana taarruz edecektir.

c. 1'inci Tümen; bir alayıyla Sahra Topçu Taburunu, tugay komutanının emrinde, emrin alınmasıyla beraber, Aslanapa - Yalnızsaray - Çavdarhisar - Efendiköprüsü[113] istikametine sevk edecektir. Bu müfreze, Efendiköprüsü'nün güneyinde Murat Çayı'na hâkim tepelere çıkabilecek bir yol arayarak, bahsedilen tepeler üzerinde mevzi tutacak, Murat Çayı'ndan Gediz Ovası'na düşecek düşmanı ateş altına alacaktır. Tümenin kalan kısımları Tava - Cebrail istikametinde hareketle Cebrail'in güneyinde bulunan Acar Gediği - Bellice Tepelerini tutup, Murat Çayı üstünden geçecek düşmana taarruz edecektir. Tümen, her iki kolunun uygun hareketini bildirecektir.

3. Ben 2'nci Tümende bulunacağım.

5'inci Kolordu Komutanı
Fahrettin

5'inci Kolordu Komutanı rahatsız olduklarından bulunamamıştır. Kolordu Kurmay Başkanı Şükrü Bey,[114] harp karargâhının bir kısmıyla Belova Gediği muharebesinin son safhasına katılmıştır. 14'üncü Tümenle yakından temas sağlanamamış ve büyük bir ihtimalle bu Tümen bölgesinde bir muharebe cereyan etmemiştir.

---

[111] General Trikopis, Yunan Küçük Asya ordusunun 1'inci Kolordu Komutanıdır. Türk ordusu karşısında ağır yenilgiler alan Trikopis, 24 Eylülde esir olarak Ankara'ya getirilmiştir.
[112] Kütahya-Altıntaş ilçesine bağlı Saraycık köyünün batısındadır.
[113] Kütahya-Çavdarhisar ilçesine bağlı köy.
[114] Mehmet Şükrü (Koçak) (1886 -) Elazığ'da doğmuştur. 1905 yılında Harp Okulundan mezun olmuş, 20'nci Süvari Alayı 4'üncü Bölüğüne tayin edilmiştir. 1906'da eşkıya takibiyle görevlendirilmiş, 1909'da 19'uncu Alaya tayin olmuştur. Balkan Harbi'nin başlamasıyla 20'nci Alay 4'üncü Bölük Komutanlığı yapmıştır. Birinci Dünya Harbi sırasında 3'üncü Ordu emir subaylığına atanmıştır. 1916'da Tayyare Mektebinde tahsil görmeye başlamış, mezun olduktan sonra Kafkas Cephesi'nde Tayyare Bölüğü Komutanı olarak görev almıştır. 1918'de 2'nci ve 3'üncü Orduya mensup Tayyare Bölük Komutanlığına atanmıştır. 1921 tarihinde Anadolu'ya geçmiştir. İstiklal Harbi'ne katılmıştır. 1923'te Hava Kuvvetleri Müfettişliğine tayin edilmiştir. 5'inci, 6'ncı, 7'nci ve 8'inci dönem Erzurum Milletvekilliği yapmıştır. Cepheden Meclise; s.271.

Yukarıdaki emir üzerine Tümene aşağıdaki emirler verildi:

Belova Gediği'nin kuzeyinden
31 Ağustos 1922
Saat 08.25

20'nci Alay Komutanlığına

1. Alayınızla cephenizdeki düşmanı oyalayarak Tokul'dan geldiğiniz yola ve alayınızın toplandığı yere doğru çekiliniz. 13'üncü Alay da emrinizdedir. Derhâl 13'üncü Alayla irtibat sağlayınız.

2. Kalan alaylarla Armutlu Gediği - Eriklitepe hattını tutarak Belova Gediği'nin batı yamaçları ateş altına alınacaktır. Bu istikamette düşmana taarruz edilecektir. Sağınızda Acar Gediği ve Bellice Tepelerinden 1'inci Tümen taarruz edecek ve 14'üncü Tümen de Saraycık istikametinde taarruza geçecektir.

3. 2'nci ve 4'üncü Alayları sabahki toplanma yerine geleceklerdir.

4. Kolordu namına Cephe Komutanlığından Çalköy'e cephane ve peksimet gönderilecektir.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

Armutlu Gediği'nde etkili bir vaziyette bulunulduğundan acele edilmemiş ve başlanılan ateşe biraz daha devam edilmiştir. Armutlu Gediği ile bulunulan bölgenin farkı yoktu. Eriklitepe'de henüz bir şey görülemiyordu. Düşman karşı dağlara intikal ettiğinden arkası alınmaya başlanmıştı. Tümenin artık bu bölgede vakit geçirmesindense kaçabilen kısımların yanına gitmek üzere, Armutlu Gediği'ne değil daha batıya intikali düşünülüyordu. Tümen bu düşüncesini aşağıdaki emirle duyurdu.

31 Ağustos 1922
Saat 14.15

20'nci Alay Komutanlığına

2'nci ve 4'üncü Alaylar Sakarçal - Cebrail istikametinde harekete geçmişlerdir. Buradan, düşmana kuzeyden güneye doğru baskı yapılacaktır. Büyük ihtimalle daha batıya gideceğiz. Vazifeniz söz konusu mevzileri müdafaa değil, düşmana baskı yapmaktır. Karşınızda mühim bir düşman yürüyüş kolu kalmadığı zaman 13'üncü Alayla birlikte Tümene iltihak ediniz.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

Tokul'un yaklaşık 4 km güneyinde toplanıldı. 5'inci Kolordu Komutanlığı, Tümen Telsiz Müfrezesini talep edince Tümen Telsiz Müfrezesi ile birlikte topların tamiri ve havalarının doldurulması için batarya da geriye gönderildi. Aşağıdaki Tümen emri verildi.

Tokul'dan
31 Ağustos 1922

Tümen Emri

1. Düşman, darmadağın olmuş ve perişan bir surette batı istikametinde uzaklaştırılmıştır. Ricat etmektedir.

2. Acar Gediği civarındaki 1'inci Süvari Tümeni, Efendiköprüsü'ne kuvvet sevk etmiştir.

3. Tümen, düşmanın yanlarına kuzeyden güneye doğru fırsat buldukça vurmaya çalışacaktır.

4. Tümen, aşağıdaki yürüyüş sırasıyla Sakarçal - Cebrail istikametinde hemen yürüyüşe geçecektir. 13'üncü ve 20'nci Alaylar, Belova Gediği'nden düşmana mümkün olduğu kadar zarar vermek üzere bırakılmıştır.

Yürüyüş düzeni: 2'nci Alay Karargâh, Karargâh Bölüğü (Bu bölük Çayhisar'da kalan 13'üncü Alay Bölüğüdür.), 4'üncü Alay, İstihkâm Müfrezesi, Muhabere ve Sıhhiye Müfrezeleri.

5. Alayların ağırlıkları, yürüyüş sırasına göre Sıhhiye Müfrezesini 800 metreden takip edeceklerdir.

6. Yürüyüş sırasında 4'üncü Alayın başında bulunacağım.

7. 31 Ağustos 1922'de Tümen birliklerine yazılmıştır.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

Aşağıdaki rapor da 5'inci Kolordu Komutanlığına arz edildi.

Tokul'un güneyinden
31 Ağustos 1922
Saat 14.15

5'inci Kolordu Komutanlığına

Düşman, Belova Gediği'nde yancı kuvvetiyle kendi yürüyüş kolunu baskımızdan kurtardığından, buraya takılıp kalmaktansa Sakarçal - Cebrail üzerinden batıya giderek düşmanın yan ve gerilerini baskı altında tutmak

üzere 2'nci ve 4'üncü Alaylarla saat 14.10'da Sakarçal istikametinde hareket edilmiştir. Belova Gediği bölgesinde geçici olarak 20'nci Alay Komutanı Kâzım Bey'in emrinde bırakılan 13'üncü ve 20'nci Alaylara kendi cephelerinde önemli düşman yürüyüş kolu kalmadığı zaman, Tümene iltihakları emredilmiştir.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

Rapor, 5'inci Kolordu Karargâhına dönen Kolordu Kurmay Başkanı Şükrü ile gönderildi. Değerlendirmelerim etraflıca arz edildi. Bulduğumuz kılavuza bizi daima Murat Çayı'na yakın güzergâhtan geçirmesi tembih edildiğinden, Armutlu Gediği'nden sonra Çukurviran'ın 3 km kuzeyinden bir patikadan geçtik. Köy yanıyordu. Fakat önemli bir geçit harekâtı hissedilmemişti. Yalnız bir köylüden öğrendiğimize göre, kolun arkası kesildiği için Çukurviran'daki düşman da durarak geriyi bekliyormuş. Cebrail'e doğru yürüyüşe devam ederken Acar Gediği sırtlarında, vaziyetlerinden dost oldukları anlaşılan bazı askerler görülüyordu. Bunların vaziyetinden bir muharebe olduğu hissedilmeyip top tüfek sesi de duyulmadığından bu bölgeye önem verilmedi. Ara yerde derin bir vadi ve ormanlık olduğundan, hemen bilgi alınamadı. Cebrail'e geldiğimizde bu bölgenin güneyindeki Murat Vadisi'nde önemli geçit harekâtı yapan düşman birliği olmadığına dair bilgi alınmasına ve 1'inci Tümenin daha batıya hareket ettiği haberine rağmen 4'üncü Alay Çatmalımezar[115] üzerinden Kızıldağ'a gönderildi ve aşağıdaki emirle ikamete geçildi.

Cebrail
31 Ağustos 1922

Tümen Emri

1. 4'üncü Alay, Çatmalımezar yoluyla şimdi Kızıldağ'a hareket edecek ve geceyi orada geçirecektir. Bu alay, Kızıldağ'ın vadiye hakim yerlerine manga veya takımlar sürerek gece düşman yürüyüş kolunu devamlı rahatsız edecektir. Gökler köyüne[116] bir bölük gönderecek, Mezarboğazı Deresi ve Orta Ören istikametlerini postalarla örterek güvenliği sağlayacak ve köyün binalarından istifade edilerek askere ekmek, hayvanlara yem tedarik edecektir.

2. 2'nci Alay ve bağlı birlikler ile 13'üncü Alay 1'inci Bölük, Cebrail'de açık ordugâhta geceyi geçireceklerdir.

[115] Kütahya-Dumlupınar ilçesine bağlı Yüylük köyünün güneyindeki mevki.
[116] Kütahya-Gediz ilçesine bağlı belde.

3. 13'üncü Alay ve 20'nci Alay Belova'nın kuzeyindedir. Vaziyeti uygun gördüğü takdirde Tümene katılacaklardır.

4. 13'üncü Alay 1'inci Bölük, konağın emniyetinden sorumludur. Bu bölük Susuz[117] ve Sakarçal köyleri istikametlerinde emniyet tedbiri alacaktır.

5. İaşe, Cebrail ve Gökler'den satın alınmak suretiyle temin edilecektir.

6. Cebrail'deki birlikler, 1 Eylül 1922'de Kızıldağ istikametinde hareket etmek üzere saat 04.30'da ordugâhlarında hazır olacaklardır.

7. Hüseyin Çavuş'un odasındayım.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

Aslıhanlar'dan saat 14.10'da yazılan ve Cebrail'de Tümen tarafından alınan Kolordu emri:

Aslıhanlar
31 Ağustos 1922
Saat 14.10

2'nci Tümen Komutanlığına

(14)

1. Düşman, bütün tekerlekli nakliye araçları ve ağırlıklarını terk edip sıkışık bir hâlde Gediz Çayı boyunca batıya doğru ricata devam etmektedir.

2. Tümenler, karşılarındaki düşmanın yancı ve artçı kuvvetleriyle uğraşmayarak devamlı batıya doğru ilerleyecek ve düşmanı engelleyeceklerdir.

a. Bugün öğleyin Yağmurlar'a ulaşan 1'inci Tümen, Gediz - Şaphane[118] istikametinde yürüyüşe devam ederek düşmanın Simav'a çekilmesine mani olacaktır.

b. 2'nci Tümen; Altıntaş - Muhipler[119] istikametinde yürüyüşe devam edecek ve devamlı düşmanın yanını vuracaktır.

c. 14'üncü Tümen, bir bölüğünü keşifte bulunmak ve düşmanı arkadan takip etmek üzere Bellice Tepesi'nde bırakacak ve Gökler - Çomaklar[120] hattına ilerleyerek devamlı düşmanı yandan vuracaktır.

3. Cephanenin otomobille Gediz'e gönderilmesi Orduya arz edilmiştir.

---

[117] Kütahya-Gediz ilçesine bağlı köy.
[118] Kütahya'ya bağlı ilçe.
[119] Kütahya-Gediz ilçesine bağlı köy (1968 mülki idare taksimatına göre).
[120] Kütahya-Gediz ilçesine bağlı köy.

4. Bu gece Yağmurlar üzerinden Gediz'e gideceğim. Özellikle geceleyin küçük süvari birliğiyle düşmana yapılacak hücumlar çok faydalı olacaktır.

5'inci Kolordu Komutanı
Fahrettin

Ara sıra bahsedilen cephane ve erzakı almak, muharebe müddetince nasip olmamıştır.

Bu emir üzerine yeniden bir emir vermeye ve değişiklik yapmaya gerek görülmemiştir. 20'nci Alaydan da aşağıdaki bilgi alındı.

Tokul
31 Ağustos 1922

2'nci Süvari Tümen Komutanlığına

1. Tümenin, saat 14.15'te hareket edilmesi hakkındaki emri, ancak saat 15.15'te alındı. Ricat eden düşman yürüyüş kolunun geçişi devam ediyor. Saat 16.30'da bir akın hâlinde değil teker teker uzun aralıklarla geçiyordu. Yürüyüş kolunun geçişi saat 16.30'da bitti. Arkasına bıraktığı artçı bölüğüyle bir müddet çarpışıldıktan sonra Tokul'a dönüldü. Askerler için temin edilebilen ekmek dağıtıldı ve hayvanlara yem kestirilerek biraz mola verildi. Saat 20.00'de Tümenin takip ettiği Tokul - Sakarçal - Cebrail istikametinde harekete geçilecektir.

2. 14'üncü Süvari Tümen birlikleriyle saat 17.00'de temas sağlandı. 14'üncü Tümen Komutanlığına vaziyetle, takip edeceğimiz istikamet hakkında bir rapor verildi. 14'üncü Süvari Tümeni saat 17.00'den itibaren Tokul köyünde toplanmaya başladı. (Bu Tümen Saraycık istikametinden gelmiştir.)

3. Bu raporun 31 Ağustos 1922 günü saat 19.00'da yazıldığı arz olunur.

20'nci Süvari Alay Komutanı
Kâzım

Gece vukuatsız geçti. Sabah 14'üncü Tümen birlikleri Cebrail'e giriyorlardı. Önden bir alayı Sazköy[121] istikametine geçmişti. Tümenin, aşağıdaki emriyle yürüyüşe geçildi:

[121] Kütahya-Gediz ilçesine bağlı köy.

Cebrail
1 Eylül 1922

Tümen Emri
(18)

1. Düşman, bütün tekerlekli nakliye araçları ve ağırlıklarını terk edip sıkışık bir hâlde Gediz Çayı boyunca batıya doğru ricata devam etmektedir.

2. 5'inci Kolordu, batıya doğru ilerleyecek ve düşmanı önleyecektir.

3. 1'inci Tümen Gediz - Şaphane genel istikametinde ilerleyecek, 14'üncü Tümen Gökler - Çomaklar hattından düşmanı yandan vuracaktır. 2'nci Süvari Tümeni saat 06.00'da yürüyüşe geçerek Gökler - Çomaklar - Altıntaş - Muhibler istikametinde ilerleyerek düşmana yandan baskı yapacaktır. 2'nci Alay, öncü alayıdır. Altıntaş - Muhibler ve Çeltikçi'nin güneyindeki Cengiz Tepesi istikametini, diğer bir keşif koluyla Dedeköy[122] - Dörtdeğirmen[123] istikametinde bulunması muhtemel 1'inci Süvari Tümeniyle irtibat sağlayacak ve yine bu keşif koluyla Dörtdeğirmen civarından yapacağı gözetlemeyle düşmanın vadi boyunca ilerleyip ilerlemediğini keşfettirecektir.

5. 4'üncü Alay, Gökler'de Tümen kol sonuna iltihak edecektir.

6. Tümenin yürüyüş sırası: 2'nci Alay öncü olmak üzere, 20'nci Alay, 13'üncü Alay, 4'üncü Alay, İstihkâm, Muhabere ve Sıhhiye Müfrezeleri.

7. Ağırlıklar yürüyüş düzenindeki sırayla Sıhhiye Müfrezesini bir kilometreden takip edecektir.

8. Yürüyüş sırasında 2'nci Alaydayım.

Tebliğ: 2'nci Alay, 4'üncü Alay, 13'üncü Alay, 20'nci Alay ve bağlı birliklere.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

Düşmanın ricat hattı üzerine gönderilen alaydan aşağıdaki rapor alındı:

Kızıldağ
1 Eylül 1922

2'nci Süvari Tümen Komutanlığına

1. Alay bir bölüğünü Gökler köyüne bırakmış ve kalan bölükleriyle sabaha doğru Kızıldağ'a gelmiş olup açık ordugâhtadır.

[122] Kütahya-Gediz ilçesine bağlı köy.
[123] Kütahya-Gediz ilçesine bağlı köy.

2. Murat Çayı'nı takip eden yola karşı, iki takım yerleştirilmiş ve şimdiye kadar yapılan gözetlemede düşmandan bir eser görülmemiştir.

3. Bu rapor saat 07.30'da Kızıldağ'dan, 2'nci Süvari Tümen Komutanlığına arz edilmiştir.

4'üncü Alay Komutanı
Ali Reşat

Sazköy hizasından geçerken bir iki patlama duyulmuşsa da ne olduğu anlaşılamamıştı. 14'üncü Tümenden bir alay bu istikamete gittiği için yürüyüşe devam edildi. Altıntaş köyüne varınca Gediz'den gelen bir jandarma 5'inci Kolordu Komutanının Gediz'de rapor beklediğini tebliğ etti. Bunun üzerine aşağıdaki rapor gönderildi.

Altıntaş
1 Eylül 1922
Saat 13.00

5'inci Kolordu Komutanlığına
(62)

1. Tümen, şimdi Altıntaş'a varmıştır. Gece Kızıldağ'da bırakılan 4'üncü Alay Tümene katılmak üzeredir. 14'üncü Tümen, emir gereği yeni bölgesine hareket etmektedir. 1'inci Tümenden yeni bilgi alınamamamıştır.

2. Murat Çayı'nı takip eden karışık düşman birliklerinin ve ağırlıklarının sonu Tümen hizasında oldukları zannedilmektedir. Alınan muhtelif raporlara göre bu düşman kolu Hamidiye Hanı[124] üzerinden Simav istikametine gitmektedir.

3. İaşe-i basite usulü tatbik edilmekteyse de geriden henüz cephane gelmemiştir.

4. Tümen, emirde belirtilen istikamette yürüyüşüne devam etmektedir. Sonraki harekâta dair görüşlerim ayrıca arz edilmiştir.

5. Bu rapor, 1 Eylül 1922 günü saat 13.30'da Altıntaş'tan 5'inci Kolordu Komutanlığına arz edilmiştir.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

[124] Kütahya-Gediz ilçesine bağlı Çeltikçi köyünün güneyinde yer alır.

Kızıldağ'daki 4'üncü Alay raporlarına, 1'inci Tümenden gelen emirlere, gözetlemelere ve halktan alınabilen bilgilere göre bulunulan bölgeden mühim bir düşman kuvvetinin geçmediği, Simav istikametine gidenlerin de birtakım ağırlıklarla dağınık düşman kuvvetlerinden başka bir şey olmadığı kabul edilerek, tümenleri üst üste düşen Kolordumuz için yeni bir emir verilmesinin zorunlu olduğuna inanarak 1 Eylül 1922 günü öğleyin Altıntaş köyünden Gediz'de 5'inci Kolordu Komutanlığına aşağıdaki teklif arz edildi:

Altıntaş
1 Eylül 1922

5'inci Kolordu Komutanlığına
(41)

30 Ağustos 1922 günü saat 13.30'da Keçiler - Çukurviran - Murat Çayı istikametinde çekildiği tespit edilen düşman yürüyüş kolu, 31 Ağustos 1922 günü saat 04.30'dan itibaren yoğunluğunu kaybetmiştir. Hâlen beşer onar kişilik grupları büyük aralıklarla ve hayvan sürüleriyle geçmektedir. Bugüne kadar yapılan gözetleme sonucu Tümende oluşan kanaate göre, Murat Vadisi'ni takip eden düşman kolu, hayvan depoları, araba kafileleri, hayvan sürülerinden ve aralarında büyük rütbeli subayların da bulunduğu atlı ve yaya düzensiz asker kalabalığından başka bir şey değildir. Düzensiz düşman kuvvetlerinin daha güneyden, dağlar üzerinden batıya geçmeye çalıştığı kuvvetle muhtemeldir. Kendisinden önemli işler beklenen Süvari Kolordusunun böyle sıradan bir hedefle uğraşması, düşmana, Milne hattında[125] tutunmak için zaman kazandıracağından Süvari Kolordusunun bir an evvel düşmanın Milne hattında tutunmasına engel olacak şekilde hareketinin tanziminin, gelecekteki harekât için faydalı olacağı düşünülmekteyse de Tümen, genel harp durumuna vakıf olmadığından durum bilgilerinize arz olunur.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

Tümen, Dainler[126] - Muhibler üzerinden Çeltikçi'ye geldi. Yolda grup grup dağınık düşman kuvvetlerine rastlanıyordu. Çeltikçi'de çeşitli taraflarda yapılan tahkikatta, bu bölgede, düşmanın dağınık kuvvetlerinden başka bir kuvvetinin olmadığı anlaşıldı. 1'inci Tümen bölgesinden işitilen top sesleri üzerine süratle yaptırılan tahkikattan toplarımızın, ormanlarda olması muhtemel perakende düşman askerlerine ateş ettiği anlaşıldığından, 5'inci

[125] Yunanların İzmir'in doğusunda Marmara Gölü-Sart arasında tahkim ettikleri hat. Fahri Belen; Büyük Türk Zaferi, Afyon'dan izmir'e, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1970, s.86-87.
[126] Kütahya-Gediz ilçesine bağlı köy. Bugünkü adı Dayınlar.

Kolordu Komutanlığına aşağıdaki rapor arz edildi ve bütün Tümenle yürüyüşe devam edildi:

5'inci Kolordu Komutanlığına

1. 1'inci Tümen ile düşman askerleri arasında ufak tefek çarpışmalar sürmektedir.

2. Tümen, Çeltikçi'den Ilıca köyüne[127] intikal edecektir. 2'nci Alay, dağınık düşman kuvvetlerini aramakla görevlendirilmiştir.

3. Arpa tedarik edilmişse de askerin ekmeğinin olmadığı ahalisi gittiğinden dolayı bu köylerden tedarik edilmesinin de zor olduğu arz olunur.

4. 1 Eylül 1922 günü saat 19.00'da Çeltikçi köyünden yazılmıştır.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

İleriye giden 2'nci Alayın raporundan bazı dağınık düşman kuvvetlerine tesadüf ettiği ve bu alayın keşif kollarının verdikleri raporlardan da Hamidiye Hanı bölgesinden yine düşman askerlerinin batıya ve güneye gittikleri anlaşıldı. 1'inci Tümen birlikleri geçilerek, toplu olarak Ilıca civarında açık ordugâhta gecelemeye karar verildi. Aşağıdaki Tümen emri tebliğ edildi:

1 Eylül 1922

Tümen Emri

1. Tümen, 1 Eylül 1922 gecesini Ilıca'da açık ordugâhta geçirecektir.

2. Ordugâhın emniyeti aşağıdaki gibi sağlanacaktır.

a. 20'nci Alay; bir bölüğüyle Hamidiye Hanı istikametini,

b. 4'üncü Alay; bir bölüğüyle Ilıca'nın batı sırtlarının güvenliğini sağlayacak ve postalarını Uşak - Simav[128] yoluna doğru ileri sürecektir. Bu bölükten çıkarılacak diğer bir takımla Ilıca'nın kuzeyinden Simav'a giden yol ile Şaphane'ye giden vadi istikametlerinin emniyeti sağlanacaktır.

c. 13'üncü Alay; Ilıca'nın doğu sırtlarını ve buradan Çeltikçi'ye giden yolun emniyetini sağlayacak ve sağ kanattan, 20'nci Alayın emniyet için görevlendirdiği bölüğüyle irtibat tesis edecektir.

---

[127] Kütahya-Gediz ilçesine bağlı köy. Bugünkü adı Ilıcasu.
[128] Kütahya'ya bağlı ilçe.

3. Silah başına emriyle beraber alaylar sessizce köyden geçerek Çeltikçi'ye giden yol ile derhâl köyün doğu sırtlarına intikal edeceklerdir.

4. Ordugâh Komutanı, 20'nci Alay Komutanı Kâzım Bey'dir. Alınan emniyet tertiplerini ve postaların teyakkuz durumunu sık sık kontrol ettirecektir.

5. Arpa bugün temin edilmiştir. Ekmek de alaylar tarafından köyde yaptırılacaktır.

6. Tümen birlikleri başka bir emir verilmediği takdirde yarın saat 04.30'da ordugâhta harekete hazır bulunacaklardır.

7. Tümen Karargâhı, 13'üncü Alay ordugâhı civarındadır.

2'nci Süvari Tümen Komutanı Emriyle
Tevfik

Gece vukuatsız geçmiş, birlikler Tümen kurmayı tarafından gösterilen yerlerde geceyi geçirmiştir.

2 Eylül 1922

05.30'da aşağıdaki Kolordu emri alınmıştır:

Gediz
1 Eylül 1922

Kolordu Emri
(15)

1. Murat Çayı boyunca çekilen bir düşman kuvvetinin ricat hattı, Ilıca civarında 1'inci Süvari Tümenimiz tarafından kesilmiş ve düşmanın Simav istikametinde ricatı engellenmiştir. Düşmanın büyük kısmıyla Ilıca'dan itibaren Gediz Vadisi'ni takiben güneye yöneldiği ve Uşak'ın tarafımızdan işgal edildiği haberi üzerine istikametini değiştirerek Kula[129] ve Salihli'ye[130] doğru gittiği anlaşılmıştır.

2. Süvari Kolordusu 2 Eylül 1922 günü sabahtan itibaren bu düşmanı etkisiz hâle getirerek Alaşehir[131] istikametinde takibine devam edecektir. Bunun için:

a. 1'inci ve 14'üncü Süvari Tümenleri, Selendi Çayı'nı takip edecek, 1'inci Tümen; Soğanlı[132] - Eskin[133] - Deli Hasan damları bölgesine,

---

[129] Manisa'ya bağlı ilçe.
[130] Manisa'ya bağlı ilçe.
[131] Manisa'ya bağlı ilçe.
[132] Manisa-Selendi ilçesine bağlı Eskin köyünün doğusunda yer alır.
[133] Manisa-Selendi ilçesine bağlı köy.

b. 14'üncü Tümen; 1'inci Tümeni takiben Orhanlar[134] - Yeniceköy[135] - Karacatepe bölgesine 2 Eylül 1922 günü akşamı intikal etmiş olacaktır.

c. 2'nci Tümen; Gediz Çayı boyunca düşmanı takip ederek taarruzuyla düşmana baskı yapacak ve güçsüz bir hâle getirecektir. Tümen Kolorduyla Kula bölgesinde irtibat kurmaya çalışacaktır.

d. Kolordu Topçu Taburu; 2'nci Tümenin bir alayıyla beraber Uşak üzerinden 2'nci Tümene iltihak edecektir.

3. Muhabere, 1'inci ve 14'üncü Tümenler arasında 1'inci Tümenin tesis edeceği muhabere postalarıyla sağlanacaktır.

4. İaşe satın alınarak temin edilecektir.

5. 14'üncü Tümeni takiben yarın Orhanlar'a geleceğim.

6. Tümenler güzergâhlarındaki telefon ve telgraf hatlarından istifade ederek aralarında ve Kolordu Karargâhıyla muhabere sağlayacaklardır.

5'inci Kolordu Komutanı
Fahrettin

Bugün tamirleri biten dağ topları Tümene iltihak etmişti. 13'üncü Alay, henüz iltihak etmemiş olan sahra bataryasıyla hareket etmek üzere geride bırakıldı. Emniyet tedbirleri alıp yolu takip ederek ve dağınık düşman kuvvetlerinden temizleyerek öğleden sonra Derbent'e gelindi. Yolda 80 kadar esir alındı. Yol tarafında bir dağ topu, çeşitli ağır ve hafif makineli tüfekler ve bir hayli terk edilmiş cephane görüldü. Bunların kendi vasıtalarıyla Gediz'e nakledilmeleri köylülere tembih edildi. Öncü 20'nci Alay, Derbent ile Seroplar arasındaki sırtlardan şiddetli bir ateşe maruz kaldı. Uç hücumla ikisi subay olmak üzere 43 düşman askeri silahlarını teslim etti. Bundan sonra açılan ateşle dört askerimizi şehit ettiklerinden takviye edilen bölükle yapılan ikinci bir hücumda hepsi etkisiz hâle getirildi.

Uşak bölgesine hâkim olup olmadığımıza dair kesin bir haber alınamamıştı. Fakat Uşak istikametinde büyük yangın dumanları görülüyordu. Yol keşfi için gönderilen keşif kolları, Sahra Topçu Taburunun Derbent üzerinden gidebileceğini bildirdiklerinden, bilinmeyen bir bölgeden hafif bir süvari alayıyla gönderilen Sahra Topçu Taburu Derbent'e çağrıldı. Çarpışmalar, yol keşfi, iaşe maddeleri ve bilhassa ekmek tedariki meseleleriyle epeyce vakit kaybedildiğinden ertesi gün erkenden hareket etmek ve uzun bir yürüyüş yapmak üzere zorunlu olarak Derbent ve civarında gecelendi. Uşak istikametinden piyade birliklerimizin de Tümen hizasına vardığı haber alındı. Gece yarısı 5'inci Kolordu Komutanı Fahrettin

[134] Kütahya-Pazarlar ilçesine bağlı köy.
[135] Manisa-Selendi ilçesine bağlı köy.

Paşa da Derbent'e geldiler. Bugün 1'inci Ordunun vaziyet ve görevleri hakkında önemli açıklamaları içeren 1 Eylül 1922 gün ve 31 sayılı emirle 5'inci Kolordu Komutanlığının aşağıdaki direktifi alındı.

Aslıhanlar
1 Eylül 1922
Saat 09.30

Kolordu Emri

1. Düşman darmadağın bir hâlde Gediz Vadisi'nden batıya doğru çekilmeye devam etmektedir.

2. 5'inci Süvari Kolordusu gece gündüz durmaksızın, devamlı düşmanın yanına kuzeyden güneye doğru baskı yapacak ve önünü kestirerek etkisiz hâle getirmeye çalışacaktır.

3. Tümenler bu hususta Kolordudan her an emir beklemeden, daima şiddetle ileriye atılmalı ve düşmanı ezmelidirler.

5'inci Kolordu Komutanı
Fahrettin

3-4 Eylül 1922

2 Eylül 1922 gecesini Uşak'ın 20 km kuzeybatısındaki Derbent'te geçiren Tümen, Kolordu Topçu Taburu refakatinde olduğu hâlde saat 03.30'da Yenişehir[136] - Söke[137] üzerinden Kula istikametinde harekete geçti. Hareketten bir süre sonra Kolordu Topçu Taburunun Tümenin takip ettiği istikamette hareketinin mümkün olmadığı anlaşıldı. Bundan dolayı saat 06.15'te taburdan ayrılan bir süvari takımı refakatinde Uşak'a dönülmesi ve oradan Güre[138] yoluyla Kolorduya iltihak edilmesi emri alındı.

Tümen, Yenişehir'den itibaren başlayan son derece sarp ve geçilmesi güç araziyi aşarak, 3 Eylül 1922 günü saat 18.45'te Sirge'ye[139] geldi. Kolorduya aşağıdaki rapor yazıldı:

[136] Uşak-Merkez-Güre bucağına bağlı köy.
[137] Aydın'a bağlı ilçe.
[138] Uşak-Merkeze bağlı bucak.
[139] Uşak-Merkez-Güre bucağına bağlı köy.

2'nci Süvari Tümen Komutanlığı
Kurmay Başkanlığı
1'inci Şube
Harekât 49

Sirge köyünden
3 Eylül 1922

5'inci Kolordu Komutanlığına

1. Tümenin takip ettiği istikamette düşmana tesadüf edilememiştir. 2 Eylül 1922 günü öğleden sonra, 5 saatlik bir yürüyüşle Fakılı'ya[140] gelen düşmanın bir yürüyüş kolunun, burayı yaktıktan sonra Camili[141] - Alhanlar(?) istikametine oradan da Alaşehir istikametine gittikleri köylülerin ifadelerinden öğrenilmiştir.

2. 15'inci Piyade Tümeni bugün saat 13.00'te kolbaşıyla Yenişehir'e gelmiştir. Bu Tümenin geceyi Sirge'de geçireceğini zannediyorum. 15'inci Tümenin güneyinde de 8'inci ve 6'ncı Tümenler bulunmaktadır. 6'ncı Tümenin bu akşam Dervişli'ye[142] kadar ilerleyeceğini tahmin ediyorum.

3. 15'inci Tümen vasıtasıyla aldığım Ordu emri gereği 5'inci Süvari Kolordusunun, en geç 4 Eylül 1922 akşamı Alaşehir'in batısından düşmanın ricat hattını kesmesi gerektiğinden, bu gece Kula'da iki üç saat mola verdikten sonra yürüyüşe devam ederek Alaşehir'in batısına doğru azami derecede mesafe almaya çalışacağım.

4. Bu rapor, 3 Eylül 1922 günü saat 18.45'te Harekât 49 sayıyla 5'inci Kolordu Komutanlığına ve bilgi için de 1'inci Süvari Tümen Komutanlığına arz edilmiştir.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

Tümen, Sirge'de 15 dakika kadar durduktan sonra yürüyüşüne devam etti. Karanlık bir gecede geçilmesi zor olan araziyi geçerek 4 Eylül 1922 günü saat 05.00'te Kula'nın yaklaşık 2 km doğusundaki Tatlıboğaz karşısına gelindiğinde öncü kuvvet olan 4'üncü Alay, Boğaz ve civarından ani bir ateşe maruz kaldı. Bunun üzerine Tümen, kalan kısımlarını ileri yanaştırmış, öncü 4'üncü Alay söz konusu tepelere karşı taarruza geçerek, tel örgüsüyle takviye ve tahkim edilen tepeleri saat 05.00'te işgal etmiş, firar eden düşmanı takiben Boğaz'dan geçerek Kula'ya girmiştir. Düşmanın meydanda 10 maktul bıraktığı görülmüş ve 10'u yaralı olmak üzere 81 esir alınmıştır.

[140] Uşak-Merkez-Güre bucağına bağlı köy.
[141] Uşak-Eşme ilçesine bağlı köy.
[142] Uşak-Eşme ilçesine bağlı köy.

Tümen, öncü kuvveti müteakip Kula'dan geçerek, Kula'nın güney çıkışında ve Kula - Alaşehir yolu üzerinde içtima etmiş, şehir dâhilinde yağma ve asayişsizliği engellemek için Muhafız Takımıyla bir bölük süvari devriye olarak görevlendirilmiş ve ihtiyat subaylarından bölge halkını tanıyan biri de Kaymakam Vekilliğine geçici olarak tayin edilmiştir. Kula'nın işgalini bildirmek üzere Kolorduya yazılan rapor sureti aşağıdadır:

Kula
4 Eylül 1922

2'nci Süvari Tümen Komutanlığı
1'inci Şube

5'inci Kolordu Komutanlığına

1. Kula, bugün saat 01.00'de düşman işgalinden kurtarılmıştır. Saat 05.30'da kasabanın doğu çıkışında tel örgüleri gerisinde direnmeye çalışan düşman askerleri Tümenin öncü kuvveti tarafından derhâl uzaklaştırılmışlar, çok sayıda halkın sevinç tezahüratları arasında kasabaya girilmiştir.

2. Öncü Alay, beraberlerinde birçok hayvan getiren düşmanı Alaşehir yolu üzerinden takip etmektedir. Kendisine tahrip müfrezesi verilen bir bölük, Alaşehir - Salihli hattının tahribiyle görevlendirilerek hareket ettirilmiştir.

3. Tümene direnen düşman kuvvetinin bir kısmı silahsız olmak üzere bini aşkın olduğu ve diğer bir kısım kuvvetinin de geceden hayvanlarla beraber Alaşehir'e doğru çekildiği halktan öğrenilmiştir.

4. Düşmandan 80 esir alınmıştır.

5. Tümen, burada 2 saat kadar durarak iaşesini temin ettikten sonra Alaşehir istikametinde hareket edecektir.

6. Bu rapor 4 Eylül 1922 günü saat 06.30'da 5'inci Kolordu Komutanlığına ve bilgi için 1'inci Süvari ve 15'inci Piyade Tümen Komutanlıklarına yazılmıştır.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

Kula'da aşağıdaki Kolordu emri alındı:

Selendi[143]
3 Eylül 1922

Kolordu Emri
(16)

1. 4 Eylül 1922 günü saat 07.00'de 1'inci Tümen, Karakaya ve civarında; 2'nci Tümen, Gölde[144] ve civarında; 14'üncü Tümen, Köprü'nün kuzeyinde harekete hazır bulunacaklardır.

2. Hareket emrini ayrıca vereceğim.

3. Yarın saat 07.00'de Köprü civarında bulunacağım.

4. Tümenler vaziyet ve keşifleri hakkındaki raporları hemen gönderecektir.

5. 3 Eylül 1922 günü saat 21.30'da Selendi'den yazılmıştır.

5'inci Kolordu Komutanı
Fahrettin

Yenişehir'den geçerken alınan Ordu emrine göre Süvari Kolordusunun en geç 4 Eylül akşamı Alaşehir'in batısından düşman ricat hattını kesmek üzere Alaşehir'in batısına sarkması emredildiğinden, Tümenin kuzeye ve Gölde civarına değil aksine güneye yönelmesine karar verildi. Düşmanın yalnız bir bölükle takibini yeterli gören 4'üncü Alaya bütün mevcuduyla düşmanı takip etmesi emredilirken 13'üncü Alaya da aşağıdaki emir verildi.

Kula
4 Eylül 1922

13'üncü Alay Komutanlığına

1. Alayınızdan bir bölük Mantarlı[145] üzerinden Alaşehir - Salihli demiryolu hattı üzerine inerek Alaşehir - Salihli arasında düşman nakliyatı olup olmadığına dair keşif yapacak, aynı zamanda Alhan Deresi üzerindeki demiryolu köprüsünde rayları tahrip edemediği takdirde, diğer rayları tahrip edecektir. Bölüğe tahrip için Tümen İstihkâm Müfrezesinden bir müfreze gönderilecektir.

2. Bu emir, 4 Eylül 1922 günü saat 08.35'te Harekât 50 sayıyla 13'üncü Alay Komutanlığına yazılmıştır.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

---

[143] Manisa'ya bağlı ilçe.
[144] Manisa-Kula-Merkeze bağlı köy. Bugünkü adı İncesu.
[145] Manisa-Alaşehir ilçesine bağlı köy. Bugünkü adı Matarlı.

Takiple görevlendirilen 4'üncü Süvari Alayı, yolu Alaşehir'e karşı kapayan Dümrüce'nin[146] güneybatı sırtlarında bir batarya topçusu bulunan düşmanın direnişiyle karşılaştı. Tümen birliklerinin kalanı, Kula'nın güneyinde istirahat ettikten sonra Alaşehir istikametine gönderildi. Durumu bir an önce anlamak için Tümen Karargâhıyla daha önce gidildi ve aşağıdaki Kolordu emri saat 10.15'te alındı:

Köprü
4 Eylül 1922

Kolordu Emri
(17)

1. 1'inci Tümen, Köprü - Kula - Sarıcalar - Menye[147] üzerinden Alaşehir ile Salihli arasına inecek ve Salihli'nin doğusuna doğru ilerlemeye çalışacaktır.

2. 2'nci Tümen, Kula – Alaşehir yoluyla dağları aştıktan sonra Mantarlı üzerinden ve Alaşehir Çayı'nın kuzeyinden hareketle 1'inci Tümene yaklaşacaktır.

3. 14'üncü Tümen, 2'nci Tümeni takip edecektir.

4. 2'nci Tümende olacağım.

5. Bu emir, 4 Eylül 1922 günü saat 08.30'da Köprü'den yazılmıştır.

5'inci Kolordu Komutanı
Fahrettin

4'üncü Alayın yanına gelindiğinde düşmanın bir bataryasıyla yaklaşık bir piyade taburunun yol tarafında hâkim mevzileri işgal ederek ileri hareketimizi durdurmak ve zaman kazanmak istediği anlaşıldı. Boş yere bununla uğraşmamak ve yukarıdaki Kolordu emrine göre bir an evvel batıya ilerleyerek ovaya inmek ve 1'inci Tümene yanaşmak için aşağıdaki Tümen emri verildi.

4 Eylül 1922

Tümen Emri

1. Düşman, Dümrüce'nin güneybatı sırtlarında direniş göstererek Alaşehir istikametini kapatmaya çalışmaktadır.

2. Tümen, bir an evvel Alaşehir Ovası'na intikal etmek üzere buradaki düşmanı bir alayıyla durdurarak cepheden baskı altına alacak, kalan bütün kuvvetiyle de arazi üzerinde gösterilen vadi yoluyla Alaşehir

[146] Manisa-Kula- Merkez bucağına bağlı köy. Bugünkü adı Konurca
[147] Manisa-Kula ilçesine bağlı bucak. Bugünkü adı Gökçeören.

Ovası'na inip Emre[148] - Büyüksandık istikametinde ilerleyen Tümenle ortak hareket edecektir.

3. Düşmanı cepheden durdurmak için 4'üncü Alay görevlendirilmiştir. Bu alay ricat alametleri görür görmez düşmanı şiddetle takip edecek ve Tümen büyük kısmına yönelmesine mani olacaktır.

4. 20'nci Alay, 2'nci Alay, 13'üncü Alay, Topçu ve bağlı birlikler emrimde vadi yoluyla Alaşehir Ovası'na intikal etmek üzere hemen yürüyüşe geçecektir. 20'nci Alay kuvvetli bir subay keşif kolunu Köküre Vadisi batısındaki sırtları takiben düşmanın sol kanadına doğru sevk edecektir.

5. Tümenin büyük kısmıyla bulunacağım.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

(Birlik komutanlarına okutularak imzalattırılmıştır.)

Hareketten yaklaşık bir saat sonra Alaşehir istikametinde büyük yangın dumanları görülünce durum açıklığa kavuşmuştu. Bir an evvel büyük bir kuvvetle ovaya inmek için 4'üncü Alaya ek olarak aşağıdaki emir gönderildi ve yürüyüş durduruldu.

4 Eylül 1922
Saat 14.50

4'üncü Süvari Alay Komutanlığına

1. Cephenizde sol kanattaki hâkim tepede bir takım, sekiz yeni otomatik tüfek bıraktıktan sonra Alayınızla süratle Tümene iltihak ediniz. Takip ettiğimiz yol ile geliniz.

2. Takım Alayın çekildiğini düşmana hissettirmeden, geniş bir cephe üzerinde grup grup yerleşerek, düşmanı aldatma hareketi icra edecektir.

3. Alay, geçerken Kolordu Komutanına hareket istikametimizi göstermek için yol üzerinde bir posta bırakacaktır.

4. Bu emir, 4 Eylül 1922 günü saat 14.50'de 4'üncü Süvari Alay Komutanlığına tebliğ edilmiştir.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

[148] Manisa-Kula-Gökçeören bucağına bağlı köy.

Tümen, Sarılı - Dümrüce arasından geçerek sarp ve yolu olmayan dağlar üzerinden zor bir yürüyüşle ve bin bir güçlükle saat 23.00'te Mendur köyüne ulaşabildi. Alaşehir, bugün öğleden itibaren yanmaya başlamıştı ve 4'üncü Alay ancak sabaha karşı gelebilmişti. Bir gün önce Derbent'ten harekete geçen birlikler, geceli gündüzlü 24 saatten fazla yürüyerek Kula'yı düşman işgalinden kurtarmış, kısa süreli bir istirahattan sonra zorlu bir yürüyüşle Mendur köyüne varmış ve burada sabaha kadar istirahat etmişlerdir.

Hat tahribi için görevlendirilen bölük, güçlü düşman kuvvetleri karşısında tahribatta başarılı olamadığından Mendur köyünde Tümene katıldı. Kolordu Komutanı Tümene iltihak edemedi. Asker ve hayvanlar köyde bulabildikleri iaşe maddeleriyle yetindiler.

5 Eylül 1922

Dereköy[149] Muharebesi

Tümen, 4 Eylül 1922 günü saat 23.00'te, 4'üncü Alay da sabaha karşı Mendur köyüne geldi. Vaktin ilerlemesinden ve askerin bitap durumda olmasından dolayı 20'nci Alayın aldığı emniyet tedbirleriyle istirahata geçildi. 5 Eylül 1922 günü sabah erkenden Alaşehir - Salihli hattından batıya çekilmesi muhtemel düşman kuvvetlerine karşı baskın tarzında taarruz yapılmasına karar verildi. Gece vukuatsız geçti. Keşif kollarından geç vakit alınabilen bilgilere göre, demir yolu ve civarında faaliyet olduğu ve trenlerin işlediği anlaşıldı. Alaşehir ve tüm ova yangınlarla kaplanmıştı. Sabah ne olduğu belirsiz keşif yürüyüş kollarının Alaşehir'den batıya doğru hareket ettiği görüldü. Bir gün önce tebliğ edilen (17) sayılı Kolordu emrine göre yakınımızda bulunması gereken 1'inci Tümen, Kolordu Karargâhından bir eser yoktu. Tümen, önünden tahribat yaparak geçen düşman kuvvetlerine karşı hareket kararı almak mecburiyetindeydi. Henüz Salihli bölgesinde yangın yoktu. Hiç şüphesiz salimen gidecek olan düşman, oraları da ateşe verecekti. Aşağıdaki emirle harekete geçildi.

Mendur
5 Eylül 1922
Saat 07.30

Tümen Emri
(22)

1. Düşman, dün öğleden beri Alaşehir - Salihli yoluyla düzensiz şekilde ricat etmektedir.

[149] Manisa-Alaşehir'e bağlı Göbekli köyünün doğusunda yer alır.

2. Tümen, ordugâhından hareketle yolu kontrol edecek şekilde güneye yanaşacak ve oradan düşmanın ricat eden kuvvetlerine taarruz edecektir.

3. Tümenin yürüyüş sırası: 20'nci Alay, Batarya, 2'nci Alay öncü olmak üzere, 13'üncü Alay, 4'üncü Alay, Sıhhiye, İstihkâm ve Muhabere Müfrezeleri.

4. Öncü Alay bu emri alır almaz derhâl demiryoluna doğru harekete geçecek ve düşmana yanaştıktan sonra taarruz edecektir. Tümen bataryası Alayın emrindedir. Öncü Alay, yürüyüş istikametini ve özellikle sol kanadı kuvvetli bir keşif koluyla keşfettirerek, 1'inci Süvari Tümeniyle irtibat kuracaktır.

5. Büyük kısım, öncüyü 1 km'den takip edecektir.

6. Tümenin muharebe ağırlıkları şimdilik Mendur'da kalacaktır.

7. Ben, büyük kısmın başındayım.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

Yazılı Tebliğ:

Öncü âdeta topçu ile takviye edilmiş bir tugay hâlinde harekete geçirilmek istenilmişse de; 20'nci Alayın hızlı bir şekilde ilerlemesi ve bataryanın birlikte hareket edememesinden dolayı bütün Tümen hemen aşağıdaki şifahi emir ile harp hattına sevk edilip taarruz için harekete geçirildi. Keşif ve gözetleme sonuçlarına göre; çeşitli sınıflardan oluşan ve beraberlerinde çok miktarda koyun bulunan, tahminen bir buçuk tümenlik düşman yürüyüş kolunun Alaşehir - Salihli yoluyla tren hattı boyunca batıya çekilmekte olduğu ve kolbaşının Dereköy hizalarında bulunduğu anlaşıldı.

Şifahi emir:

1. 20'nci Alay yalnız başına yürüyüşü sürdürecektir. İstikamet koruluğun soludur. Tümen 20'nci Alayın sağından yürüyecektir. İki kolla hareket ve birlikte taarruz edilecektir (Emir subayıyla).

2. Sağdaki kolbaşında 2'nci Alaydan sonra 13'üncü Alay olacaktır. 4'üncü Alay ihtiyatta kalacaktır.

3. Batarya, Mendur köyünün 2 km kadar güneybatısındaki sırtlarda mevziye girerek hemen yürüyüş kolları üzerine ve taarruz istikametine ateş açacaktır.

Muharebe aşağıdaki şekilde gelişti:

Yeniköy[150] bahçeleri istikametinde hızlı bir yürüyüş yapıldı. 2'nci Alayın Uç Komutanı Asteğmen Ahmet, yol üzerinde hareket hâlinde bir binek otomobilini atlı hücumla tahrip etti. Bunun üzerine ateş başladı. Asteğmen Ahmet'in atı birçok yerinden yaralandı. 2'nci Alayın sağ kanadının gerisinde iki bölüğü kademeli olarak kaldı. Diğer kısımlarıyla saat 08.30'da Yeniköy bahçelerinin (demir yolunun hemen kuzeyinde) güney kenarında yaya muharebesine başlandı. 13'üncü Alay da derhâl 2'nci Alayın solunda yaya muharebesine katıldı. 4'üncü Alay ise 500 m kadar gerisinde Tümenin atlı ihtiyatı olarak bırakıldıktan sonra Tümenin yakından şiddetli ateşine maruz kalan düşman, yaklaşık bir alay kadar kuvvetini Tümenin karşısında terk ederek perişan hâlde (...) hayvanları, yük ve enkazıyla Dereköy sırtlarına tırmanmaya ve dağlara firara mecbur kaldı.

Bir müddet sonra Dereköy İstasyonu civarında görülen düşmanın tahminen iki tabur piyade ve bir bölük süvari askerine karşı, Tümen sağ kanadını korumak üzere 2'nci Alayın sağ kanadının gerisinde ihtiyatta bulundurulan iki bölüğü de Dereköy İstasyonu'na karşı mevziye sokuldu. Tümen bataryası durmaksızın düşman yürüyüş kolları ve yığınları üzerine ateş ediyordu. Alaşehir istikametinden gelen birlikler kısmen dağlara çıkıyor, kısmen Tümenin sol kanadında toplanıyorlardı. Sol kanattaki 20'nci Alay önce önüne gelen düşman kuvvetlerine karşı iki bölüğüyle şiddetli bir atlı hücum yapmışsa da demir yolu hattı kenarını tutan düşman kuvvetlerinin şiddetli ateşi ve müsait olmayan arazi durumu nedeniyle altı asker yaralanıp birçok hayvan da ölünce alay hemen 13'üncü Alayın solunda yaya muharebesine başladı.

Öğleye doğru Tümenin sol kanadına düşmesi muhtemel düşmana karşı 4'üncü Alaydan bir bölük gönderilmiş ve Tümen bütün kısımlarıyla yan yana yaya muharebesi yapmıştır. Saat 10.00'dan itibaren yolun güneyinde mevziye girmeyi başaran bir düşman bataryası yaya muhariplerimize ve özellikle korunmasız yedek hayvanlara ateş açtı. Saat 11.00'e kadar ateşe iştirak eden düşman bataryalarının sayısı beş-altıyı bulmuştu. Topçu ateşi özellikle istasyonun güneyinde tehditkâr bir vaziyette bulunan Tümenin sağ kanadı üzerinde yoğunlaşmıştı. Ateş muharebesi yapan alayların yedek hayvanları ve atlı olarak ihtiyatta bırakılan 4'üncü Alay, sürekli yer değiştirerek topçu ateşinden kurtulmaya çalışmaktaydılar. Hayvanlar top ateşlerinden ürkerek sürü hâlinde öteye beriye kaçmaktaydı.

Saat 12.00'de düşman topçu ateşinin şiddeti iyice artmış, Tümenin asker ve hayvan zayiatı fazlalaşmıştı. Düşman kuvvetlerinin büyük kısmı dağlara firar etmiş ve Tümen karşısında ancak iki tabur kadar bir kuvvetle topçusu kalmıştı. Geçilmesi zor olan araziyi 50 saatten beri aşmak için durmadan yürümekten, çatışmalardan çok yorulmuş, çok az cephanesi kalmış olan Tümeni, açık arazide daha fazla zayiattan korumak ve bir bozguna maruz bırakmamak için dağınık kısımları toplayıp tekrar takibe koyulmak üzere önce şifahi, sonra yazılı olarak aşağıdaki emir tebliğ edildi:

---

[150] Manisa-Alaşehir'e bağlı köy.

Mendur'un güneyinden
5 Eylül 1922

Tümen Emri

1. 4'üncü Süvari Alayı, cepheden düşmanı oyalayarak durduracaktır.

2. Diğer alaylar kademeli olarak Mendur köyünde sabahki toplanma yerine çekilerek orada tekrar düzen alacaklardır. Tümen muhabere ve sıhhiye müfrezeleri de aynı şekilde sabahki yerlerine çekileceklerdir.

3. Topçu bataryası bulunduğu mevzide kalarak ateşe devam edecektir. Tümen İstihkâm Müfrezesi topçu muhafızı olarak kalacaktır.

4. Başlangıçta topçu mevzisinde olacağım.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

Perakende asker ve halkla yüklü olarak Alaşehir'den batıya hareket eden son tren yaklaşık saat 08.00'de Dereköy İstasyonundan hareket etmişti. Artçı kuvvetin himayesinde son kafilelerin arkası da alınmaktaydı. Dereköy'ün güneyinde dağlara çıkan düşman bataryalarının mevcut cephanelerini yaktıktan sonra, toplarını terk eden askerlerin koşum hayvanlarıyla batıya doğru kaçtıkları anlaşıldı. Akşama doğru aşağıdaki emir verildi:

4'üncü Alay Komutanlığına

5 Eylül 1922 günü muharebe ettiğimiz çiftlik civarında düşmanın son döküntüleri ve birkaç hayvan sürüsü kalmıştır. Bu emir ulaştıktan sonra bütün Alayla Dereköy istikametine hareketle bu döküntüleri ve sürüleri durdurunuz. Keşif görevinde bölükleriniz varsa onları arkadan getirterek bekleyiniz. Sizden alacağım bilgi üzerine, bu gece yapılacak işleri planlayacağım. Raporunuzu bekliyorum.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

Alaşehir'in imdadına yetişmek üzere 13'üncü Alaya emir verilmiş ancak yapılan gözetlemeden kurtarılacak bir şey kalmadığı anlaşılınca bundan vazgeçilmiş, mümkün olduğu kadar düzene sokulan ve iaşeleri temin edilen Tümen güneş batarken yine harekete geçti. Geç vakit 1'inci Tümenden bir irtibat subayı geldi ve Tümenin 71 sayılı raporunu getirdi. Raporda Salihli'ye hâkim olunduğundan bahsedilse de içeriğinden Tümenin, vaziyete hâkim olmadığı anlaşıldı. Vaziyetimiz 1'inci Tümene ve Kolordu

Komutanlıklarına aşağıdaki raporla bildirildi. 1'inci Kolordudan gelen bir süvari subayına da durum açıklandı. Aynı zamanda, 1'inci Kolordudan ağır yaralılarımızın nakli istendi.

Mendur
5 Eylül 1922

5'inci Kolordu Komutanlığına
(53)

1. 4 Eylül 1922'de aralıksız 24 saat yürüyüşten sonra muharebeyle Kula düşman işgalinden kurtarıldıktan sonra Tümen, Kula - Alaşehir yolu üzerinde artçı tertibatı alan düşmanla kısa bir süre tekrar muharebeye girmiş, burada yalnız bir gözetleme takımı bırakılarak bütün kuvvetle gece geç vakit Dereköy'ün kuzeyindeki Mendur köyüne ulaşılmıştır.

Tümen, 5 Eylül 1922 sabahı bir kaç kolla demir yolu civarından geçmekte olan düşmanın üzerine taarruz etmiştir. Çeşitli istikametlerden Tümen üzerine yönelen kollar ve bataryalar arasında beş saat kanlı bir muharebe cereyan etmiş ve düşman kolları dağlara çekilmişlerdir. Demir yolu civarı ateş altına alınarak, üzerine yönelen bataryaların artan şiddetli ve yoğun ateşleri karşısında çok fazla zayiat veren Tümen, düşmanı tekrar topçu ateşiyle takip etmek şartıyla biraz geride düzene sokuldu. Akşama doğru tekrar Dereköy'e, dağlar istikametinde, bölgeye geç vakit geldikleri gözlenen birliklerimizle tesir edilecektir. Düşman, Alaşehir'den Dereköy'e kadar olan bölgeden çekilmiştir.

2. Şimdiye kadar 4 subay, 25 asker yaralı, 3 asker şehittir ve bir asker cinnet geçirmiştir. Ağır yaralıların sayısı çoktur. Bunların bir an önce seri bir şekilde Alaşehir veya daha geride kurulacak hastanelere yaylı araba ile nakillerinin sağlanmasını arz ederim.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

Tümenin baskın tarzında taarruzuyla Alaşehir istikametinden gelen yegâne muntazam kuvvetler de yoldan çıktılar. Yalnız Dereköy İstasyonunda düşmanın 25 kamyonu yaktığı, bir çok hayvan, silah ve eşyayı bıraktığı görüldü. Düşman, ölülerini, beraberinde götürdüğü halk vasıtasıyla fundalıklara attırmıştır. Dereköy'de 4 subay ve 33 asker yaralanmış, 7 asker şehit olmuş, 3 asker kaybolmuş, 37 at ölmüş, 12 at kaybolmuş ve 29 at yaralanmıştır. Takımdan 125 top cephanesi sarf edilmiştir.

Tümen geceyi Dereköy'ün batısında yol tarafında açık ordugâhta geçirdi. Köyden de olabildiği kadar iaşe temin etti.

6 Eylül 1922

Tümen kısmen yakılan Dereköy'den geçerek aşağıdaki emirle açık ordugâha yerleşti:

Dereköy'ün batısından
6 Eylül 1922
Saat 01.00

Tümen Emri

1. Kolordudan başka bir emir alınmadığı takdirde Tümen yarın saat 06.00'da Salihli istikametinde ilerleyerek 1'inci ve 14'üncü Tümenlerle beraber dün çekilen düşmanı sıkıştıracaktır.

2. 2'nci Alay öncüyü teşkil edecektir. Bu alay saat 04.00'te Salihli istikametine bir takım kuvvetinde bir subay keşif kolu sevk edecektir. Bu keşif kolu düşmanın kuvvetini ve Alaşehir - Salihli yolunun güneyinde dağlık bölgede tutunmuş olup olmadığını araştıracak ve 14'üncü Tümen ile irtibat kuracaktır.

3. Yürüyüş sırası şöyledir: 2'nci Alay öncü olmak üzere, 13'üncü Alay, Batarya, 20'nci Alay, 4'üncü Alay, Sıhhiye Müfrezesi, Muhabere, İstihkâm, Ağırlıklar.

4. Ben, büyük kısmın kolbaşında yürüyeceğim.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

Gece vukuatsız geçti. Yeni bir emir alınmadı. Tümenin bulunduğu yerin Kolordu tarafından bilindiği zannediliyordu. Tümen, Kolordu Karargâhı hakkında bir bilgi alamamıştı. Yukarıdaki emirle belirtilen zamanda harekete geçildi. Yol, düşmanın dağınık kuvvetleri ve terk ettikleriyle doluydu. Öncü Alayı tek tük çatışmalardan sonra Salihli'ye vardı. Ölüler ile ele geçirilen esir miktarı 200'e varmıştı. Yolda aşağıdaki emir alındı:

Durasıllı'nın[151] kuzeyinden
6 Eylül 1922

2'nci Süvari Tümen Komutanlığına

1. 1'inci Tümen 5 Eylül 1922 günü Salihli'ye girmiştir. Daha sonra düşmanın üç piyade ve bir süvari tümeninin gelmesiyle birlikte akşama kadar

[151] Manisa-Salihli-Adala bucağına bağlı belde.

şehir içinde ve dışında muharebeye devam etmiştir. Tümenin istirahati için gece muharebe kesilmiş ve Tümen Salihli'nin kuzeyine alınmıştır.

2. Öğleden sonra Durasıllı civarına gelen 14'üncü Tümen bir alayıyla 1'inci Tümenle muharebeye iştirak etmiş ve geceyi Durasıllı'nın kuzeyinde geçirmiştir.

3. İki günden beri Tümeninizin durumu hakkında Kolorduda bir bilgi yoktur. Bugün Salihli istikametinde yürüyerek Kolordu ile irtibat kurunuz. Kolordu Ahmetli[152] istikametinde takibe devam edecektir.

4. Bu emir, 6 Eylül 1922 günü saat 07.15'te yazılmıştır.

5'inci Kolordu Komutanı
Fahrettin

Emirde 2'nci Tümen ile beraber olacağı bildirilen 5'inci Kolordu Karargâhının yeri bilinmediğinden, Tümenin telsizi de Kolorduya verildiğinden dolayı yeni vaziyet arz edilememişti. Çeşitli yerlerinde yangınlar çıkan Salihli'de askerimize rastlanmamıştı. Salihli'nin doğusunda 1'inci Tümenin, Ahmetli istikametinde 14'üncü Tümenin, Gediz Çayı'nın kuzeyinden hareket etmeleri ve 2'nci Tümenin de Durasıllı - Muhacirköy[153] üzerinden Gediz boyunca 14'üncü Tümeni takip etmesine dair 6 Eylül günü saat 08.00'de Durasıllı'nın kuzeyinden yazılan 18 sayılı Kolordu emri alındı. Ancak Durasıllı arkada kaldığından öncelikle Salihli'nin batısına geçilerek yeni vaziyetin anlaşılması ve sonra Kolordunun emrine göre hareket edilmesi kararlaştırıldı. Aşağıdaki cevabi rapor yazıldı:

Salihli
6 Eylül 1922

Sayı: 54

5'inci Kolordu Komutanlığına

1. Tümen, saat 06.00'da Dereköy'den hareket ederek saat 11.15'te Salihli'ye gelmiştir. Gediz Çayı boyunca 14'üncü Süvari Tümeninin takibi hakkındaki emriniz bir saat önce alındığından, Tümen şimdilik en kısa yoldan Ahmetli istikametinde ilerleyecektir.

2. Tümenin dünkü taarruzu neticesinde düşman kuvvetleri yüzlerce kayıp vermiş ve 700-800'den fazla hayvanı terk etmek zorunda kalmıştır. Yalnız Dereköy İstasyonu civarında 24 adet yakılmış otomobil bulunmuştur. Yollar cephane ve kağnı enkazı ile doludur.

---

[152] Manisa'ya bağlı ilçe.
[153] Manisa-Alaşehir-Merkez bucağına bağlı İsmetiye köyünün güneyinde yer alır.

3. Yolda rastlanan ve ateşle karşı koymaya çalışan dağınık düşman askerleri, çıkan çatışmalarda etkisiz hâle getirilmektedir.

4. Salihli'den arz edilmiştir.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

Salihli'nin batısında Kolordu Karargâhından bir emir subayı Kolordu Komutanının, Tümen Komutanını istediğini tebliğ etti. 1'inci Tümene bağlı birlikler, Salihli'nin kuzeyinden batıya geçiyorlardı. Ahmetli istikameti açıktı ve doğrudan doğruya düşmanla temas hâlindeydik. Bu vaziyette Tümenden ayrılamayacağımı, Tümen ile kuzeye yönelip Gediz'in sağ sahiline geçeceğimi ve Kolordu Karargâhına orada katılıp emirlerini alacağımı söyledim.

Hasalan[154] üzerinden Abdallar köyü civarına varıldı. Yolda Gediz'in güneyinde sırtlardan bir düşman bataryası, önce Hasalan civarındaki 1'inci Tümen alaylarından birine, sonra 2'nci Tümenin yürüyüş kollarına ateş açtı. Öğleden sonra yaklaşık bütün Tümen ile Abdallar köyü[155] civarında toplanıldı. Düşman bataryası Abdallar köyünün batısında bulunan 1'inci Tümenin diğer bir alayına da bir müddet ateş etti. 1'inci Tümen, konaklara yerleşmek için emir verdi. Bintepeler'de[156] bazı düşman kuvvetleri görülüyordu. Düşmanın bu düzensiz piyade askerleri üzerine Marmara Gölü tarafındaki tepeden piyade ateşi açıldı. Tepelerde bir türlü toplanamayan bu düşman kuvvetleri batıya doğru aktılar. Bu düşman kuvvetlerine Tümen bataryasıyla birkaç mermi atıldı. Daha sonra aşağıdaki rapor ve emir tebliğ edildi:

Kirmiçabdal
6 Eylül 1922

5'inci Kolordu Komutanlığına

1. Tümen Salihli'den geçerek saat 16.20'de Kirmiçabdal köyüne gelmişti. 1'inci Süvari Tümen Komutanı ile görüştüm. Bintepeler hattında bulunan düşmanın 1'inci ve 14'üncü Süvari Tümenleri yaklaşık saat 17.00'de çekilmeye başladığından, Tümeni Bargan köyünde (Bozavlı civarında) toplayarak orada beklemede kalmak ve başka bir emir alınmadığı takdirde geceyi orada geçirmek üzere birlikleri Bargan köyüne hareket ettirdim.

2. Bu rapor, 6 Eylül 1922 günü, Harekât 96 sayıyla Kirmiçabdal köyünden yazılmıştır.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

---

[154] Manisa-Salihli ilçesine bağlı köy.
[155] Manisa-Salihli ilçesine bağlı Hasalan köyünün kuzeyinde yer alır.
[156] Marmara Gölü'nün güneyinde yer alır.

Akşama kadar bir emir alınmadığından aşağıdaki emirle istirahata geçildi.

6 Eylül 1922

Tümen Emri

(23)

1. Tümen 6 Eylül 1922 gecesini Bargan köyünde açık ordugâhta geçirecektir.

2. Bintepeler hattına karşı 1'inci Süvari Tümeni birlikleri bulunmakla birlikte ordugâhın yakından emniyetini, 20'nci Alay sağlayacaktır.

3. Köydeki Tümen Karargâhının emniyetinden Muhafız Takımı sorumludur.

4. Yarın yapılacak harekât için Kolordudan henüz bir emir alınmamıştır. Birlikler her ihtimale karşı yarın saat 04.30'da ordugâhlarında harekete hazır bulunacaklardır.

5. Bu emir, Tümen birliklerine yazılmıştır.

Tümen Komutanı Emriyle
Ahmet Cevdet

Gece yarısına doğru alınan 6 Eylül 1922 tarih ve saat 21.40'ta yazılan Kolordu emrinde, 14'üncü Tümen Marmara Gölü'nün kuzeyinden Bintepeler'in gerisine geçecek; 1'inci Tümen Bintepeler'i güneyinden kuşatacak; 2'nci Tümenin de 1'inci Tümeni takiben hareket edeceği bildirilmişti. Bunun üzerine gece yarısı aşağıdaki Tümen emri verildi:

Bargan
6 Eylül 1922

Tümen Emri

(24)

1. 7 Eylül 1922 günü 14'üncü Süvari Tümeni Marmara Gölü'nün kuzeyinden, 1'inci Tümen Gediz Çayı boyunca Bintepeler'in güneyinden batıya doğru yürüyerek düşmanı sıkıştırıp atacaktır.

2. 2'nci Süvari Tümeni, 1'inci Tümeni takiben ilerleyecektir. Bunun için Tümen yarın saat 05.00'te yürüyüşe geçerek 1'inci Tümeni takip edecektir. Yürüyüş sırası şöyledir: 13'üncü Alay, 20'nci Alay, Batarya, 4'üncü Alay, 2'nci Alay, Sıhhiye, Muhabere, İstihkâm, Ağırlıklar.

3. Kolbaşında bulunan 13'üncü Alay çıkaracağı kuvvetli bir uçla Tümenin ileriden emniyetini sağlayacak ve 1'inci Tümenle irtibatı kuracaktır.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

7 Eylül 1922

7 Eylül 1922 sabahı toplanma yerinde aşağıdaki emir alındı.

Kolordu Emri
(20)

1. Bintepeler - Karayahşi[157] - Sartkale hattındaki 2'nci Tümen mevcudu kadar düşman kuvveti saat 18.30'da batıya doğru ricat etmiş, bu hat birliklerimiz tarafından işgal edilmiştir.

2. Kolordu taarruzu hızlandırmak için bugün aşağıdaki şekilde hareket edecektir:

a. Belenköy[158] üzerinden Mütevelli'ye[159]

b. 2'nci Tümen, Belenköy - Alibeyli[160] üzerinden Saruhanlı'ya

c. 14'üncü Tümen Belenköy'ün hemen kuzeyinden ve Hacı Ahmetli üzerinden Hacırahmanlı'ya[161]

3. Tümenler 7 Eylül 1922 akşamına kadar Mütevelli, Saruhanlı, Hacırahmanlı hattında bulunacaklardır. Tümenler yürüyüşte de diğerleriyle ve Kolordu ile sık sık temas kuracaklar ve iki saatte bir herhangi bir hatta düşman olup olmadığına dair rapor vereceklerdir.

4. 1'inci Tümen, Turgutlu[162] - Manisa - Saruhanlı istikametlerinde; 14'üncü Tümen, Orhanlı - Burgaz - Akhisar[163] istikametlerinde keşif yaptıracaklardır.

5. Bintepeler'den sonra, 2'nci Tümeni takip edeceğim.

5'inci Kolordu Komutanı
Fahrettin

---

[157] Manisa-Salihli-Adala bucağına bağlı köy.
[158] Manisa-Saruhanlı-Halitpaşa bucağına bağlı belde. Bugünkü adı Büyükbelen.
[159] Manisa-Saruhanlı ilçesine bağlı belde.
[160] Manisa-Saruhanlı-Halitpaşa bucağına bağlı belde
[161] Manisa-Saruhanlı ilçesine bağlı belde.
[162] Manisa'ya bağlı ilçe.
[163] Manisa'ya bağlı ilçe.

Bu emre göre hareket şekli değiştirildi ve yeniden düzenlendi. Mütevelli köyüne kadar olaysız gelindi. Manisa'nın yanmakta olduğu köylülerden öğrenildi. Yarı yolda alınan aşağıdaki emirle istikamet değiştirildi:

7 Eylül 1922

Kolordu Emri
(21)

1. Düşman, 6 Eylül 1922 gecesi batıya doğru ricata devam etmiştir. Kasaba'nın[164] ve Gediz Vadisi'ndeki köylerin yakılması sebebiyle düşmanın daha batıya çekildiği tahmin edilmektedir.

2. Bu duruma göre 1'inci Tümen, Gediz Çayı'nın kuzey sahili boyunca Zincirli (Sinirli)[165] istikametine doğru yönelmiştir.

3. 2'nci ve 14'üncü Tümenler hızla Belen Dağı'nı aşarak akşama kadar 2'nci Tümen, Mütevelli; 14'üncü Tümen, Saruhanlı İstasyonu'na ulaşmaya çalışacaklardır.

4. Ben, 1'inci Tümeni takiben ilerleyeceğim. Raporlar Zincirli (Sinirli) istikametinde gönderilecektir.

5. Bu emir, 7 Eylül 1922 günü saat 13.30'da Kestel'den[166] yazılmıştır.

5'inci Kolordu Komutanı
Fahrettin

Aşağıdaki emirle Mütevelli'de ikamete geçildi ve Kolorduya bildirildi.

Mütevelli
7 Eylül 1922
Saat 21.00

Tümen Emri

1. Tümen 7 Eylül 1922 gecesini Mütevelli'de açık ordugâhta geçirecektir.

2. 13'üncü Alay, özellikle Manisa istikametine karşı ordugâhın ve köyün emniyetini sağlayacaktır.

---

[164] Turgutlu'nun eski adıdır.
[165] Manisa-Turgutlu ilçesine bağlı köy.
[166] Manisa-Ahmetli ilçesine bağlı köy.

3. Kolordudan başka bir emir alınmadığı takdirde birlikler, saat 05.00'te ordugâhlarında harekete hazır bulunacaklardır.

4. Tümen Karargâhı köydedir.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

7 Eylül 1922

5'inci Kolordu Komutanlığına
(58)

1. Tümen, saat 20.30'da Mütevelli köyüne ulaşarak, açık ordugâha girmiştir.

2. Takip edilen istikametten küçük veya büyük hiçbir düşman kuvveti geçmemiştir. Marmara nahiyesinden, Akhisar ve civar köylerden bir kısım halkın Yunanlılar tarafından götürüldüğü, halk tarafından söylenmektedir.

3. Bu rapor, 7 Eylül 1922'de, Harekât 58 sayıyla, saat 21.00'de Mütevelli'den yazılmıştır.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki
Mühür

Tasdik olunur.

1 Şubat 1923

8, 9, 10 EYLÜL 1922
TARİHİNE AİT HARP CERİDESİ

8, 9, 10 Eylül 1922 günlerinde 2'nci Süvari Tümeninin hareket tarzı:

2'nci Süvari Tümeni, 7 Eylül 1922 sabahı Salihli'nin yaklaşık 8 km kuzeybatısındaki Bargan köyünden, Belenköy üzerinden hareket etmiş, güneş battıktan iki saat sonra Mütevelli köyüne varmış ve aralıksız 60 km yürümüştü. Yol üzerinde düşmandan iz yoktu.

Tümen birlikleri geceyi, Tümen kurmayı vasıtasıyla gösterilen yerlerde ve açık ordugâhta geçirdi. 5'inci Kolordu Komutanlığı tarafından 8 Eylül 1922 günü öğle vakti Horozköy,[167] Bozköy[168] bölgesine gidilerek, orada beklenmesi emredildi ve müteakip harekât hakkında emir alındı. Bu emir üzerine Tümen Komutanı, 8 Eylül 1922 günü 20'nci Alaydan kuvvetli bir subay keşif kolunun saat 06.00'da Horozköy, Bozköy, Sapanca, Boşnak üzerinden İzmir istikametini keşfettirmesi ve saat 06.30'da, 20'nci Alay öncü olduğu hâlde 13'üncü Alay, Batarya, 4'üncü Alay, 2'nci Alay, Sıhhiye, İstihkâm, Muhabere yürüyüş sırasıyla Horozköy istikametinde harekete geçmesi emrini verdi. Belirtilen vakitte yürüyüşe geçildi. Saat 09.55'te Öncü Alaydan gelen raporda, Horozköy'ün bina ve bahçelerinden, Öncü Alaya ansızın ateş açıldığı ve çatışmanın devam etmekte olduğu, uç bölüğünün dolaşarak sarkmasına dair emir verildiği bildiriliyordu. Bu sırada Manisa istikametinden bazı firari kafileleri de büyük kısmın üzerine düşmüştü. Büyük kısım bekletildi. Ayrılan birer kısım kuvvetle de bu firariler püskürtüldü.

Öncü Alayın uç bölüğü, karşısına çıkan perakendeler tarafından durdurulduğu sırada, Alayın büyük kısmının Horozköy'ün batısından dolaşarak Bozköy'e sarkmasıyla sarılan bu perakende kuvvetler etkisiz hâle getirildiler. Bu bölgede toplam 300 kadar tahmin edilen perakende düşman kuvvetinden bir kısmı çıkan çatışma sonucu etkisiz hâle getirilmiş, daha önce ilerlemiş olanlar da kuzey ve batı istikametlerinde dağlara dağılmışlardı. Bu sırada Bozköy üzerindeki tepelerde görülenlerin, düşmana ait bir müdafaa kuvveti olup olmadığını meydana çıkarmak üzere bataryaya ateş açtırıldı. Gözetleme neticesinde bunların kısmen kaçan perakendeler ve kısmen Manisa halkı olduğu ve ovaya hâkim sırtlarda müdafaa eden olmadığı anlaşıldı.

Bir gün önce Bornova'dan[169] çıkan, tahminen 15 yaşlarında bir Müslüman çocuğa bu sırada rastlandı. İfadesinden düşman kuvvetlerinin Bornova ile Manisa arasında bir yerde durdukları ve müdafaa tertibatı almadıkları fakat Bornova ve civarındaki köylerde küme küme düşman kuvveti olduğu anlaşıldı. Vaziyet aşağıdaki raporla Kolordu Komutanlığına bildirildi. Aynı zamanda saat 12.00'de verilecek emri almak üzere, birkaç esir, Bornova'dan gelen çocukla beraber söz konusu rapor, 13'üncü Alaydan Asteğmen Hüseyin ile Manisa'ya gönderildi.

---

[167] Manisa-Merkeze bağlı köy (1968 mülki idare taksimatına göre).
[168] Manisa-Merkeze bağlı köy (1968 mülki idare taksimatına göre).
[169] İzmir'e bağlı ilçe.

Horozköy
8 Eylül 1922
Saat 10.00

5'inci Kolordu Komutanlığına

1. Tümenin saat 09.30'da, kolbaşıyla, Horozköy'e ulaşan öncüsüne köyün bina ve bahçelerinden ateş açılmıştır. Uç bölüğünce çatışmada etkisiz hâle getirilen üç kişinin, düşman tarafından, yangını genişletmek amacıyla son ana kadar Manisa'da bırakılan Ermeni çetelerinden oldukları tahmin edilmektedir.

2. Öncü kuvvetin karşısındaki düşmanın bir kısmı Bozköy üzerinden, halk arasında Sabuncu Gediği olarak adlandırılan yere doğru çekilmişlerdir. Bunların orada mukavemet edip etmeyecekleri şimdilik bilinmemektedir.

3. Bu vaziyete göre bu gibi ufak tefek engelleri bertaraf ederek hem Sapanca üzerinden İzmir istikametinde keşif yapmak hem de düşmanın buralarda mukavemet edip etmeyeceğini araştırmak üzere, bir alay Sabuncu Gediği istikametinde sevk edilecektir. Tümenin geriye kalan kuvveti Horozköy'de bekleyecektir.

4. Bu rapor, 8 Eylül 1922 günü saat 10.00'da Horozköy'den arz edilmiştir.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

Öncü Alay, saat 10.30'da Keçili'nin[170] doğusunda, Keçili ile Bozköy arasında yeniden ateşe maruz kalmış ve bunun üzerine Alay, düşman kuvvetlerinin üzerine bir bölüğünü sevk ederek diğer kısımlarıyla yürüyüşüne devam etmiştir. Çıkan çatışma sonucunda bu düşman askerlerinden 45'i esir alınmış ve 40-50 kadarı da Keçili'nin güneyindeki dağlara firar etmişlerdir.

Genellikle emir almaya giden subayın çok geç dönmesi dikkate alınarak Tümen tarafından aşağıdaki karar alındı: "Hızla İzmir'e varmak isteyen Millî Orduyu bir an önce aydınlatmak ve düşmanın İzmir ve etrafını müdafaa edip etmeyeceğini meydana çıkarmak çok önemlidir. Düşman perakendeleriyle dolu ve bozuk bir yol ile kesilmiş Sabuncu Gediği'nde yapılması istenilen keşfi ancak bir süvari tümeninin yapabileceğini kabul ederek hemen harekete geçmeye ve İzmir'e kadar düşmanın ciddi bir müdafaası olmadığı hakkında edindiğim kanaati gerçekleştirmek ihtiyacı duydum. Eğer sonuna kadar düşman perakendeleri mevcut ise hepsini püskürtüp etkisiz hâle getirerek, aynı zamanda İzmir'i mümkün olduğu kadar sağlam ele geçirmeyi, bu vaziyet karşısında Tümenime verilen önemli ve

[170] Manisa-Merkeze bağlı köy (1968 mülki idare taksimatına göre).

şerefli bir vazife olarak kabul ettim. Sağ olarak elde edilebilen ve miktarı belirtilen esirlerle aşağıdaki kısa raporu, Muhafız Takım Komutanı Teğmen Kılıçaslan ve beraberindeki muhafızlar ile Manisa'da 5'inci Kolordu Komutanlığına gönderdim. Muhafız Takım Komutanı Teğmen Kılıçaslan, araziyi ve hareket tarzımızı gözüyle görmüştü. Bu raporun öğle vakti Manisa'da bulunacak olan 5'inci Kolordu Komutanına ulaşacağına şüphe edilmemişti."

8 Eylül 1922
Saat 11.45

5'inci Kolordu Komutanlığına

1. Sabuncu Gediği'ne giden yolu Keçili'nin güney sırtlarından müdafaaya teşebbüs eden düşman askerinden 45'i esir alınmış ve yanınıza gönderilmiştir. 40-50 kadarının Keçili'nin güneyindeki dağlara firar ettiği bu esirler tarafından ifade edilmiştir.

2. Tümen, yol ile Sabuncu Gediği - İzmir istikametinde yürüyüşüne devam edecektir.

3. Bu rapor, Harekât 60 sayıyla 5'inci Kolordu Komutanlığına arz edilmiştir.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

Tümen, saat 15.30'a kadar önemsiz çatışmalarla yürüyüşüne devam etmiş ve 200.000 ölçekli haritadaki Boşnak işaretli yer civarına gelmişti. Takip edilen yol geniş ise de özellikle 595 rakımlı tepeden sonra gittikçe kısıtlı bir güzergâh vardı. Arazi çok engebeli fakat zikzaklı yol mükemmeldi.

Saat 15.30'da Bornova Ovası'nı örten sol sırtlardan piyade ateşine maruz kalındı. Düşmanın işgal ettiği cephe genişti fakat düşman kuvveti bir tabur kadar tahmin ediliyordu. Bir bataryası da boğaza hâkim yüksek tepelerde ve hemen yol civarında bütün şiddetiyle ateş ediyordu. Sonradan topların yol civarında olduğu görüldü. Arazinin hâline göre cepheden işgal ederek, düşmanın sol kanadına taşkın harekete karar verildi. Bu sırada sol kanada sürülmüş olan 13'üncü Alayın 1'inci Bölüğünden alınan saat 16.25'te yazılan raporda; düşmanın bir tümen olduğu tahmin edilen kuvvetinin Nif kasabasından[171] İzmir istikametinde yürümekte olduğu ve kolun henüz Nif kasabasından çıkmadığı; saat 16.55'te alınan diğer bir raporda da bu kuvvetin Nif kasabasının batısındaki sırtlarda beklediği ve henüz kolun sonunun kasabadan çıkmadığı bildiriliyordu. Her ihtimale karşı sol kanadımız

[171] İzmir'e bağlı ilçe. Bugünkü adı Kemalpaşa.

bir bölükle daha takviye edildi ve yukarıdaki kararın uygulanması için sağ kanattan kuvvetle harekete geçildi. Bu sırada 1'inci Tümenden gelip geriye dönecek olan irtibat subayı ile aşağıdaki rapor gönderildi.

8 Eylül 1922

5'inci Kolordu Komutanlığına

1. Bozköy civarındaki düşman perakendeleriyle çarpışa çarpışa Tümen ucuyla saat 15.30'da Hacılar'ın yaklaşık 5 km kuzeyindeki sırtlara yanaşıldığı zaman, sırtlara yerleşmiş olan düşman avcılarının ateşine maruz kalındı. Düşmanın kuvveti tahmin edilemiyorsa da işgal ettiği cephe geniştir. Boğaza hâkim yüksek tepede bir bataryası da ateş etmektedir.

2. Sol kanadımızdan, sırtlara çıkarılan bölük komutanının verdiği rapora göre; saat 16.00'da düşmanın bir tümen kadar olduğu tahmin edilen kuvvetinin Nif'ten Bornova istikametine yürüdüğü ve kolun sonunun henüz kasabadan dışarı çıkmadığı anlaşılmıştır.

3. Cephede 20'nci ve 13'üncü Alaylardan iki bölük mevcuttur. Diğer Alay düşmanın sağ kanadına doğru sevk edilmiştir. Böylece düşmanı takip ederek burada karşı koyma niyetinin olup olmadığını anlayacağım.

4. Bu rapor, Harekât 61 sayıyla saat 17.00'de yazılmıştır.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

4'üncü Alay kanada doğru hareket ettirilmişti. 2'nci Alay ise ihtiyatta kalacaktı. Bu sırada bataryanın da yol kenarında mevziye girerek ateş etmesi emredildi. 20'nci Alay kolunun, saat 17.10'da yazdığı raporda Nif'ten gelen düşman tümeninin kolbaşısının sol kanadımıza 1500 m kadar yaklaşarak durduğu bildiriliyordu. Gelişmelere göre sağ kanada doğru harekete geçen 4'üncü Alay bunun üzerine geçici olarak durduruldu. Bu sırada saat 14.30'da yazılan ve emir subayıyla Manisa'ya gönderilen 17.50'de gelen 5'inci Kolordu emri aşağıdadır:

Manisa
8 Eylül 1922

Kolordu Emri
(23)

1. Düşmanın iki Tümeniyle Nif üzerinden, diğer Tümenleriyle de Manisa, Menemen[172] istikametinde ricata devam ettiği, Foça[173] ve Urla[174] iskelelerinden gemilere binecekleri esirlerin ifadelerinden anlaşılmıştır.

[172] İzmir'e bağlı ilçe.
[173] İzmir'e bağlı ilçe.
[174] İzmir'e bağlı ilçe.

2. Kolordu, 8 Eylül 1922'de aşağıdaki şekilde takibe devam edecektir:

a. 14'üncü Tümen; Hamidiye[175] - Menemen yoluyla yürüyüşüne devam edecek ve 2'nci Tümen 14'üncü Tümeni takip edecektir.

b. 1'inci Tümen; Manisa - Bornova yoluyla İzmir'e ilerleyecektir. Menemen istikametinde 2'nci ve 14'üncü Tümenlerle temas kesilmeyecektir. Tümenler Menemen istikametinde bir muharebeye girerlerse 1'inci Tümen de bu muharebeye katılacaktır. Tümen bu istikametteki düşmanın bir savunma hattı oluşturup oluşturmadığını keşif ve tespit edecektir. İzmir'de düşman askeri yoksa Tümen şehre girmeyerek Bornova'da toplanacak ve Menemen'den gelecek olan diğer tümenleri bekleyecektir.

c. Horozköy - Boşnak - Bornova hattı (hariç) ile Manisa - Menemen - Tuzla hattı (hariç) arasındaki bölge 2'nci Tümenin bölgesidir. Bu bölgedeki küçük yollar dikkate alınacaktır.

d. Dumanlıdağ ile Hamidiye - Menemen - Tuzla hattı arasındaki bölge 14'üncü Tümenin keşif bölgesidir. 14'üncü Tümen hemen bu bölgede uzak keşif yaptıracak ve yarın güneş doğmadan önce bu bölge hakkında detaylı bir rapor verecektir. Her iki Tümen de keşif bölgelerinde düşmanın savunma hattının olup olmadığını tespit edecektir.

3. 14'üncü ve 1'inci Tümenler saat 19.00'dan itibaren harekete başlayacaklardır.

4. Bundan sonra yapılacak harekâtta tümenler daha toplu ve düzenli bir hâlde bulunacaklar ve perakende bırakmayacaklardır. Geceleri açık ordugâh kurulup, köylere girilmeyecektir.

5. Bu emir, 8 Eylül 1922 günü saat 14.30'da yazılmıştır.

5'inci Kolordu Komutanı
Fahrettin

8 Eylül 1922
Saat 21.00

5'inci Kolordu Komutanlığına

1. Düşmanın akşama doğru Nif'ten, birbirini takip ederek gelen birlikleri ve ağırlıklarının sol kanat ve gerimizi tehdit etmesinden dolayı diğer kanadımızda fazla kuvvet toplanamamış ve düşmana ciddi bir baskı yapılamamıştır. Bununla beraber müdafaa eden bu kuvvetin ya bu gece çekileceğini veya cüzi bir baskı karşısında mevzisini terk edeceğini düşünüyorum.

[175] İzmir-Bornova'ya bağlı Yakaköy'ün batısında yer alır.

2. Tümen, bir alayı düşmanla temasta bırakarak, geceyi Manisa - Bornova yolu civarında topluca geçirecektir.

3. Bu rapor, 8 Eylül 1922 günü saat 21.00'de arz edilmiştir.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

20'nci Alay hariç diğer birliklerin yolun iki tarafında istirahate geçmesi, 20'nci Alayın düşmanla teması koruyarak gece sık sık düşmanın ricat edip etmediğini anlamak üzere cepheyi yoklaması ve saat 04.30'da harekete hazır bulunulması emir subaylarıyla birliklere emredildi. Bütün gün muharebe eden Tümen, bu bölgede iaşe ve özellikle su sıkıntısı olmasına rağmen geceyi mecburen burada geçirdi. 20'nci Alayın saat 20.00'de yazılıp 22.20'de gelen raporunda; düşmanın henüz çekilmediği ve düşman mevzilerinin gerisindeki ovada birçok ordugâh ateşleri görüldüğü bildiriliyordu. Daha sonra gelen bir raporda ise bunların Bornova ışıkları olduğu anlaşıldı. Her türlü ihtimale karşı saat 23.00'te tekrar aşağıdaki rapor yazılmışdı. Kolordu Komutanı Fahrettin Paşa'nın Manisa yolunda olduğu tahmin ediliyordu.

Tümenin 8 Eylül 1922 günü saat 19.00'daki vaziyeti ekteki bir numaralı krokide yaklaşık olarak gösterilmiştir.

8 Eylül 1922
Saat 23.00

5'inci Kolordu Komutanlığına

1. Tümen sabah raporunda arz ettiğim gibi Sabuncu Gediği - Bostan yoluyla İzmir istikametinde hareket ederek Boşnak köyü civarına kadar ilerlemiştir. Öncü alayı saat 15.30'da Boşnak köyü civarında, Nif yoluyla Sabuncu Gediği yoluna hâkim bulunan sırtlardan piyade ateşine maruz kalarak durmuş ve muharebeye başlamıştır. Diğer alaylarla ortak hareket ederek İzmir yolunu açmaya teşebbüs etmişse de hakim tepelerin düşman elinde bulunması ve bir bataryasının şiddetli ateşiyle başarılı olunamamıştır.

2. Düşman, zayıf ve artçı kuvvetlerinden bir kısmını, gerek Nif yolunu ve gerekse Sabuncu Gediği yolunu İzmir'e karşı örtmek amacıyla bu tepelerde bırakmıştır. Bunların ya bu gece kaçacaklarını veya yarın ciddi hareketle kolaylıkla atılabilecekleri kanaatindeyim.

3. Tümen, emniyeti sağlamak için bir alayını Boşnak köyü civarında bırakarak diğer alaylarla bölük tarafında geceyi geçirecektir.

4. Bu rapor, 8 Eylül 1922 günü saat 23.00'te arz edilmiştir.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

Raporlar, Kolordu emrine göre, Tümen tarafından Manisa'da veya yolda bulunduğu tahmin edilen 1'inci Tümen vasıtasıyla takdim edilmiş, aynı zamanda Tümen Komutanlığı da vaziyetten haberdar edilerek, Tümenin keşfedeceği yol üzerindeki düşman hakkında da bilgi verilmiş oluyordu. Saat 19.00'da Manisa'dan hareket edecek olan 1'inci Tümenden henüz eser yoktu. Bugünkü muharebelerde bir subay, üç asker yaralanmış, (Teğmen Sıtkı[176] daha sonra İzmir'de vefat etmiştir. Teğmen Sıtkı Sakarya Muharebesindeki akınlarda kendini göstermiş, yapılan baskında Papulas'ın[177] özel eşyalarını almıştı.) üç hayvan ölmüş, on hayvan yaralanmış ve 5600 Alman, 4700 otomatik ve 1375 ağır makineli tüfek mermisi sarf edilmiştir. Yolda, dağlarda aynı düşman perakendelerinin ateşine maruz kalan batarya, muharebe meydanına geç ulaşmış ve yalnız 15 mermi atabilmiştir. Buna rağmen düşmana 200'den fazla kayıp verdirilmiş, 80 kadar esir alınmıştır. Birçok eşya, araba, hayvanı bırakıp kaçmıştır. Düşman kuvvetleri içinde yer alan Ermeni çetesinden 15 kişi de çatışma da etkisiz hâle getirilmiştir. Horozköy'den Bornova'ya kadar yol üzerinde terk edilmiş eşyalar vardı. Bugün ilk defa İzmir'den Millî Ordunun top sesleri işitilmiş ve Bornova'daki düşmana cepheden, Nif'teki kuvvetlere geriden taarruz edilerek İzmir'in önü açılmış ve Teğmen Sıtkı, zafer için İzmir kapılarında can vererek mübarek naaşını İzmir'e hediye etmiştir.

---

[176] Teğmen Mehmet Sıtkı (1895-1922) Burdur'da doğmuştur. Hacı Hasan Bey'in oğludur. 2'nci Süvari Tümeni 2'nci Süvari Alayı 3'üncü Bölük Takım Komutanlığı yapmıştır.8 Eylül 1922'de Sabuncu Gediği'nde şehit olmuştur. Büyük Taarruz'da Batı Cephesi Komutanları ve Şehitleri; s.135.

[177] General Papulas (Anastasios) (1857-1935) Yunan generali. 1897 yılında Türk-Yunan Savaşı'nda görev almıştır. Balkan Savaşları'nda generalliğe yükselmiş, Epir'de 5'inci Tümen Komutanı olmuştur. Daha sonra Anadolu'daki savaşa katılan orduların başına getirilmiştir. 1922'de bu görevden alınmıştır. 1935 yılında iç siyasette suçlanarak askerî mahkeme tarafından idama mahkûm edilmiş ve kurşuna dizilmiştir. Orgeneral İzzettin Çalışlar; Sakarya'dan İzmir'e 1'inci Kolordu, Gnkur. ATASE Yay., Ankara, 2007, s.106.

9 Eylül 1922

8 Eylül 1922 gece yarısına kadar düşman artçıları çekilmemiş ve postalarımıza ateşle karşılık verilmiştir. 20'nci Alay Komutanlığından aynen takdim edilen aşağıdaki iki raporla bu artçının da kaçtığı anlaşıldı.

1 Numaralı Subay Keşif Kolunun birinci raporudur.

Alayın bulunduğu yerin 6 km
güneybatısından

9 Eylül 1922
Saat 04.35

20'nci Alay Komutanlığına

1. Yolda ve civarda düşmana rastlamadım. Düşman çekilmiştir.

2. Ovada buraya tahminen 5 km mesafede ateşler yanmaktadır. Düşman tarafından yakıldığını zannediyorum.

3. Güneybatı istikametinde keşfe devam ediyorum.

20'nci Alay 4'üncü Bölükten
Teğmen Enver

1 Numaralı Subay Keşif kolunun ikinci raporudur.

İzmir'in 15 km kuzeyinden

9 Eylül 1922
Saat 05.30

20'nci Alay Komutanlığına

1. İzmir'e tamamıyla hâkim ve ovayı iyi görebilen bir tepedeyim. Şimdilik düşmandan hiçbir eser yoktur.

2. Birçok geminin limandan hızla uzaklaştığını gördüm.

3. İleri keşfe devam ediyorum. Önceki raporda söylediğim ateşleri düşman yakmamış, orada bir köy varmış.

20'nci Alay 4'üncü Bölükten
Teğmen Enver

Köy denilen yer Bornova'dır. Gemilerin uzaklaşmadığı, fakat savaş gemilerinin bazılarının hareket hâlinde olduğu ve manevra yaptıkları anlaşılmıştı. Birinci rapor üzerine harekete hazır birliklere aşağıdaki emir verildi. 20'nci Alayın hemen harekete geçtiğine dair bir bilgi vermediğinden, 4'üncü Alayla beraber hızla harekete geçildi.

9 Eylül 1922

Tümen Emri

1. Düşman, dünkü mevzisini terk ederek geri çekilmiştir.

2. Tümen, bugün Bornova istikametinde ileri hareketine devam edecektir. (1'inci Tümen tarafından takip edilecektir.) Bunun için;

a. 20'nci ve 4'üncü Alaylar, 20'nci Alay Komutanı Kâzım Bey'in komutasında hemen ileri yürüyüşe geçecek, rastladığı yerde düşmanı baskı altına alıp uzaklaştıracaktır.

b. 2'nci ve 13'üncü Alaylarla, batarya ve bağlı birlikler aşağıdaki sırayla hemen yürüyüşe geçecektir. 2'nci Alay, Batarya, 13'üncü Alay, Sıhhiye, Muhabere, İstihkâm, Ağırlıklar.

3. Ben, büyük kısmın kolbaşında yürüyeceğim.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

Bu emir yazıldıktan sonra 1'inci Tümen Karargâhı geldi ve yukarıdaki emre, 1'inci Tümen tarafından takip edilecektir maddesi eklendi. Kolordu emrine göre Tümenin çoktan varması gerektiğinden diğer bir istikamette hareket ettiği düşünülerek, bu ana kadar bahsedilmemişti. 14'üncü Alayın da 1'inci Tümen Karargâhının ilerisinden geçtiği anlaşıldı. Tümenin diğer birlikleri de sırayla geleceklerdi. Bornova istikametine yalnız keşif kolları göndermekle yetinen 20'nci Alaya, 4'üncü Alayı takip etmesi emredildi. 4'üncü Alayla Bornova'ya hâkim sırtlara ulaşıldığında, Bornova'nın hemen doğusundaki sırtlarda kısmen yaya muharebelerinde 14'üncü Alaydan bir bölük ve Bornova yakınında 20'nci Alay keşif kolları vardı. 14'üncü Alayın diğer kısımları ise daha gerilerde, sırtların gerisinde toplanmış duruyorlardı. Bornova'nın takriben 3 km doğusunda ve yol kenarındaki tepeden gözetleme neticesine ve meydana çıkacak yeni duruma göre hareket etmek üzere bütün birlikler soldaki sırtların gerisinde toplanıp bekletildi.

İzmir Limanı'nda İtilaf devletlerine ait iki zırhlı, 10 kadar küçük ve büyük torpido mevcuttu. Rıhtımda gemilere binildiğine dair hiçbir hareket görülmüyordu. Halkın çoğu Bornova'dan İzmir'e doğru kaçıyordu. Bu sırada 1'inci Tümen Komutanı da Karargâhıyla gözetleme yerine geldi. Birlikleri

arkadan gelmekteydi. 1'inci Tümen topçusu henüz ulaşamadığından, 2'nci Tümen bataryasına Bornova'ya ateş açılması emredildi. Her ne kadar belli bir hedef yoksa da birkaç mermi attırıldı. Mürsel Paşa'nın[178] emirleri üzerine 2'nci Tümenin sağdan yani Bornova'nın kuzeyindeki sırtlardan, 1'inci Tümenin Kokluca ve Kadifekale[179] üzerinden hareketi kararlaştırıldı. Bu sırada Bornova'daki evlere yabancı devletlerin bayrakları asılmaya başladı. Bataryaya ateş kestirdim. İzmir'den Bornova'ya bir tren geldiği ve içinde de parlamenterler olması ihtimaline karşı 13'üncü Alay Komutanı Binbaşı Atıf bir bölükle Bornova üzerinden treni karşılamak için gönderildi.

20'nci Alay, kararlaştırıldığı gibi Bornova'nın kuzeyindeki sırtlara gönderildi. 14'üncü Alayın büyük kısmı da Bornova istikametine yönelmişti. Öncü 4'üncü Alay, Bornova'nın doğusundaki sırtlarda 14'üncü Alay bölüğünün yaya muharebesi yaptığı zeytinliklerde toplanmıştı. 20'nci Alay, Bornova'nın kuzey sırtlarına vardığı zaman yapılan gözetlemelerde hiçbir düşman faaliyeti görülmemişti. Hatta 20'nci Alayın bir bölüğü Bornova'nın hemen kuzeyinden geçiyordu. Bu sırada 1'inci Tümen Komutanı, 2'nci Tümen Bataryasına ateş emretti. Halka ve Bornova'ya giren keşif kollarımıza zarar vereceğinden bundan vazgeçilmesini Mürsel Paşa'dan rica ettim. Topçu ateşi Bornova'nın güneyine, ovaya yöneltildi.

Bornova'da tüfek sesleri işitiliyordu. Geride kalan bazı çetelerin Manisa'da olduğu gibi katliam ve mezalim yapabileceği düşünülüyordu. Artık 1'inci Tümen birliklerinin, Kokluca ve Kadifekale'ye gelmeleri Bornova civarında toplu olarak beklenirken, bir an önce İzmir'e girmek için Tümen birliklerine emir verdim ve bu kararımı Muhafız Takım Komutanı Teğmen Kılıçaslan ile Mürsel Paşa'ya arz ettim. Kolordu emrinde belirtildiği gibi hiçbir ferdin kasabaya girmemesi ve Bornova'nın doğusunda toplu olarak kalınması cevaben bildirilmişse de mevcut durumda bulunmaktansa yürümenin daha yararlı olacağı dikkate alınmış ve aşağıdaki gibi harekete geçildi:

20'nci Alay, Bornova'nın batısından; 4'üncü Alay, Bornova'nın içinden tarayarak İzmir istikametinde hareket edecek, diğer Tümen birlikleri de sıra ile 4'üncü Alayı takip edeceklerdi.

---

[178] Mürsel (Bakü) (1881-1945) Erzurum'da doğdu. 1901 yılında Harp Okulundan, 1904 yılında da Harp Akademisinden mezun olmuştur. 1910-1912 yılları arasında Almanya'da mesleki eğitim görmüş, Balkan Savaşı esnasında 4'üncü Ordu Kurmay Heyetinde bulunmuştur. Birinci Dünya Savaşı'nda sırasıyla; 34'üncü Piyade Tümen Komutanı, 2'nci Süvari Tümen Komutanı, 32'nci Piyade Tümen Komutanı ve 12'nci Piyade Tümen Komutanı olarak görev yapmıştır. 28 Mart 1918'de 5'inci Kafkas Tümen Komutanı olmuştur. 20 Nisan 1919'da Batum'da İngilizler tarafından tutuklanarak Çanakkale'de hapsedilmiş ve sonra Malta'ya sürülmüştür. Kasım 1921'de esaretten dönmüş ve İstiklal Savaşı'na katılmıştır. 23 Ağustos 1938'de emekli olmuştur. Almanca, İngilizce ve Fransızca bilen Mürsel Bakü, 1943-1945 yılları arasında Kocaeli milletvekilliği yapmış, 2 Şubat 1945 tarihinde vefat etmiştir. Türk İstiklal Harbi'ne Katılan Tümen ve Daha Üst Kademelerdeki Komutanların Biyografileri; s.146-148.

[179] Kadifekale, İzmir'in güneyinde yüksek ve hakim bir tepe üzerinde yer alan kaledir. Ayrıntılı bilgi için bkz. İzmir Rehberi, İzmir ve Havalisi Âsarıatika Muhipleri Cemiyeti Neşriyatından, İstanbul, 1984, s.218-220.

4'üncü Alayın saat 10.00'da Bornova İstasyonundan yazdığı rapor şöyleydi.

2'nci Süvari Tümen Komutanlığına

1. Alay, saat 09.00'da ilk önce Şerafettin[180] komutasında iki bölüğüyle daha sonra da diğer kısımlarıyla Bornova'yı düşman işgalinden kurtarmıştır. Düşmandan eser yoktur.

2. Alayla güneybatı istikametine ilerlendiğini arz ederim.

4'üncü Alay Komutanı
Ali Reşat

Bornova, düşman perakendeleriyle bir iki yerde yapılan çarpışmadan sonra ele geçirilmişti. Çarpışmalarda Şerafettin Bey'in atı da vurulmuştu. En önde sekiz asker yürüyordu. Birlikler gayet süratli bir şekilde yürüyüşe devam ediyorlardı. Alay irtibat subaylarıyla, inzibatın sürate tercih edilerek hiçbir sebeple askerin dağılmaması ve büyük kısmının Punta[181] civarından saparak doğruca Kadifekale'ye çıkması tebliğ edildi. Bu sırada Karşıyaka'dan gelmekte olan ve 20'nci Alayın Yapraklı civarındaki tersanenin kuzey sırtlarında görünmesi üzerine, Mersinli'ye[182] doğru yürüyüşleri sırasında firar eden 21 subay ve binlerce askerden mürekkep düşman perakendeleri, 13'üncü Süvari Alayından bir bölük tarafından direnişle karşılaşılmadan esir edilmiş ve bu esirler başta bir subay ve yeterli sayıda askerle Mersinli'deki binalara gönderilmiştir. Yanlardan bazen açılan ateşleri önemsemeyerek, başta 4'üncü Alay Komutan Muavini Şerafettin Bey'in komutasında iki bölük olduğu hâlde 20'nci ve 4'üncü Alaylar tam bir düzen ve sükûnet içinde yolu takiben ilerlemekteyken Punta'da soldan un fabrikasından[183] açılan ateşte, önde yaya yürüyen uçtan üç asker şehit oldu ve bir asker ağır yaralandı. (O da sonradan İzmir'de şehit olmuştur.) Şehitlerin künyeleri aşağıdadır:

2'nci Tümen 4'üncü Alay 2'nci Bölük Çavuşu, Akşehir Şubesinden Mamuretülhamid köyünden, Bekir oğlu Mehmet.

---

[180] Şerafettin (İzmir) (1889-1951), İstanbul'da doğmuştur. 1909 yılında Harp Okulunu bitirdikten sonra Balkan ve Birinci Dünya Savaşlarına katılmıştır. Birinci Dünya Savaşı'nda Çanakkale ve Romanya'da savaşmıştır. Başkomutan Mustafa Kemal Paşa İzmir'e geldikten sonra Şerafettin Bey'in adına İzmir sözcüğü eklenmiş, bu daha sonra soyadı olmuştur. Mustafa Kemal Paşa'nın katıldığı bir törenle 15 Eylül 1922 günü kılıç hediye edilmiştir.
[181] İzmir Alsancak semtinin Körfeze doğru uzanmış bölümü.
[182] Bornova merkeziyle Işıklar köyü arasında yer alır.
[183] Tuzakoğlu Un Fabrikası.

2'nci Tümen 4'üncü Alay 2'nci Bölük Çavuşu Antalya'nın Kızılsaray Mahallesi'nden Baba İbrahim oğullarından Ömer oğlu Hakkı.

2'nci Tümen 4'üncü Alay 4'üncü Bölükten, Nevşehir'in İneli köyünden, Sağır oğullarından Ahmet oğlu Seyit Ahmet.

Bunlar âdeta İzmir'in kapısına dikilmiş nöbetçiler gibi sessiz fakat vakur bir vaziyette yatıyorlardı. Art arda gelen birliklere kolbaşının geçtiği yeri gösterir birer işaret gibi başları İzmir'e dönüktü. 20'nci Alayın başta bulunan 3'üncü Bölüğü 20'nci Alay Komutanı Kâzım Bey'in emir ve ikazıyla yandan Berhatme'ye(?) doğru ilerlemeye devam edince, 4'üncü Alay da tekrar yürüyüşe geçmiş, düşman ateşi de kesilmişti.

Binbaşı Şerafettin âdeta uç komutanı gibi baştaydı. Yanında Tümen Emir Subayı Teğmen Hamdi, 4'üncü Alaydan Teğmen Ali Rıza ve bir takım asker olduğu hâlde göçmenleri yararak ve henüz silahını elinden bırakmayan Yunan askerlerinin silahlarını attırarak Kordonboyu'nu takip ediyorlardı. 20'nci Alayın 3'üncü Bölüğü ve 4'üncü Alayın iki bölüğü daha geride olmak üzere 20'nci Alayın büyük kısmı, sükûnet içinde fakat zorlukla Kordon'dan ilerlemeye devam ettiler. Pasaport[184] civarında Binbaşı Şerafettin tarafından elindeki bombayı yere bırakması kendisine emredilen bir düşman askeri, emre itaat etmeyerek bombayı patlatmış ve önde giden Şerafettin Bey'in yüzü yaralanmış, onunla beraber yanında giden 20'nci Alay 3'üncü Bölük Komutanı Yüzbaşı Nuri'nin atı yaralanmıştı. Burada övgüye layık bir metanet ve sükûnet gösteren Binbaşı Şerafettin, bombayı atan kaybolduktan sonra emrindeki askerlerle yürüyüşe devam ederek Hükûmet Konağına varmış, Teğmen Ali Rıza'ya Hükûmet Konağı'nı açtırmış, 9 Eylül 1922 günü saat 10.30'da Hükûmet Konağı kapısına ve kışlaya ilk Türk nöbetçilerini dikmiştir.

Daha sonra 4'üncü Alayın iki bölüğü tamamıyla toplanmış, 20'nci Alay ise hem düşmanı takip etmek hem de esirlerimizi kurtarmak için durmaksızın Kokaryalı[185] istikametinde hareketine devam etmiştir. Kokaryalı'ya kadar düşman döküntülerini takip eden 20'nci Alay aynı zamanda evlerden açılan ateşe de maruz kalmış ve bir iki istikamete kuvvet göndermeye mecbur olduğundan Kokaryalı İskelesi'nde durmuştur. İskele civarında açılan ateşlerden bir asker şehit olmuş, bir asker yaralanmıştır. Düşman, burada teması keserek gözden uzaklaşmıştır.

Tümenden verilen emir üzerine bütün Alay kışlada toplandı. 4'üncü Alay Komutanı diğer uç bölüğüyle ve 2'nci Alayla birlikte Punta civarında sola dönerek kestirmeden doğruca Kadifekale'ye çıkmıştır ki bu alaylar da

[184] Cumhuriyet Meydanı'nın yanında, Kordonboyu'nun girişinde yer alır.
[185] Bugünkü adı Güzelyalı olup İzmir'in Konak ilçesindedir.

yollarda birçok düşman askerine ve silahlı Hristiyanlara rastlamışlardır. 4'üncü Alayın raporuna göre Müslüman halk tarafından kelimelerle anlatılamayacak tezahüratlarla karşılanmış ve bütün askere yemek yedirilmiştir. Bir hayli zaman sonra 1'inci Tümen birlikleri de buraya ulaşmışlardı. 13'üncü Alay Komutanı Binbaşı Atıf da hemen kolbaşıyla beraber hareket ederek talimat gereğince yabancılarla görüşmek üzere durmuş ve gerekli yerlere kendi alayından muhafızlar koymuştur.

Mersinli'de Tümen Karargâhını karşılayan bir İtalyan albayı şehirde birçok perakende düşman askerinin bulunduğunu ancak silah kullanacak hâlde olmadıklarını ve müsterih olmamızı söylemişti. Mersinli'de esir edilen Manisa Havalisi Komutanı ve maiyetindekiler otomobilleriyle harp karargâhı beraber olmak üzere hızla Kordon'dan geçip Hükûmet Konağına ulaştı. Kordon'da henüz hiçbir Müslüman olmadığı hâlde Hristiyanların, muhacirlerin hatta Yunan esirlerinin alkışları tarif edilemeyecek derecedeydi. Yabancı askerler ve gemileri peş peşe selam vermekte ve düdükleriyle selamlamaktaydılar. Müslüman halk yeni yeni Hükûmet Konağı civarına akın ediyordu. Hükûmet Konağı'nda Binbaşı Şerafettin'le konuşan konsoloslar "Binalarını korumak için çıkardıkları askerlerden dolayı özür dileyerek, artık bunlara ihtiyaç kalmadığından, gemilere alınmalarının kendilerine tebliğini ve asayişin muhafazasını rica ettiler." Hiçbir şekilde merak edilmemesi ve art arda gelmekte olan birliklerle yabancı muhafızların yer değiştirileceği tercüman Doktor Esat Bey vasıtasıyla kendilerine bildirildi. Her türlü ihtimale karşı Tümen ile meşgul olabilmek için şehrin ileri gelenleri tarafından Vali Vekilliğine seçilen Düyûnu Umûmiye eski Baş Müdürü Abdülhalim Bey'in bu vazifesi onaylanmış ve aşağıdaki beyanname çoğaltılarak otomobille hemen dağıtılmıştır. Ayrıca ilk çıkan Sada-yı Hakk gazetesinde de yayımlanmıştır. Bornova'dan ve Kokluca üzerinden Kadifekale'ye gidecek 14'üncü Alay her nedense Tümen birliklerine karışmış ve birlikte Hükûmet Konağı'na kadar Tümen kolbaşını takip etmiştir.

9 Eylül 1922

Bildiri

İzmir bugün saat 10.00'da düşman işgalinden kurtarılmıştır. Bir an önce şehirde asayişin sağlanması için bütün halk derhâl işlerinin başına dönmelidir. Asayişi bozacak en küçük bir harekete yeltenen her kim olursa şiddetle cezalandırılacaktır.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Albay Ahmet Zeki

Aşağıdaki rapor da Binbaşı Atıf'la Edgar Gine gemisi ve Batı Cephesi telsizi vasıtasıyla 5'inci Kolordu Komutanlığına takdim edildi. Telsiz hareket hâlinde olduğundan şifrenin alınamadığı ve sonradan 1'inci Tümenden verilen şifrelerin Ankara'ya çektirildiği anlaşılmıştır.

5'inci Kolordu Komutanlığına

1. İzmir şehri, Alay Komutan Muavini Binbaşı Şerafettin'in komutasındaki 4'üncü Alayın iki bölüğü tarafından Bornova ve Punta'da şiddetli sokak çatışmalarından sonra saat 10.30'da ele geçirildi. Binbaşı Şerafettin bomba ile yüzünden yaralanmış ve üç asker şehit düşmüştür.

2. Çok sayıda esir ve ganimet ele geçirilmiş ve bir taraftan toplanmaya devam edilmektedir.

3. Şehirde asayişin sağlanmasına çalışılmaktadır.

4. Bu rapor 9 Eylül 1922 günü Harekât 62 sayıyla saat 11.00'de İzmir Hükûmet Konağından arz edilmiştir.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

Her türlü ihtimale karşı bu rapor otomobille gelen Tümen kurmayı vasıtasıyla da gönderilmiştir. İzmir'in kurtuluşundan yaklaşık bir saat sonra da 1'inci Tümen Komutanı Mürsel Paşa Hükûmet Konağı'na gelmişti Mevki Komutanlığını teklif olmadan derhâl kendilerine bırakarak her türlü ihtimale karşı Tümeni elde bulundurmak için aşağıdaki emri verdim.

Evliyazade Hanı'ndan
9 Eylül 1922

20'nci Alay Komutanlığına

1. Kışlada 20'nci Alay bölüklerinden başka 4'üncü Alayın bir bölüğü, 13'üncü Alay ile topçu ve Tümene bağlı birlikler mevcuttur. Bunların hepsi şimdilik emrinizdedir.

2. 2'nci Alayla 4'üncü Alayın iki bölüğü Kadifekale'dedir. Bu bölükler orada kalacaklardır.

3. Emrinizde bulunan kışladaki birliklerin toplu bulunacaklar ve şehir içerisine dağılmalarına kesinlikle izin verilmeyecektir. Şehir içerisine dağılmış askerler derhâl toplatılacaklardır.

4. Subayları birliklerinin başında göremedim. Bütün yabancıların gözü önündeyiz. Göstereceğimiz en ufak olumsuz hareketin tüm dünyada

kötü bir etki yapacağının bütün subaylara anlatılmasını, gece gündüz birlik başından ayrılmamalarının sağlanmasını rica ederim.

5. İaşe için derhâl Tümen levazımına müracaat edilecektir.
6. Tümen Karargâhı Evliyazade Hanı'ndadır.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Ahmet Zeki

Punta'daki değerli ganimetleri görmek ve birlikte alınacak tedbirleri görüşmek üzere Aydın Demir Yolları Müdürlüğü tarafından yapılan çağrı üzerine söz konusu yere gidilmiş ve istasyonda mevcut pek çok malzemenin hızlı bir biçimde koruma altına alınması için bir takım süvari gönderildi. Emekli İngiliz generallerinden olduğu söylenilen müdür, İngilizlerin muhafız verme ısrarına karşı Türklere güveninin tam olduğunu söyleyerek muhafız kabul etmediğini ifade etmişti.

9 Eylül 1922 günü saat 20.00'de 5'inci Kolordu Komutanlığından alınan şifahi emir üzerine Kadifekale'deki 4'üncü Alay Komutanı Reşat Bey'le beraberinde bulunan makineli üç bölük Seydiköy[186] istikametine hareket etti. Yolda söz konusu köyde Müslümanlara mezalim yapan döküntü düşman askerlerinin etkisizleştirilmesi emri verildi. 4'üncü Alay saat 21.00'de Kadifekale'den hareket etti.

Mersinli civarındaki esirler, sonradan diğer esirlerle birlikte kışlaya gönderilmiş ve subaylar da hükûmet binasının alt katına yerleştirilmişlerdi.

10 Eylül 1922

10 Eylül 1922 günü 4'üncü Alay tarafından Seydiköy'ün kuzeybatı sırtlarından saat 09.00'da yazılan raporda bir saat kadar devam eden çarpışma sonucu, düşmanın Seydiköy içlerine püskürtüldüğü ve atlı piyadeden oluşan yaklaşık yüzü aşkın kuvvetinin Gaziemir -haritada Kadıemir- Kışlasının doğusundaki sırtları takiben Cuma Ovası istikametine yürüdüklerinin görüldüğü ve Seydiköy'ün doğusundaki tayyare hangarlarının düşman tarafından yakıldığı bildirilmiştir. 4'üncü Alayın sonraki raporunda da düşmanın bir tümen kadar tahmin edilen ve Torbalı istikametinden gelen kuvvetinin Seydiköy'ü geçerek ilerlemesi üzerine alayın artçı muharebe yaparak yavaş yavaş Paradisu istikametinde çekilmekte olduğu, kışlada bulunan iki bölüğün de süratle Alaya katılması isteniyordu.

[186] İzmir'e bağlı ilçe.

Bunun üzerine kışlada bulunan iki bölük derhâl Alay Komutan Muavini Şerafettin Bey komutasında gönderildi. Öğlen saat 12.00'de Alaydan gelen bir emir subayı; bir tümen olduğu tahmin edilen düşman kuvvetinin Seydiköy - İzmir yoluyla ilerlemesine devam ettiğini ve Alayın düşman baskısı karşısında İzmir'in güneyindeki Amerikan Mektebi önlerine kadar çekilerek orada direnmeye çalıştığını bildirdi. Alınan bu bilgiye dayanarak 1'inci Ordu Komutanlığından alınan şifahi emir üzerine, Tümenin Başkomutan Gazi Mustafa Kemal Paşa'yı karşılama merasiminde emniyeti sağlamakla görevlendirilmiş olan diğer alaylarının da süratle Paradisu istikametine hareket etmeleri sağlandı ve otomobille bizzat çarpışmanın olduğu bölgeye girildi. Esasen Ordunun Kolorduya bağlı emri en yakın birliğin hemen düşman üzerine hareketinden ibaretti. Bu emir Kolorduya giderken tarafımdan görülmüş ve emir beklenmeyerek hemen eldeki mevcutla işe hâkim olmak üzere hareket edilmişti. Bizzat yapılan gözetleme üzerine Seydiköy - İzmir yoluyla ilerleyen düşmanın gözetlenebilen kısımlarının tahminen bir alay ve bir bataryadan ibaret olduğu, şimdilik 4'üncü Alayla karşı koymaya çalışılacağı, Tümenin diğer alaylarının gelmesi ile beraber karşı taarruza geçileceği Tümen Kurmayı Tevfik Bey vasıtasıyla 1'inci Ordu Komutanlığına arz edildi.

Düşman bataryası şiddetli ateş açmıştı. Diğer taraftan Tümen Yaveri Teğmen Şevki Kadifekale'ye gönderildi ve Tümen bataryasına ateş açtırıldı. Tümen emri; söz konusu tepe civarındaki 8'inci Tümen bataryasına da bildirildi. Tevfik Bey, düşman kuvveti üzerine 8'inci Tümene mensup Kurmay Yarbay Müfit[187] komutasında iki taburun Kofayali'den, Hacı İbrahim Bey[188] Müfrezesinin Mersinli - Buca[189] üzerinden hareket ettirildiklerini ve Tümenin bunlarla süratle irtibat kurup birleşerek düşmanın etkisiz hâle getirilmesi veya esir edilmesi, Kadifekale'deki 8'inci Tümen Sahra Bataryasının Ordu emriyle ateşe iştirak etmesine dair Başkomutan Mareşal Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın şifahi emirlerini getirdi.

4'üncü Alayın hızla yetişen diğer bölüğüyle düşman kuvvetinin dayanma gücünü anlamak üzere diğer alaylar gelmeden bir deneme

---

[187] Lütfi Müfit (Özdeş) (1874-1940) Kırşehir'de doğmuştur. Nuri Bey'in oğludur. Bursa Askeri Lisesini ve Harbiyeyi bitirip 1901'de teğmen olmuştur. 1906'da Halep Fevkalade Erkan-ı Harbiyesine atanmıştır.Şam'da bulunduğu sırada Mustafa Kemal'in oluşturduğu "Vatan ve Hürriyet" adlı gizli derneğin kurucuları arasında yer almıştır. 1907'de Selanik'te, 1909'da 20'nci Alay 2'nci Tümen Komutanı olarak Köprülü'de görev yapmıştır.10 Eylül 1922 günü İzmir'e giden piyade kuvvetlerinin komutanlığını yapmıştır. Daha sonra 57'nci Tugay Komutanlığına atanmıştır. 1923'te emekliye ayrılmıştır. 17 Aralık 1924'te yapılan seçimde Kırşehir'den milletvekili seçilmiştir. Türk Tarih Kurumu üyesi olan Müfit Özdeş Heybeliada'da vefat etmiştir. Cepheden Meclise; s.169.

[188] İbrahim (Çolak) (1881-1944) Bursa'da doğmuştur. Mustafa Bey'in oğludur. 1900'de Harp Okulunu bitirip Hassa Ordusu Ocağına verildi. 1901'de 36'ncı Alay 3'üncü Tabur 4'üncü Bölüğüne,1904'te 3'üncü Ordu 45'inci Alay 1'inci Redif Taburu 2'nci İzmir Bölüğüne, daha sonra 6'ncı Tümen 3'üncü Nizamiye Taburu 1'inci Avcı Bölüğüne atanmıştır.1910'da 68'inci Alay 3'üncü Tabur 12'nci Bölüğünde görevlendirilmiştir. 1913'te Beylerbeyi Saray Muhafızlığına verilmiştir. 1920 yılında kendi arzusuyla Millî Mücadeleye katılmıştır. 1'inci ve 2'nci İnönü ile Sakarya Muharebeleri'ne katılmıştır.1923'te emekli olmuştur. Üç dönem Bilecik milletvekili seçilmiştir. Cepheden Meclise; s.155.

[189] İzmir'e bağlı ilçe.

yapılmasına karar verildi. Cephede ağır ve hafif makinelileri terk ederek sol kanat da toplanabilen iki bölük süvari, düşmanın sağ kanadına gönderildi. Saat 15.00'te 5'inci Kolordu Komutanlığından 18'inci Yunan Piyade Alayına Gaziemir civarında rastlandığı, bu kuvvet üzerine 1'inci ve 2'nci Kolordu takip birliklerinin sevk edildiği, Tümenin bu birliklerin komutasını da üstlenerek düşman kuvvetini esir veya imha etmesi hakkında saat 14.00'te yazılı emri geldi.

13'üncü Süvari Alayı emir gereğince iki subay keşif kolu Kurmay Yarbay Müfit ve Hacı İbrahim Bey kuvvetleriyle irtibat kurmakla görevlendirildiler. Saat 15.30'da Kadifekale'deki batarya ile 8'inci Tümen bataryası; düşman bataryası üzerine etkili bir ateş açtılar. Düşman bataryası aldığı birçok isabetle mevzilerini terk ederek ricata mecbur olmuş ve ricat esnasında topçumuzun açtığı takip ateşi ve 20'nci Alayın yakından takip ve baskısı üzerine toplarını bırakarak askerleri perişan bir şekilde dağılmıştır. Bu düşman kuvvetinin vaziyetten habersiz başıbozuk bir kuvvet olduğu anlaşılmışsa da henüz İzmir'de düzenin sağlanmamış olmasından dolayı, bu kuvvetin şehre yaklaşması büyük bir kargaşalığa da sebebiyet verir diye takip edilerek seri bir hücumla bu işin halledilmesi uygun görülmüştür.

Saat 16.45'te 20'nci Alay sol kanatta Süvari 3'üncü Tümen birlikleriyle irtibat kurdu, bu Tümenin topçusunun da zaten sarsılmış bulunan düşman üzerine ateş açmasının ardından düşmanın piyade kuvvetleri de sağ kanattan itibaren sökülerek kendi sol kanadına doğru akmaya başlamıştı. Bu kanatta da kendisini Tümenin 2'nci Alayının şiddetli baskısı karşısında bulan düşman, Urla tarafına kaçamayarak 18'inci Alay Sancağı da dahil olmak üzere bütünüyle silah bırakıp teslim oldu. Bu kuvvetten yalnız koşum keserek batarya hayvanlarına binmiş olan atlı kısımlar ile bir kısım piyade Urla istikametine perişan bir hâlde kaçmışlardır. Bu esnada otomobil ile muharebe meydanına gelen Kolordu Komutanı Fahrettin Paşa sol kanadın son ucuna ilerleyerek durumu yakından görmüş ve bizzat 20'nci Alay Komutanına emir vermişti.

Firar edenlerin aralıksız takibine 20'nci Alay görevlendirilmişti. Bu alay Uzundere köyünün[190] güneybatısında takibe devam etmişse de havanın kararması ve hayvanların fazla yorgun olmasından dolayı Uzundere köyünde konaklamıştı. Aynı geceyi Uzundere köyünün doğusunda geçiren 3'üncü Süvari Tümeni 11 Eylül 1922 günü düşmandan geriye kalanların takibi için Ordudan emir alınca 20'nci Alay İzmir'e döndü ve Tümene katıldı. Bu muharebe, Kurmay Yarbay Müfit taburları henüz güçlerini göstermeden sonuçlanmış ve Hacı İbrahim Bey Müfrezesi de ancak saat 17.00'de kolbaşıyla Amerikan Mektebi önlerine ulaşabilmiştir. Düşmanın Menderes Grubuna mensup 18'inci ve muhtemelen 31'inci Alaylarının tamamen etkisiz hâle getirilmesi, Aydın Havalisi Grup Komutanı da dâhil olmak üzere büyük kısmının esir alınması ile sonuçlanan muharebede Tümen topçusu ile ona

[190] İzmir-Merkeze bağlı köy (1968 mülki idare taksimatına göre).

eşlik eden 8'inci Piyade Tümen bataryası ve düşmanın solunda çarpışan Tümen süvari alaylarından her birinin büyük şerefli payları vardır.

5'inci Kolordu Komutanı, bu durumu ele geçirilen düşman bataryasının olduğu yerden yazılan raporla arz etmiş, bu rapordan çok memnun olan Başkomutan Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın emriyle, bu rapor İzmir Hükûmet Konağı önünde toplanıp bir tehlike var zannederek telaşa düşen ve zafer müjdesini her an bekleyen binlerce halk önünde şükran ve sevinç çığlıkları arasında okunmuştur. Söz konusu rapor aynen aşağıdadır.

Seydiköy civarından
10 Eylül 1922
Saat 17.00

Batı Cephesi Komutanlığına

Bir düşman alayı Seydiköy civarında Süvari 2'nci Tümen alayları tarafından perişan edilmiş, birçoğu etkisiz hâle getirilmiş ve kaçanlar da dağlara, ormanlara sığınmışlardır. Süvarilerimiz takip etmektedir. Düşmanın dört sahra topu ve iki batarya dürbünü ele geçirilmiştir. Sahra toplarının ikisi sağlamdır. İkisinin kaması alınmıştır. Bunların derelerde bulunması muhtemeldir. 3'üncü Süvari Tümeniyle irtibat kurulmuştur. Piyade taburları henüz Göztepe sırtlarındadır. Albay Hacı İbrahim Müfrezesi Seydiköy'e doğru yürümektedir.

Bu rapor düşmandan alınan topların bulunduğu yerden yazılmıştır.

5'inci Kolordu Komutanı
Fahrettin

Bu muharebede içlerinde Grup Komutanı Albay Dimitros ve 18'inci Piyade Alay Komutanı Albay Teodros Kostantinos'la birlikte 2 binbaşı, 5 yüzbaşı, 5 üsteğmen, 9 teğmen ve 14 asteğmen toplam 37 subay 4200 asker esir edilmiş ve 18'inci Piyade Alayının sancağı ele geçirilmiştir.

20'nci Alay tarafından düşmana bıraktırılan 500'ü aşkın hayvan, eşya, binek ve deve kafileleri söz konusu alayın takiple görevlendirilmesi sebebiyle 3'üncü Süvari Tümeni tarafından toplanmıştır. Firar eden düşmanla Çatalkaya'da 10 Eylül 1922 gecesi temas kesmemiş olan 4'üncü Alay 11 Eylül 1922 sabaha karşı harekete geçince dere içerisinde ellerinde beyaz bayrak bulunan birçok Yunan askeriyle karşılaşmış ve onları teslim almaya başlamışlardır. Buraya ulaşan Albay Hacı İbrahim Müfrezesinden bir bölük de teslim alma işlemine katılmıştır. İkinci kafile olmak üzere burada bulunan esirler 1 yarbay, 3 binbaşı, 18 yüzbaşı, geri kalanları teğmen olmak üzere 85 subay ve tahminen 3500 askerdir.

Düşmanla çarpışmayı takiben İzmir'e dönüşte aşağıdaki Kolordu emri alınmış ve ertesi gün Karşıyaka'ya dönülmüştür.

İzmir
10 Eylül 1922
21.45

2'nci Süvari Tümen Komutanlığına

1. 2'nci Tümenin bugünkü muharebesi Süvari Kolordusunun bugüne kadarki zaferine bir taç olmuştur. Teşekkür ediyorum.

2. Düşman Gülezman(?) - Urla ve Çeşme'den vapurla kaçmakta ve etraftan gelenler de burada birleşmektedir. Süvari Kolordusunun 1'inci ve 14'üncü Tümenleri bu düşmanı etkisiz hâle getirmek üzere, 11 Eylül 1922 günü sabahleyin Urla istikametine hareket edecektir.

a. 1'inci Tümen; Seydiköy'den dağ yoluyla,

b. 14'üncü Tümen; Hamidiye Kalesi üzerinden sahil boyunca Urla yolunu takiben hareket edecektir.

c. 2'nci Tümen; ikinci emre kadar Karşıyaka'da istirahat edecektir.

3. 3'üncü Süvari Tümeniyle, Atlı Piyade Tugayı Seydiköy dağ yollarıyla Urla ve güney istikametinde hareket edecektir. 57'nci Piyade Tümeni sahil yoluyla Urla istikametinde ilerleyecektir.

4. Urla'dan sonra Çeşme'ye kadar bütün yarımada süratle, temizlenecek ve sonra Tümenler İzmir'e döneceklerdir.

5. Yarın 14'üncü Tümenle birlikte olacağım.

5'inci Kolordu Komutanı
Fahrettin

Bu muharebede Tümen birliklerinden aşağıda künyesi yazılı bir asker şehit olmuş, bir asker yaralanmıştır. Ayrıca dört de hayvan yaralanmıştır. 13.080 Osmanlı makineli, 20.130 Alman piyade, 12.759 Fransız otomatik, 107 Rus dağ mermisi sarf edilmiştir.

2'nci Süvari Tümen Komutanı

4'üncü Alay 4'üncü Bölükten Kıdemli Başçavuş, Burdur'un Nederslik(?) Mahallesi'nden, Ali oğlu Süleyman, 1896. (Seydiköy Muharebesi'nde şehit olmuştur; 10 Eylül 1922.)

1'inci Şube
359

20 Şubat 1923

2'nci Süvari Tümen Komutanlığına

2'nci Süvari Tümeninin harp ceridesinden, Tümen 27 Ağustos 1922'de Çayhisar'dan Akçaşehir'e ilerlerken Öncü Alay keşif kolunun, Balmahmut'tan gelen düşman taburunun, 3'üncü Süvari Alayını Akçaşehir'den güneye doğru uzaklaştırdığına dair Tümene bir rapor yazdığı anlaşılmıştır. Bu keşif kolunun komutanının adının, rütbesinin ve şu an nerede bulunduğunun bildirilmesi, raporunun aslı varsa birer suretinin tümenlere veya alaylara gönderilmesi ayrıca bu raporu neye dayanarak yazdığını ve hatırlıyorsa o sıradaki vaziyeti anlatan açıklama gönderilmesi rica olunur.

5'inci Kolordu Komutanı

Söke
7 Nisan 1923

5'inci Kolordu Komutanlığına

20 Şubat 1923 gün ve 359/896 sayılı emre cevaptır:

27 Ağustos 1922 günü saat 12.10'da Tümen birlikleri emniyet tertibi alarak ilerlerken, kolbaşı Akçaşehir'in doğu sırtlarına yaklaştığında demiryolu hattının 3 km kadar güneyindeki sırtlarda aralıklı şekilde karşılıklı piyade ateşi olduğu işitilmekteydi. Hiç durmadan yürüyüşe devam ederken öncü olarak görevlendirilen 2'nci Süvari Alayından Yaver Teğmen Lütfü Bülent dört nala gelerek, "Saat 09.00'da Balmahmut'tan gelen bir düşman piyade taburunun Akçaşehir'deki 3'üncü Süvari Alayını uzaklaştırarak demiryolu hattını ele geçirdiği ve dört bölük kadar piyadenin de Başkimse istikametinden Akçaşehir'e ilerlediği" hakkında keşif kolundan aldığı bilgiyi şifahi olarak Tümene bildirmişti. Daha sonra yapılan tahkikat neticesinde Keşif Kolu Komutanının Şehit Teğmen Sıtkı olduğu ve yazdığı raporun aslının alayda mevcut olmadığı anlaşılmıştır.

Şifahen alınan bu bilginin harp ceridesinde rapor şeklinde yazılmasının bir yanlışlık sonucu olduğu ve söz konusu olayların not suretinde Emir Subayı Teğmen Hamdi tarafından arz edildiği gibi aynen kaydedilmiş olduğu arz olunur.

2'nci Süvari Tümen Komutanı
Albay
İmza

KOLEKSİYON	KUTU NU:	GÖMLEK NU:	BELGE NU:
İSH	2340	23-17	1(1-32)

BELGE NU:2

10 Eylül 1922

Resmi İlan

1. İzmir bugün, Allah'ın yardımıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi Orduları tarafından kurtarılmış ve Yunanlar tarafından konulmuş olan kanunlar ve bildiriler tamamen kaldırılmıştır.

2. Bugünden itibaren İzmir ve civarı harp bölgesi olduğundan, askerî idare gereği sıkıyönetim ilan edilmiştir.

3. Düşman ordusuna mensup subay ve askerler derhâl bulundukları bölgedeki inzibat komutanlığına teslim olacaklardır. Bunlardan birini saklayanlar veya oldukları yerleri bilip de ihbar etmeyenler Divan-ı Harb-i Örfîye teslim edilecektir.

4. Hiç kimse heyecan ve intikama kapılıp kanunlara aykırı hareketlerde bulunmaması ve herkesin iş ve gücüyle meşgul olarak, asayişin bozulmasına meydan verilmeyecek, aksine hareket edenler hakkında şiddetli ceza verilecektir.

5. Akşam saat 19.00'dan sonra sokağa çıkma yasağı başlayacak, gazino, kahve, kulüp vesaire gibi yerler güneşin batmasıyla birlikte kapatılacaktır.

6. Hastaları için doktora ve doğum için ebeye ihtiyacı olanlar bölge inzibat komutanlarına gündüz müracaat ederek, belge ve refakatçi asker alacak, iş bitiminde bu belgeyi söz konusu komutanlığa iade edeceklerdir.

7. Bölge inzibat komutanlığı Fasulya, Karşıyaka, Karantina kahvelerinde, deniz inzibat komutanı Pasaport'ta bulunacaktır.

8. İkinci emre kadar binek arabası, tramvay, kayık ve deniz vasıtaları çalışmayacaktır.

9. Türkçe Fransızca yayımlanan gazetelerden başka bir şey yayımlamayacaktır. Yayımlanacak olan gazeteler basılmadan önce kontrol edilmek üzere bölge komutanlığı istihbaratına getirilecektir.

10. Düşman tarafından bırakılan silah, mühimmat, hayvan ve malzemeler kimin elinde mevcut ise derhâl kışlada İzmir Merkez Komutanlığı vasıtasıyla bölge komutanlığına teslim edilecektir.

11. 3'üncü ve 10'uncu maddelerde geçen konularla düşman askerlerini saklayıp teslim etmeyenler veya bulundukları yerleri bilip de ihbar etmeyenler vatana ihanet suçuyla Divan-ı Harb-i Örfîye verileceklerdir.

12. Şehrin asayişini ihlal edenler, muhabereyi engelleyenler, su kaynak ve yollarını, mahalle aydınlatmalarını tahrip edenler hakkında şiddetli ceza uygulanacaktır.

13. Hiç kimse ikinci emre kadar şehirden ayrılmayacaktır.

14. Halktan hiç kimse silah taşımayacak ve ateş etmeyecektir.

15. Sarhoş eden maddelerin kullanımı ve satışı yasaklanmıştır. Meyhaneler ve satış yerleri kapalı bulunacaktır, aksine hareket edenlerin şiddetle cezalandırılacağı ilan olunur.

İzmir Mevki Komutanı
Tuğgeneral Kâzım

Bildiri

İzmir Halkına

Haksız, korkak ve insanlık tarihinde benzeri görülmemiş derecede zalim olan düşmanımız olan Yunanlının haksız olarak mukaddes vatanımıza saldırarak işgali ve Müslümanları imhaya başlaması, kendisi gibi haksız ve vicdansız iş birlikçileri ve destekçileri tarafından yardım edilmesi ve korunması, nihayet Allah'ın gazabını da çekti. Dinini, istiklalini ve vatanını muhafazadan başka bir emel ve maksadı olmayan masum milletimiz kendisine reva görülen ölüm ve mezalim karşısında büyük bir yiğitlik göstererek, varlığını silahıyla muhafazaya ve meşru olan hakkını kanıyla elde etmeye bir kere daha mecbur edildi. Allah'ın yardım ve peygamberin imdadıyla düşman, memleketimizin büyük bir kısmından kovuldu. Anadolu Yunan ordusunun mezarı oldu. Sayıları 120.000'e varan 1'inci ve 2'nci Yunan Kolordularından kurtulanlar, çareyi ancak denize atlayıp açılmakta bulan perişan küçük bir topluluktan ibaret kalmıştır. Bunların şu acıklı sonunu, daha önce zulme maruz kalan İzmirlilerin gözleriyle görmeleri ilâhî adaletin gerçekleşmesinden başka bir şey değildir.

İntikam hissi ile donanmış kahraman birliklerimizin hücumuyla bütün harp vasıtalarından mahrum edilen düşman kolordularının ve tümenlerinin komutanları, kurmay heyetleri ve karargâhları ile beraber 500'e yakın üstsubay ve subay ve henüz miktarı tespit edilemeyen ve 10.000 civarında olduğu tahmin edilen askerleri esir alınmış ve yüzlerce topları, binlerce tüfekleri, makineli tüfekleri, milyonlarca cephaneleri, harp teçhizatları, Allah'a şükürler olsun elimize geçmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti ve muzaffer Türk ordusu millî haklarımız tamamen elde edilinceye kadar çalışmalarına devam etmek azim ve kararındadır. Milletin samimi ruhundan fışkıran bu ateş meşru haklarımızı iptale cüret edecek olan diğer düşmanların dahi Allah'ın izniyle, doğru yola geri dönmesine kafi gelecektir. Bugün harp bölgesi olan İzmir'de asayişin sağlanması ve devam etmesi için sıkıyönetim ilan edilmiştir. Kâzım Paşa İzmir Mevki Komutanlığına tayin edilmiştir. Sıkıyönetime ait işlemler Mevki Komutanlığı tarafından, diğer işler hükûmet tarafından yapılacaktır.

Bugüne kadar seçim veya tayin suretiyle görev yapan bütün memurlar ile belediye heyetleri ve yerel idare başkanlarının ve üyelerinin vazifelerine son verilmiştir. Bu bildirinin yayınlanma tarihinden itibaren, İzmir ve bağlı yerlerde yirmi dört saat zarfında mevki komutanlıklarının nezaretinde seçme hakkına sahip olanlar toplanarak belediye başkanı ve üyeleri ile meclis idare üyelerini seçip isimlerini onaylanmak üzere orduya gönderileceklerdir. Mülki memurlar atanıncaya kadar mevki komutanlarının başkanlığında bu heyetler vasıtasıyla işler yürütülecek, halkın huzur ve refahının sağlanması ve kişisel hakları korunacaktır. Rehberimiz doğruluk ve haktır. Her şahıs yaptıklarının karşılığını göreceğinden emin olmalıdır. Emirlere ve kanunlara aykırı harekete cesaret edenler şiddetle cezalandırılacaktır. Vatanın kurtarılması uğrunda şehit olanların mübarek ruhlarına göndermek üzere bildirinin

yayımlanmasının ertesi günü öğle namazında minarelerde tekbir ve tehlil getirilmesini ve halkın katılımıyla namazdan sonra hatmi şerif okunmasını temenni ederim.

1'inci Ordu Komutanı
Korgeneral
Nurettin[191]

KOLEKSİYON	KUTU NU:	GÖMLEK NU:	BELGE NU:
İSH	1945	41-245	1-4

[191] Nurettin Paşa (Sakallı); (1873-1932) Bursa'da doğmuştur. 1893'te Harp Okulunu bitirmiş, 23 Mart 1893'te 5'inci Ordu 40'ıncı Piyade Alayı 3'üncü Tabur 3'üncü Bölük Takım Komutanlığına atanmıştır. 1897 Osmanlı - Yunan Savaşı'nda Başkomutan Ethem Paşa'nın yaverliğini yapmış, 1901'de Bulgaristan Hududu Komutanlığı Kurmay Heyetinde görev almıştır. 1902'de Makedonya'daki Bulgar eşkıyasının takip harekâtında bulunmuş, 14 Ocak 1911'de Yemen'e gönderilmiştir. Balkan Savaşı'nda 9'uncu Piyade Alayı Komutanlığı yapmıştır. 29 Nisan 1914'te 4'üncü Tümen Komutanlığına, 20 Nisan 1915'te Irak ve Havalisi Komutanlığına atanmıştır. 9'uncu Kolordu Komutanlığı, 3'üncü Ordu Komutan Vekilliği, Kolordu komutanı yetkisiyle Muğla ve Antalya Havalisi Komutanlığı yapmıştır. Aydın'da 21'inci Kolordunun kurulmasında görev almıştır. Daha sonra sırasıyla 11'inci ve 25'inci Kolordu Komutanlıkları görevinde bulunmuş, 20 Ocak 1919'da Aydın Valisi olmuştur. 29 Ocak 1919'da Urla ayaklanması üzerine İzmir Valiliği ve Bölge Komutanlığına atanmış, İzmir'in işgalinden yaklaşık bir buçuk ay önce bu görevinden alınmıştır. Temmuz 1920'de Anadolu'ya geçerek İstiklal Harbi'ne katılmış, sırasıyla Merkez Ordusu Komutanlığı, 1'inci Ordu Komutanlığı ve Yüksek Askerî Şûra Üyeliği görevlerinde bulunmuştur. 29 Ocak 1925'te kendi isteğiyle emekli olmuştur. TBMM'de Bursa Milletvekili olarak görev almış, 18 Şubat 1932'de İstanbul'da ölmüştür. Türk İstiklâl Harbi'ne Katılan Tümen ve Daha Üst Kademelerdeki Komutanların Biyografileri; s.29-31.

BELGE NU:3

Bildiri

Sayı:2

Ordu Karargâhı
10 Eylül 1922

İzmir'in Muhterem Halkına

1'inci Kolordu İzmir'de görevlendirilmiştir. Kolordu Komutanı İzzettin Paşa[192] askerî vali olarak tayin edilmiştir.

İzmir Mevki Komutanlığına tayin edilmiş bulunan Kâzım Paşa'nın görevi devam etmektedir. Askerî işler için, Mevki Komutanlığına, diğer işler için askerî valiye müracaat edilecektir.

1'inci Ordu Komutanı
Nurettin

[192] İzzettin (Çalışlar) (1882-1951) Yanya'da doğmuştur. Ataullah Bey'in oğludur. 14 Şubat 1901'de girdiği Mühendishane-i Berri Hümayundan, Harp Akademisinden de 26 Eylül 1906'da mezun olmuştur. 23 Temmuz 1913'te Fatih Redif Tümeni Kurmay Başkanlığına, 1 Eylül 1913'te Yozgat Redif Tümeni Kurmay Başkanlığına, 20 Aralık 1913'te 15'inci Nizamiye Tümeni Kurmay Başkanlığına, 4 Mart 1914'te Genelkurmay 3'üncü Şubeye atanmıştır. 9 Ağustos 1914'te Edirne Kalesi Komutanlığı Kurmay Başkanlığında, 11 Mart 1915'te 19'uncu Tümen Kurmay Başkanı, 16 Ağustos 1915'te Anafartalar'da Kurmay Başkanı, 21 Şubat 1916'da 16'ncı Kolordu Kurmay Başkanı olarak görevlendirilmiştir. 16 Haziran 1917'de 2'nci Ordu Kurmay Başkanı olarak, 5 Kasım 1918'de Genel Karargâh Kurmay Başkanlığına tayin edilmiştir. 1 Temmuz 1920 tarihinde Mudanya'ya gelerek Milli Mücadeleye katılmıştır. 24 Temmuz 1920'de 20'nci Kolordu Komutan Vekili, bu Kolordunun lağvı üzerine 23'üncü Tümen Komutanı olarak atanmış ve Uşak'taki muharebelerde görev almıştır. 23 Eylül 1920'de 61'inci Tümen Komutanı olarak tayin edilmiş ve Birinci İnönü, İkinci İnönü, Gediz, Kütahya Muharebeleri'ne katılmıştır. 4 Mayıs 1921'de 1'inci Grup Komutanı, 15 Eylül 1921'de 1'inci Kolordu Komutanı olarak atanmıştır. Bu görevlerinde iken Eskişehir, Sakarya ve Başkomutan muharebelerinde bulunmuştur. 9 Eylül 1922'den itibaren ek görev olarak İzmir Askeri Valisi, 23 Temmuz 1923'te İzmir Askeri Mahkeme Üyesi, 13 Ocak 1924'te Aydın Milletvekili olmuştur. 31 Kasım 1924'te milletvekilliğinden istifa etmiştir. 20 Haziran 1925'te 3'üncü Ordu Komutanlığına, 22 Kasım 1933'te 2'nci Ordu Komutanlığına atanmış ve bu görevinde iken 20 Aralık 1939'da emekliye ayrılmıştır. 1939 yılında Aydın, 1940 yılında altıncı ve yedinci dönemlerde Muğla ve 1947'de sekizinci dönem Balıkesir milletvekili olarak seçilmiştir. Orgeneral Çalışlar, 20 Ağustos 1951 tarihinde İstanbul'da vefat etmiştir. MSB Arşiv Müdürlüğü, Şahsi Dosyası; Türk İstiklal Harbi'ne Katılan Tümen ve Daha Üst Kademelerdeki Komutanların Biyografileri; s.220-222

1'inci Kolordu Komutanlığı

İzmir'in Muhterem Halkına

Türk Milleti, Misakımillî ile dünyaya ilan ettiği varlığını ve istiklalini yılmaz ve sarsılmaz bir azim ve iman ile müdafaa etmiş ve şükürler olsun ki Büyük Millet Meclisi Hükûmetinin muzaffer orduları ile zalim düşmanı perişan ederek İzmir'i düşmanın zulmünden ve kahrından kurtarmıştır. İzmir'i kurtarmakla görevli olan 1'inci Kolordu bugün İzmir'e ulaşmıştır. Artık İzmir'de Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmetinin idaresi vardır. İşgal müddeti esnasında yürürlüğe girmiş olan her çeşit yönetim ve teşkilat kaldırılmıştır. Merkez ve bağlı yerlerin idare meclis heyetleri, belediye meclisleri, ihtiyar heyetleri için yeniden ve en kısa zamanda seçimler yapılacaktır. Yeni heyetler merkezde askerî vali ve bağlı yerlerde mutasarrıf ve kaymakamlar tarafından onaylanacaklardır. İstisnasız herkesin kanunlara, yönetmeliklere ve hükûmet emirlerine itaat edip iş ve gücüyle meşgul olması, emniyet ve asayişin sağlanarak memlekete zarar veren en ufak bir hareketten dahi kaçınılması şarttır. Ordu birliklerine katılıp düşmana karşı hareket etmiş olan gönüllüler derhâl yurtlarına ve işlerinin başına döneceklerdir. İç ve dış düşmanlara karşı her türlü tedbirin alınması orduya ve hükûmete aittir. Bundan dolayı hiç kimsenin kendi işinden ve gücünden başka bir şeyle ilgilenmemesi beyan olunur.

10 Eylül 1922

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti
İzmir Askerî Valisi
1'inci Kolordu Komutanı
Tuğgeneral İzzettin

KOLEKSİYON	KUTU NU:	GÖMLEK NU:	BELGE NU:
İSH	1945	41-245	1-5

BELGE NU:4

11 Eylül 1922

Bildiri

Sayı: 3

1. Halkın elindeki mevcut silah, cephane ve harp teçhizatı derhâl Mevki Komutanlığına teslim edilecektir. Silahlı olarak dolaşanlar veya yapılan aramalar sonucunda yanlarında silah ve harp teçhizatı bulunanlar Divan-ı Harb-i Örfîye sevk edileceklerdir.

2. Yağmacılık vesaire gibi suçları işleyenler harp bölgelerinde uygulanan kanunlara göre en şiddetli şekilde cezalandırılacaklar. Gerekirse onlara karşı silah kullanılacaktır.

3. Evlerinde Yunan askeri, subayı ve memurunu saklayanlar savaş esiri olan bu gibi şahısları derhâl Mevki Komutanlığına teslim edeceklerdir. Aksi takdirde yapılacak aramalarda bu gibi şahısları saklayanlar tespit edilirse bu kişiler hakkında idam cezası uygulanacaktır.

4. Mevki Komutanlığı emrinde bir başvuru ve şikâyet birimi oluşturulmuştur. Kimden olursa olsun doğru olan başvuru ve şikâyetler her gün söz konusu birime yapılabilecektir.

5. Bugünden itibaren her türlü gösteri ve toplantı yasaklanmıştır. Herkes işiyle gücüyle meşgul olmalıdır.

Ordu Komutanı
Korgeneral Nurettin

KOLEKSİYON	KUTU NU:	GÖMLEK NU:	BELGE NU:
İSH	1952	96-277	1

BELGE NU:5

İzmir

11 Eylül 1922

Bildiri

Sayı: 4

1. Ricat eden düşman ordusundan geriye kalanlarının İzmir'de meydana getirdikleri kargaşa ordumuzun gelmesiyle ortadan kaldırılmış ve emniyet sağlanmıştır. Bununla beraber şehirde bazı evlerde gizlenmiş düşman subay ve askerler birbiri ardına esir edilmektedir. Urla ve Çeşme istikametinde kaçmış bulunan düşmanın takibine devam edilmektedir.

2. Posta ve körfez vapurlarının, tramvayların, trenlerin seferlerine konulan kısıtlamalar aşağıda olduğu gibi kısmen kaldırılmış ve değişiklik yapılmıştır:

a. Körfez vapurları, tramvaylar ve Karşıyaka, Bornova, Buca, Seydiköy trenleri sabah saat 08.00'den akşam saat 20.00'ye kadar sefer yapacaklardır.

b. Posta vapurları saat 08.00'den akşam saat 17.00'ye kadar yolcu taşıyacaklardır. Geceleri şehirden çıkışları yasaklanmıştır.

c. Uzak yol tren seferleri daha sonra halka açılabilecektir.

d. Deniz yoluyla şehirden ayrılmak isteyenler pasaport ve seyahat belgesi aldıktan sonra, bunları ayrıca İzmir Mevki Komutanlığına tasdik ettireceklerdir.

Ordu Komutanı
Korgeneral Nurettin

KOLEKSİYON	KUTU NU:	GÖMLEK NU:	BELGE NU:
İSH	1952	96-277	1-1

BELGE NU:6

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti
İzmir Valiliği
Sayı: 164/47

1'inci Ordu Komutanlığına

15 Eylül 1922 gün ve 2/1800 sayılı yazıya cevaptır. 13 Eylül 1922 Çarşamba günü İzmir'de meydana gelen şehrin büyük kısmını harap eden korkunç yangının İzmir üzerindeki siyasi emellerini gerçekleştiremeyen bazı kötü niyetli kişiler tarafından kasten çıkarıldığı, ordumuzun zaferle şehre girişinden önce İzmir'in kül olacağı yolunda Rum halkın arasında ağızdan ağıza dolaşarak işitilen söylentilerin işaret ettiği gibi itfaiye kulesi İngiliz askerleri tarafından muhafaza altına alınmışken ordumuzun İzmir'e girmesinden bir gece evvel İngiliz askerlerinin oradan kaldırılması, aynı gece iki trenle Buca'dan İngiliz ailelerinin İzmir'e nakledilerek vapurlara bindirilmesi, yüksek binaların kiremitliklerinden bazı şahısların sürünerek sokak ve caddeleri gözetlediklerinin itfaiye kulesindeki nöbetçiler tarafından görülmesi, yangın sırasında Ermeni evlerinin odalarına pamuk (…) ve paçavra atılması, yangını söndürmekle uğraşan itfaiyecilerin, askerlerin üzerine Ermeniler tarafından yer yer bomba atılması, tüfekle (ateş) açılması gibi hâller vs. güçlü delillerle ortaya çıktığının yeterli bulunduğu Emniyet Müdürlüğü tarafından ifade edilmiştir. Bu konudaki soruşturma evrakının (…) Komutanlığınıza takdim edildiği Emniyet Müdürlüğü tarafından bildirilmiştir. Soruşturma evrakının Valilik tarafından belge olarak koruma altına alındığı arz olunur. 22 Eylül 1922

İzmir Valisi
İmza

1. Standard Komersiyal Şirketi Müdürünün raporu.
2. Standard Komersiyal Şirketinin tamamlanmış raporu.
3. Çekoslavak Konsolosunun telgrafı.
4. Karşıyaka Hristiyanlarının 43 imzalı yazısı.
5. Polis Müdürlüğünün tahkikat raporları.
6. 1'inci Kolordu inzibat müfrezelerinin tahkikat raporları.
7. 4'üncü Kolordu inzibat müfrezelerinin tahkikat raporları.

KOLEKSİYON	KUTU NU:	GÖMLEK NU:	BELGE NU:
İSH	1945	41-245	1-26

BELGE NU:7

Prag: Telgraf

İzmir Ermeniler tarafından yakılmıştır. Ailemle ben iyiyiz. Konsoloshane yanmıştır.

Çekoslovak Konsolosu

KOLEKSİYON	KUTU NU:	GÖMLEK NU:	BELGE NU:
İSH	1952	96-277	4-3

BELGE NU:8

Aydın Valiliğine

Biz aşağıda imzası olanlar, şanlı ve cesur askerimizin ileri harekâtı esnasında Anadolu'nun bayındır ve güzel şehirleri içinde en büyüğü ve güzeli olan İzmir'imizin tahribine, sonuç olarak masum ve silahsız halkın evsiz ve her türlü yoklukla sefalete maruz kalmalarına sebebiyet veren başıbozuk Çerkez ve Ermeni takımının yaptıkları insanlık dışı ve medeniyete aykırı hareketlerini haber aldık. Yüce devletimizle, kanunlara daima bağlı ve hiçbir vakit böyle vahşi ve insanlık dışı hareketlere katılmamış olan milletimiz bu facialarını lanet ve nefretle kınar. Aynı zamanda beyan ederiz ki memleketimiz de ki lüzumsuz Yunan işgali bizim yüce devletimize karşı daha sadık ve bağlı olmamıza sebep olmuştur. Öteden beri muhterem devletimizin, milletimizden esirgemediği cömert ve güvenilir himayesini cesaretle ve itimatla yine ümit ediyoruz. Daima sadık ve bağlı olarak büyük devletimizin yükselmesi için naçiz kuvvetlerimizle çalışacağımıza söz vererek hürmetle imzalıyoruz.

20 Eylül 1922 Karşıyaka

Yorgi Karayani	Pavlo Yorgiyo	Türk Ortodokslar:
A. Sabuncuoğlu	Yani P. Nikolafaki	Papaslar:
K. Sitamatyo	Hıristo Nikolaidi	Peroto Seniglelos
Panayotis Sarağlanis	Dimitriyos Pasalakis	Arşi Martidirnis Titiyeris
Yorgi Tambakis	Emanuel Rallis	Papa Yovani
Hıristo Seyavolas	Vangelos Marnidis	Papa Kirilos
P. Karniyonis	Andreas Urmanos	Papa Niko Hıristos
Hıristo Arnaris	Mihail Verdovis	Arşi Martidirnis Amalyanos
İstelyanos Hacı İlya	Dimitri Panoyoti	Arşi Martidiris Kerilos
P. Mihalyos	Niko Aksorafalas	Arşi Martidiris Hacı Yovanis
Zaharyas Kotiya	Estaratyos Sivastos	Arşi Martidiris Melenyos (Ruhani)
Panayot Haralamidis	Estelyanos Hacı Yorgiyo	Arşi Martidiris Nilos
Nikola Luis Tenekecis	Kostanitos Markidis	Karşıyaka'da Kuşadası ve tevabii (Efesos) Rum Metropolithanesi

Andon Mihalani		T. Stefanidis
S. Hasabi		Yuvanis Orfatos
Militadi Avdomanivepolos		Haralambos Selindo
Yani Kastancı		İstavros
Hıralambo Hacı Garikoryo		Mihail Lekanidis
(Pazi Balcan) Yuvani Hıristo Ravani(?)		Andreas Yuvanidis
		Emanuel Yelitaki

Aslına uygundur. 11 Mart 1922

İmza

KOLEKSİYON	KUTU NU:	GÖMLEK NU:	BELGE NU:
İSH	1952	96-277	8-16

BELGE NU:9

1'inci Kolordu Komutanlığı
İstihbarat
Sayı: 208/6122

İzmir
3 Ekim 1922

1'inci Ordu Komutanlığına

Büyük İzmir yangını, 13 Eylül 1922 Çarşamba günü saat 14.15'te Ermeni mahallesinde birkaç noktadan başladı ve 15 Eylül 1922 gününe kadar devam etti.

Bu yangında; Ermeni Mahallesi'yle, Çalgıcıbaşı, Ayadimitri, Ayakaterina, Ayatrikona, Ayanikola, Murtakya ve Hacıfrango Mahalleleri tamamen, Madama Cani diğer adıyla Yenimahalle, Meyhane Boğazı, Fasulya, Plavisna ve Frenk Mahalleleriyle, Birinci Kordon ve Ayavukla kısmen yanmıştır.

Tahminen 20-25 bin ev, dükkan ve mağaza yanmıştır. Bunların içinde İzmir Tiyatrosu ve Kramer Oteli, İzmir Palas, İzmir Posta ve Telgrafhanesi, Sporting Kulüp, Paris Kahvesi, Fransa, İtalya, İngiltere Konsoloslukları, eski Tekel İdaresi, Frenk Mahallesindeki Eknayulo, Şark, Bonmarşe, Şitayn, Luvr mağazaları, Bakırcıyan ve Papasyan Ferhaneleri,[193] Ayayorgi Caddesi'ndeki büyük ticarethaneler, Büyük Çuya Hanı ve daha birçok büyük hanlar, ferhaneler, Pasaport civarındaki büyük oteller, Anadolu Bankasıyla, İtibar-ı Millî, Atina, Selanik, Tunus ve Cezayir, Osmanlı Bankaları, Banko di Roma; Pasaport dairesi, Fasulya, Plavisna ve Peştemalcilerbaşı Karakolları, kısacası şehrin en gelişmiş ve ticaret merkezi olan yerleri bulunmaktadır.

Yangının sahil boyunca uzunluğu tahminen 3200 m ve denizden içeriye derinliği 5000 m'dir. Bu yangının Hristiyanlar ve özelikle Ermeniler tarafından kasten çıkarıldığını ispatlayan tüm deliller ekte takdim edilmiştir:

1. Yangın meydana geldiği zaman Mevki Komutanlığında bulunan 8'inci Tümenin raporu.

2. İzmir Sigorta Şirketleri İtfaiye Komutanı Mösyö Greskoviç'in raporu.

3. 1'inci Kolordu İstihkâm Komutanının raporu.

4. Punta'da Alyoti Bulvarında 3 numaralı evde, Amerika Kers Kumpanyası simsarı Nemseli Mösyö Maks Rozembleh'in gördüklerini içeren ve el yazısıyla kaleme aldığı Fransızca raporu.

---

[193] Birden çok mağazası bulunan eski hanların tipinde, avlulu geniş bina, büyük han veya kervansaray. Türkçe Sözlük, TDK Yay., Ankara, 2005.

5. İtalyan tebaasından, İzmir'de İkinci Kordon'da 34 numarada tütün tüccarlığı yapan Mösyö Bilişaber ile Fransız tebaasından olup yine aynı yerde oturan Mösyö Pasil Ferkoh'un birlikte yazdıkları ve gördüklerini ifade eden Fransızca raporları.

6. Fransız tebaasından Esen Oröpeen Ticaret Şirketi "Kredi Fonsiye Arjiyen Bankasının Ticaret Şubesinden Mösyö Jak M. Filyaki'nin Fransızca raporu.

Bunlardan başka aşağıdaki maddeler de yangının Hristiyanlar tarafından çıkarıldığını göstermektedir:

1. Ordu istihbarat dosyalarında da yer aldığı gibi, Yunan eski Başkomutanı Papulas, Ayafotini Kilisesindeki önemli bir toplantıda yaptığı konuşmada, Anadolu'yu terk etmek zorunda kalırlarsa her tarafı yakıp enkaz ve kül hâline getireceklerinialenen söylemişti. Bu da gazete sütunlarında yer almıştı. Nitekim Yunan ordusunun Afyonkarahisar'dan İzmir'e kadar tahliye ettikleri şehir, kasaba ve köyleri yakarak ricat etmeleri de vaktiyle tasarlanmış bir plan dâhilinde hareket ettiklerini, pek tabii İzmir yangınının da bu plan dahilinde gerçekleştirildiğini göstermektedir.

2. Bir yerde çıkan yangın söndürülmeye çalışılırken diğer yerlerde de yangınlar çıkmıştır. 13 Eylül 1922 gecesi Yemişçiler civarında Atina Bankasının deposunda çıkan yangın hakkında 8'inci Tümen 39'uncu Alay 3'üncü Tabur Komutanı, "ilk önce üç el silah atıldığını, ardından bir bomba patladığını, silah ve bomba sesine doğru koştukları sırada beş altı atlının süratle kaçtıklarını gördüğünü" söylemiştir. Özellikle içinde kereste dolu olan bu deponun seçilmesi de yangının hainler tarafından kasten çıkarıldığını göstermektedir.

3. Birbiri ardına çıkan yangınların yerlerinin, kumpanya su mahallerini kapatacak şekilde seçilmesi de yangınların tasarlanmış bir plan dâhilinde çıkarıldığına işaret etmektedir.

4. Düşmanın yalnız şimdi değil, geçen sene Sakarya'dan ricat ederken de yangınlar çıkarması, bunun yeni bir şey olmadığına, bıraktıkları yerleri yakmayı eskiden beri âdet edindiklerine delildir.

5. Kolordunun takip harekâtı sırasında görülen yanmış köy ve kasabalardaki halkın tamamı da "yangının Yunan birlikleriyle birlikte Hristiyanlar tarafından çıkarıldığını, evlerini söndürmeye çalışanları kurşunla öldürdüklerini veya ateşe atarak yaktıklarını, yangın çıkarılırken köy ve kasabaların etrafında Yunan askerlerinin kordon teşkil ederek dışarı çıkmak isteyenleri öldürdüklerini" söylemişlerdir.

1'inci Kolordu Komutanı
Tuğgeneral İzzettin

KOLEKSİYON	KUTU NU:	GÖMLEK NU:	BELGE NU:
İSH	1952	96-277	10(1)

BELGE NU:10

İzmir
2 Ekim 1922

İzmir Büyük Yangını Hakkında Rapor

İzmir Sigortaları İtfaiye Grubu Komutanı sıfatıyla söndürülmesinde görev aldığım yangınların, çıkışı ve cereyan edişine dair gözlemlerimi içeren rapor aşağıdadır. Gözlemlerimi üç safhada arz edeceğim:

Birinci safha: Türk ordusu İzmir'e girmeden önce Punta civarındaki karakolda bulunan Yunan askerlerinden İzmir'i yakacaklarını duydum. Hacıüstan Mahallesi Çavuşçu Sokağı'ndaki evimden çıkarken, yoldan geçen üç Yunan askerinin karşımızda oturan İngiliz Fulburç'un evine, kibrit yakarak pencere parmaklıklarından attıklarını gördüm. Bir şey söyleyemedim; fakat yangın çıkması ihtimaline karşı bir süre bekledim. Kibritlerin söndüğünü görünce yoluma devam ettim.

İkinci safha: Türk ordusunun İzmir'e girdiği günden, büyük yangının başladığı güne kadar geçen üç gün zarfında Ayavukla, Ayakostanitno ve Ermeni mahallesinde 15 yangın çıktı. Bu yangınlar kazaen çıkmış yangınlara benzemiyordu. 18 seneden beri İzmir'de bu görevde bulunuyorum. Bu üç mahallede bir sene zarfında bile 15 yangın çıkmamıştır. Ara sıra bir iki yangın olurdu. Yaptığımız istatistiklere göre İzmir'de senede ortalama 40-50 yangın çıkardı. Bu üç mahalledeki yangınların kasten çıkarıldığına hükmetmek gerekir. Çünkü görevimizi yaparkan ve sokaklardan geçerken bomba ve tüfek ateşine maruz kalıyorduk. Bazı Ermenilerin damlar üzerinde gezindiklerini gördüm. İkinci gece Sayes Han civarında çıkan yangında evleri yanan 80 kadar Rum kadın ve çocuğu Ermenilere beddua ediyor, evlerini onların yaktıklarını söylüyor ve şaşkın şaşkın nereye gideceklerini soruyorlardı.

Bir gün önce İzmir Limanı'nda bulunan İngiliz zırhlısından bir çavuş komutasında yangın kulesine gelen yedi asker, kuleden gemi ile yaptıkları flama muhaberesinin sonucunda, o gece karantinadaki Türk hastanesinin yakılacağını haber aldıklarını ve oraya dikkat edilmesini söylediler. Buna karşı bir şey yapmadım; çünkü Türklerin kendi hastanelerini yakmayacakları açıktı. Bunun, itfaiyecileri mahalleler arasından uzaklaştırmak için hazırlanmış bir plan olduğunu düşündüm. Çavuş, akşamüzeri İstanbul'a gitmek için emir aldıklarından söyleyerek kuleden ayrıldı. O gece İngilizlerin, Buca'daki İngilizlere, İzmir'e gelmeleri için haber yolladıklarını ve iki trenin gittiğini öğrendim. Bunu Bucalı Mösyö Zakmesir söyledi. Demek ki, burada yangın çıkacağını haber alan İngilizler, yangın dolayısıyla yollar kapanmadan önce buradaki İngilizleri çektiler.

Üçüncü safha: Büyük yangının başlamasıdır. 13 Eylül 1922 günü saat 14.15'te Ermeni mahallesinde, Ermeni kilisesinin 150 m kadar yakınındaki bir Ermeni evinde yangın çıktığını haber aldık. İtfaiyecileri alarak oraya gittim. Ev yanıyordu. Hemen söndürmeye başladık. Evin mahzeninin sokağa bakan

pencerelerinden ara sıra barut yanmasına benzeyen alevler çıkıyordu. Sonunda yangın söndürüldü; fakat ihtiyaten su atmaya devam ediyorduk. Bu sırada Ermeni kilisesinde yangın başladığı haber verildi. Hemen koştum, kilisenin bahçesinde 200 kadar balya yanıyordu. İki hortumla söndürmeye başladık. Balyaların içinde patlayan şeyler vardı. Ayrıca dolu olarak bırakılmış tüfekler de oradaydı. Bunlar da ateşin etkisiyle patlıyor ve tabiî bu durum çalışmamızı zorlaştırıyordu. Bunu söndürmeyi de başardık.

O sırada Basmane'nin karşısında bir yangın çıktığı bildirildi. Oraya da gidip çalışmaya başladık. Derken Soğukçeşme'de de yangın çıktığı haber verildi. Oraya bizzat gittim ve yangını söndürmeyi başardım. Tekrar Basmane civarına döndüm. Bir polis, Ermeni kulübünde yangın olduğunu söyledi. Oraya da iki hortum gönderildi. Orada çalışırken 200 m kadar yan tarafta diğer bir yerde alevler yayıldı, oraya da koştuk. Tekrar bir haber geldi. Ayaparasküvi'de yangın başladığı bildirildi. Burası bulunduğumuz yere 1 km uzaklıktaydı. Oraya da otomobille hortum gönderdim. Ben de Ermeni kulübünün damına çıktım. Bir hortumla su sıkıyordum. Burada çalışırken civardaki evlerden tüfek ateşine maruz kaldım. Ocağı kendime siper ederek çalışmaya devam etmek istediysem de ateşin devam etmesi üzerine inmek zorunda kaldım.

Damın üzerindeyken, çevrede 25 ayrı yerde yangın olduğunu gördüm. Bu güç durumdan kurtulup yeni bir düzen almak için bulunduğum yerden ayrıldım. Diğer itfaiyecileri de aldım. Biz yangını söndürmekle uğraşırken, arkamızda yeniden yangınlar çıkıyordu. Bu durum karşısında aciz kalarak hemen Mevki Komutanlığına müracaat ettim. Yangınların, tulumba ile söndürülemeyecek bir hâl aldığını ve bunları söndürebilmek için civardaki binaların patlayıcı maddelerle yıkılarak, boşluk oluşturulmasını söyledim. Hemen 25 istihkâm askeri alarak, bir kamyon ve patlayıcı maddelerle yangın yerine gittik. Fakat alevler çok kuvvetli ve hava rüzgârlı olduğundan biz söndürmeye çalıştıkça yangın ilerliyordu. Askerlerle birlikte çok uğraştık; fakat ne yapalım ki yangın, farklı yerlerden başlamıştı ve binalarda bomba ve tüfek patladığı için gücümüzün yetmeyeceği bir hâle geldi. Bütün gayretlerimize rağmen yangın, o gece, ertesi gün ve ertesi gece devam etti. Yangın devam ederken, dinlenmek için rıhtımda biraz durduğumuz zaman civardan açılan ateşlerle tulumbamız da dört yerinden delindi.

İzmir Sigortaları İtfaiye Komutanı
Greskoviç

KOLEKSİYON	KUTU NU:	GÖMLEK NU:	BELGE NU:
İSH	1945	41-245	1-62,1-63

BELGE NU:11

Punta İtfaiye Merkezinden
13 Ekim 1922

İzmir Sigortaları İtfaiye Komutanı Mösyö Greskoviç'in büyük İzmir yangını hakkındaki raporudur:

Son taarruz harekâtı başladığı zaman, Yunan subay ve askerlerinin ağızlarından "Biz İzmir'i Türklere bırakmak zorunda kalırsak, yakacağız, yıkacağız." lafları çıkıyordu ve bunu her yerde söylüyorlardı.

8 Eylül 1922 günü saat 18.00'de, iki Yunan askerinin Hacıüstan Mahallesi Çavuş Sokağı'nda iki numaralı evin karşısında bulunan, İngiliz Mösyö Fulburç'un evinin önünde bir kutu kibriti ateşleyerek evin penceresinden içeri attıklarını gördüm. Korktuğum için askere bir şey söyleyemedim; fakat kibrit sönünceye kadar bekledim. Evin sahibini telaşlandırmamak için haber vermedim.

9 Eylül 1922 Cumartesi günü saat 14.00'te Türk ordusunun süvari birlikleri İzmir'e girdikten sonra hiçbir olayın meydana gelmediğini gördüm.

10 Eylül 1922 Pazar günü, İngiliz Beklek vapurundan bir çavuş ile sekiz İngiliz askeri yangın kulesine kadar geldiler. Kuleye çıktılar ve kuleden flama ile vapurla muhabere ettiler. Muhabereleri ertesi güne kadar devam etti. 11 Eylül günü İngiliz çavuşu elinde bir kâğıtla bana geldi ve gemi komutanıyla yaptıkları muhaberenin sonucunda "Karantinadaki Türk hastanesinin o akşam yakılacağı haberini aldıklarını" söyledi. 12 Eylül sabahı Buca'da oturan İtfaiye Komisyonu Kâtibi Mösyö Zakmesir "Gece yarısı Buca'ya iki trenin geldiğini ve bütün İngiliz ailelerinin gemiye bindirilerek İzmir'e nakledildiklerini" söyledi. Anladım ki İzmir'in başına tarifi imkânsız büyük bir felaket gelecek ve Yunan askerlerinin söyledikleri çıkacak.

11 ve 12 Eylül 1922 günlerinde itfaiyeciler yangın kulesinde nöbet tutarken Ermenilerin, Ermeni kilisesindeki ve diğer yüksek binaların çatılarındaki faaliyetlerini dürbünle görüp bana bildirdiler. Aynı zamanda birkaç itfaiyeci de Ermeni kilisesinin çan kulesinden daha önce kararlaştırılmış parolalı muhabereler olduğunu görmüşlerdi.

10 Eylülden 12 Eylül 1922'ye kadar geçen üç gün zarfında, Ermeni mahallesinden Tepecik Mahallesi'ne kadar çıkan yangınların adedi ve bu yangınlarda gözlemlediklerim, itfaiyenin 30 senelik istatistik cetvelinde görülmemiştir.

12 Eylül 1922 günü saat 01.00'de, Ermeni mahallesinde yangın çıktığını haber verdiler. İtfaiyeciler yangın yerine hareket ettikten sonra, Rum hastanesini geçerken 120-150 kadar çocuk ve kadından oluşan bir grubun, acı acı bağırdığını gördüm. Ne olduğunu sorduğumda, "Sayes Hanı'nda oturduklarını, Ermenilerin evlerini yaktıklarını, Hanın yanındaki Ermeni evinin duvarından bir delik açtıklarını ve delikten bol miktarda gaz dökerek evi

ateşe verdiklerini" söylediler. Bu Rumları sabaha kadar çıkmaz sokakta korudum ve sabah devriyelere teslim ettim.

13 Eylül 1922 günü saat 10.30'da Ermeni mahallesinde yangın çıktığını haber verdiler. İtfaiye ile birlikte giderken Ermeni kilisesine 50 m mesafede bir Ermeni evinin yandığını, evin alt katından şiddetli alevler çıktığını gördüm. Biraz geri gitmek zorunda kaldım. Biz etrafa sıçramaması için yangını söndürmeye çalışırken, Ermeni kilisesinde yangın çıktığını haber verdiler. İtfaiyecilerle kiliseye gittim. Kilisenin bahçe kapısından girmek mümkün değildi. Demir parmaklıklardan atladık ve hortumu geçirdik. Binalarda ateş yoktu; yalnız küçük bir binanın yakınında, bahçede 200 kadar eşya balyasıyla paçavralar bir yere toplanmış ve üzerine 200 tüfekle büyük miktarda cephane konmuştu. Alevler buradan çıkıyor ve devamlı patlama sesleri duyuluyordu. Söndürmeye çalıştık.

Biz kilisedeyken, Ermeni mahallesinde, Basmane karşısında yangın olduğunu haber verdiler. İtfaiyecilerle beraber hemen oraya gittim. Bir Ermeni evinden alevler çıktığını gördüm. Alevleri söndürmeye çalışırken Soğukçeşme'de yangın olduğunu haber verdiler. İki itfaiyeciyle Soğukçeşme'ye gittim, yangını söndürdüm. Sonra tekrar Basmane'deki yanan eve gittim. Alevler içinde sürekli patlamalar vardı ve gittikçe şiddeti artıyordu. Bu sırada yine Ermeni kilisesinin yandığını haber verdiler. Bir takım kadar itfaiyeciyle oraya gittik. Yangını suyla söndürmeye çalışırken. 300 m kadar mesafede arka sokaktaki dönemeçte bir evin yandığını söylediler. Alevleri söndürmeye çalışırken etrafıma baktım. Sadece bir evden değil Ermeni mahallesinin birçok yerinden alevler yükseliyordu. 25 yerde yangın olduğunu gördüm. Alevler arasında kaldık, aynı zamanda her taraftan bana kurşun sıkıyorlardı.

Etrafımız alevlerle sarılınca mecburen daha geriye çekilip, arkamızı alev almayan yerlere vererek alevlerin daha gerilere yayılmamasına çalışıyorduk. Bu sırada yangının daha gerilerden çıktığını ve bütün Ermeni mahallesinin yandığını haber verdiler. Alevlerin içinden sürekli patlama sesleri duyuluyordu. O zaman bu alevleri suyla söndürmenin mümkün olmadığını anladım ve hemen Mevki Komutanı Kâzım Paşa'ya gittim, durumu anlattım. Yangın yerine yakın sağlam binaların patlayıcı maddeler kullanılarak yıkılmasını ve Ermeni mahallelerinin abluka altına alınmasını rica ettim. Mevki Komutanı, bir çavuş komutasında 30 kadar istihkâm askeri verdi. Kamyonla yangın mahalline gittik. Daha geriden henüz yanmayan Ayadimitri Mahallesi'ndeki evlerin yıkılması için çalıştık. Fakat duvarlar zayıf olduğundan dinamitler yalnız delik açıyor, duvarlar yıkılıyordu. Alevler artarak devam edince hortumlar yandı. Tulumbalar kullanılamaz hâle gelmesine rağmen yine de alevleri söndürmeye çalışıyorduk ki, Peştemalcilerbaşı'nda yangın çıktığı haberi geldi. Alevler kasabanın her tarafını sardı. Rüzgâr devam ediyor, yangın şiddetini artıyordu. Ben de mecburen itfaiye malzemelerini ve itfaiyecileri geri çektim. Birkaç takım teşkil edip yanmayan yerlerden ve daha gerilerden çalışmaya başladım.

Bu yangınların kasten çıkarıldığına inandığımdan 11 Eylül 1922 günü İtfaiye Komisyonu Meclisi Başkanı Mösyö Bon'a gittim. Vaktiyle Yunan subay ve askerlerinin söyledikleri aklıma geldikçe, bu yangınların gerçek bir tertiple kasten çıkarıldığına, bütün İzmir'i kül hâline getirmeye karar verdiklerine ve bütün varlıklarını bu uğurda sarf edeceklerine dair bende tam kanaat oluşmuştu. Bu kanaatimi kendisine anlattım. Beni serbest bırakmalarını ve İzmir'i bu büyük felaketten kurtarmak için malzeme, asker, hayvan ne gerekiyorsa tedarik edilmesine izin verilmesini rica ettim. Mösyö Bon, İtfaiye Meclisini topladı. Ben, Meclis huzurunda durumu tamamıyla anlattım. Meclis tekliflerimi aynen kabul etti ve motorlu tulumbanın Kemer'in karşısında her an hazır bekletilmesi emrini verdi. Ben de motorlu tulumbayı denize atarlar ve elimizden kaybederiz ihtimaliyle bu teklifi kabul etmedim. İki gün zarfında ne mümkünse İzmir'den tedarik edip icap eden teşkilatı tamamlayarak bütün varlığımla İzmir'in yangından kurtarılmasına çalıştım. Buna rağmen yangının ikinci günü, ateşleri söndürmeye çalışırken, bana da kurşun sıktılar. Atılan mermilerin bana değil, yangın tulumbalarına isabet ederek, bunları delik deşik ettiklerini arz ederim.

İzmir Sigortaları İtfaiye Komutanı
Greskoviç

KOLEKSİYON	KUTU NU:	GÖMLEK NU:	BELGE NU:
İSH	1945	41-245	1-60

BELGE NU:12

3 Ekim 1922

1. İzmir'de Fasulya Mahallesi'ndeki ilk yangın üzerine 1'inci Kolordu İstihkâm Bölüğü bölgeye sevk edildi. Bölük yangını söndürmekle uğraşırken, kömür tozlarından simsiyah olmuş, kolları dirseklerine kadar yağlı ve yarı çıplak bir kişi görülerek hemen yakalandı. Küçük bir tahkikattan sonra bu kişinin Ermeni olduğu anlaşıldı. Yangının hızla söndürülmesi gerektiğinden, tahkikat daha fazla uzatılmadan karakola teslim edildi.

2. Plavisna taraflarındaki sokaklarda yangın söndürmekle uğraşılırken Rum halkın feryadı üzerine o istikamete gidildi. İki kişinin ellerinde yağlı paçavralar olduğu görüldü. Bu sırada çeşitli istikametlerde yangınlar çıktığı görüldü. Bu iki kişi, yapılan tahkikattan sonra Ermeni oldukları anlaşılarak, karakola teslim edildi.

3. Bu olaylar, İzmir yangınının Ermeniler tarafından çıkarıldığına kesin kanıt oluşturmaktadır.

1'inci Kolordu İstihkâm Komutanı
Binbaşı
İmza

KOLEKSİYON	KUTU NU:	GÖMLEK NU:	BELGE NU:
İSH	1945	41-245	1-61

BELGE NU:13

İzmir

12 Eylül 1922

Batı Cephesi Komutanlığına

Ordumuzdan İzmir'e ilk giren subaya verilmek üzere Buhara Müslümanları tarafından hediye edilen kılıç, Ankara'dan getirildi. Kime verileceğinin bildirilmesini rica ederim.

Genelkurmay Başkanı
Fevzi[194]

KOLEKSİYON	KUTU NU:	GÖMLEK NU:	BELGE NU:
İSH	2031	1	1-31

[194] Fevzi (Çakmak) (12 Ocak 1876-10 Nisan 1950) İstanbul'da doğmuştur. 1896'da Harp Okulunu bitirmiştir. 25 Aralık 1898'de Harp Akademisinden mezun olunca Genelkurmay Dairesi 4'üncü Şubeye, 1899'da 3'üncü Ordu 18'inci (Mitroviça) Tümen Kurmaylığına, 1908'de Taşlıca Mutasarrıfı ve Komutanlığı görevlerinin de eklenmesiyle 35'inci Tugay Komutanlığına atanmış, 1910'da rütbesi tugay komutanlığına yeterli olmadığından açığa alınmıştır. Aynı tarihte Mürettep Kosova Kolordusu Karargâhında görevlendirilmiş, Mürettep Kosova Kolordusu Kurmay Başkanlığına, 1911'de Genelkurmay Dairesi 5'inci Şube Müdürlüğüne atanmıştır. 18 Nisan 1911'de Mürettep İşkodra Kolordusu Kurmay Başkanı olmuştur. Ekim 1911'de İpek Sancağı Mutasarrıflığına atanmış, 19 Ekim 1911'de İstanbul'a dönerek Genelkurmaydaki görevine devam etmiştir. 11 Şubat 1912'de Arnavutluk ve Üç Rumeli Vilâyeti hakkında alınan ıslahat kararlarının uygulanması için teşkil edilen kurulda görev almıştır. Yine 1912'de 21'inci Tümen Komutan Vekilliğine, Kosova Kuvayı Umumiyesi Komutanlığı Kurmay Başkanlığına, Vardar Ordusu Komutanlığı 1'inci Şube Müdürlüğüne, 1913'te Ankara Redif Tümeni Komutanlığına, 2'nci Tümen Komutanlığına atanmıştır. 1915'te, 5'inci Kolordu Komutanlığı kendisinde kalmak üzere, Anafartalar Grubu Komutan Vekili, 1916'da Doğu Cephesinde 3'üncü Mıntıka Komutanlığı, 2'nci Kafkas Kolordu Komutanlığı, 1917'de 2'nci Ordu Komutanlığı, 7'nci Ordu Komutanlığı görevlerinde bulunmuş, daha sonra hastalanarak tedavi için İstanbul'a gitmiştir. 24 Aralık 1918'de Genelkurmay Başkanı olmuştur. 14 Mayıs 1919'da 1'inci Ordu Kıtaatı Müfettişliğine atanmıştır. 3 Kasım 1919'da Meclisi Vükelâ kararıyla Anadolu'daki komutan ve subayların durumunu tahkik için gönderilecek Nasihat Kurulunda görevlendirilmiştir. 31 Aralık 1919'da Askerî Şûra Üyeliğine atanmış, 3 Şubat 1920'da Harbiye Nazırı olmuştur. 3 Mart 1920'de Sadrazam Ali Rıza Paşa'nın istifasıyla açığa alınmış, 8 Mart 1920'de kurulan Salih Paşa Kabinesinde tekrar Harbiye Nazırlığına getirilmiştir. Millî Orduda resmen görev almak üzere Anadolu'ya geçip 27 Nisanda Ankara'ya gelmiştir. 3 Mayıs 1920'de Kozan Milletvekili sıfatıyla, Millî Savunma Bakanlığına seçilmiştir. Aynı zamanda Bakanlar Kurulu Başkan Vekilliği görevine getirmiş, 5 Ağustos 1921'de Millî Savunma Bakanlığı görevinden çekilip asaleten Genelkurmay Başkanı olmuş, 12 Temmuz 1922'de Bakanlar Kurulu Başkanlığı görevinden istifa etmiştir. 3 Mart 1924'te Genelkurmay Başkanlığına atanmıştır. 31 Ekim 1924'te milletvekilliğinden istifa etmiş, 12 Ocak 1944'te yaş haddinden emekliye ayrılmıştır. 1946-1947'de İstanbul milletvekili olmuş, 1948'de Millet Partisinin kuruculuğunu ve şeref başkanlığını yapmıştır. 1950 yılında vefat etmiştir. Balkan Savaşı'na Katılan Komutanların Yaşam Öyküleri (Alay ve Daha Üst Birlik Komutanları); Gnkur Yay., Ankara, 2004, s.244-247.

BELGE NU:14

Bornova
18 Eylül 1922

1'inci Ordu Komutanlığına

5'inci Kolordu Komutanlığına

1. İzmir'e ilk giren subaya verilmek üzere Buhara Müslümanları tarafından hediye edilen kılıç Ankara'dan getirilmiştir.

Kime verilmesinin uygun olduğunun bildirilmesini rica ederim.

2. 1'inci Ordu ile 5'inci Kolordu Komutanlıklarına yazılmıştır

Batı Cephesi Komutanı
İsmet[195]

KOLEKSİYON	KUTU NU:	GÖMLEK NU:	BELGE NU:
İSH	2031	1	1-4

[195] İsmet (İnönü) (1884-1973), 1903'te Topçu Okulundan ve 1906 yılında da Harp Akademisinden mezun olmuştur. 1908'de 2'nci Süvari Tümen, 1910'da 4'üncü Kolordu, 1913'te de Çatalca Ordusu Sağ Cenâh Komutanlığı Kurmaylığı yapmıştır. 1913'te Genelkurmay 3'üncü Şube, 1914'te 1'inci Ordu Kurmaylığı, Genel Karargâh 1'inci Şube Müdürlüğü, 1915'te 2'nci Ordu Kurmay Başkanlığı, 1916'da 2'nci Kolordu Komutan Vekilliği, 1917'de 20'nci ve 3'üncü Kolordu komutanlıkları, 1918'de Harbiye Nezareti Müsteşarlığı yapmıştır. 19 Mart 1920'de Ankara'ya gelerek Milli Mücadeleye katılmıştır. 23 Nisan 1920'den itibaren Edirne Milletvekili olarak TBMM üyeliği, 1921'de Batı Cephesi Komutanlığı, 7 Ekim 1922'de Dışişleri Bakanlığı ve Lozan Barış Konferansı'nda Türkiye Başdelegeliği, 30 Ekim 1923 ve 6 Mart 1925 yıllarında başbakanlık yapmıştır. 30 Haziran 1927'de askerlikten emekliye ayrılmıştır. 1937 yılına kadar başbakanlık, 1938-1950 yılları arasında 4 devre cumhurbaşkanlığı, 1961-1965 yılları arasında başbakanlık yapmıştır. Türk İstiklal Harbi'ne Katılan Tümen ve Daha Üst Kademelerdeki Komutanların Biyografileri; s.216-219.

BELGE NU:15

1'inci Ordu Komutanlığı
9'uncu Şube Personel
Kısım 2
9985

Bornova
19 Eylül 1922

Batı Cephesi Komutanlığına

18 Eylül 1922 tarih ve 2911 sayılı yazınızın cevabıdır.

Birlikler İzmir'e üç istikametten girmişlerdir. Nif istikametinden piyade takip müfrezeleri, Manisa ve Menemen istikametinden süvari birlikleri dahil olmuşlardır. Nif yönünden 9 Eylül 1922 Cumartesi günü saat 13.00'te Albay Hacı İbrahim'in komuta ettiği takip müfrezesinden 3'üncü Kafkas Tümeni Süvari Bölüğü Takım Komutanı Asteğmen Besim Kadifekale'ye Osmanlı Bayrağını dikmeyi başarmıştır.

Diğer istikametlerden en önce Süvari Yüzbaşı Şerafettin'in İzmir'e girdiği ve yaralandığı Ordu Komutanlığınca bilinmektedir. Takdirlerinize arz ederim.

1'inci Ordu Komutanı
Korgeneral
İmza

KOLEKSİYON	KUTU NU:	GÖMLEK NU:	BELGE NU:
İSH	2031	1	1-5

BELGE NU:16

İZMİR'E İLK GİREN SUBAYLAR

Nu.	Rütbesi / Sicil Nu.	Adı Soyadı	Memleketi	Birliği	Açıklamalar
1	Yüzbaşı / (329-6)	Mustafa oğlu İbrahim Hakkı	Bursa	1'inci Süvari Tümeni 14'üncü Alay 1'inci Bölük Komutanı	Üstün hizmet madalyası ile taltif edilmiştir.
2	Yüzbaşı / (331-3)	Ziya oğlu Zeki	İstanbul	1'inci Süvari Tümeni 14'üncü Alay 3'üncü Bölük Komutanı	İkinci takdirname ile taltif edilmiştir.
3	Yedek Piyade Üsteğmen / 11183	Asım oğlu Feridun	Bilecik	1'inci Süvari Tümeni 14'üncü Alay 3'üncü Bölük	Madalya ile taltif edilmiştir.
4	Yedek Asteğmen / -	Yusuf oğlu Abdullah	Söğüt	1'inci Süvari Tümeni 14'üncü Alay 3'üncü Bölük	Madalya ile taltif edilmiştir.
5	Muvazzaf Teğmen / (336-16)	Mehmet Hulusi oğlu Ahmet Muammer	İstanbul	1'inci Süvari Tümeni 14'üncü Alay 2'nci Bölük	Birinci takdirname ile taltif edilmiştir.
6	Muvazzaf Teğmen / (337-52)	Şakir oğlu Sadık	Yanya	1'inci Süvari Tümeni 14'üncü Alay 2'nci Bölük	Birinci takdirname ile taltif edilmiştir.
7	Yedek Asteğmen / -	Şaban oğlu Kadri	Sakız	1'inci Süvari Tümeni 14'üncü Alay 2'nci Bölük	
8	Yüzbaşı / (325-87)	İbrahim oğlu Şerafettin	İstanbul	2'nci Süvari Tümeni 4'üncü Alayda Binbaşı Vekili	Binbaşılığa terfi etmiştir.
9	Yüzbaşı / (325-65)	Mehmet İzzet oğlu Mehmet Ali	Amasya	2'nci Süvari Tümeni 4'üncü Alay 2'nci Bölük Komutanı	Birinci takdirname ile taltif edilmiştir.

10	Yedek Teğmen / 17403	Halil oğlu Ali Rıza	Konya	2'nci Süvari Tümeni 4'üncü Alay 2'nci Bölük	İkinci takdirname ile taltif edilmiştir.
11	Yedek Teğmen / 14559	Abdurrahman oğlu Mehmet Zahit	Konya	2'nci Süvari Tümeni 4'üncü Alay 2'nci Bölük	İkinci takdirname ile taltif edilmiştir.
12	Muvazzaf Teğmen / (336-98)	Bekir oğlu Mebruk	Derne	2'nci Süvari Tümeni 4'üncü Alay 2'nci Bölük	Terfi ettirilmiştir. 12 Eylül 1921 nasplı olduğu için ne terfi tebliğ edilmiş ne de kabul edilmediği bildirilmiştir.
13	Yedek Üsteğmen / 13218	Asım oğlu Ahmet İskender	Bilecik	2'nci Süvari Tümeni 4'üncü Alay 3'üncü Bölük Komutanı	Yüzbaşı olmuştur.
14	Yedek Asteğmen / -	Mustafa oğlu Mehmet Necati	İstanbul	2'nci Süvari Tümeni 4'üncü Alay 3'üncü Bölük	Teğmenliğe terfi etmiştir.
15	Yedek Teğmen / 16356	Hacı Mehmet oğlu Mustafa Nuri	Bilecik	2'nci Süvari Tümeni 4'üncü Alay 3'üncü Bölük	İkinci takdirname ile taltif edilmiştir.
16	Muvazzaf Asteğmen / (337-21)	Cemil oğlu Ali Burhanettin	İstanbul	2'nci Süvari Tümeni 4'üncü Alay 3'üncü Bölük	Teğmen olmuştur.
17	Yüzbaşı / (326-21)	Mahmut Celalettin Paşa'nın oğlu Atıf	İstanbul	2'nci Süvari Tümeni 13'üncü Alay Komutan Vekili	Binbaşı olmuştur.
18	Muvazzaf Süvari Teğmen / (336-6)	Abdullah Adli oğlu Tevfik	Urfa	2'nci Süvari Tümeni 13'üncü Alay Yaveri	Üsteğmen olmuştur.
19	Yedek Asteğmen / -	Sait oğlu Hüseyin	Bursa	2'nci Süvari Tümeni 13'üncü Alay Emir Subayı	Teğmen olmuştur.

20	Yüzbaşı / (324-30)	Osman oğlu Cemal	Manastır	2'nci Süvari Tümeni 13'üncü Alay 2'nci Bölük Komutanı	İkinci defa takdirname ile taltif edilmiştir.
21	Muvazzaf Teğmen / (336-11)	İsmail Hakkı oğlu Mustafa	İşkodra	2'nci Süvari Tümeni 13'üncü Alay 2'nci Bölük	Üsteğmen olmuştur.
22	Muvazzaf Teğmen / (336-15)	Kamil oğlu Saadettin	Van	2'nci Süvari Tümeni 13'üncü Alay 2'nci Bölük	Üsteğmen olmuştur.
23	Muvazzaf Yüzbaşı / (330-33)	İsmail oğlu Nuri	Konya	2'nci Süvari Tümeni 20'nci Alay 3'üncü Bölük Komutanı	Birinci takdirname ile taltif edilmiştir.
24	Muvazzaf Teğmen / (336-34)	Ali Rıza oğlu Saadettin	Fatih	2'nci Süvari Tümeni 20'nci Alay 3'üncü Bölük	Terfi ettirilmiş ise de son deftere dahildir. Henüz tebliğ edilmedi.
25	Muvazzaf Teğmen / (336-5)	Abbas oğlu Hüsnü	İstanbul	2'nci Süvari Tümeni 20'nci Alay 3'üncü Bölük	Üsteğmen olmuştur.

Tasdik edilmiştir.
8 Aralık 1922
Mühür

KOLEKSİYON	KUTU NU:	GÖMLEK NU:	BELGE NU:
İSH	2031	1	1-26

BELGE NU:17

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı
Özel Kalem Müdürlüğü
Sayı

Ankara
19 Eylül 1922

Batı Cephesi Komutanlığına

1. İzmir Milletvekili Tahsin Bey vasıtasıyla Beyrut eşrafından Mısbah Muhsin Bey tarafından yazılan telgraf, aşağıdadır. Söz konusu ikramiyenin Batı Cephesi emrine gönderilmesinin sağlanması için İkinci Başkan Adnan Bey'e[196] bilgi verilmiştir.

2. "Bursa ve İzmir'i düşman işgalinden kurtaran, Türk ve Müslüman âleminin yüzünü güldürerek acıları sevince dönüştüren ordumuzun zaferlerinin devamı temennisiyle, sizin şahsınızda muhterem Meclis Başkanını ve değerli üyelerini tebrik ettiğimi bildirmenizi, Bursa ve İzmir'e giren ve İslamiyet'in aziz sancağı olan hilali çekenlere beşer yüz liranın komutanları vasıtasıyla takdimini rica ederim."

Başkomutan
Mustafa Kemal

KOLEKSİYON	KUTU NU:	GÖMLEK NU:	BELGE NU:
İSH	2031	1	1-6

[196] Abdülhak Adnan (Adıvar) (1881 - 1955): 1881'de Gelibolu'da doğmuştur. İlk ve Orta öğrenimini İstanbul'da Numune-yi Terakki Mektebi ve Mülki İdadide tamamlamış, 1905'te Tıbbiye-i Mülkiye Mektebinden mezun olmuştur. Berlin Tıp Fakültesi İç Hastalıkları Kürsüsünden uzmanlığını almış, Meşrutiyetin ilanından sonra yurda dönerek, Tıp Fakültesi İç Hastalıkları Müderris Muavinliğine atanmıştır. Hilal-i Ahmer Müfettişliği ve Genel Sekreterliği ile Tıp Fakültesi Müdürlüğü yapmış, Birinci Dünya Savaşı sırasında Sıhhiye Umum Müdürlüğü Vekilliğini üstlenmiştir. Son Osmanlı Mebusan Meclisi seçimlerinde İstanbul Milletvekili seçilmiş, Meclisin feshinden sonra, eşi Halide Edip'le Ankara'ya gelerek TBMM'ye katılmıştır. Meclis İkinci Başkanlığı, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı yapmış, vekaleten Dahiliye Vekilliği ve Nafıa Vekilliği görevini üstlenmiş, Meclisin İstanbul Dışişleri Temsilcisi olmuştur. 1924'te Terakkiperver Cumhuriyet Partisi kurucuları arasında yer almış, partinin kapatılması sonrası 1926'da İngiltere'ye gitmiş ve oradayken Atatürk'e suikast olayından dolayı Ankara İstiklal Mahkemesince yargılanmış ve beraat etmiştir. 1939'da yurda dönünceye kadar Londra'da "Encyclopaedia Britannica"da Türkiye'nin Yeni Zaman Tarihini yazmış, Paris'te "Doğu Dilleri Okulu"nda Türkçe öğretmenliği yapmıştır. 1939'da Millî Eğitim Bakanlığınca "İslam Ansiklopedisi" Çeviri ve Yazım Kurulu Başkanlığına getirilmiştir. 1946'da İstanbul bağımsız Milletvekili seçilmiş, 1947'de "Doğu Araştırmaları Derneği" başkanı olmuştur. 1955'te İstanbul'da vefat etmiştir. Türk Parlamento Tarihi: Millî Mücadele ve TBMM I. Dönem 1919-1923, s.491-492.

BELGE NU:18

26 Eylül 1922

İzmir'e ilk giren Süvari Kıtası Komutanı Binbaşı Şerafettin

Kardeşim,

Kalbimdeki içten coşkuya karşı koyamayarak size, müsaadenizle kardeşim diye hitap ediyorum. Şu muazzam harekâtın başlıca hedeflerinden biri olan o güzel İzmir'e girildiği sırada patlatılan bombaların imhasında muhafaza ettiğiniz soğukkanlılığa hayran olan yabancı bir gazeteci, günlerce geçtiği haberlerde "Gördüğü sayısız zulme rağmen, dünyanın hemen hiçbir ordusuna nasip olmayan bir büyüklük gösteren Türk askerinin asalet ve yiğitliği karşısında, insan kendisini iftihar etmekten alamıyor ve göğsü kabarıyor." diyor.

Türk vakar ve cesaretini temsil eden şu üstün hareketiniz, millî tarihimizde bir heykel gibi yükselmiş ve tarihimize şanlı bir altın levha daha ilave edilmiştir.

Emirlerin sureti icrasındaki, samimiyet derecesini gösteren bu iftihar edilecek olayın sonunda, emellere ulaşılacağına dair milletle mevcut azim ve inancı bir kat daha arttırdı.

İşte bu güzide davranışın bende uyandırdığı gurur ile mübarek gazanızı bütün samimi duygularla tebrik eder ve bu vesile ile minnetimi ve şükranlarımı arz ederim.

26 Eylül 1922
Ziraat Mühendisi Mecit Mağmumi
İmza

KOLEKSİYON	KUTU NU:	GÖMLEK NU:	BELGE NU:
İSH	2192	49-93	1-3

BELGE NU:19

Çıkışı: Akhisar
Sayı: 245

Batı Cephesi Kurmay Başkanlığına

İzmir'e giren ilk subaylar, Binbaşı Şerafettin ve Yüzbaşı Zeki'nin[197] gönderilmeleri bağlı oldukları Tümen Komutanlıklarına yazılmıştır. Ödüllerinin kendilerine verilmesi ve Fevzi Paşa'nın tarafınızdan bilgilendirilmesi rica olunur.

8 Şubat 1923

5'inci Kolordu Komutanı
Fahrettin

KOLEKSİYON	KUTU NU:	GÖMLEK NU:	BELGE NU:
İSH	2031	1	1-39

[197] Zeki (Doğan) (1895-1961) İstanbul'da doğmuştur. İlk ve Orta öğrenimini İstanbul'da tamamlayarak 27 Ekim 1913'te Harp Okuluna girmiştir. 1914-1918 yıllarında çeşitli süvari birliklerinde takım komutanlığı yapmıştır. Sina Cephesinde 4'üncü Ordu emrinde iken 18 Eylül 1918-25 Mayıs 1919 tarihleri arasında esir düşmüş, İngilizler tarafından Mısır'da bulunan esir kampına sevk edilmiş, Mayıs 1919'da tahliye edilerek İstanbul'a gelmiştir. 1919 yılında Anadolu'ya geçerek millî kuvvetlere katılmıştır. 15 Mayıs 1924 tarihine kadar muhtelif süvari birliklerinde bölük ve tabur komutanlığı yapmıştır. 15 Mayıs 1924 tarihinde hava sınıfına geçmiş, 1 Mayıs 1925 tarihine kadar havacılık tahsili görmüştür. 1940 yılına kadar hava birlik ve karargâhlarında çalışmıştır. Diyarbakır 3'üncü Tayyare Tabur Komutanı iken Ağrı Harekâtı'na katılmıştır. 1'inci Tayyare Alay Komutanlığı görevinden sonra 1940 yılında Tuğgeneralliğe terfi etmiş ve bu rütbede 1'inci Tayyare Tugay Komutanlığı Milli Savunma Bakanlığı Hava Müsteşarlığı görevlerini yürütmüş, 1944 yılında Hava Kuvvetlerinin kurulması için büyük gayret sarfetmiş, 4 Şubat 1944 tarihinde Türk Hava Kuvvetlerinin ilk komutanı olmuştur. Hava Kuvvetleri Komutanlığından 7 Haziran 1950 tarihinde ayrılarak Yüksek Askeri Şura Üyeliği görevine atanmıştır. Bu görevde iken 1 Ekim 1951 tarihinde emekliye ayrılmış, 1961 yılında ölmüştür.

BELGE NU:20

Bornova

18 Mart 1923

İzmir'e ilk giren 2'nci Süvari Tümeni 13'üncü Alay Komutanı Binbaşı Şerafettin'e, Buhara Müslümanları tarafından hediye edilen kılıç, teslim edilmiştir.

Cephe Harekât Şubesinde
Kurmay Binbaşı
İmza

Cephe Harekât Şubesinde
Kurmay Binbaşı
İmza

Cephe Harekât Şubesi Müdür Vekili
Kurmay Yarbay
İmza

KOLEKSİYON	KUTU NU:	GÖMLEK NU:	BELGE NU:
İSH	2031	1	1-50

İKİNCİ BÖLÜM

BELGE NU: 1

25 Ağustos 338

İkinci Süvâri Fırkası 25 Ağustos 38 sabâhı Sandıklı civârında Susuz-Odaköy - Kuyucak mıntıkasına intikal eylemişdi. Bugün Altıncı Piyâde Fırkası bir taburu ile Hacettepe'yi işgal ve bir kısm-ı küllîsi ile Kızıldağ - Hocalar mıntıkasında bulunacak; Birinci Süvâri Fırkası zevâle kadar bir keşif bölüğüyle Çukurca şimâlinde Darı Deresi nâm mahalli ve bir zâbit keşif koluyla da Yürükmezârı köyünü işgal ve İkinci Fırka da bir keşif kolu Gelendiris'den Çayhisar'a giden Dikmenbaba - Dumlu Yaylası arasındaki yol ile nokta-i telâkisini ve keşif bölüğü ile Dumlu Yaylası'nı işgal edecekdi. Bu emir üzerine Yirminci Alay Kumandanlığına bir bölüğün hemen tahrîki ile zevâle kadar Dumlu Yaylası'nı işgali ve tarassudâtın gizli yapılarak düşmâna bir şey hiss etdirilmemesi ve emir alınmadıkca mezkûr mevâkinin terk edilmemesi ve bu bölük raporlarının Gelendiris üzerinden doğruca Fırkaya irsâli hakkında emir yazıldı. Fırka Karârgâhından akdemce, Ahur Dağları'nda bulunmuş olan Mülâzım Şevket Efendi de bu bölüğe terfîk olundu. Tecemmu' ve istihzârâtını ikmâl eden Birinci Ordunun 26/8/38'de mukarrer plân dâhilinde taarruz edeceğini mübeyyen sâat 12.45 sonra işâretli ve yedi numrolu Kolordu emri alındı. Bu emre tevfîkan Fırka kıtaâtı Ürküt karyesinin garbındaki yolların telâki noktasında yürüyüş koluna dâhil olacak vechle bi-l-hesâb tahrîk edildi. Kolbaşında bulunacak olan Yirminci Alay sâat 8 sonrada Odaköy - Kalendiris yoluyla harekete geçdi. İkinci Fırkaya rabt edilen Sandıklı civârındaki Kolordu Topcu Taburu ile sahrâ telsizine de gurûbla berâber bulundukları mahalden hareketle Kalendiris'de İkinci Fırkaya iltihâk eylemeleri lüzûmunun doğrudan doğruya teblîğ edildiği Susuz'dan geçerken Kolordu Kumandanı Paşa Hazretleri tarafından bildirildi. Bunlar ancak sâat 11 sonrada Kalendiris'e gelebildiler. Kalendiris'de Kolordu Erkân-ı Harbiyye Harekât Şu'besi Müdîri Yüzbaşı Şükrü Bey bırakılmış ve Gödebez'e giden Kolordu Karârgâhıyla Kalendiris telefonla rabt edilmişdi. Kalendiris'de âtîdeki yedi numrolu Kolordu emri zeyl-nâmesi alındı.

Kalendiris

25 Ağustos 38

Sâat 7 sonra

İkinci Süvâri Fırkası Kumandanlığına

1. Alınan ordu emrine nazaran Beşinci Kolorduya ber-vech-i âtî vezâif verilmişdir.

a. 25-26/8/38 gecesi (Kırka – Alemdartepe – Başağaç) hattıyla Hacettepe arasındaki Sıçanlı Ovası'na hâkim olan Ahur Dağı geçidlerine ilerleyecekdir.

b. 26/8/38 sabâhı Sıçanlı Ovası'na ilerleyerek Birinci Kolordu karşısındaki düşmânın sağ baş ve gerilerine taarruz edecek.

c. Balmahmud – Dumlupınar arasındaki şimendüfer hattını muhtelif mahallerinden tahrîb eyleyecek.

d. Altuntaş – Eğret – Döğer mıntıkasındaki düşmân ihtiyât grubuyla Uşak grubuna karşı keşif ve emniyyet vazîfelerini îfâ eyleyecek.

2. Birinci ve Ondördüncü Süvâri Fırkalarının yedi numrolu Kolordu emrindeki vazîfeleri bâkîdir. İkinci Süvâri Fırkası (Kırka – Çayhisar) hattına 26/8/38 sabâhı takarrüb ve Kolordu ile irtibât te'sîs edecekdir.

3. Ordu emrindeki bâlâda (b,c,d) fıkralarındaki vezâifin tarz-ı icrâsı hakkında ayrıca emir verilecekdir.

Beşinci Kolordu Kumandanı

Fahreddin

Gurûbla berâber ba'zı kıtaâtıyla hemen Sandıklı'dan hareket eden ve ikinci emirle Tekkealan sırtlarında kalmayarak Kırka - Çayhisar hattına intikali taleb buyurulan Fırka esâsen gündüz dahi emrine tevfîkan sebük-bâr hâle geçmek için bütün gün meşgul olmuş idi. Diğer fırkalardan hemen bir misli fazla yürüyüş yapacak olan Fırkaya ilâveten sahrâ topları ve sahrâ telsizi de ilhâk edilmişdi. Mezkûr kıtaât Fırka yürüyüşünü daha Kalendiris'de avk ve te'hîre uğratmasından esâsen yolun da uzun ve ârızalı olmasından Fırka ertesi günkü meydân muhârebesine iştirâk edememek tehlikesine ma'rûz kalıyordu. Kalendiris'de yapılan tahkikatda ta'kîb edilecek güzergâhdan sahrâ toplarının geçemeyeceği anlaşıldı. Taarruz sâat 10 sonraya kadar devâm etmiş ise de mevâziin tel örgü ile takviye edilmiş bulunması ve gecenin hulûlü, hedef civârında yangınlar zuhûr eylemesi hasebiyle fırka tahkîmât grubu derhâl sukut etdirilememişdir. 24-25/8/38 gecesinden beri uyku uyuyamayan efrâd ve zâbitân tamâmen tâkatden düşdüklerinden ertesi sabâh erkenden yine taarruz eylemek ve-yâhûd inkişâf edecek yeni fa'âliyyetlere iştirâk edebilmek için birkaç sâat (berây-i istirâhât) Fırka kısm-ı küllîsi Çayhisar'a doğru düşmân tel örgülerinden geriye alındı. Kırka civârında emir zâbitleriyle evvelâ şifâhî ve Çayhisar civârında da âtîdeki tahrîrî emir verildi.

Çayhisar

26/8/38

Fırka Emri

1. Fırka 26-27/8/38 gecesini Çayhisar cenûbunda ve bunun tarafındaki ağaçlıklardan istifâde etmek sûretiyle geçirecekdir.

2. 13. Alay, Fırkanın gece için emniyyetini te'mîne me'mûrdur. Çayhisar'dan Kırka, Sinanpaşa, Kınık, Çobanözü ve cenûba Ahuz Dağları'na (giden) yollar sıkı bir sûretde te'mîn olunacak ve aynı zamânda köylüden hiçbir ferdin hârice çıkmasına müsâade edilmeyecekdir.

3. Düşmânın sabâhleyin vâki' olacak tayyâre tarassudâtına karşı ağaçlardan tamamiyle istifâde edilmiş bulunacak ve pek ziyâde câlib-i dikkat bir sûretde ordu-gâh ateşleri yakılmayacakdır. Geceleyin bir baskın vukuunda alaylar Kırka'ya taarruz için hareketlerinden evvel ictimâ' etdikleri mahalde toplanacaklardır.

4. Her ihtimâle karşı alaylar sâat 4 evvelden i'tibâren ordu-gâhlarında yürüyüşe âmâde bulunacaklardır. Kolordudan emir alındığı takdîrde ayrıca bildirilecekdir.

5. Bu akşam için iâşe yedek erzâkdan fazla olarak efrâd ve hayvânât üzerinde mevcûd erzâk ve yemden olacakdır. Yarın için Levâzım İrtibât Zâbiti Emîn Efendi'ye mürâcaat edilecekdir.

6. Fırka Karârgâhı köyün cenûbundaki yol kenârındadır.

İkinci Süvâri Fırkası Kumandanı emriyle

Ahmed Cevdet

Keyfiyyet âtîdeki raporla da Kolordu Kumandanlığına arz edildi.

26/8/38

Beşinci Kolordu Kumandanlığına

Bugün (26/8/38) sâat 7.30 sonrada Kırka garbındaki sırtlarda bulunan düşmân mevâziine Fırka bataryasının yardımıyla atlı ve yaya olarak taarruz edilmişdir. Vaktin geç ve karanlık olması hasebiyle düşmân siperlerine kadar takarrüb edilmiş ise de siperlerin bir tabur kadar düşmân piyâdesi tarafından takviye ve işgal ve ilerleyen süvâri ve piyâde efrâdına karşı şiddetli bir ateşle mukabele edildiğinden taarruzda muvaffak olunamamış ve beyhûde zâyiâta meydân vermemek üzre îcâb etdiği takdîrde yarın yeniden taarruza

başlamak üzre bu akşamlık taarruzun te'hîr edildiği ve alayların berây-i istirâhât Çayhisar civârına celb edildikleri ma'rûzdur.

Süvâri İkinci Fırka Kumandanı emriyle

Ahmed Cevdet

Ale-s-sabah âtîdeki Fırka emri verildi.

Çayhisar'dan

27/8/38

Fırka Emri

1. Bugün (27/8/38) şafakla berâber ber-vech-i âtî tertîbât alınacakdır.

2. 20. Alay bütün kuvvetiyle dünkü mevziini işgal ve düşmânla temas hâsıl edecekdir. 13. Alay bir bölüğüyle kezâ dünkü mevkiini işgal ve mütebâkî bölükleriyle bu bölüğün gerisinde mestûren kalacakdır. 2. Alay ve 4. Alay dün alayların ictimâ' etdiği mahalde ictimâ' edecekdir. Batarya şafakla berâber dünkü mahallinde ahz-ı mevzi' edecek ve ateşe hâzır bulunacakdır. Kıtaât-ı merbûte yine şafakla berâber 2. Alay gerisinde ictimâ' edeceklerdir.

3. Ben dünkü tarassud mevziinde bulunacağım.

Süvâri İkinci Fırka Kumandanı

Ahmed Zekî

Emre tevfîkan şafakla berâber tertîbât alındı ve erkenden şedîd bir muhârebe başladı. Sabâh vaz'iyyeti ve tarassudât âtîdeki raporla Beşinci Kolordu Kumandanlığına arz edildi.

Yol keşfine me'mûr Yüzbaşı Sabri Efendi de bunu te'yîd ve Gödebez üzerinden geçilebilmesinin bir dereceye kadar imkân dâiresinde olduğu mütâlaası ilâve edildi. Derhâl bu ağır aksâmın Daylık - Gödebez üzerinden hareketi ve Gödebez civârında sahrâ toplarına intizâr edecek olan Kolordu Topcu Kumandanı emrine girmesi Topcu Taburu Kumandanlığına emr edilerek nısf-ül-leylde tahrîk edildi ve keyfiyyet ber-vech-i âtî arz olundu.

Telefon

Kalendiris

25/8/38

Beşinci Kolordu Kumandanlığına

1. Sahrâ Topcu Taburu sâat 11 sonrada Kalendiris'e geldi. Gerek ahâlîden yapılan tahkikata ve gerekse Topcu Yâveri Yüzbaşı Sabri Efendi'nin ifâdesine nazaran Sahrâ Taburunun Kalendiris - Dumlu Yaylası yolunu ta'kîb edemeyeceği anlaşıldığından bi-z-zarûr Daylık - Gödebez üzerinden hareketi lüzûmu Tabur Kumandanlığına emr edilerek sâat 12 nısf-ül-leylde tahrîk edildi. Yarınki meydân muhârebesine iştirâk şerefinden büsbütün mahrûm kalmamak üzre daha Kalendiris'den i'tibâren Fırkanın harekâtını bir hayli ta'vîk eden taburun telsizle berâber (Gödebez)den i'tibâren emr-i devletlerine alınmasını istirhâm ederim. Şimdi Kalendiris'den hareket ediyorum.

2. Bu rapor 26/8/38 sâat 12.40'da Harekâtın 18 numrosuyla arz edilmişdir.

Süvâri İkinci Fırka Kumandanı

Ahmed Zekî

26/8/38 sâat 7.15 evvelde Darı Deresi'ne muvâsalat edildi. Daha buraya varmadan âtîdeki emirle keşif hidemâtı ve yürüyüş istikameti tesbît edildi.

Dumlu Yaylası'ndan

26/8/38

Fırka Emri

1. Fırka (Çayhisar - Kırka) hattına intikal etmek üzre Kırka istikametinde yürüyüşüne devâm edecekdir.

2. Yirminci Alayın bu gece Dumlu Yaylası'nda bulunan Birinci Bölüğü keşif bölüğü olarak şimdi Darıdere üzerinden (Çataloluk – Lefke – Kırka) istikametinde yürüyüşe geçecek ve birer kuvvetli zâbit koluyla Çayhisar ve Kırka istikametlerini keşf edeceklerdir. Çayhisar istikametine giden keşif kolu Yürükmezârı mıntıkasında bulunan Birinci Fırka ile ve Beşinci Kolordu ile irtibât te'sîs edecekdir.

Kırka istikametine giden keşif kolu Ayıalanı sırtları üzerinden ilerleyerek Elliyedinci Fırka sol cenâhıyla irtibât te'sîsine gayret edecek ve Fırkaya gerek Elliyedinci Fırkanın harekâtı ve gerek düşmân kuvvetleri hakkında ve istikamet-i hareketleri hakkında ma'lûmât verecekdir.

3.Yürüyüş sırası…

Süvâri İkinci Fırka Kumandanı

Ahmed Zekî

Arâzî pek ârızalı idi. Fırka bataryası epeyce geride kalmışdı. Bilâ-ârâm on bir sâat gece yürüyüşle asker ve hayvânât bî-tâb düşmüşdü. Ale-s-sabah başlayacak meydân muhârebesinden henüz bir şey anlaşılamamış, Elliyedinci Fırkanın fa'âliyyeti mahsûs değildi. Darı Deresi'nde Ondördüncü Fırkanın bir alayıyla bataryasına mülâkî olduk. Bunlar sola sapdılar. Darıdere'nin garbındaki sırtlarda Kolordu Karârgâhının bulunduğu istihbâr edilmesi üzerine hemen vaz'iyyetimizi arz ve emir telâkki eylemek üzre Fırka Erkân-ı Harbiyyesinden Yüzbaşı Cevdet Bey gönderildi. Âtîdeki rapor da gönderildi.

Darı Deresi'nden

26/8/38

Beşinci Kolordu Kumandanlığına

1. Yolların ârızalı olması dolayısıyla bidâyetde geride kalmış olan Fırka, bataryasına ve verilecek emre intizâr etmek üzre Darı Deresi'nde Fırka tevakkuf olunmuşdur.

2. Elliyedinci Fırka ile te'sîs-i irtibât ve düşmâna dâir ma'lûmât istihsâl edilmek üzre bir bölük Lefke - Ayıalan - Kırka istikametinde sevk edildiği gibi Birinci Fırka ile de irtibât te'sîs eylemek üzre diğer bir zâbit keşif (kolu) Yürükmezârı istikametinde tahrîk edilmişdir. Keşif kollarından henüz ma'lûmât alınamamışdır.

3. Daylık - Gödebez üzerinden tahrîk edildiği 18 numrolu raporla arz edilen Kolordu Sahrâ Taburunun Çukurca'ya muvâsalat eylediği Darı Deresi'nde Fırkaya gelen Tabur Yâveri tarafından bildirilmişdir. Fırkaca celb ve istihdâmına imkân olmadığından arz-ı sâbık vechle makam-ı sâmîlerinden emir telâkki etmek üzre mezkûr Tabur Yâveri nezd-i kumandanîlerine i'zâm kılınmışdır.

4. Fırkaca Lefke üzerinden Bağpınar istikametine hareket edileceğini arz eylerim.

5. Bu rapor 26/8/38 sâat 9 evvelde Harekâtın 20 numrosuyla arz edilmişdir.

Süvâri İkinci Fırka Kumandanı

Ahmed Zekî

Fırka Erkân-ı Harbi Cevdet Bey Kolordunun sâat 8.15 işâretli âtîdeki emrini sâat 10 evvelde Darıdere'de Fırka Karârgâhına îsâl eyledi.

Yürükmezârı

26/8/38

Sâat 8.15 evvel

İkinci Süvâri Fırkası Kumandanlığına

1. Harekât-ı taarruziyyeye başlanmış ve fakat vaz'iyyet-i umûmiyye hakkında henüz ma'lûmât alınamamışdır.

2. Yürükmezârlığı'nda tecemmu' eden Ondördüncü Fırka Tokuşlar istikametinde hareketle bu köyün cenûbundaki koruluğu işgal edecekdir. Fırka düşmânın Elvanpaşa istikametinden Kolordunun sol cenâh ve gerilerine yapacağı taarruzları def' edecek ve Kolordu sol cenâhını muhâfaza eyleyecekdir.

3. Birinci Fırka tekmîl kuvvetiyle Çayhisar'a yanaşacakdır.

4. Her iki fırka arasında keşif hatt-ı fâsılı Akçaşehir - Hisartepe hattıdır. Bu hatt Birinci Fırkaya dâhildir. Şimendüfer hattına kadar keşif bölükleri sürecekler ve Dumlupınar, Altuntaş istikametlerinden gelecek düşmân kuvvetlerini keşf edeceklerdir. Keşif bölüklerine tahrîb müfrezeleri de terfîk olunarak keşif mıntıkaları dâhilindeki şimendüfer hattını muhtelif mahallerinden tahrîb etdireceklerdir.

5. İkinci Fırka Çayhisar cenûbundaki ovaya hâkim tepelere ilerleyecek ve oraya vusûlünü bana bildirecekdir.

Beşinci Kolordu Kumandanı

Fahreddin

Bu emrin vürûduyla berâber muhtasar bir tahrîrî emirle Fırka yürüyüşe geçdi. Diğer fırkaların vezâifine dâir ma'lûmât verildi. Bu esnâda bir düşmân tayyâresi Darı Deresi üzerinde cevelân ve birkaç bomba endaht etmiş ise de isâbet etdirememişdir. Birçok sarp mahallerden geçilerek ancak sâat 12.30 sonrada Çayhisar cenûb-i garbîsindeki ormanlığa varılabildi. Çayhisarı'na inerken düşmân; Sinanpaşa garbındaki tahkîmât grubundan Fırka kıtaâtına te'sîrsiz kırkı mütecâviz mermî endaht etmişdir. Taarruzumuzun derecesi hakkında henüz hiçbir ma'lûmât alınamamışdır. Fırkanın mezkûr mıntıkaya vusûlü ile berâber Kolordu Kumandanı Paşa hazretleri de vardılar. Sâat 3 sonrada Kolordudan telâkki olunan şifâhî emirde Sinanpaşa tahkîmât

grubunun cebheden işgali ve mezkûr grubu geriden tehdîd edecek olan Birinci Fırkaya ateşle yardımda bulunulması bildirilmiş olduğundan Onüçüncü Alaydan bir bölük bu mezkûr mevâzie sürüldü ve Fırka topcusu ile de mezkûr gruba ateş açıldı. Sinanpaşa tahkîmât grubunda netîcesi ne olduğu anlaşılamayan birçok fa'âliyyet müşâhede edildi. Akşama doğru bir iki alay kadar kuvvet ve-yâhûd ağırlıklar Balmahmud'dan garba doğru ve kısmen Resulbaba eteklerini ta'kîben ilerlemişler ise de karanlık basmasıyla tarassudâta devâm edilemedi. Gurûb-i şemse yakın Kolordudan telâkki edilen ikinci bir emirde Fırkanın (Kırka) tahkîmât grubuna taarruz etmesi ve bu sûretle Elliyedinci Fırka tarafından sukut etdirilemeyen (Çiğiltepe)nin zabtının teshîli emr olduğundan âtîdeki emir evvelâ şifâhî, ba'de tahrîrî teblîğ ve taarruza ibtidâr edildi.

Çayhisar şarkından

26/8/38

Fırka Emri

1. Fırka (Kırka) şarkındaki düşmân tahkîmât grubuna taarruz edecekdir.

2. Taarruz ber-vech-i âtî icrâ' edilecekdir.

a. 20. Alay Kırka cenûbundaki sırtda bulunan bölüğünü takviye etmek üzre doğruca düşmân tahkîmâtının cebhesine taarruz edecekdir.

b. İkinci ve Dördüncü Alaylar İkinci Alay Kumandanı emrinde olmak üzre serî' bir yürüyüşle doğruca Kırka Gölü civârından geçerek ve ba'de buradan i'tibâren düşmân mevziinin yan ve gerilerine taarruz edecekdir.

c. 13. Alay, ateş hattında bulunan bölüğü gerisinde olmak üzre Fırka ihtiyâtını teşkîl edecekdir.

d. Topcu eski mevziinden düşmân tahkîmâtını şiddetle ateş altına alacak ve taarruzu himâye edecekdir.

3. Ceb-hâne ihtiyâcı Çayhisar'daki Fırka ceb-hâne kolundan ikmâl edilecekdir.

4. Fırka sargı merkezi bidâyetde bulunduğumuz sırtın gerisinde te'sîs edilecekdir.

5. Ben bidâyetde şu bulunduğumuz sırtda ve müteâkıben Kırka cenûbundaki sırtda bulunacağım.

Süvâri İkinci Fırka Kumandanı

Ahmed Zekî

Çayhisar şark sırtlarından

27/8/38

Beşinci Kolordu Kumandanlığına

1. Süvâri Yirminci Alay Kırka Tepesi'ne doğru yayılmışdır. Onüçüncü Alaydan bir bölük de 20. Alay solundaki sırtdadır. 2. Alay, 4. Alay ve 13. Alayın mütebâkî kuvvetleri geride toplu bir vaz'iyyetdedir.

2. Düşmân yeniden Kırka şimâline topcu getirmiş ve avcılarımıza ateş açmışdır.

3. Düşmânın bir tabur kadar tahmîn edilen bir kuvvetinin Sinanpaşa - Kırka istikametinde yürüdüğü tarassud edilmişdir.

4. Çiğiltepe'de yeniden infilâklar tarassud edildiğine nazaran mezkûr tepenin henüz sukut etmediğini istidlâl ediyorum.

5. Bu rapor Çayhisar şarkından 27/8/38 sâat 7.15 evvelde yazılmışdır.

Süvâri İkinci Fırka Kumandanı

Ahmed Zekî

Geride ictimâ' eden alaylar da (Kırka - Sinanpaşa) hattına takarrüb ve muhârebeye iştirâk etdiler. Batarya da ateşe iştirâk etdi. Çiğiltepe mıntıkasında vaz'iyyetde tebeddül olmamasına rağmen ova kısmında bir fevk-al-âdelik olduğu mahsûs idi. Tınastepe mıntıkasında fa'âliyyet ovaya intikal eylemiş ve ovada gayr-i mantıkî birtakım harekât müşâhede edilmiş idi. Evvelce Kırka istikametine teveccüh etmiş kuvvetle şarkdan gelen diğer ba'zı kıtaât Sinanpaşa garbında sırtlar gerisine teveccüh ve orada tevakkuf etdiler. Bunların kısm-ı a'zamında ağırlık manzarası vardı. Sinanpaşa'nın dört beş kilometre garbında büyük bir süvâri kitlesi mütecemmi' duruyorlardı. Birinci Fırkamız olduğu tahmîn edildi. Sinanpaşa şarkında ovada müteaddid düşmân bataryaları büyük bir ateş fa'âliyyetinde idiler. Vaz'iyyet-i umûmiyyeden henüz bir ma'lûmât olmadığı gibi taarruzun şu pek mühim ve sayılı günlerinde süvârilerimizin müessir olarak ne yapmak istediği ve yapmakda olduğu hakkında ümîd-bahş bir fikir edinmek için yakınımızda olan Kolordu Karârgâhına gitdim. Esâs i'tibâriyle Fırkamızın Kırka nokta-i istinâdı etrâfında muannidâne bir muhârebe vermesini pek fâideli bulmadığımdan Afyon mıntıkasında cereyân eden ve bi-l-hâssa diğer süvâri fırkalarının vazîfe ve vaz'iyyetleri hakkında meh-mâ-emken bir fikir edinmek ve ona göre Kolorduya teklîfde bulunmak üzre Çayhisar'da bulunan Kolordu Karârgâhına gitdim. Bütün Kolordu ile düşmân gerilerine geçileceği ve emrin

der-dest-i teblîğ olduğu bildirildi. Fırkanın vaz'iyyetini şifâhen îzâh etdim. Sâat 7.45 evvelde âtîdeki emir teblîğ edildi.

Çayhisar sırtları

27/7(8)/38

Sâat 7 evvel

Kolordu Emri

Numro 8

1. Dünkü muhârebe netîcesinde Birinci ve Dördüncü Kolordular cebhesinde tesbît edilen düşmân kuvvetleri 11, 8, 35, 4, 49 ve Beşinci Alaylardan olduğu anlaşılmışdır. Dün akşam Balmahmud'dan garba ilerleyen iki alay kadar düşmân piyâdesinin Balmahmud'dan Bulca'ya teveccüh etdiği görülmüşdür.

2. Dünkü taarruz-ı umûmîde Sandıklı garbındaki düşmân mevâzii hâric olmak üzre tekmîl düşmân siperleri zabt edilmişdir. Ordu bugün de taarruza devâm etmekdedir.

3. Beşinci Kolordu düşmân gerilerine düşmek üzre evvel-emirde (Potanlı Harabe) Kumarı Çiftliği - Akçaşehir - Arpalı - Karacaviran mıntıkasında ber-vech-i âtî toplanacak ve ba'de yeni vaz'iyyete göre harekâta devâm edecekdir.

a. Birinci Fırka, bidâyetde Ayvalı garbındaki vaz'iyyeti muhâfaza ederek karşısındaki düşmânı tesbît edecek ve İkinci ve Ondördüncü Fırkalar Akçaşehir - Arpalı mıntıkasında toplandıkdan sonra Birinci Fırka Akçaşehir cihetine gelerek ileri harekât için yanaşacakdır.

b. Ondördüncü Fırka; derhâl Düzağaç üzerinden Karacaviran'a hareketle Dumlupınar ve Silkisaray'dan ilerleyecek düşmâna karşı Karacaören şimâl sırtlarını işgal edecekdir.

c. İkinci Fırka muhârebesini tedrîcen keserek Düzağaç üzerinden Akçaşehir'e hareket edecekdir. Bu Fırkanın vusûlünde Üçüncü Alay Fırkasına iltihâk edecekdir. İkinci Fırka bir bölüğünü Çayhisar'da terk edecek ve bu bölük Çayhisar muvâsalasını muhâfaza edecekdir.

4. Fırkalar 27/8/38'de ber-vech-i âtî keşfiyyât yapacaklardır.

a. Birinci Fırka; Sinanpaşa, Balmahmud hattıyla Akçaşehir - Altuntaş hattı üzerindeki mıntıka dâhilinde istikşâf yapacak ve Resulbaba – Bel Gediği şimâlindeki düşmân harekâtını meydâna çıkaracakdır.

b. Ondördüncü Fırka; Akçaşehir - Altuntaş hattıyla Karacaviran - Toklusivrisi arasındaki mıntıkada istikşâf yapacak ve Altuntaş - Dumlupınar hattındaki düşmân harekâtını meydâna çıkaracakdır.

5. Ben Akçaşehir ile Karacaviran arasındaki tepede bulunacağım.

Beşinci Kolordu Kumandanı

Fahreddin

Ahur Dağları'nda gece yürüyüşü, ertesi günü yine hareket ve muhârebe 26-27/8/38'de ancak bir iki sâat uyuyarak ertesi günü ale-s-sabah yine muhârebe temasında bulunulmasına ve gayr-i kabil bir yorgunluğa rağmen Fırka kıtaâtı bütün Kolordu ile düşmân gerisine hareket emri üzerine büyük bir şetâretle âtîdeki emir ile harekete geçdiler.

Çayhisar

27/8/38

Sâat 8 evvel

Fırka Emri

12

1. Dünkü muhârebe netîcesinde Sandıklı garbındaki düşmân mevzii hâric olmak üzre tekmîl düşmân siperleri tarafımızdan zabt edilmişdir.

2. Beşinci Kolordu düşmân gerilerine düşmek üzre evvel-emirde Kumarı Çiftliği, Akçaşehir, Arpalı, Karacaviran mıntıkasında ber-vech-i âtî toplanacak ve ba'de yeni vaz'iyyete göre oradan harekâta devâm edecekdir:

a. Birinci Fırka; bidâyetde Ayvalı garbında kalacak ba'de Akçaşehir cihetine gelecekdir.

b. Ondördüncü Fırka; Karacaören'e giderek Silkisaray ve Dumlupınar'a karşı Karacaören şimâl sırtlarını işgal edecek.

c. Süvâri İkinci Fırka; Kırka'ya karşı olan muhârebesini tedrîcen keserek Akçaşehir'e gidecekdir. Bu maksadla; Fırka bataryanın şimdiki mevzii gerisinde ictimâ' ederek ba'de ber-vech-i âtî yürüyüş sırasıyla Düzağaç üzerinden Akçaşehir'e gidecekdir.

2. Alay, 4. Alay, Batarya, 13. Alay, 20. Alay, İstihkâm, Muhâbere, Sıhhiyye.

3. 13. Alay bir bölüğünü Çayhisar'da muvakkaten terk edecekdir. Bu bölük, Çayhisar muvâsalasını muhâfaza edecekdir. Fırka Erkân-ı Harbinden vazîfesi hakkında tafsîlât alacakdır. Bu bölüğün kendi hakikî kuvvetini saklayarak düşmâna kuvvetli olduğuna dâir kanâat vermeğe çalışması lâzımdır.

4. 2. Alay pîş-dârı teşkîl edecek ve Akçaşehir - Silkisaray istikametlerini keşf etdirecekdir.

5. Büyük ağırlıklar ile katar Çayhisar cenûbunda emîn bir mevzide kalarak emre intizâr edecekdir. Kıtaât sarf edilen ceb-hânelerini ikmâl ve akşamki ikamet emrinde bildirildiği vechle erzâkını alacakdır.

6. Telsiz muvakkaten Kolordu emrine terk edilmişdir.

7. Ben kısm-ı küllî kolbaşında yürüyeceğim.

Süvâri İkinci Fırka Kumandanı

Ahmed Zekî

Çiğiltepe ve Kırka mıntıkasında kalan düşmânın Çayhisar üzerinden hurûc ve Dumlupınar istikametinde hareket etmek ihtimâline binâen îcâbında bölük kumandanına muâvenet ve muvakkaten bu mıntıkada terk edilen katar ve ağırlıkları muhâfaza etmek için vaz'iyyete vâkıf Fırka Karârgâhından Yüzbaşı Sabri Efendi de mezkûr bölük yanında terk edildi. Tokuşlar ile Düzağaç arasında Sinanpaşa'dan topcu ateşine ma'rûz kalındı. Bir te'sîri olmadı. Birinci Fırka bataryasının mukabelesi üzerine bu ateş de kesildi. Ondördüncü Fırka önden kendi mıtıkasına intikal ediyordu. Kolordu Karârgâhı Düzağaç'da idi. İkinci Alay Kumandanının Kolordudan arâzî ve keşif hakkında şifâhî emir telâkki eylediği anlaşıldı. Sâat 12.10 sonrada Akçaşehir'in takrîben iki kilometre şark-ı cenûbîsine varıldıkda ilerimizde piyâde ateşi olduğu işidildi. Düşmânın sâat 9 evvelde Balmahmud'dan gelen bir piyâde taburunun Süvâri Üçüncü Alayı Akçaşehir'den tard ederek şimendüfer hattını ele geçirdiği ve ayrıca da dört bölük kadar piyâdenin Başkimse istikametinden Akçaşehir istikametinde ilerlemekde olduğu pîş-dâr alayının keşif kolundan alınan raporundan anlaşılmışdır. Bu ma'lûmât Fırkaca büyük bir ehemmiyyetle telâkki edilmiş ve derhâl âtîdeki emir şifâhen ba'de tahrîren pîş-dâr alayına gönderilmişdir.

27/8/38

Sâat 12.10 sonra

2. Alay Kumandanlığına

İkinci Alay bütün mevcûduyla hemen yayacenge inerek Üçüncü Alayı takviye edecek ve bulunduğumuz sırtları ve bi-l-hâssa sol cenâhdaki sırtı taht-ı emniyyete alacakdır.

Süvâri İkinci Fırka Kumandanı

Ahmed Zekî

Dördüncü Alay Kumandanlığa da sâat 12.10 sonrada bir zâbit keşif kolunun Bakırcık sırtları istikametinden Başkimse'ye inen kolun arka kısmını keşf ve aynı zamânda hattı ta'kîben Dumlupınar istikametinden düşmâna dâir bir şey olub olmadığını keşf etmek üzre gönderilmesi emr olundu. Aynı sâatde Kolordu Kumandanlığına da âtîdeki rapor bir zâbitle gönderildi.

27 Ağustos 38

Beşinci Kolordu Kumandanlığına

1. Keşif kolundan alınan ma'lûmâta nazaran bugün (27/8/38) Balmahmud istikametinden gelen düşmânın bir tabur kadar piyâdesi Üçüncü Alayı Akçaşehir cenûb sırtlarına atmışdır.

2. Ayrıca dört bölük piyâdenin de Başkimse istikametinden cenûba doğru ileri gitmekde olduğu haber alınmışdır.

3. Bu ikinci kuvvetin şimâlden gelmekde olan bir yürüyüş kuvvetinin başı olması muhtemeldir. Keşf etdiriyorum.

4. Bu düşmâna karşı ya bütün Fırka ile taarruz edeceğimi ve-yâhûd yanına ilerleyerek yandan yürüyüş kolunun tevkifine çalışılacağını arz ederim.

5. İşbu rapor 27/8/38 sâat 12.20 sonrada Akçaşehir cenûbundaki sırtlardan yazılmışdır.

Süvâri İkinci Fırka Kumandanı

Ahmed Zekî

İkinci Alay emr olunan tepeleri işgal etdi. Fakat karşısında kuvvet göremedi. Üçüncü Alay Kumandanının ifâdesine nazaran düşmân işgal etdiği sırtları tahliye etmiş ve Balmahmud istikametinde yürüyüşe geçmişdir. Fi-l-hakika o istikametde ba'zı perâkende aksâm hareketde idiler. Vaz'iyyet anlaşıldı. Ber-vech-i âtî hareket edildi:

a. İkinci Alay (Pîş-dâr) Akçaşehir ile Küçükköy arasında şimâle doğru ilerleyecek ve düşmân vaz'iyyetini tesbît edecekdir. Alay sâat 12.50 sonrada hareket etdi.

b. Dördüncü Alaya ber-vech-i âtî emir teblîğ olundu:

27/8/38

Dördüncü Alay Kumandanlığına

1. Dördüncü Alay şimdi hareketle Akçaşehir'in iki kilometre şimâl-i şarkîsindeki ve Akçaşehir'den geçen derenin garbındaki sırtlara intikal edecek, buradan şimendüfer boyundaki düşmân postalarını tarassud ve imkân buldukca tard ve imhâ' edecekdir.

2. İkinci Alay mıntıkasında bulunan keşif kolu alayına celb edilecekdir.

3. 27/8/38 sâat 1.45 sonrada Dördüncü Alay Kumandanlığına yazılmışdır.

Süvâri İkinci Fırka Kumandanı

Ahmed Zekî

Bu tertîbât Kolordu emrine nazaran hem ictimâı te'mîn etmiş aynı zamânda keşif ve emniyyeti tatmîn edecekdi. Bu esnâda Kolordu Kumandanı Fahrî Paşa Hazretleri teşrîf etdiler. İkinci Alayın Küçükköy'ü basdığı, istasyonda bulunan bir trenin geriye gitdiği, müsâdeme devâm etdiği anlaşıldı. Diğer alayların ve bi-l-hâssa pek yorgun olan bataryanın Akçaşehir köyünden bi-l-istifâde te'mîn-i iâşeleri ve yeni harekât için bir parça istirâhâtleri Fırkaca teemmül edildi. Bu esnâda alınan rapor ber-vech-i âtî Beşinci Kolordu Kumandanlığına takdîm edildi.

27/8/38

Beşinci Kolordu Kumandanlığına

1. Bugün Balmahmud istikametine gönderilen bir zâbit keşif kolundan alınan rapor hulâsası ber-vech-i zîr arz olunur:

a. Ayvalı köyün şimâl ve garb sırtları düşmânın iki piyâde bölüğü tarafından işgal edilmişdir. Yahya Boğazı'nda hatt muhâfazı olarak bir takım kadar düşmân kuvveti görülmüşdür.

b. Düşmânın bir tabur kadar kuvvetinin Balmahmud istikametine gelerek Ayvalı şimâlinden Eğret istikametine geçdiği ve dün Eğret'den Yedinci düşmân Piyâde Fırkasının Afyon istikametine gitdiği Ayvalı köy muhtarından tahkik edilmişdir.

c. Balmahmud düşmân tarafından meşguldür.

2. Bu rapor 27/8/38'de yazılmışdır.

Süvâri İkinci Fırka Kumandanı

Ahmed Zekî

Küçükköy istikametinde bataryanın ateş etmesi emr edildi. Batarya Akçaşehir cenûb sırtlarından emri îfâ etdi. Artık demiryolunda düşmân kalmadığı mahsûs ve Başkimse'nin şark-ı cenûbîsindeki sırtlardan ba'zı perâkendelerin şarka doğru gitdikleri meşhûr idi. Bu perâkendeler Kolordu Muhâfız Bölüğü ile ta'kîb etdirildi. İkinci Alayın da demir yoluna intikal ederek kalmışsa düşmân muhâfızlarının tardı ve şimâle geçmek için bir gedik açılması tekrâr emr edildi. Ber-vech-i âtî emir verildi.

27/8/38

Fırka Emri

1. Alaylar ve Fırka kıtaât-ı merbûtesi işbu emri alır almaz hareketle ber-vech-i âtî tertîbât alacaklardır.

a. İkinci Alay vazîfesine devâm edecekdir.

b. Dördüncü Alay Akçaşehir'in iki kilometre şimâl-i şarkîsinde ve Akçaşehir'den geçen derenin şimâline intikal edecek ve buradan demiryolu postalarının kuvvet ve mahallerini keşf ederek tard ve imhâya çalışacak ve şimâlden gelen yollardan kuvvet gelib gelmediğini keşif kollarıyla tarassud etdirecekdir.

c. Yirminci ve Onüçünçü Alayların kıtaât-ı merbûte ile Akçaşehir karyesine intikal ederek emre intizâr ve istirâhât edecekdir. Topcu Akçaşehir'in cenûbundaki sırtda vazîfesine devâm edecekdir.

2. Akçaşehir'e Fırkadan gönderilecek levâzım me'mûrları vâsıtasıyla mümkün olduğu kadar fazla mikdârda mevâdd-ı iâşe mübâyaa ederek alaylara tevzîâtda bulunacakdır.

3. 27/8/38 sâat 2,5 sonrada Fırka kıtaâtına yazılmışdır.

Süvâri İkinci Fırka Kumandanı

Ahmed Zekî

Dördüncü Alaya terfîk edilen İstihkâm Müfrezesi her türlü ihtimâle karşı demiryolunun takrîben bir kilometrelik mahalli müteaddid yerlerinden

tahrîb eyledi. Kolordu Karârgâhını terk etmezden evvel alabildiğim ma'lûmât ve anlayabildiğim vaz'iyyetlere göre Fırkam ve hattâ tekmîl Kolordunun tarz-ı hareketi hakkındaki nokta-i nazarımı mütâlaa kabilinden Kolordu Erkân-ı Harbiyyesinden Feridun Bey'e söyledim. "Dumlupınar ve şimâl istikametlerinde zaîf birer tarassud kuvveti terk ederek tekmîl Kolordu ile Sinanpaşa ile Resulbaba eteklerinden Balmahmud istikamet-i umûmiyyesine serî' bir taarruz." Kolordu Karârgâhından ayrılarak sol cenâhdaki vaz'iyyeti anlamak üzre Küçükköy istikametine hareket etdim. Yolda Küçükköy müsâdemesinde muvaffakiyyet olduğu haberi alındı. Bunu müteâkıb bir emir zâbiti ile Kolordudan ber-vech-i âtî emir teblîğ olundu.

[Fırka Kumandanı, bu mütâlaasını ikinci derecede bir erkân-ı harb zâbitine değil doğrudan doğruya bana söylemesi lâzım gelirdi.

İmza (Fahreddin)]

Akçaşehir Şark Sırtlarından

27/8/38

İkinci Süvâri Fırkası Kumandanlığına

1. Kırcaarslan - Kalecik muhârebesi ordumuz tarafından kazanılmış ve düşmân Karahisar'a atılmışdır. Karahisar - Uşak muvâsalası kat' olunmuşdur. Ayvalı şark tepesiyle Kumarı Çiftliği şimâl tepesi ve Çatkuyu garb tepesi ve Resulbaba Tepesi'nin grup grup düşmân piyâdeleri tarafından tutulmakda olduğu tarassud ediliyor. Bir tabur kadar düşmân Küçükköy - Arpalı hattında ve bir tabur piyâde ile bir bataryası Güney şimâl sırtlarını tutmakda ve Karacaviran şimâlinde bulunan Ondördüncü Süvâri Fırkasıyla muhârebe etmekdedir.

2. Birinci Süvâri Fırkası Bulca - Balmahmud istikamet-i umûmiyyesinde düşmânı şiddetle tazyîk edecek ve düşmân ric'atını perîşâniyyete tahvîle çalışacakdır. Dâimâ düşmânla yandan ve geriden teması muhâfaza edecekdir.

3. İkinci Süvâri Fırkası; bu emrin vusûlüyle berâber Başkimse - Olucak - Eğret istikamet-i umûmiyyesinde ilerleyerek bu gece Gazlıgöl ile Belcemeşe arasında hattı tahrîb edecek ve Arablı Çiftliği istikametinde cenûba teveccühle düşmân gerilerini vuracakdır.

4. Ondördüncü Süvâri Fırkası güneş batıncaya kadar bulunduğu mevzii muhâfaza edecek ba'de Akçaşehir - Olucak istikametinde ilerleyerek Olucak'da benden yeni emir alacakdır. Fırka bir alayını Başkimse'de muvakkaten bırakacakdır. Bu alay düşmânın Küçükköy'den şarka doğru ilerlemesine mâni' olacak ve Birinci Fırka ile irtibâtda bulunacakdır.

5. Ben akşama kadar Akçaşehir'de bulunacağım. Ba'de Olucak köyüne gideceğim.

6. İşbu dokuz numrolu Kolordu emri sâat 4 sonrada Akçaşehir Tepesi'nden yazılarak emir atlılarıyla gönderilmişdir.

Beşinci Kolordu Kumandanı

Fahreddin

Bu emir Küçükköy civârında sâat 5 sonrada alındı. Aynı zamânda âtîdeki tebşîr de teblîğ edildi.

Akçaşehir Şark Sırtlarından

27/8/38

İkinci Süvâri Fırkası Kumandanlığına

Birinci Ordudan vâki' olan tebşîrât ber-vech-i âtî ta'mîm olunur.

1. Kıtaâtımız Karahisar'a hâkim olan 1310 rakımlı Erkmen Tepelerini işgal ve burada düşmân panik hâlinde tard edilmişdir. Tunas mahallindeki taarruz muvaffakıyyetle ilerliyor. Düşmân burada ovaya doğru açılmakdadır. Çiğiltepe mıntıkasında taarruz devâm ediyor. Kızıltaş Yaylası'ndaki düşmân mevâzii zabt edilmişdir. Sâat 10 evvel

2. Birinci Fırka Bulca istikamet-i umûmiyyesinde düşmânı tazyîk edecekdir.

Beşinci Kolordu Kumandanı

Fahreddin

Fırka Akçaşehir köyünde ictimâ' etdi. Dördüncü Alay Başkimse'de toplandı. Doğrudan doğruya Kolordudan telâkki eylediği emir üzerine gedik istikametine de harekete geçmek üzre olduğunu ve şimâle keşif kollarını gönderdiğini bildirdi. İkinci Alay Küçükköy'deki düşmânı tard ve imhâ' eyledikden sonra istikşâf ve iskân ile meşgul olduğunu bildirdi. Kolorduya hulâsaten âtîdeki rapor takdîm edildi.

Beşinci Kolordu Kumandanlığına

1. Başkimse civârına gönderilen Dördüncü Alayın vürûdundan evvel düşmân muhâfızları firâr etmişlerdir. Bir kilometrelik demiryolu tahrîb edilmişdir. Birçok ganâim alınmışdır.

2. Küçükköy'e baskın için gönderilen İkinci Alayın şimdi vürûd eden raporu hulâsası ber-vech-i âtîdir.

"Alayın taarruzu üzerine istasyona ve civârındaki siperlere kaçan efrâd bi-l-müsâdeme tard ve imhâ' edilmişdir. Ondan fazla maktûl bırakmışdır. İki mecrûh esîr alınmışdır. Mütebâkîsi mevcûd hayvânlardan bir kısmına binerek firâra muvaffak olmuşlardır. Düşmân burada da birçok eşyâ' terk etmişdir. Bir mikdâr hayvân iğtinâm edilmişdir. İstasyon binâsında birçok zahîre vardır. Müsâdemede Mülâzım Yıldırım Kemâl Efendi şehîd düşmüşdür. Ondördüncü Süvâri Fırkasıyla irtibât te'sîs edilmişdir. Silkisaray istikametine giden keşif kolundan henüz ma'lûmât alınamamışdır. Malzeme olmadığından istasyonda tahrîbât yapılamamışdır."

3. Bu rapor 27/8/38 sâat 5 sonrada Akçaşehir'den yazılarak yalnız Süvâri Beşinci Kolordu Kumandanlığına arz edilmişdir.

Süvâri İkinci Fırka Kumandanı

Ahmed Zekî

Fırka gurûba yakın yürüyüşe geçdi. İkinci Alayın vürûduna intizâren Başkimse'de birbuçuk sâat kadar istirâhât edildi. İkinci Alay ile Sıçanlı Ovası'nda Elliyedinci Fırka ile irtibât için kalan 20. Alay 1.Bölük de burada iltihâk etdiler. Takrîben nısf-ül-leylde Olucak karyesine varıldı. Uykusuzlukdan ve yorgunlukdan yürüyüş müşkilâtla yapılıyordu. Karyeye her türlü ihtimâle karşı tertîbâtla girildi. Düşmân yokdu. Alınan ma'lûmâta nazaran Eğret'de yalnız jandarmalar varmış. Fakat o civârda düşmânın daha bir fırkası bulunuyormuş, diğerleri cenûba gitmişler. Olucak'da Kolordu Karârgâhı Fırkaya mülâkî oldu. Kolordu Kumandanı Paşa hazretleri geriden Kolordu sahrâ toplarının geldiğini ale-s-sabah muâvenet edebileceğini sol cenâhımıza Ondördüncü Fırkanın sürüleceğini emr buyurdular. Eğret'deki jandarmalara gece çarpıp bir kargaşalık olmaması için daha cenûbdan geçerek bir an evvel mühim hedeflere baskın yapabilmek için karyeden alınan kılavuzla sabâh olmadan Çatalçeşme'nin üç, dört kilometre şimâline varıldı. Onüçüncü Alay pîş-dâr idi. Arkasından da sıra ile Yirminci, Dördüncü Alaylarla, Topcu, İkinci Alay ve kıtaât-ı merbûte geliyordu. Eğret karyesi hizâlarında kolun toplanması için kolbaşı tevkif olundu. Bir sâatden fazla istirâhât edildi. Aynı zamânda ufak bir uyku molası verilmiş oldu. Yolda yalnız bir yerde ufak bir seslenmeden gayrı düşmân vücûduna dâir bir şey hiss edilmedi. Sabâh olub eşyâ' seçilmeğe başlayınca "Hasanköy"ün garbında Altuntaş caddesi üzerinde gayr-i muntazam bir yürüyüş kolunun şimâle akdığının ve Eğret civârında birtakım ordu-gâhlar görüldü. Şimâle gidenler binek, yük otomobilleri ve grub grub yaya efrâd idi. Bu vaz'iyyet karşısında artık demiryolunu tahrîb için bir imkân ve fâide görülmedi. Derhâl bu akın üzerine bir hücûm ile düşmânın tam göbeğinde bir kargaşalık tevlîd

etmek ve henüz sarîh bir ma'nâ ifâde etmeyen düşmân vaz'iyyetini meydâna çıkarmak karârı verildi.

Sâat 5 evvel idi. Onüçüncü Alaya cebhesine hücûm emri verildi. Yirminci Alay ileriye celb edildi. Diğer kıtaâtın yanaşmaları ve umklarını kısaltmaları emir zâbitleriyle emr edildi. Geride kalan batarya kumandanı istenildi. Onüçüncü Alayın başdaki bölüğü tam düşmân yanına varınca yayacenge indi. Alay Kumandanına bir bölükle yayaceng değil bütün alayla hücûm edilmesi tekrâr teblîğ edildi. Alay muvaffakıyyetle hücûm etdi. Eğret tarafından da tüfenk sesleri işidilmeye başladı. Ve birçok otomobillerin cenûba kaçmaya başladığı tarassud edildi. Bidâyetde Eğret tarafındaki müsâdemenin Ondördüncü Fırka tarafından olduğu zann edildi. Yirminci Alay dahi Onüçüncü Alayın sağına tam Hasanköy istikametine hücûma iştirâk etdirildi. Geride alaylara giden zâbitân avdet etmedi. Eğret tarafında da mühimce fa'âliyyet olduğu anlaşılıyordu. Onüçüncü Alay cebhesine tesâdüf eden otomobilleri ihrâk, tahrîb ve mukabele eden düşmân efrâdını ifnâ' etdikden sonra takrîben Eğret'in iki kilometre cenûb-i şarkîsindeki sırtlara çıkdı. Ya'nî caddenin şarkına geçdi. Yirminci Alay da cebhesindeki otomobilleri tahrîb ve derûnundan çıkıb müdâfaaya kıyâm edenleri itlâf eyledikden sonra demiryoluna hâkim sırtlara hareketde iken Hasanköy'ün iki kilometre garbındaki tepeye çıkan düşmân piyâdelerinin kesîf bir ateşi karşısında tevakkuf ederek muhârebeye başladı. Eğret'de ba'zı kuvvetlerin de cenûba sarkmaya başlaması ve diğer Fırka kıtaâtının Eğret'e sarkarak muhârebeye tutuşduklarının anlaşılması üzerine yeni bir karâr ittihâzına lüzûm görüldü. Bu sırada Fırka bataryası Eğret istikametine ateşe başladı. Eğret'deki düşmân bataryasının da bi-l-mukabele ateş etdiği tarassud ediliyordu. Fırkaca birinci maksad istihsâl edilmişdi. Yol kesildi. Otomobiller yığın yığın kaldılar. Ufak otomobiller ile ba'zı perâkende efrâd muhtelif istikametlere perîşân bir sûretde kaçdı. Dört beş zâbit ile otuz kadar esîr alındı. Yüz kadarı itlâf edildi. Bunlar herkesin Afyon'dan kaçdığını, ne olduğunun farkına varamadıklarını söylediler. Ba'zı kamyonlarda da Dördüncü Fırka firârîleri vardı. Şimdi düşmân kuvâ-yi külliyyesinin bu istikametde çekilmediği anlaşıldı. Giden keşif kollarından henüz bir ma'lûmât alınamamasına ve mühim bir şey tarassud edilememesine rağmen Resulbaba sırtlarının ehemmiyyet-i kesb etdiği anlaşıldı. Pey-der-pey Yirminci Alay keşif kollarından gelen raporlar (Resulbaba) mıntıkasına nazar-ı dikkati celb ediyordu. Eğret mıntıkasındaki vaz'iyyetin tavazzuh eylememesinden bulunduğumuz mıntıka vaz'iyyetine göre işi idâre eylemek üzre Fırka Erkân-ı Harbiyyesinden Yüzbaşı Tevfîk Bey Eğret mıntıkasındaki gruba gönderildi. Onüçüncü Alayın tedrîcen Yirminci Alayın gerisinde toplanarak ihtiyâta geçmesi emr edildi. Resulbaba hatt-ı bâlâsından ba'zı süvâri ve piyâdelerin garba gitdiği ve Eğret'deki düşmân piyâdelerinin Olucak istikametinde terk eyledikleri tarassut edilmeğe başladı. Resulbaba istikametine sürülen bir bölüğümüze karşı düşmânın bir teşebbüsü görülmedi. Onüçüncü ve Yirminci Alay yâver ve emir zâbitleriyle Resulbaba'ya karşı çok müteyakkız bulunulması lüzûmunu bildirmekle

berâber şiddetli piyâde ateşi yapan Yirminci Alaya tazyîkin artması hâlinde geriye çekilmesi teblîğ, Onüçüncü Alay dahi Yirminci Alay Kumandanı emrine i'tâ' edilerek henüz bir haber alınamayan sol cenâh grubu yanına hareket etdim. Fikir ve maksadımı îzâh ederek Fırka Erkân-ı Harbini de karârgâhdan bir zâbitle Yirminci Alay Kumandanı nezdine gönderdim. Bu grub bi-l-hâssa Resulbaba'yı nazar-ı dikkatde tutarak sıkışınca Olucak istikametinde çekilecek idi. Sol cenâh grubuna yaklaşınca bu grubun Olucak istikametine kademe kademe çekilmekde olduğu görüldü. Bu esnâda İkinci Alay Kumandanının zîrdeki raporu alındı. Takrîben saat 9.30 evvel idi.

Süvâri 2. Fırka Kumandanlığına

1. 20. Alayın Birinci Bölüğü irtibâtı gaib ederek alaylar Fırkayı ta'kîb edememişdir. Pîş-dâr bölüğü havanın açılmasıyla ancak Eğret'in altı yüz metre takarrübünde köyden ateş yedi. Bil'âhire düşmânın bir tabur piyâdesi yayılarak bize tevecüh etdi. Bidâyetde Dördüncü Alay uç bölüğüyle ve makineli tüfenk ile bu düşmân piyâde taburları ile iki sâat kadar ateş muhârebesinden sonra sol cenâhımıza düşmân yürüyüş kolları sarkmaya başlayınca 4. Alay sola açılarak yine 4. Alayın sol cenâhını himâye etmişdir. Düşmân topcusunun kesîf bir ateşi ve karşısındaki düşmân piyâdesinin müessir ateşi karşısında mevziin cenûbundaki sırtlara çekildi ve alayımızın iki bölüğüyle himâye edildi. Bu zamânda düşmânın ayrıca bir kuvveti sağ cenâhımızı çevirmek teşebbüsünde bulundu ise de ateşimizle tevakkufa mecbûr edildi. Sâat 7.45 evvelde ateş kesilmişdir. Alaylar Eğret'in iki buçuk kilometre cenûbundaki sırtlarda intizâr mevziindedir. Eğret ve şimâl-i garbî istikametleri keşf etdiriliyor.

2. Düşmânın bir alay kadar piyâdesi Eğret'in garbından cenûb-i garbî istikametinde sâat 7.30'da ayrıldığı görüldü. Bu yürüyüş kolunun istikamet-i hareketi ta'kîb edilmekdedir.

3. Topcu ve Fırka kıtaât-ı merbûtesi Olucak köyü üzerinde ve bir kilometre mesâfededir. Batarya yürüyüşde alayların hareketini pek ziyâde te'hîr ediyor ve bu sabâhki muhârebeye de pek geç olarak iştirâk etdi ise de birkaç mermî endâht etdikden sonra ateş kesdirilmişdir.

4. İşbu rapor 28/8/38 sâat 8.30 evvelde Eğret'in ikibuçuk kilometre cenûbundaki sırtdan yazılmışdır. Kolordu Kumandanı Olucak'dadır. Bugünkü vaz'iyyetimiz Kolorduya da arz edilmişdir.

Süvâri 2. Alay Kumandanı

Binbaşı Ahmed Kemâl

Bunu müteâkıb Kolordu Erkân-ı Harbiyye İkinci Şu'be Müdîri âtîdeki Kolordu emrini getirdi.

Olucak'dan

28/8/38

Sâat 8.20 evvel

Süvâri İkinci Fırka Kumandanlığına

1. Düşmânın Yedinci Fırkasından bu sabâh tutulan bir esîr dün (27/8/38) öğleden sonra Balmahmud civârındaki düşmânın Yedi ve Dokuzuncu Fırkalarının Dumlupınar'a çekilmek emrini aldıklarını söylemişdir. Fi-l-hakika bu sabâh Başkimse ile Çatkuyu arasında garba doğru hareket eden düşmân kolları tarassud edilmişdir. Ondördüncü Fırka bu düşmâna karşı Kozluca Tepesi'ni tutmakdadır.

2. Bir fırkaya yakın düşmân taze kuvveti Eğret'e doğru ilerliyor.

3. Fırkanız Eğret istikametinde ilerlemekde olan düşmânı mümkün mertebe işgal ederek Olucak şimâlinde Batak köyü (harîtada Ören yazılmışdır) civârında toplanacakdır.

Beşinci Kolordu Kumandanı

Fahreddin

İkinci Alayın raporu ve bu emir üzerine evvel-emirde Sol Cenâh Grubundan gelen Erkân-ı Harb Yüzbaşı Tevfîk Bey'le sağ cenâha emr-i şifâhî gönderildi. Sağ Cenâh Grubu da Olucak istikametine çekilecek idi. Resulbaba sırtları vaz'iyyetini yandan en iyi bir sûretde gören Yirminci Alay Kumandanı sol cenâh hakkında da Tevfîk Bey'den ma'lûmât alarak çekileceklerdi. Sol cenâhımızda aradığımız Ondördüncü Fırka Kozluca Tepesi'nden çıkdı. Lede-l-hâce muâvenet edecek olan Kolordu Topcu Taburu ise meydânda yokdu. Az sonra sol cenâh alaylarının Olucak istikametinde hâl-i ric'atda oldukları uzakdan görüldü. Fırka Karârgâhı yanına gelen Batarya Kumandanı Yüzbaşı Câvid Efendi'ye Kolordudan teblîğ edilmiş olan emre tevfîkan Olucak'da Kolordu Karârgâhının bulunduğu sırtlarda (Harman mahallinde) hemen mevzi' alması ve serîan bataryanın yanına gitmesi emr edildi. Bataryanın esâsen mezkûr istikamete harekete geçdiğini batarya kumandanı söyledi. Mezkûr emri Dördüncü Alaydan Mülâzım Ali Rıza Efendi teblîğ eylemişdi. Dördüncü Alay Olucak istikametinde hâl-i hareketde iken bu alay üzerine düşmânın şedîd bir topcu ateşi teveccüh edildi. Mezkûr alay Olucak köyünün garbındaki derelere teveccüh etdi ve bir çark yaparak Olucak istikametine döndü. Fırka

Karârgâhı da Dördüncü Alayı ta'kîben ilerlemekde idi. Bu esnâda Ademtepe mıntıkasında ve Resulbaba sırtlarında piyâde ve ba'zı atlıların gitdikce artmakda olduğu görüldüğünden bunların Birinci Süvâri Fırkasına ve-yâhûd düşmâna âid olub olmadığını anlamak için Fırka Muhâfız Takımından kuvvetli bir keşif kolu gönderildi. Dördüncü Alay Olucak köyüne girdi. Bu esnâda Adem Tepesi istikametinde Olucak köyüne müteveccih sırtlara sarkan ba'zı perâkendeler tarafından birkaç el ateş edildi. Bunların düşmân olduğuna hükm edilerek keyfiyyetden Kolordu Karârgâhını haber-dâr ve Olucak vaz'iyyetini tesbît için Fırka Karârgâhıyla ve dört nakl ile köye varıldıkda Dördüncü Alayın köyü geçdiği ve köydeki perâkendelerden Kolordu Karârgâhının gitdiği anlaşıldı. Karârgâhdan birkaç zâbit ve ba'zı ağırlık döküntüleri görüldü. Takrîben sâat 10 evvel idi. Kozluca Tepelerinde -henüz bir muhârebe fa'âliyyeti mahsûs olmasına rağmen- bu tepelerden ba'zı çekilme alâmeti mevcûd idi. Düşmân topcu ateşi de geniş bir sâhayı bi-l-hâssa Olucak köyü civârını döğüyordu. Bu esnâda Kolordu Muamelât-ı Zâtiyye Müdîri Yüzbayı Şükrü Bey'e tesâdüf edildi. Eğret'den gelen İkinci ve Dördüncü Alayların Olucak şimâl sırtlarında mevzi' alacakları ve Kolordu Kumandanı Paşa Hazretlerinin bu bâbdaki emirlerini teblîğ eylediğini söyledi ve muvâsalatı irâe eyledi. Mezkûr sırtlara gidildi kimseye tesâdüf edilmedi. Olucak'da da muntazam bir kıt'a kalmamışdı sâat onu geçmişdi. Dördüncü Alayın Kolordu Karârgâhını ta'kîb eylediği, İkinci Alayın da agleb-i ihtimâl Olucak'ın garbından 13. Alay ve 20. Alayın ilk aksâmıyla geriye gitdiği ve Ondördüncü Fırkanın da Kozluca Tepesi'nde ba'zı kıtaâtla Olucak'a uğrayarak geriye gitdiği ve düşmân topcu ateşi altında yalnız kalan Fırka bataryasının mühim aksâmını alamayarak Beşkarış istikametine giden akını ta'kîb etdiği anlaşıldı. Yakından temas ve doğrudan doğruya evâmir i'tâ' edilmesi hasebiyle burada cereyân eden vakayi' Beşinci Kolordu muhârebe takrîrinde daha iyi tavazzuh edecekdir. Maa-hazâ kıt'a kumandanlarının bu bâbdaki muhârebe takrîrleri ehemmiyyetine binâen sıra ile aynen yazılmışdır.

[Bu esnâda Kolordu Karârgâhı Olucak köyünün nihâyet bir kilometre şimâlindeki sırtda idi.]

Numro

865

20. Alay Muhârebe Takrîri

Süvâri 2. Fırka Kumandanlığına

28/8/38 gününe âid rapor:

1. 28/8/38 sâat 5 evvelde 13. Alay otomobiller üzerine hareket etdi. Ateş açdı. "Otomobiller kaçacak, derhâl bir bölüğünüzü yola sevk ederek

otomobillere hücûm etdiriniz" emri verildi. Pîş-dârda bulunan İkinci Bölük dört nakl ile tahrîk edildi. Bu esnâda emir zâbiti bütün alayla hücûm edilecekdir emirini getirdi. Hemen alay serî' yürüyüşe geçerek bölüğü ta'kîb etdi ve otomobiller durduruldu. Şoförlerin üçü yaralı olarak esîr alındı ve geriye sevk edildi (Diğer şoförler maktûl) ve on otomobil yakıldı. Resulbaba şark istikametine keşif kolları gönderildi. Bu keşif kollarından alınan haberde bir fırka tahmîn edilen ve birçok mekârîyi hâvî bulunan kuvvetin Resulbaba istikametinde yürüyüşe geçmek üzre bulunduğu bildiriliyordu. Otomobillerle meşgul olduğumuz için o istikamete bir bölük sevk etdim. Eğret yoluna hâkim ve ictimâ' etmiş olan düşmân fırkasını setre me'mûr bir düşmân piyâde taburunun kara sırtlara ilerlediğini ve ateşe ma'rûz kaldığına dâir mezkûr Bölük Kumandanından haber geldi ve bölük derhâl yaya muhârebeye inerek mukabeleye başladı. Otomobillerin yakılmasıyla meşgul iken 20-30 kadar içi askerle dolu otomobil Eğret'den çıkarak bize doğru gelmeğe ve ateş etmeğe başladılar. İşbu otomobillerin üzerine makineli tüfenk ve piyâde ateşi açdırıldı otomobiller tevakkuf ve içindekiler yere atlayarak yol kenârında mevzi' alıb ateşe başladılar. Düşmân taburunun (bölüğe hâkim olmak ve otomobilleri kurtarmak üzre ilerleyen) ateşi bizi müteessir etdiğinden Alayı yolun garbındaki sırtlara bölük bölük çekdirdim. Üzerlerine ateş etdirdiğimiz otomobillerin dört beş adedi yüz kadar maktûl ve 13. Alay tarafından alınan zâbit, nefer otuz kadar esîr bırakarak düşmân piyâde taburunun muhârebesinde cenûba firâr etdiler ve geriye çekildiğimiz sırtlarda mezkûr piyâde taburuyla muhârebeye başladık.

2. Sâat 8.30 evvelde düşmân piyâdesinin kara sırtları tamamıyla tutduğunu ve bizi fazlaca sıkışdırdığını ve ceb-hâne sarfiyâtının fazlaca olduğundan ikmâli husûsunu ve 2. Bölük Kumandanı Yüzbaşı İhsan Efendi'nin mecrûhiyetini raporla bildirdim. Ba'de şifâhen de arz edilmek üzre Alay Yâverini de Fırka Karârgâhına gönderdim. Fazla ceb-hâne sarfiyâtından tevakki için mümkün mertebe az ateş edilmesi ve tarassudâtla iktifâ' kılınması ve ciddî bir tehlikeye ma'rûz kalındığı takdîrde Fırka ihtiyâtında bulunan 13. Alay yanına çekilmesi emr-i şifâhîsi Alay Yâveri vâsıtasıyla şifâhen teblîğ edildi. Sâat 8.35 evvelde solumuzdan (ya'ni Eğret istikametinden) 13. Alay Fırka ihtiyâtını teşkîl etmek üzre geriye çekildi. Bunun üzerine solda bulunan ikinci bölükden 13. Alayın bulunduğu mahalle bir zâbit postası sürüldü. Sâat 8.40 evvelde Resulbaba istikametine gönderilen zâbit keşif kolundan alınan rapora atfen mezkûr Bölük Kumandanının Alaya yazdığı raporda düşmânın bir bölük süvârisi Resulbaba hatt-ı bâlâsından geçdiği ve bunu müteâkıb mekârîsi ve arkasında muntazam kıt'ası hatt-ı bâlâyı ta'kîben Adem Tepesi istikametinde yürüdüğü ve bu yürüyüş kolunun üçbuçuk kilometre umkunda olduğu zikr ediliyor ve bir sûretinin Fırkaya takdîm edildiği de bildiriliyordu.

3. Sâat 8.50 evvelde Erkân-ı Harb Cevdet Bey bulunduğumuz mevkie gelerek düşmândan bir tehlike hiss edinceye kadar kalmasını ve Fırka Kumandanı beyin nokta-i nazarı İkinci ve Dördüncü Alayların yanına giderek oradan alıb Resulbaba hatt-ı bâlâsından ric'at eden düşmân fırkasına

taarruz etmek ve perîşân bir hâle koymak olduğunu ve 13. Alayı emrinize alarak ve geride ictimâ' etdirib düşmânla teması muhâfaza etmek üzre Fırkanın vürûduna kadar Resulbaba istikametine keşif kolları sevk etmek emrini getirdi. Bu esnâda sâat 8.55 evvelde 2. Bölük Kumandanının mecrûhiyeti hasebiyle bölüğün kumandasını der-uhde eden Alay Kumandan Muâvini Yüzbaşı Yusuf Nasuhi Bey'den alınan raporda düşmânın bir tabur kadar piyâdesi Eğret'den çıkarak yanımıza düşmek istediği bildiriliyordu. Bunun üzerine gerek Resulbaba hatt-ı bâlâsından ric'at eden Fırkanın yürüdüğünü ve Yusuf Nasuhi Efendi'nin raporu muhteviyyâtını ve cebhemizde kara sırtlarda bulunan düşmânın bizi sıkışdırdığını, muhârebeyi kat' ederek Onüçüncü Alayın bulunduğu mevkide alayı ictimâ' etdirerek Resulbaba hatt-ı bâlâsından yürüyen düşmânla teması muhâfaza etmek ve Fırkanın nokta-i nazarına göre hareket karârını verdiğimi müş'ir raporu sâat 9.10 evvelde yazarak gönderdim ve sâat 9.15 evvelde düşmânı işgal (etmek) üzre bir bölük düm-dâra bırakarak Onüçüncü Alayın bulunduğu mevkie hareketle sâat 9.30 evvelde ictimâ' edildi. Resulbaba ve daha cenûba 20. Alay ve 13. Alaydan keşif kolları sevk edileceği esnâda (sâat 9.35 evvel) Erkân-ı Harb Tevfîk Bey gelerek düşmânın bir alayının Olucak istikametinde İkinci ve Dördüncü Alaylarımıza taarruz ederek Olucak'ın bir kilometre şarkına kadar ilerlediği ve soldan da bir kolla Olucak'ı ihâtaya çalışdığını ve Olucak'ın da düşmân tarafından işgal edilmek üzre olduğunu ve 20. Alay ve 13. Alayın emrinizde olarak Olucak'ın cenûbundaki sırtlar üzerinden Olucak şimâl-i garbîsindeki fundalıklı tepelere çekilmek emrini getirdi ve hemen yürüyüşe geçildi. Eğret ve cenûbumuza birer zâbit keşif kolu (Cânib-dâr) çıkararak açık yürüyüşe başlandı. Eğret garb ve Olucak şark sırtlarında bulunan düşmân topcusu yol kolumuza endaht etmeye başladı. Olucak'ın cenûbu istikametine keşif kolu sürüldü. Alay da mezkûr istikameti ta'kîb ediyordu. Sırtlara teveccüh etdiğimiz zamân düşmân altı topuyla üzerimize serî' ve müesser bir ateş açdı. Hatt-ı bâlâya çıkılınca düşmân fırkasının mekârîlerini ta'kîb eden kıt'asının ateşine ma'rûz kalındı. Bunun üzerine kılınc çekilerek hücûm etmek ve müesser olan topcu ateşinden kurtulmak için geride bulunan 13. Alay kılınc çekdi. Hücûm başladı ise de şiddetli piyâde ateşiyle önde bulunan bölük biraz zedelenince hedefi bırakarak kayalıklar ve yarlardan birden bire geriye çark etdi ve bütün kılınc çekmiş olan (kitleye) bu ânî geriye çark ediliş sirâyet ederek topcu, piyâde ateşi büsbütün müesser olduğundan hatt-ı bâlâdan aşağıya bir akın başladı ve bütün bu akın Olucak köyüne teveccüh etdi. Olucak'a ilerleyen düşmân piyâdesinin tutmuş olduğu sırtlardan şiddetli topcu ateşine inzimâmen şiddetli makineli tüfenk, otomatik ve piyâde ateşi altında selâmete çıkmak için Olucak'ı geçerek fundalıklı tepelere teveccüh edildi. Zâbitânın mütemâdî bağırması ve sa'y bağırtı netîcesi fundalıklı tepelerde durdurulan bu akın toplandı. 13. Alaydan bir bölük ve makineli tüfenk bölüğü alayla berâber biraz nefer alındıkdan sonra Beşkarış köyüne gelindi. Bir kısım asker de Olucak şimâl-i garbî sırtlarına çıkarak gözden gaib oldu.

4. Düşmânın Olucak istikametine ve yegane geçid mıntıkamıza doğru uzanan piyâde ihâta kolu Fırkamız aksâm-ı sâiresi tarafından durdurularak hatt-ı ric'atımızın muhâfaza ve himâyesi kabil olabilseydi kumanda etdiğim grub için böyle bir felâket tasavvur hâricinde bulunduğu kanâatimi arz eylerim.

Süvâri Yirminci Alay Kumandanı

Binbaşı

Kâzım

İkinci Alayın Muhârebe Raporu

11/9/38

Süvâri 2. Fırka Kumandanlığına

1. 28/8/38 günü arz edilen raporla da Fırkanın kolbaşında bulunan 13. Alay ve 20. Alay ile irtibât gaib edilmesi üzerine Alayımız Dördüncü Alayı ta'kîb ederek Olucak - Eğret istikametinde yürüyüşe devâm edildi. Çünkü Fırka emrinde bu istikamete gece yürüyüşü ile gidileceği emr edilmişdi. 20. Alayın Birinci Bölüğü ve 4. Alay ile Fırka kıtaât-ı merbûtesini emrime alarak 4. Alaydan bir bölük pîş-dâra ifrâz edildi. Pîş-dâr bölüğünün ucu Eğret'in tahmînen altıyüz metre cenûbuna muvâsalatında pîş-dârdan alınan haberde Eğret'de düşmân ordu-gâhı görüldüğü ve köy içerisinde düşmân piyâdelerinin dolaşdığı bildiriliyordu. Bunun üzerine buradaki düşmâna ateş baskını yapmaya karâr verdim. Derhâl Dördüncü Alayı pîş-dâra takarrüb etdirdim. Fırka bataryası sür'atle iki kilometre cenûb-i garbındaki mevzie girmesi emri verildi. Maa-l-esef Fırka bataryasının ağırlık ve kıtaât-ı merbûteden geriye kalarak ârzû edilen zamânda yürüyüş kabiliyyetsizliğinden emr olunan mevzie giremedi ve 20. Alayın Birinci Bölüğü bu alayın soluna taşkın olarak sol cenâh muhâfazasına me'mûr edildi. Sâat 5.30 evvelde pîş-dâr bölüğünün işgal etdiği bağlara doğru otuz kadar düşmân piyâdesinin ilerlemesi üzerine bölük derhâl ateş açdı. 2. Alay, 4. Alayın gerisindeki tepede intizâr mevziinde idi. Pîş-dâr bölüğü sâat 5.30 evvelde ateşe başlayınca otuz kadar tahmîn edilen düşmân piyâdesi köye çekildi ve köyün cenûb mahrecinde bir bölük kadar düşmân piyâdesi ateşe başladı. Bundan başka iki bölük piyâdenin de sağ cenâhımıza taşkın bir sûretde yayıldığını gördük. 4. Alay Muâvini Atıf Bey iki bölükle bu düşmânın cenâhımıza yapacağı te'sîrin men'ine me'mûr edildi ve aynı zamânda Eğret'de bulunan düşmân otomobilleri Afyon istikametine sür'atle kaçdılar. Eğret'deki telsiz istasyonu sökülmeğe başlandı ve düşmânın iki tabur kadar piyâdesi Eğret'in garbından Çerkesköy istikametine yürüyüşe başladı. Aynı zamânda köyün şimâlindeki tepelerde mevzie giren düşmân topcusu bidâyetde iki topuyla alaylara ve nihâyet avcı hattını pek müessir bir sûretde

döğmeğe başladı. Dördüncü Alayın iki bölüğü ile makineli tüfenk bölüğü ve 20. Alay 1. Bölük cebhesinden tarafeyn arasında ateş teâtî edildi ve düşmânın iki bölüğünün sağa taşkın olarak yayılması ve ayrıca iki piyâde taburunun Çerkesköyü'ne yürümesi düşmânın bir alaydan fazla kuvvetinde bulunduğunu ta'yîn etdi. Düşmân 4. Alay cebhesinde şiddetli taarruza başladı. 27/8/38 akşamı verilen emirde Süvâri 14. Fırkanın Fırkamızla berâber hareket edeceği bildirilmişdi. Ondördüncü Fırkanın yürüyüşünü te'hîre uğratmamak maksadına binâen düşmânın muannidâne taarruzu karşısında kademe kademe 4. Alay 2. Alayın himâyesinde çekilmeğe başladı. Sâat 6.45 evvel oldu. Bu ânda Beşinci Kolordu Kumandanı Paşa hazretlerinin Olucak'da bulunduğunu haber aldım. (Taarruz eden düşmânı ve Fırkaya adem-i iltihâkınız hakkındaki esbâbı ve düşmânın vaz'iyyetini arz etdim.) düşmânın bir müddet taarruzunu ateşimizle te'hîr etdik ise de sâat 8.10 evvelde düşmân cebhemizdeki taburunu iki taburla takviye ederek bölük kolları nizâmında pek fazla aralıklarla ilerlemeğe başladı ve takrîben Eğret yolunun birbuçuk kilometre cenûbundaki vâdîde kaldılar ve bil'âhire öndeki düşmân taburunun pek zaîf avcı hatları ilerlemeye başladı. Ateşlerimizle yine tevkif etdik. Sâat 10 evvelde Kumandan Paşa hazretleri karşımızdaki düşmân kuvvetlerini tarassud mahallinden iyi gördükleri gibi alayın takdîm etdiği rapor üzerine ma'lûmât-dâr olduğundan kademe kademe Olucak köyü sırtlarına Alayın çekilmesini ve orada muhârebe vererek 13. Alay, 20. Alayın Olucak'a vâsıl olmalarının te'mîni ve Ondördüncü Süvâri Fırkasının Olucak'ın hemen şark sırtlarında ric'at eden düşmân alayıyla muhârebe etdiklerini 4. Alaydan irtibât zâbiti Celal Efendi ile şifâhen teblîğ eylemişdir. Bundan başka Olucak köyünün şark ve garb sırtlarına da kuvvetli bir keşif kolunun gönderilmesini emir buyurmuşlardır. 4. Alaydan derhâl bir takım kuvvetinde bir keşif kolu emr olunan mahalle gönderildi. (Bu keşif kolu sâat 10.20 evvelde tahrîk edildi. Bu zamânda Eğret'in şimâlinde düşmânın ba'zı yürüyüş kolları müşâhede ediliyordu. Sâat 11 evvelde düşmân tekrâr cebhemize takarrübe başladı. Dördüncü Alayı(n) Olucak köyünün şimâl-i şarkîsindeki sırtlarda mevzie girmesini emr etdim. Düşmân topcusu ateşe başladı. 2. Alay kademe kademe muhârebe vererek çekilirken Beşinci Kol İkinci Şube Müdürü Yüzbaşı Şükrü Bey Kumandan Paşa hazretlerinin ber-vech-i âtî emr-i şifâhîlerini teblîğ etdiler. (Düşmânın Çerkesköyü'ndeki taburu Olucak'a yürümeğe başladı. Bu Taburu İkinci Alay muannidâne bir sûretde tekmîl mevcûduyla tevkife çalışacakdır) Bu sırada Dördüncü Alay ve kıtaât-ı merbûte Paşa hazretlerinin emriyle Olucak köyünün garbına geçerek sırt eteklerinden yürüdükleri görüldü. Sâat 11.45 evvelde Olucak istikametine şimâl-i şarkîden iki alay süvâri görüldü. 13. Alay ve 20. Alay olduğunu hatırladık. Bu alayların Eğret'in şark sırtlarına çıkdıkları müşâhede edildi. (Tam 4. Alaydan keşif kolunun bulunduğu mahall) Eğret cenûbunda mevzie giren düşmân topcusu derhâl bu iki alayımıza şiddetle ateş ediyordu. Bir müddet sonra alaylar sırtlardan gayet dağınık bir nizâmda indikleri görülünce Alay Yâverini o istikamete gönderdim. Hatt-ı bâlâ üzerinde ya'nî bulunduğum ateş mevziinin birbuçuk kilometre şark-ı cenûbîsindeki sırtlarda düşmân piyâdesinin kesîf ateşlerine ma'rûz

kaldıklarını ve alayların büyük zâyiâta uğradıkları haberini verdi. Aynı zamânda bu alaylara düşmânın diğer iki obüs topu 13. Alay ve 20. Alay yürüyüş kollarını döğmeğe başladı. Alay Ondördüncü Süvâri Fırkasının bu sırtlarda düşmân piyâdesiyle muhârebe etdiği ve oralarda bulunduğunu bildiği hâlde bu iki alayımızın hatt-ı bâlâda bulunan düşmân piyâdelerinin hatt-ı ictimâ' içerisinde şedîd ateşlerine ma'rûz kalacağını teemmül edememişdi. 13. Alay ve 20. Alayın pek dağınık sûretde Olucak köyünden geçer geçmez esâsen Olucak'a doğru ilerlemek üzre karşımıza muhârebe eden düşmân piyâde avcıları Olucak'a bir kilometre kadar takarrüb etmiş idi. (28/8/38 tam zevâlde) Bu iki alayın Olucak'dan garba doğru yürümesi ve köyden başka Olucak sırtlarında Ondördüncü Fırkanın bulunduğu bildirilmiş iken düşmân piyâdesinin bu sırtlarda bulunduğunu 13. Alay ve 20. Alaydan haber alınınca 4. Alay ile Fırka kıtaât-ı merbûtesinden ma'lûmâtım olmadığı hâlde garb istikametine çekilmesini görünce 2. Alay da o istikametde yürüyüşüne devâm etdi. (4. Alay Kumandanına bil'âhire Beşkarış'da sordum. Kumandan Paşa hazretleri tarafından emr alarak Beşkarış'a çekildiğini söyledi.) Olucak şimâlinde muhârebe veren Alayım Ondördüncü Fırkanın ve Dördüncü Alayın çekildiği ve yürüyüş istikametleri hakkında kat'iyyen haber-dâr edilmemişdir. Olucak'dan garba doğru yürüyüşümüzde düşmân topcusu obüs ve cebel toplarıyla ta'kîb ateşi yapmış ise de muhârebede zâtî bineğim ile alaydan iki binek hafîf yaralanmışdır. Ve 2. Bölükden Antalyalı Pehlivân Mehmed ağır sûretde mecrûh olmuşdur. Esâsen zâyiât cedvelleri 28/8/38 sâat 9 sonrada Fırkaya takdîm kılınmışdır. Eğret'de ilerlemek isteyen düşmânın harbe girmemiş bir piyâde fırkası olduğu anlaşılmışdır. Bu düşmân fırkasının altı sâat ateşimizle hareketini te'hîr etdik. Ve Olucak'da da gurûba kadar gelemedi. Şu hâlde bir günlük yürüyüşü akim bırakıldı. Binâen aleyh Dumlupınar muhârebesine düşmânın bu fırkası müesser olamayarak inhizâm şeklinde Murad Çayı Vâdîsi'ni ta'kîben çekildiği arz olunur efendim.

Süvâri İkinci Alay Kumandanı

Binbaşı

Ahmed Kemâl

[Dördüncü Alay Kumandanı Kolordudan bir emir alınca ve bu emir evvelce aldığı herhangi bir emri bozuyorsa Kolorduya ma'lûmât vermesi lâzım geldiği gibi yeni aldığı emir hakkında evvelce emrinde bulunduğu kumandanı haber-dâr etmelidir.]

Dördüncü Alayın Harb Raporu

27/8/38 sâat 7 sonrada 13. Alay pîş-dâr, 20. Alay, 4. Alay, 2. Alay, batarya, kıtaât-ı merbûte olmak üzre yürüyüşe geçildi. Yolların ârızalı olması

hasebiyle alaylar arasında çok zamânlar irtibât gaib oluyor. Buna binâen Yirminci Alayın nihâyetinde bulunan Birinci Bölüğünü 4. Alay sıkı bir irtibât ile ta'kîb ediyordu. Fırka Olucak köyünde bir müddet tevakkuf etdi ve yürüyüşe geçildikden bir müddet sonra da önümüzde giden 20. Alayın Birinci Bölüğünün Alayıyla irtibâtını gaib etdiği anlaşıldı. 4. Alay Fırkanın gece yürüyüşüyle Eğret istikametinde gidileceği emrine tevfîkan ve İkinci Alay Kumandanının emrine girerek ve ileriye Üçüncü Bölüğü pîş-dâr bölüğü çıkararak Eğret istikametinde yürüyüşe devâm etmişdir. Eğret'in tahmînen 600 metre kadar cenûbuna tulûuyla berâber muvâsalatında Eğret'de düşmân ordu-gâhı bulunduğu ve köy içerisinde düşmân piyâdelerinin dolaşdığı görüldü. Ve köy harmanlıklarında bir telsiz istasyonu tarassud edildi. Ve derhâl Müfreze Kumandanlığına ma'lûmât verildi.

Müfreze Kumandanından aldığım emir bataryanın da iştirâkiyle düşmâna alayla ateş baskını yapmak idi. Bunun üzerine pîş-dâr bölüğü bulunduğu bağlarda mevzie sokuldu. Ve alay da pîş-dâra takarrüb etdirildi. Eğret'den düşmânın otuz kadar piyâdenin Üçüncü Bölüğün işgal etdiği bağlara doğru yürüdüğünü gören sağ cenâhdaki bir nefer ya emri işitmemiş olmasından ve-yâhûd daha ziyâde sevk akabiyle hilâf-ı emr ateş edivermesinden bil-mecbûriyye bölük de ateşe iştirâk etdirildi. Sâat 5.30 evvelde derhâl bölüğü Dördüncü Bölük ve Makineli Tüfenk Bölüğü ile takviye etdim. Sol cenâhın muhâfazasına Yirminci Alayın Birinci Bölüğü me'mûr edilmişdi. 2. Alay Dördüncü Alayın gerisindeki tepede intizâr mevziinde idi. Pîş-dâr bölüğü ateşe başlayınca otuz kadar tahmîn edilen düşmân piyâdesi Eğret köyüne çekildi. Ve köyün cenûb mahrecinde bir bölük kadar düşmân piyâdesi ateşe başladı. Ve bundan başka iki bölük kadar piyâdesinin de sağ cenâhda taşkın bir sûretde yayıldığını gördüm.

4. Alay Kumandan Muâvini Atıf Bey kumandasında iki bölüğü düşmânın cenâhda yapacağı te'sîrin men'ine me'mûr etdim. Aynı zamânda Eğret'de bulunan düşmân otomobilleri Afyonkarahisar istikametine sür'atle kaçdıkları ve Eğret'deki telsiz istasyonunun sökülmeğe başlanıldığı tarassud edildi. Düşmânın iki tabur kadar piyâdesi Eğret'in garbında Çerkesköy istikametinde yürüyüşe başladı. İki bölük, Makineli ve Yirminci Alayın Birinci Bölüğü de emrimde olarak cebheden ateş etdiriliyordu. Düşmânın iki bölüğünün sağa taşkın olarak yayılması ve ayrıca iki piyâde taburunun Çerkesköyü'ne yürümesi ile düşmânın bir alaydan fazla kuvvetde bulunduğu tebeyyün etdi. Ve düşmân şiddetle cebhemize taarruza ve sağ cenâhdan ilerlemeğe topcusu ile de avcı hatlarımıza pek müessir olmağa başlamışdı. 4. Alay aldığı emir mûcibince 2. Alayın himâyesinde kademe kademe çekilmeğe başladı. Sâat 6.45 evvel idi. Fırka ile henüz irtibât te'sîs edilememiş idi.

Burada cereyân eden muhârebe raporu 2. Alay Kumandanı Kemâl Bey tarafından Olucak'da bulunan Kolordu Kumandanı Fahreddin Paşa hazretlerine takdîm edilmişdi. Düşmânla muhârebe devâm ediyordu. Müfreze Kumandanı Kemâl Bey'den Alayın Olucak köyünün şimâl-i

şarkîsindeki sırtlarda mevzie girmesi ve bundan başka Olucak köyünün şark sırtlarına kuvvetli bir keşif kolunun gönderilmesi emrini aldım. Ve derhâl 1. Bölükden Mülâzım Ziyâ Efendi kumandasında bir takım kuvvetinde bir keşif kolunu sâat 10.20'de emr olunan mahalle gönderdim. Sâat 10.45 evvelde Alay ber-mûcib-i emr Olucak köyünün şimâl-i şarkîsindeki sırtlara çekilmeye başladı. Mezkûr sırta gelir gelmez Kolordu İkinci Şu'be Müdîri Şükrü Bey Kolordu Kumandanı Paşa hazretlerinin emr-i şifâhîlerini teblîğ etdiler. (İkinci Alay, batarya Olucak'a ilerleyen düşmânı tevkif edecek, Alay da sür'atle köyden geçecekdir.)

Bu sırada Fırka Kumandanı Zekî Beyefendi'ye tesâdüf ederek aldığım emri arz etdim. Alay düşmân topcu ateşi altında köyden geçdi. Kıtaât karmakarışık bir sûretde gidiyorlardı. Topcu Yüzbaşısı Sabri Bey Alaya yetişdi. Ve Kumandan Paşa hazretlerinin Alayın durmasını emrini teblîğ etdiler. Alay topcu ateşi altında muntazam bir sûretde bölük kollarında topladım. Bu ictimânın akabinde de bir bölük ve iki makineli tüfenk ile Beşkarış köyünün üç dört kilometre şarkındaki tepeyi işgal ve alayın mütebâkî aksâmıyla da Beşkarış köyünün bir kilometre kadar hemen şarkında intizâr mevziinde kalması emrini aldım. İki sâat sonra da Fırkadan aldığım diğer bir emr mûcibince Beşkarış köyüne geldim. Efrâd ve hayvânâta bir müddet istirâhat etdirdim. Sâat 3 sonrada Alay Fırkanın pîş-dârı olarak Kurdköyü'ne hareket etdik. Bugünkü muhârebede dört hayvân yaralı, bir hayvân zâyi', 6 kılınc ve 5 matara zâyi' olmuşdur.

29/8/38 sâat 6.30'da Kurdköyü'ne geldik. Geceyi açık ordu-gâhda geçirdik. 4. Alay ordu-gâhın emniyyetine me'mûr edildi. 29/8/38 de Kurdköyü'nde geçirildi.

Süvâri Dördüncü Alay Kumandanı

Ali Reşâd

Bataryanın Raporu

27-28/8/38 gece İkinci Alayı ta'kîben Olucak köyünden geçilerek ve Dördüncü Alayla berâber Fırka ile irtibâtımız olmadığından Eğret sırtlarında İkinci Alayın gerisinde mevzie girilerek düşmân ordu-gâhına ateş açılmış, İkinci Alayın mevzii terk ile geriye çekilmesi üzerine batarya da mevziden çıkarak geriye mestûr mahalle çekilmişdi. Fırka Kumandanı bey bende-nizi çağırtdığından bataryadan ayrıldım. İlerimizde bulunan İkinci Alayın dört nakl ile geriye çekilmekde iken Alay Kumandanı Bey "Topcu durmayın aman geriye boğaz istikametine gidin" söylemesi üzerine batarya da köy istikametine hareketle köyde Kolordu Kumandanı Paşa hazretleri tarafından gönderilen Topcu Yüzbaşısı Sabri Efendi bataryanın köyün gerisinde telsiz istikametinde yürüyüşe devâm etmesini şifâhen söylemesi üzerine mezkûr istikametde hareket edilmiş. Ben Fırka Kumandanı beyden bataryanın köyün

yanındaki düzlükde ovayı ateş altına alabilecek bir mevzie girmek için emr aldım. Bataryayı ayrıldığım yerde bulamadığımdan ancak köyde iltihâk edebildim. Topla derenin dik olması hasebiyle yedekde itdirilerek mukabil sırta çıkarılmışdır. Kıtaât evvelce kâmilen geçmiş olduklarından batarya yalnız başına bir tek muhâfazasız olarak kalmışdı. Topları sökmekde iken yanımızdan yalnız 4. Alay 1. Bölükden Mülâzım Osman Efendi beş altı neferle gelib geçmişdir. Mukabil sırta çıkdığımızda sol gerimizdeki sırtlardan piyâde ateşine tutulduk. Bataryanın ta'kîb edeceği yol düşmân süvârisi tarafından kesilmiş olduğundan doğru gitmek üzre top yükletilirken düşmân topcusu ateşini üzerimize çevirdi. İnfilâkdan hayvânât ürkdüklerinden hemen kâmilen kaçmışlar ve kısmen yükledilen parçaları da vermişlerdi. (Fırka ictimâ' etdikden sonra arâzî üzerinden ve alaylardan bataryanın 48 hayvânı toplanmış ve dört hayvânı bulunamamışdır.)

Bu vaz'iyyetde daha fazla beklemek mümkün olamayacağından kalan efrâd ve hayvânât ile kamalar alınarak dağdan Fırkanın ric'at istikametine çekilmişdir. Kolordu Kumandanı Paşa hazretleri köyün kat'î işgal edilib edilmediğini keşif için Dördüncü Alaydan bir keşif kolu gitmesini emir buyurdular. Mezkûr keşif kolu köyün önündeki sırtların da düşmân tarafından işgal edilmiş olduğunu bâ-rapor bildirmişdir. Topları almak için 29/8/38 akşam üzeri piyâdenin köyü işgal etmesi ile berâber köye girilmiş, toplar aksâmı düşmân tarafından toplanarak yerli yerine takılmış namlular ile beşikler tahrîb edilmiş yalnız bir topun namlusu düşmân tarafından görülemediğinden sağlam olarak bırakılmış olduğu ma'rûzdur.

Batarya Kumandanı

Yüzbaşı

Câvid

Takrîben sâat 11 evvelde (Beşkarış) karyesinin birkaç kilometre şark sırtlarında Kolordu Karârgâhına varıldı. Karârgâhın bulunduğu sırtların bir iki kilometre şarkındaki sırtda Dördüncü Alay ve bu Alayla berâber bulunan Yirminci Alayın Bölüğü vardı. Kolordu Kumandanı Paşa hazretlerinin emirleriyle bir bölük ile iki makineli tüfenk daha ileriye sürülmüş âdetâ bir emniyyet kıt'ası hâlinde idi. Diğer kıtaât Olucak karyesinden, garbından Beşkarış köyü istikametinde hâl-i hareketde idiler. Olucak mıntıkasına düşmânın şedîd bir topcu ateşi yapdığı görülüyor. Onüçüncü ve Yirminci Alayların buradan geçdikleri anlaşılıyordu. Fırkanın elinde uzakdan ve yakından te'sîr yapacak kuvveti kalmamışdı. Kolordu emrine nazaran Kolordu Karâr-gâhı Kurtköyü'ne gelecekdi. Fırka gurûba yakın Kurdköyü'ne vardı. Yoldan düşmândan eser görülemedi. Vaziyyet-i umûmiyyemiz ve düşmâna dâir ma'lûmât alınamamışdı. Âtîdeki Fırka emriyle yerleşdi.

Kurdîköy

28 Ağustos 38

Fırka Emri

1. Fırka 28-29/8/38 gecesini Kurdköyü'nde açık ordu-gâhda geçirecekdir. Alay kumandanları ve zâbitân efendiler bir baskın ihtimâlini nazar-ı i'tibâre almak şartıyla köydeki ebniyeden istifâde edebilirler.

2. Ordu-gâhın emniyyetine Dördüncü Alay me'mûrdur. Bu Alay Kurdköyü'nden Altuntaş, Dumlupınar, Kütahya istikametlerini setr ve te'mîn edecek ve köy dâhilinden hârice ahâlîden kimsenin çıkmasına müsâade etmeyecekdir. Bundan başka Alay bir bölüğünü kıt'a-i muntazıra hâlinde bulunduracakdır.

3. Bir baskın vukuunda alaylar derhâl Dördüncü Alay Ordu-gâhında ictimâ' edecekdir.

4. Ordu-gâh Kumandanı Dördüncü Alay Kumandanıdır. Emniyyet postalarının uyumamalarını ve dâimâ müteyakkız bulunmalarını sık sık kontrol etmek mühimdir.

5. İâşe esmânı mukabilinde köyden olacakdır. Alaylar ve kıtaât-ı merbûte mübâyaa komisyonuyla temas edeceklerdir.

6. Yarın yine hareket mukarrerdir. Başka bir emir verilmezse sâat 4.30 evvelden i'tibâren kıtaât ordu-gâhlarında yürüyüşe hâzır bulunacakdır.

7. Alaylar 26/8/38 gününden beri sarf etdikleri ceb-hâne mikdârını, efrâd, hayvânât, esliha ve techîzât zâyiâtını gün ve mevki' tasrîh eylemek üzre bu gece sâat 9 sonraya kadar bildireceklerdir.

Süvâri ikinci Fırka Kumandanı

Zekî

Gece bilâ-hâdise geçdi. Kolordu Karârgâhı Sınıklar'da(?) kaldı.

29 Ağustos 38

Ale-s-sabah âtîdeki Kolordu emri alındı.

Sınıklar

29/8/38

Sâat 7 evvel

İkinci Fırka Kumandanlığına

1. Düşmân Birinci, Yedinci, Dokuzuncu, Beşinci, Onikinci ve muhtemelen Dördüncü Fırkalarıyla Dumlupınar istikametinde çekilmekde olduğu ve diğer fırkalarıyla Eskişehir cebhesinde bulunduğu anlaşılmakdadır.

2. Birinci Ordu; Dumlupınar istikametine teveccüh etmişdir. İkinci Ordu kısm-ı küllîsiyle (Döğer – Hasanköy) hattına bir kısmıyla Seyidgazi istikametine ilerlemekdedir. Müretteb Süvâri Fırkası (Döğer)'i geçerek Altuntaş'a takarrüb edecekdir. Sinanpaşa cihetinde kalan Birinci Süvâri Fırkasıyla henüz irtibât yokdur.

3. Süvâri Kolordusu dâimâ düşmânın yan ve gerilerine yakından müesser olacakdır.

4. Ondördüncü Fırka (Hamurköy – Çalköy) istikametinde ilerleyecek ve Başkimse - Silkisaray – Arpa Gediği hattına kadar keşif kollarını sürecekdir. Fırka Hamurköy - Çalköy hattına düşmân hakkında vereceği ma'lûmâta göre yeni bir vazîfe verecekdir. Fırka bir keşif bölüğünü benim emrimde bırakacakdır.

5. İkinci Fırka toplu bir hâlde harekete hâzır bulunacak ve (Altuntaş) (Kadımürsel) istikametindeki Müretteb Fırka ile irtibât te'sîs edecekdir. Fırka kuvvetli bir keşif kolunu (Doğlar - Çöğürler) istikametinde gönderecek ve bu havâlîden düşmânın çekilib çekilmediğini ve şimendüferler işleyib işlemediğini ve işliyorsa ne dereceye kadar işlediğini ve Kütahya'dan ne ma'lûmât olduğunu keşf ve tahkik etdirecekdir. Bu keşif kolu vazîfesini sür'atle îfâ ederek serîan avdet etmelidir.

6. Ben İkinci Fırka yanında bulunacağım.

Beşinci Kolordu Kumandanı

Fahreddin

Müretteb Fırka Kumandanı bi-z-zât Kolordu Karârgâhına geldi. Fırka kıtaâtı meh-mâ-emken tensîk edildi. Ondördüncü Süvâri Fırkasından bir takım Rus topu verildi. Âtîdeki emir telâkki edildi.

Kurdköy

29/8/38

2. Fırka Kumandanlığına

1. Düşmân Olucak üzerinden Dumlupınar istikametine ric'ata devâm etmekdedir.

2. Çırlayık - Kızıltepe hattında bulunan Ondördüncü Fırka Aslıhanlar istikametinde düşmânı şiddetle tazyîk edecekdir.

3. Müretteb Süvâri Fırkası hemen Çırlayık'a hareket edecek ve Hamurköy istikametine çekilmekde olan düşmânın yanına taarruz edecekdir. Fırkanın orduya muvâsalatında Ondördüncü Fırkanın orada bulunan alayını vaz'iyyet-i harbiyye müsâid ise Çalköy'de bulunan fırkasına gönderecekdir.

4. İkinci Fırka harekete hâzır bulunacak ve düşmânın Olucak'dan şimâl-i garbîye teveccühü hâlinde buna karşı duracak ve Kütahya – Çardakhisar, Şeyhler istikametlerini keşf etdirecekdir.

5. Ben Kurdköy'deyim

6. 26/8/38 sâat 1.50 sonrada yazılmışdır.

Beşinci Kolordu Kumandanı

Fahreddin

Bu emir-nâme sâat 2.30 sonrada alınmış ve ber-vech-i âtî Fırka emri teblîğ edilmişdir.

Fırka Emri

1. Düşmân Olucak üzerinden Dumlupınar istikametine ric'ata devâm etmekdedir.

2. Ondördüncü Fırka (Aslıhanlar) istikametinde Müretteb Süvâri Fırkası (Hamurköy) istikametinde çekilen düşmânı tazyîk edeceklerdir.

3. İkinci Süvâri Fırkası harekete hâzır bulunacak ve düşmânın Olucak'dan şimâl-i garbîye teveccühü hâlinde derhâl Beşkarışöyük istikametinde ilerleyerek düşmânı karşılayacak ve Kütahya – Çavdarhisar – Şeyhler istikametlerini keşf etdirecekdir.

Bunun için:

a. Alaylar her ân ordu-gâhlarında harekete âmâde bulunacaklardır.

b. 4. Alay onar atlı kuvvetinde iki zâbit keşif kolu ihzâr ederek keşif kolu kumandanlarını ta'lîmât almak üzere Fırkaya gönderecekdir.

4. Alaylara ve kıtaât-ı merbûteye tahrîren teblîğ edilmişdir.

Süvâri İkinci Fırka Kumandanı

Ahmed Zekî

Keşif kollarına ta'lîmât-ı lâzıme i'tâsından sonra Fırka kıtaâtı teftîş edildi. Bu esnâda Altuntaş istikametindeki keşif kolundan şarkdan bir fırkanın gelmekde olduğu bildirildi. Keyfiyyet derhâl Kolorduya arz edilmekle berâber kıtaât emir zâbitleriyle berâber Kurdköy şarkındaki hâkim tepeye gidildi. Her türlü ihtimâle karşı yeniden o istikamete bir keşif kolu gönderilerek dost kıtaât olduğu tevsîk edildi. Mezkûr tepeye Fırkanın hemen mevzi' alması emrini getiren Kolordu Harekât Şubesi Müdîri Şükrü Bey geldi ise de kendisine lüzûm olmadığı beyân ve keyfiyyet Kolordu Kumandanlığına inbâ' edildi. Bu esnâda otomobil ile Garb Cebhesi Kumandanlığından emir getiren İstihbârât Şubesi Müdîri Binbaşı Tahsin Bey'in verdiği zafer tafsîlâtı Fırka kıtaâtına yeni bir ruh verdi. İntizâr vaz'iyyetinde bekleyen İkinci Fırkaya sâat 11.45 sonrada ber-vech-i-âtî Kolordu emri vusûl buldu.

Kurdköy

29/8/38

2. Fırka Kumandanlığına

1. Ordumuz garba çekilmekde olan düşmân grubunun Dumlupınar'a yerleşmesine ve kurtulmasına meydân (vermemek) için bilâ-fâsıla(?) ve şiddetle ta'kîb etmekdedir. 29/8/38'de Altmışbirinci Fırka (Altuntaş) Altıncı Kolordu (Efted) İkinci Ordu (Bakırcık, Karacaören) Dördüncü Kolordu (Arpa Gediği - Tazılar) mıntıkasına ilerlemekde ve Birinci Kolordu ile Altıncı Fırka (Düzağaç - Tazılar - Toklusivrisi'ne) taarruz etmekdedir.

2. İkinci Ordu ve Birinci Ordular arasında hatt-ı fâsıl (Hasanköy – İlbulağ Dağı - Hamurköy - Çalköy Kanyan) hattıdır. Bu hattın şimâlinde İkinci, cenûbunda Birinci Ordu ta'kîbata devâm etmekdedir.

3. Beşinci Kolordu düşmânın Uşak istikametinden çekilmesini men' etmek üzere 29-30 Ağustos 38 yürüyüşe geçerek fırkaları ile ber-vec-i âtî istikametleri ta'kîb edeceklerdir.

a. 2. Fırka (Kurdköyü - Gökçeler - Örenköy) yolunu ta'kîben (Tava - Örenköy - Tokul) mıntıkasına yarın öğleden evvel yerleşmiş bulunacakdır. Fırka Karârgâhı Örenköyü'nde bulunacakdır.

b. 14. Fırka; (Eğdemir - Abya - Karabel) yolunu ta'kîben (Alıncık - Şeyhler - Saraycık) mıntıkasına yarın sabâhleyin yerleşmiş bulunacakdır. Fırka Karârgâhı Şeyhler'de bulunacakdır. Düşmânın harekâtımızı tarassud edememesi için Fırka yarın fecrden evvel Karabel'i geçmiş olmalıdır. Buna binâen bu gece mümkün olduğu kadar erken hareket etmelidir.

4. Fırkalar bugünkü yürüyüş hedeflerine kadar keşif kollarını gönderecekler ve hedeflerine muvâsalatda sıkı bir emniyyet tedâdîri ittihâz edeceklerdir. Düşmânın herhangi bir istikametden taarruzu hâlinde fırkalar yek-diğerine muâvenete şitâb etmelidir.

Kıtaâtın yarınki konak mıntıkasını kat'iyyen düşmâna hiss etdirmemek lâzımdır. (Keçiler - Oyusu - Üyülük) köylerinden ba'zılarının Yunanlılarla müşterek çalışdıklarından bunların çete hâlinde ormanlar arasından kıtaâtımıza ateş etmeleri ve bu sûretle taşkınlık tevlîdine çalışmaları muhtemeldir. Ona göre tertîbât ittihâz edilmelidir. Bu köylerden geçerken nereye gidileceği kat'iyyen söylenmemeli kılavuzları yola çıkardıkdan sonra yolu sormalıdır. Kılavuzları bir gün berâber götürmelidir.

5. 2. Fırka; Kurdköy - Tava hattının şimâlinde ve 14. Fırka Çalköy - Şeyhler hattıyla Çukurören - Murad Dağı arasında başlıca yollar üzerinde keşfiyyât yapdıracaklardır.

6. İâşe mübâyaa sûretiyle te'mîn olunacakdır.

7. Ben İkinci Fırkayı ta'kîben, Salhanlar köyüne geleceğim.

8. Harekâtın 12 numrosuyla 29/8/38 sâat 10.25 sonrada İkinci ve Ondördüncü Fırkalara yazılmışdır.

Beşinci Kolordu Kumandanı

Fahreddin

Âtîdeki Fırka emriyle harekete geçildi.

Kurdköy

29-30/8/38

Fırka Emri

14

1. Ordumuz garba çekilmekde olan düşmân grubunun Dumlupınar'a yerleşmesine ve kurtulmasına meydân vermemek için bilâ-fâsıla ve şiddetle

ta'kîb etmekdedir. Birinci Ordu ile İkinci Ordu kuvvetlerinden bir kısmı bugün (29/8/38) Altuntaş - Efted - Bakırcık- Karacaören hattına ilerlemekdedir.

2. Beşinci Kolordu düşmânın Uşak istikametinden çekilmesini men' etmek üzre bu gece yürüyüşe geçecekdir. Ondördüncü Süvâri Fırkası; yarın sabâh Alıncık- Şeyhler- Saraycık mıntıkasında yerleşmiş bulunacakdır.

3. İkinci Süvâri Fırkası, köyün şimâl mahrecinde ictimâ' ederek sâat 2 evvelde hareketle Kurdköy - Gökçeler - Örenköy yolunu ta'kîben yarın öğleden evvel Tava - Örenköy- Tokul mıntıkasına intikal etmiş bulunacakdır. Fırkanın hareket edeceği istikametde İkinci Alaydan bir zâbit keşif kolu şimdi ve Dördüncü Alaydan diğer bir zâbit keşif kolu Haydarlar - Arslantepe- Çavdarhisar istikametinde 29/8/38'de gündüzden sevk edilmişdir. Fırkanın yürüyüş tertîbi ber-vech-i âtîdir.

2'nci Alay Pîş-dâr, 4'üncü Alay, 20'nci Alay, Batarya, 13'üncü Alay, Muhâbere, Sıhhiyye, Fırka Telsizi, Kolordu Telsizi, Ağırlık, İstihkâm.

4. Her alay şimdi köyden birer kılavuz tedârik edecek ve fakat istikamet-i hareket hakkında bunlara hiçbir şey söylemeyecekdir. Kılavuzlara ancak yola çıkdıkdan sonra yol sorulmalıdır. Köylerden geçerken nereye gidileceği kat'iyyen kimseye söylenmemeli.

5. Alayların yürüyüş esnâsında gayet sıkı bir irtibât te'sîs ederek ve iki de bir de ileri ve geriyi yoklayarak döküntü vermeksizin yürüyüş kolunu ta'kîb etmelerini şiddetle taleb ederim. 27-28/8/38 gecesi icrâ' edilen yürüyüşde irtibâta adem-i dikkat yüzünden Fırka ikiye ayrılmış ve müteferrik muhârebe etmeye mecbûr kalmışdır. Bu hâl tekrâr etmemelidir.

6. Ben kısm-ı küllî başında yürüyeceğim.

Süvâri İkinci Fırka Kumandanı

Ahmed Zekî

Emir mûcibince yürüyüşe geçildi.

30 Ağustos 38

Zevâlden sonra şedîd bir yağmur altında Örenköyü'ne muvâsalat edildi. Kolordu kademeleri Salhanlar'a gönderildi. Yolda Kolordu Karârgâhıyla birleşilemedi. Güzer-gâhda düşmâna tesâdüf edilmedi. Evvelâ şifâhen ba'de tahrîren âtîdeki emir verildi.

Örenköy

30/8/38

Fırka Emri

15

1. Fırka: Tava - Örenköy - Tokul mıntıkasında ber-vech-i âtî yerleşecekdir.

a. 2'nci Alay: Tava köyünde yerleşecek ve Yeniceovacık - Hacı Mahmud - Sorgun Gediği - Yağmurlar istikametlerini

b. 4'üncü Alay: Tokul köyünde yerleşecek ve Kaynaklıtepe - Cebrail, Kapaklıtepe - Kütük - Armud Gediği - Çukurviran istikametlerini

c. 13. Alay ve 20. Alay; kıtaât-ı merbûte ve Fırka Karârgâhı; Örenköy'de yerleşecek ve burada ve burada Yirminci Alay Çalköy ve bi-l-hâssa Tava Gediği istikametlerini sıkı bir sûretde te'mîn edeceklerdir. Örenköy'de Ordu-gâh Kumandanı Yirminci Alay Kumandanıdır. Konaklardan en serî' sûretde harekete geçebilmek husûsu te'mîn edilmiş bulunmalıdır.

c) İkamet edilen köylerin yakından emniyyeti de nazar-ı i'tibâre alınmalıdır.

2. Bu mıntıkada mevcûdiyyetimizin kat'iyyen düşmâna hiss etdirilmemesi pek mühimdir. Bunun için ahâlîden hiç kimsenin gece ve gündüz bu mıntıkadan hârice çıkmamasına ve hâricden de ahâlîden kimsenin girmemesine son derece dikkat edilecekdir. Keçiler, Oyusu, Üyülük köylerinden ba'zılarının ve ihtimâl civârdaki daha ba'zı köylerin Yunanlılarla müştereken çalışdıkları ve çete hâlinde ormanlar arasında kıtaâtımıza ateş ederek şaşkınlık tevlîdine çalışmaları muhtemel olduğundan tertîbâtın ona göre ittihâz edilmesi lâzımdır.

3. 2. Alay; Yeniceovacık, Hacımahmud, Hacıköy, Efeler.

4. 20. Alay; Çamurduk, Terziler, Yalnızsaray ve buradan i'tibâren şoseyi ta'kîben Kütahya istikametini hemen keşf etdireceklerdir.

5. İşbu emir üzerine alınacak emniyyet tertîbâtı ve iâşe vaz'iyyeti bu akşam bir raporla Fırkaya bildirecekdir.

6. İâşe mahallinden mübâyaa sûretiyle te'mîn olunacakdır. Harmanların doğrudan doğruya bölükler tarafından hayvânâta yedirilmesini sûret-i kat'iyyede men' ederim.

7. Ben Örenköyü'nde Hoca Süleyman Efendi'nin hânesindeyim.

Süvâri İkinci Fırka Kumandanı

Ahmed Zekî

Bu âna kadar keşif kollarından alınan ma'lûmât ile Fırkanın ikamet vaz'iyyeti ber-vech-i âtî arz edildi.

Beşinci Kolordu Kumandanlığına

1. Fırka 30/8/38 sâat 2 sonrada ikamet mıntıkasına vâsıl oldu. Birer alayla Tava, Tokul köylerine mütebâkî iki Alay ve Fırka kıtaât-ı merbûtesiyle Örenköy'de konaklara girerek Tava Gediği, Yeniceovacık, Sorgun Gediği, Kaynaklıtepe, Armudlu Gediği istikametlerinde emniyyet tertîbâtı alındı. Çamurduk - Terziler - Yalnızsaray - Kütahya şosesi Yeniceovacık - Hacı Mahmud - Hacıköy - Efeler istikametinde birer zâbit keşif kolu sürülecekdir.

2. 29-30/8/38 günlerinde icrâ' edilen keşif hulâsası ber-vech-i zîrdir.

a. Kütahya'daki düşmân kuvvetinin bir bölük jandarma ve bir bölük piyâdeden ibâret olduğu Kütahya'dan şu birkaç gün zarfında gelenlerden tahkik olundu.

b. 28/8/38 günü Balmahmud istikametinden kuvveti tahmîn edilemeyen gayr-i muntazam düşmân kuvvetlerinin Küçükaslıhan ve Ağaçköy arasındaki sırtlardan Halaçlar istikametine çekildiği ve 29/2(8)/38'de otuz beş kadar Yunan firârîsinin Oysu Boğazından geçerek Saraycık üzerinden Çukurviran karyesi istikametine gitdikleri ve mezkûr düşmân firârîlerinin İslâmköy tarafından geldiklerini Saraycık karyesi ahâlîsine söylemiş olduklarına nazaran bu mıntıkadaki düşmân fırkasında da intizâm ve inzibâtın sarsılmaya başladığı anlaşılmışdır.

c. Dün Kurdköyü'nden Çavdarhisar ve Şeyhler istikametine tahrîk edilen keşif kolları gerek bu istikametlere ve gerekse bu istikametlere mücâvir mıntıkada düşmâna tesâdüf etmemişlerdir. Arslanapa'da bulunan Yirmi beş kişilik karakol düşmân efrâdının da köylüden topladıkları hayvânlara binerek 29-30/8/38 gecesi Kütahya istikametine savuşdukları tahkik edilmişdir.

d. 28/8/38'de düşmân lehine çalışan Çallı Osman Efe maiyyetindeki yirmi beş kişi ile Keçiler karyesine yaralı olarak gelmiş ve geceyi Şeyhler karyesinde geçirdikden sonra Gedüs istikametine gitmişdir.

e. Köylüler Gedüs'deki düşmân kuvvetinin elli - altmış kişiden ibâret olduğunu söylüyorlar.

3. 29/8/38 Kurdköyü'nden Doğlar- Çöğürler istikametine gönderilen zâbit keşif kolu ve metrûk topları almak üzre Olucak civârına gönderilen müfreze henüz avdet etmemişlerdir.

Arz-ı ma'lûmât olunur. Harekâtın 34 numrosuyladır.

Süvâri İkinci Fırka Kumandanı

Ahmed Zekî

Bulunulan mıntıkada perâkende düşmân efrâdının pek perîşân bir hâlde serseriyâne dolaşmakda oldukları görülüyordu. Kıtaâtın yerleşmiş olduklarına dâir raporlar gelmeye başladı. Sâat 6 sonrada "Salhanlar" da bulunan Kolordu Erkân-ı Harbiyye Birinci Şube Mülhakı Yüzbaşı Nâmî Efendi Ondördüncü Fırkanın sâat 3.40 sonrada işâretli âtîdeki raporunu getirdi. Henüz Kumandan Paşa hazretleri Salhanlar'a gelmediklerinden icrâ-yi îcâbına fırkalarca karâr verilmesi ricâ' ediliyordu.

30/8/38

3.40 sonra

Beşinci Kolordu Kumandanlığına

1. Düşmânın bir fırkası Keçiler Vâdîsi'ni ta'kîben Saraycık üzerinden geçmekdedir. Beşinci Alay köyün iki kilometre mesâfesinde ateşe ma'rûz kalmışdır. Alay bulunduğu mıntıkada tertîbât alarak keşfe devâm etmekdedir. Düşmân boğaza hâkim tepelerden geçdiğinden Alay yürüyüşüne devâm edememişdir. Diğer kıtaât konaklarına yerleşmişdir.

2. 30/8/38 sâat 3.40 sonrada Şeyhler'den süvâri-i mahsûsla Salhanlar'da Beşinci Kolordu Kumandanlığına takdîm kılınmışdır.

Ondördüncü Süvâri Fırkası Kumandanı

Mehmed Subhî

Bu rapordan Fırkaca bir şey anlaşılamamışdır. Zîrâ düşmân fırkası ric'at ediyor. Ondördüncü Fırka konaklara yerleşiyor. Karâr ve icrâât-ı mutasavvereye dâir bir kayd yok. Düşmânın hatt-ı ric'atına en yakın olan Dördüncü Alaya âtîdeki emir verildi.

30/8/38

6.25 sonra

Dördüncü Alay Kumandanlığına

1. Düşmânın bir fırkasının Keçiler Vâdî'sini ta'kîben Saraycık üzerinden geçmekde olduğu ve Beşinci Alayın köyün iki kilometre mesâfesinde ateşe ma'rûz kaldığı şimdi Ondördüncü Fırka Kumandanlığından alınan raporda bildirildi. Düşmânın vaz'iyyeti iyi tesbît edilememişdir. Düşmânın Saraycık üzerinden yürüyüşe devâmı mühim olduğundan derhâl alayla Armudlu Gediği'ne çıkarak tarassud netîcesi

vaz'iyyet müsâid görüldüğü takdîrde bir ateş baskını ile ric'atın hezîmete kalbine çalışılması ve-yâhûd döküntülerden be-heme-hâl esîr alınarak hangi kıtaâtın nereye gitdiğinin meydâna çıkarılması ricâ' olunur. Vaz'iyyetin müsâadesine göre Alay tekrâr konak mahalline dönecekdir.

2. Bu emir 30/8/38 sâat 6.25 sonrada Dördüncü Alay Kumandanlığına yazılmışdır.

Süvâri İkinci Fırka Kumandanı

Ahmed Zekî

İkinci Alay Kumandanlığına

1. İleriye keşif kolları sürülmüş ise onları toplamak üzre (Tava)da bir posta bırakdıkdan sonra Alayla emrin vusûlünü müteâkıb hemen Tokul istikametine hareket ediniz.

2. 2. Alay Kumandanlığına 30/8/38 sâat 7,5 sonrada yazılmışdır.

Süvâri İkinci Fırka Kumandanı

Ahmed Zekî

Fırka Kıtaât-ı Sâiresine

1. Düşmânın bir yürüyüş kolunun Keçiler - Saraycık üzerinden Belova Gediği istikametine gitmekde olduğu Fırkaya sâat 6 sonrada vâsıl olan Ondördüncü Süvâri Fırkasının raporundan anlaşıldı. Dördüncü Alay mezkûr düşmân üzerine vaz'iyyeti müsâid bulduğu takdîrde bir ateş baskını yapmak emrini aldı. Vaz'iyyete göre Fırkanın o cihete hareketi muhtemel olduğundan ona göre müteyakkız bulunulması ricâ' olunur.

2. Fırka kıtaâtına yazılmışdır.

Süvâri İkinci Fırka Kumandanı

Ahmed Zekî

Kısmen gece karanlığında oldukca uzun bir yürüyüş yapan ve yağmur altında ordu-gâhlara giren Fırka kıtaâtı kısmen yemek yemeden yine gece hareketine başlamışlardı. Mıntıka yolsuz ve ormanlık idi. Ondördüncü Fırkanın raporu üzerine ittihâz edilen tedbîr ber-vech-i âtî bildirildi.

Örenköy

30/8/38

Beşinci Kolordu Kumandanlığına

Düşmânın bir fırkasının Keçiler Vâdîsi'ni ta'kîben Saraycık üzerinden geçmekde olduğuna dâir Ondördüncü Süvâri Fırkası tarafından sâat 3.40 sonrada taraf-ı devletlerine gönderilen raporun bir sûretini Kolordu Birinci Şu'bede Yüzbaşı Nâmî Efendi tarafından Fırkaya gönderildi. Bu rapor sâat 6 sonrada alındı. Mezkûr düşmân fırkasının vaz'iyyeti Ondördüncü Fırka tarafından iyi tesbît edilmemiş olmasına rağmen istikamet-i hareketi i'tibâriyle bizi alâka-dâr etmekde olduğundan Tokul köyünde bulunan Dördüncü Alaya hemen Armudlu Gediği istikametinde ilerleyerek tarassud netîcesi vaz'iyyet müsâid görüldüğü takdîrde bir ateş baskını ile düşmânın ric'atının hezîmete kalb edilmesine çalışılması ve bu mümkün olamadığı takdîrde hiç olmazsa döküntülerinden esîr elde edilmesine gayret edilmesi hakkındaki emr-i tahrîrî sâat 6.25 sonrada Dördüncü Alay Kumandanlığına gönderildiği arz-ı ma'lûmât olunur.

Süvâri İkinci Fırka Kumandanı

Ahmed Zekî

Eğret muhârebesinde düşmân arasında kalıb arkadan gelen Fırka Erkân-ı Harbi Cevdet Bey ve vedâatiyle sâat 7.35 sonrada âtîdeki Kolordu emr-nâmesi de geldi.

Kurdköy

30/8/38

Kolordu Emri

1. Birinci Kolordu Toklusivrisi'ni zabt ederek Kaplangı'ya ilerlemekdedir. Bu sûretle şimendüfer (boyunca) muvâsalası kesilen düşmânın kısmen Murad Dağları şimâlinden (Keçiler – Çukurviran) istikametinde garba çekilmekde olduğu istihbâr edildi.

2. Süvâri Kolordusu cenûba teveccüh ederek düşmânı Çukurviran garbına geçirmeden Kızıltaş Deresi içinde imhâ edecekdir. Bunun için:

a. Ondördüncü Fırka hemen Şeyhler'den hareketle Kızılyokuş Tepelerini cenûba karşı işgal edecek ve bu istikametde çekilen düşmânın kuvvet ve … keşf etdirmekle berâber bu düşmânı tevkif edecekdir.

b. İkinci Fırka: Ondördüncü Fırkanın garbında ve Kaşkalan civârında Belova Gediği'ne hâkim sırtları tutarak düşmânın daha garba geçmesine mâni' olacak ve Ondördüncü Fırka ile müttehiden garbına çekilmekde olan düşmânı tevkif ve imhâ' edecekdir.

c. Bu akşam Çalköy civârında toplanacak olan Birinci Fırka bu muhârebeye iştirâk etmek üzre hâzır bulunacakdır. Otuzdördüncü Alayı yarın sabâh erkence Fırkasına iltihâk etdirecekdir.

3. Ben bu gece Ondördüncü Fırka nezdine gideceğim.

4. 30/8/38 târih ve 13 numrolu Kolordu emri sâat 2 sonrada Kurdköyü'nden yazılmışdır.

Beşinci Kolordu Kumandanı

Fahreddin

Bu emir üzerine Fırkanın kıtaât-ı mütebâkıyyesi kâmilen Tokul istikametinde tahrîk edildi. Bi-l-hâssa Tokul'dan sonra ormanlık başlıyordu. Vaz'iyyeti anlamak üzre Fırka Karârgâhıyla Dördüncü Alay yanına gidildi. Yirminci ve Onüçüncü Alaylar ta'kîb ediyordu. İkinci Alay ile batarya ve kıtaât-ı merbûte Tokul'da emre intizâr edecekdi.

31 Ağustos 38

Dördüncü Alay kılavuz yardımıyla Belva Gediği şimâline varmış ise de gayet sık ve pek ziyâde karanlık ormanda vaz'iyyeti tesbît edemediği anlaşıldı. Fi-l-hakika bu ormanlara dağılmış düşmân süvârileri ile muhâcirlerin yakdıkları ateşler nerede olduğunu tesbîte mâni' oluyordu. Süvâri Alayı âdetâ bu ormanda gaib olmuşdu. Kağnı sesleri istikametine sürülen zâbit keşif kolları düşmânın vâdî içinden harekete devâm etdiğini te'yîd etdiler. Geriden gelen 20. Alay ve 13. Alayın muvâsalatıyla berâber 4. Alay Tokul'dan (Ekmek) istifâde etmek üzre geriye alındı. Yalnız bir bölüğü sol cenâhımızda Saraycık istikametinde alıkonarak diğer iki alay ile Belva Gediği'ne takarrüb edildi. İlk aydınlık ile berâber ve tekmîl iki alayla gedikden geçen yürüyüş koluna pek yakından bir ateş baskını yapıldı. Çok zâyiât verdirildi. Saraycık'a doğru vâdîdeki kıtaât ve hayvânât hep gerilere dağlara çıkdılar. Sucuk(?) gibi vâdîlerin içlerine doldular. Ateş muhârebesi sâatlerce devâm etdi. Bir müddet yol kesildi. Fakat cenâhımıza yeniden taşkın gelen düşmân kıtaâtı ve ceb-hâne vaz'iyyeti Fırkayı yavaş yavaş gedikden geri çekilmeye ve sola kademeli tertîbât almağa mecbûr etdi. Takrîben sâat 9 evvelde Fırka merkez-i sıkleti Kaşkalan yazısının hemen bir kilometre garbında idi. Bu esnâda buraya varabilen topcu takımına hemen 800:1000 metreden Kaşkalan yazısının bulunduğu mahalden geçib vâdîye giren gayr-ı

muntazam yürüyüş kolu üzerine ateş açdırıldı. İkinci ve Dördüncü Alaylar da bu cebhedeki muhârebeye kısmen iştirâk etdirildi. Topcunun yanında mestûren endâhta muktezî alan bulunmadığından (açıkda serî' ateş icrâsı) emrini verdim. Emir îfâ edildi. Belva Gediği'nden taşan düşmân da bir tarafdan diğer alayları sıkışdırıyordu. Kendisine bir geçid yolu açmağa çalışıyordu. Topcu ateşi ric'at yığınları üzerine müesser olmuş ise de yol üzerinde hemen mevzi' alan bir düşmân topu üçüncü mermide bir topa tam isâbet etdi. Kalkan parçalandı. Efrâdı zâyi' oldu. Diğer topun da havası kaçdı. Maa-hazâ yoldan geçenler de pek seyreldi. Düşmânın arkasında perâkendelerle daha ziyâde oyalanmamak için daha garba intikale karâr verildi. Âtîdeki rapor arz edildi. Bu muhârebede Fırkanın güzîde zâbitânından 13. Alay 3. Bölük Kumandanı Mülâzım-ı evvel Edhem ve 20. Alay 4. Bölükden Zâbit Vekîli Mustafa Fazıl Efendiler mecrûh düşmüşlerdi.

Belva Şimâlinden

31/8/38

Beşinci Kolordu Kumandanlığına

1. Dün akşam arz edildiği vechle Ondördüncü Süvâri Fırkasının raporu üzerine Dördüncü Alay 30/8/38 sâat 7 sonrada Tokul üzerinden Belva Gediği'ne tahrîk edilmiş idi. Gece sisli ve ormanda vaz'iyyet tesbît edilememişdir.

2. Keçiler - Çukurviran üzerinden vâdî yoluyla garba geçmekde olan düşmân fırkalarına taarruza dâir olub ancak sâat 7.30 sonrada vâsıl olan emir mûcibince konaklara girmiş ve emniyyet tedâbîri ittihâz etmiş olan alayla derhâl Belva üzerine ilerlemeleri emr edilerek Fırka Karârgâhı sâat 8.15 sonrada Dördüncü Alay nezdine hareket etdi. Yapılan keşif netîcesinde düşmâna şafakla berâber taarruz icrâsına karâr verildi. 30/8/38 sâat 5.30 evvelde Yirminci ve Onüçüncü Alaylarla Belva Gediği şimâlinden ve garbından baskın şeklinde taarruz edildi. Düşmân vâdî içerisinde tazyîk edilerek iki kısma ayrılmış dağlara kaçmağa başladı.Ve bir kısım kuvvetiyle ise çekilmeği himâye maksadıyla alaylara taarruza başladı ise de tevkif edildi. Düşmânın sağ ve soldan ihâtaya teşebbüsü üzerine tedrîcen İkinci ve Dördüncü Alaylar üzerine çekildi. Düşmâna yüzlerce maktûl verdirilmiş ve birçok araba, eşyâ', mevâşî alî hâle terk etdirilmişdir. Sâat 9.30 evvelde diğer gedikden ilerleyen düşmân yürüyüş kollarına karşı batarya mevzie idhâl edilerek ateş açıldı. Bi-z-zarûr açıkda mevzie idhâl edilen bataryanın toplarından birisinin havası kaçmış ve diğer kalkanı yaralanmışdır.

3. Zâbit ve nefer zâyiâtı ve ceb-hâne sarfiyâtı bi'l-ahire arz edilecekdir.

Süvâri İkinci Fırka Kumandanı

Ahmed Zekî

(Salhanlar)dan sâat 1 evvelde yazılıp Fırkaya sâat 8.25 varan Kolordu emri ber-vech-i âtîdir.

Salhanlar

30/8/38

İkinci Süvâri Fırkası Kumandanlığına

1. Düşmân Keçiler – Saraycık – Çukurviran – Murad Çayı istikametinde müsta'cilen ve kesîf bir hâlde çekilmekdedir. Alınan esîrler buradan çekilen düşmânın Birinci Kolordu Kumandanı General Trikopis'in taht-ı idâresinde beş fırka ile birçok ağırlıkları ve hayvân depoları olduğunu söylemekdedir. Düşmân Belva Gediği'ni te'mîn için Saraycık Tepelerini işgal etmişdir. Bu hâlde bulunan düşmânın mezkûr gedikden geçmesi fevk-al-âde müşkildir.

2. Beşinci Kolordu bütün kuvvetiyle bu düşmâna taarruz ederek ezmeğe çalışacakdır.

a. Ondördüncü Fırka Saraycık'daki düşmâna şiddetle taarruz edecekdir.

b. İkinci Fırka; Tokul cenûbunda Yaylacık - Armudlu Gediği hattını tutarak Belva Gediği'nin garb mâilesini ateş altına alacak ve bu istikametde düşmâna taarruz edecekdir.

c. Birinci Fırka; bir alayıyla sahrâ topcu taburunu livâ kumandanının emrinde olarak emrin vusûlüyle berâber Arslanapa – Yalnızsaray – Çavdarhisar - Efendiköprüsü istikametine sevk edecekdir. Bu müfreze Efendiköprüsünün cenûbunda Murad Çayı'na hâkim tepelere çıkabilecek bir yol taharrî ederek mezkûr tepeler üzerinde mevzi' tutacak, Murad Çayı'ndan Gedüs Ovası'na düşecek düşmânı ateş altına alacak Fırka aksâm-ı mütebâkıyyesi emrin vusûlüyle berâber Tava – Cebrail istikametinde hareketle Cebrail cenûbunda bulunan Acar Gediği – Bellice Tepelerini tutacak Murad Çayı üstünden geçecek düşmâna taarruz edecekdir. Fırka her iki kolunun müsâid tahrîkini bildirecekdir.

2. Ben İkinci Fırka nezdinde bulunacağım.

Beşinci Kolordu Kumandanı

Fahreddin

Kolordu Kumandanı Paşa hazretleri rahatsız olmalarından bulunamamışdır. Kolordu Erkân-ı Harbiyye Reîsi Şükrü Bey harb karârgâhından bir kısmıyla Belva Gediği muhârebesinin son safhasında bulunmuşlardır. Ondördüncü Fırka ile yakından temas hâsıl ve agleb-i ihtimâl

çok olmasından bu Fırka mıntıkasında bir muhârebe fa'âliyyeti de hiss edilememiş idi. Bâlâdaki emr-nâme üzerine Fırkaya âtîdeki evâmir i'tâ kılındı.

Belva Gediği şimâlinden

31/8/38

Sâat 8.25 evvel

20. Alay Kumandanlığına

1. Alayınızla cebhenizdeki düşmânı işgal edecek Tokul'dan geldiğiniz yola ve alayınızın ictimâ' etdiği mahalle doğru çekiliniz. Onüçüncü Alay da emrinizdedir. Bu maksadla derhâl mezkûr alayla te'sîs-i irtibât ediniz.

2. Ben mütebâkî alaylarla Armudlu Gediği – Eriklitepe hattını tutarak Belva Gediği garb mâilesini ateş altına alacağım. Bu istikametde düşmâna taarruz edeceğim. Sağınızda Acar Gediği, Bellice Tepelerinden Birinci Fırka taarruz edecek ve Ondördüncü Fırka da Saraycık istikametinde taarruza geçecekdir.

3. Ben İkinci, Dördüncü Alaylara intizâren sabâhki ictimâ' mahallinde bekliyorum.

4. Kolordu nâmına Cebhe Kumandanlığından Çal karyesine ceb-hâne ve peksimed gönderilecekdir.

Süvâri İkinci Fırka Kumandanı

Ahmed Zekî

Esâsen Armudlu Gediği'nden müessir bir vaz'iyyetde bulunulduğundan isti'câl edilmemiş ve başlanılan ateşe biraz daha devâm edilmişdir. Armud Gediği ile bulunulan mıntıkanın farkı yokdu. Eriklitepe'de henüz bir şey tarassud edilmiyordu. Düşmânın insan kitlesi mukabil dağlara intikal eylediğinden arkası alınmaya başlamışdı. Fırkaca artık bu mıntıkada vakit geçirmekden ise kaçabilen aksâmın yanına düşmek üzre Armudlu Gediği'ne değil daha garba intikal düşünülüyordu. Fırka bu nokta-i nazarını âtîdeki emirle kalacak ihsâs ve iblâğ eyledi.

31 Ağustos 38

Sâat 2.15 sonra

Yirminci Alay Kumandanlığına

2. Alay ve 4. Alay Sakarçal – Cebrâil istikametinde harekete geçildi. Buradan düşmâna şimâlden cenûba tazyîk icrâ' edilecekdir. Agleb-i ihtimâl buradan daha garba gideceğiz. Esâsen sizin de vazîfeniz mezkûr mevzileri

müdâfaa olmayıb düşmânı tazyîk etmek olduğuna nazaran karşınızda mühim düşmân yürüyüş kolu kalmadığı zamân derhâl Onüçüncü Alayla birlikde Fırkaya iltihâk edersiniz efendim.

Süvâri İkinci Fırka Kumandanı

Ahmed Zekî

Tokul köyünün takrîben dört kilometre cenûbunda ictimâ' edildi. Burada Fırka Telsiz Müfrezesi Kolordu Kumandanlığından taleb edildiğinden geriye gönderildi. Topların ta'mîri ve havalarının imlâsı için batarya da iâde edildi. Ber- vech-i âtî Fırka emri verildi.

Tokul'dan

31/8/38

Fırka Emri

1. Düşmân muzmahill ve perîşân bir sûretde garba doğru tard edilmişdir. Ric'at etmekdedir.

2. Acar Gediği civârındaki Süvâri Birinci Fırka Efendiköprüsü'ne kuvvet sevk etmişdir.

3. Fırka düşmânın yanlarına şimâlden cenûba doğru fırsat buldukca vurmağa çalışacakdır.

4. Fırka âtîdeki yürüyüş sırasıyla Sakarçal – Cebrâil istikametinde hemen yürüyüşe gececekdir. Onüçüncü ve Yirminci Alaylar Belva Gediği'nden düşmâna mümkün olduğu kadar zarar îka' etmek üzre terk edilmişdir.

Yürüyüş tertîbi: 2. Alay Karârgâh, Karârgâh Bölüğü (Bu bölük Çayhisar'da kalan Onüçüncü Alay Bölüğü) 4. Alay, İstihkâm Müfrezesi, Muhâbere, Sıhhiyye

5. Alayların ağırlıkları yürüyüş sırasıyla Sıhhiyye Müfrezesini 800 metreden ta'kîb edeceklerdi.

6. Ben yürüyüş esnâsında Dördüncü Alayın başında bulunacağım.

7. Harekât ( ) numro ile 31/8/38 sâat ( ) sonrada Fırka kıtaâtına yazılmışdır.

İkinci Süvâri Fırkası Kumandanı

Ahmed Zekî

Âtîdeki rapor da Kolorduya takdîm edildi.

Tokul cenûbundan

31/8/38

Sâat 2.15 sonra

Beşinci Kolordu Kumnadanlığına

Belva Gediği'nde düşmân cânib-dâr efrâz etmek sûretiyle bu mıntıkada kendi yürüyüş kolunu tazyîkimizden kurtarmış olduğundan buraya takılıb kalmadan ise Sakarçal – Cebrail üzerinden garba giderek düşmân yan ve gerilerine icrâ-yi te'sîr etmek üzre İkinci ve Dördüncü Alaylarla sâat 2.10 sonrada Sakarçal istikametinde hareket edildi. Belva Gediği mıntıkasında Yirminci Alay Kumandanı Kâzım Bey emrinde muvakkaten terk edilen Onüçüncü ve Yirminci Alaylara kendi cebhelerinde mühim düşmân yürüyüş kolu kalmadığı zamân Fırkaya iltihâkları lüzûmu emr edilmişdir efendim.

Süvâri İkinci Fırka Kumandanı

Ahmed Zekî

Rapor Kolordu Karârgâhına avdet buyuran Erkân-ı Harbiyye Reîsi Şükrü Bey vâsıtasıyla gönderildi. Ve nokta-i nazarım da ber-tafsîl arz edildi. Tedârik etdiğimiz kılavuza bizi dâimâ Murad Çayı'na yakın güzer-gâhdan geçirmesi tenbîh edildiğinden Armudlu Gediği'nden sonra Çukurviran'ın hemen üç kilometre şimâlinden geçen bir patikadan geçdik. Köy yanıyor ve fakat mühim bir geçid harekâtı gayr-i mahsûs idi. Yalnız bir köylüden aldığımız ma'lûmâtda kolun arkası kesildiği için Çukurviran'daki düşmân da tevakkuf etmiş geriyi bekliyormuş dedi. Cebrail'e yürüyüşe devâm ederken Acar Gediği sırtlarındaki vaz'iyyetlerinde dost olduğu anlaşılan ba'zı askerler görülüyordu. Bunların vaz'iyyetinde bir muhârebe fa'âliyyeti ve top tüfenk sesi mahsûs olmadığından bu mıntıkaya ehemmiyyet verilmedi. Ara yerde derin bir vâdî ve ormanlık olduğundan hemen bunlardan bir ma'lûmât alınamadı. Cebrail'e muvâsalatımızda bu mıntıkanın cenûbundaki Murad Vâdîsi'nde mühim geçid harekâtı yapan kıtaât olmadığına dâir ma'lûmât alınmasına ve Birinci Fırkanın daha garba hareket eylediği haberine rağmen derhâl Dördüncü Alay Çatmalımezâr üzerinden Kızıl Dağı'na gönderildiği gibi âtîdeki emirle ikamete geçildi.

Cebrail'den

31/8/39(8)

Fırka Emri

1. Dördüncü Alay (Çatmalımezâr) yoluyla şimdi Kızıldağ'a hareket edecek ve geceyi orada geçirecekdir. Bu Alay Kızıldağ'ın vâdîye hâkim yerlerine manga veyâ takımlar sürerek geceleyin düşmân yürüyüş kolunu mütemâdiyen iz'âc edecekdir. Bundan başka (Gökler) köyüne de bir bölük gönderecek ve buradan Mezârboğazı Deresi ve (Orta Ören) istikametlerini postalarla setr ve te'mîn etmekle berâber köyün menâbiinden bi-l-istifâde efrâda ekmek ve hayvânâta yem tedârik ve te'mîn edecekdir.

2. 2. Alay kıtaât -ı merbûte ve 13. Alay 1. Bölük Cebrail'de açık ordugâhda geceyi geçireceklerdir.

3. 13. Alay, 20. Alay Belva şimâlindedir. Vaz'iyyeti müsâid gördüğü takdîrde Fırkaya iltihâk edecekdir.

4. Konağın emniyyetine 13. Alay 1. Bölük me'mûrdur. Bu bölük Susuz, Sakarçalı köyünün istikametlerini yakından te'mîn edecekdir.

5. İâşe Cebrail, Gökler'den mübâyaa sûretiyle olacakdır.

6. Yarın (1 Eylül 38) Kızıldağ istikametinde hareket edilmek üzre Cebrail'deki kıtaât sâat 4.30 evvelde ordu-gâhlarında harekete hâzır bulunacaklardır.

7. Ben Hüseyin Çavuş'un odasındayım.

Süvâri İkinci Fırka Kumandanı

Ahmed Zekî

Salhanlar'dan sâat 2.10 sonrada yazılıb Cebrail'de gece Fırkaya varan atîdekî Kolordu emri alındı.

Aslıhanlar'dan

31/8/38

Sâat 2.10 sonra

İkinci Fırka Kumandanlığına

Numro

14

1. Düşmân sıkışık bir hâlde Gedüs Çayı boyunca garba doğru ric'ata devâm etmekdedir. Bütün tekerlekli vesâit-i nakliyyesini ve ağırlıklarını terk ediyor.

2. Fırkalar karşılarındaki düşmânın cânib-dâr ve düm-dârlarına bağlanmayarak mütemâdiyen garba doğru taşacak ve düşmânı önleyecekdir.

a. Bugün zevâlde Yağmurlar'a vâsıl olan Birinci Fırka Gedüs - Şaphâne istikamet-i umûmiyyesinde yürüyüşe devâmla düşmânın Simav'a çekilmesine mâni' olacakdır.

b. İkinci Fırka, Altuntaş – Muhibler istikametinde yürüyüşe devâm edecek ve mütemâdiyen düşmânın yanını vuracakdır.

c. Ondördüncü Fırka, bir bölüğünü istikşâfâtda bulunmak ve düşmânı arkadan ta'kîb etmek üzre Bellice Tepesi'nde bırakacak ve Gökler - Çomaklı hattına ilerleyerek mütemâdiyen düşmânı yandan vuracakdır.

3. Ceb-hânenin otomobille Gedüs'e gönderilmesi Ordudan ricâ' edilmişdir.

4. Ben bu gece Yağmurlar üzerinden Gedüs'e gideceğim. Bi-l-hâssa geceleyin küçük süvâri cüz-i tâmlarıyla düşmâna yapılacak atlı hücûmlar çok fâidelidir.

Beşinci Kolordu Kumandanı

Fahreddin

Arasıra zikr edilen ceb-hâne ve erzâkı almak muhârebe müddetince nasîb olmamışdır.

Bu emir üzerine yeniden bir emir vermeye ve ta'dîlât yapmaya lüzûm ve imkân görülmemişdir. Yirminci Alaydan da âtîdeki ma'lûmât alındı.

Tokul Köyünden

31/8/38

İkinci Süvâri Fırkası Kumandanlığına

1. Fırkanın sâat 2.15 sonrada hareket etdiği emri sâat 3.15 sonrada alındı. Ric'at eden düşmân yürüyüş kolunun geçmesi devâm ediyordu. Sâat 4.30 sonrada bir akın hâlinde değil teker teker uzun mesâfelerle geçiyordu. Yürüyüş kolu sâat 4.30 sonrada nihâyet buldu. Arkasına bırakdığı düm-dâr bölüğüyle biraz müsâdeme etdikden sonra Tokul'a avdet edildi. Efrâda te'mîn edilebilen ekmek tevzî' ve hayvânâta yem kesdirilerek biraz mola verildikden sonra Fırkanın ta'kîb etdiği Tokul – Sakarçal - Cebrâil istikametinde sâat 8 sonrada harekete geçileceği.

2. Sâat 5 sonrada Süvâri Ondördüncü Fırka kıtaâtıyla temas hâsıl oldu. Mezkûr Fırka Kumandanlığına vaz'iyyet hakkında ve Fırkayı ta'kîb edeceğimiz istikamet hakkında bir rapor verildi ve Süvâri Ondördüncü Fırka sâat 5 sonradan i'tibâren Tokul köyünde ictimâa başladı. (Mezkûr Fırka Saraycık istikametinden gelmişdir.)

3. Bu raporun 31 Ağustos 38 sâat 7 sonrada yazıldığı ma'rûzdur.

Süvâri Yirminci Alay Kumandanı

Kâzım

Gece bilâ-hâdise geçdi. Ale-s-sabah Ondördüncü Fırka kıtaâtı Cebrâil'e giriyorlardı. Önden bir alayı Sazköy istikametine geçmişdi. Fırka âtîdeki emirle yürüyüşe geçildi.

Cebrail'den

1/9/38

Fırka Emri

18

1. Düşmân sıkışık bir hâlde Gedüs Çayı boyunca garba ric'ata devâm etmekdedir. Bütün tekerlekli vesâit-i nakliyyesini ve ağırlıklarını terk etmekdedir.

2. Kolordu düşmânı mütemâdiyen garba doğru taşacak ve önleyecekdir.

3. Birinci Fırka Gedüs - Şaphâne istikamet-i umûmiyyesinde ilerleyecek, Ondördüncü Fırka Gökler – Çomaklar hattından düşmânı yandan vuracakdır.

İkinci Süvâri Fırkası sâat 6 evvelde yürüyüşe geçerek Gökler - Çomaklar - Altuntaş - Muhibler istikametinde ilerleyerek düşmânı mütemâdiyen yandan tazyîk edecekdir.

İkinci Alay pîş-dâr alayıdır. Altuntaş - Muhibler Çeltik cenûbundaki Cengiz Tepesi istikametini keşf etdirecek ve diğer bir keşif kolu ile Dedeköy - Dörtdeğirmen istikametinde bulunması muhtemel olan Birinci Süvâri Fırkasıyla te'sîs-i irtibât edecek ve aynı zamânda bu keşif kolu Dörtdeğirmen civârından yapacağı tarassudla düşmânın vâdî boyunca ilerleyib ilerlemediğini keşf etdirecekdir.

5. Dördüncü Alay Gökler'de Fırka kol nihâyetine iltihâk edecekdir.

6. Fırka yürüyüşü sırası ber-vech-i âtîdir.

2. Alay pîş-dâr, 20. Alay, 13. Alay, 4. Alay, İstihkâm, Muhâbere, Sıhhiyye Müfrezesi.

7. Ağırlıklar yürüyüş tertibindeki sırayla Sıhhiyye Müfrezesini bir kilometreden ta'kîb edecekdir.

8. Ben yürüyüş esnâsında pîş-dârla berâber bulunacağım.

Tarz-ı teblîğ: 2. Alay, 4. Alay, 13. Alay, 20. Alay, kıtaât-ı merbûteye tahrîren

İkinci Süvâri Fırka K.

Ahmed Zekî

Düşmânın hatt-ı ric'atı üzerine sürülen alaydan âtîdeki rapor geldi.

Kızıldağ'dan

1/9/38

Süvâri İkinci Fırka K.

1. Alay bir bölüğünü Gökler karyesine terk etmiş ve mütebâkî bölükleriyle sabâha doğru Kızıldağ'a gelmiş ve açık ordu-gâhdadır.

2. Murad Deresi'ni ta'kîb eden yola karşı iki takım yerleşdirilmiş ve şimdiye kadar yapılan tarassudâtda düşmâna dâir bir eser görülmemişdir.

3. İşbu rapor sâat 7.30 evvelde Kızıldağ'dan Süvâri İkinci Fırka Kumandanlığına arz edilmişdir.

4. Alay K.

Ali Reşâd

Sazköy hizâsından geçerken derinden bir iki infilâk işidilmiş ise de ne olduğu anlaşılamamış idi. Bu istikamete Ondördüncü Fırkadan bir alay gitmiş olduğundan yürüyüşe devâm edildi. Altın karyesine muvâsalat edilince Kolordu Kumandanının Gedüs'de rapora intizâr eylediğini Gedüs'den gelen bir jandarma teblîğ eyledi. Âtîdeki rapor gönderildi.

Altuntaş

1/9/38

Sâat 1 sonra

Beşinci Kolordu Kumandanlığına

(62)

1. Fırka şimdi Altuntaş'a varmışdır. 1-2/9/38'de Kızıldağ'da bırakılan Dördüncü Alay Fırkaya iltihâk etmek üzeredir. Ondördüncü Fırka emir mûcibince yeni mıntıkasına hareketdedir. Birinci Fırkadan yeni ma'lûmât alınamamamışdır.

2. Murad Çayı'nı ta'kîb eden karışık düşmân kıtaât ve ağırlıkları nihâyeti Fırka hizâsında zann olunmakdadır. Alınan muhtelif raporlara nazaran bu düşmân kolu Hamidiyehan üzerinden Simav istikametine gitmekdedir.

3. İâşe-i basîte usûlü tatbîk edilmekde ise de geriden henüz ceb-hâne vürûd etmemişdir.

4. Fırka emirde irâe edilen istikametde yürüyüşüne devâm etmekdedir. Harekât-ı âtîye hakkında ma'rûzâtım ayrıca takdîm edilmişdir.

5. İşbu rapor 1/9/38 sâat 1.30 sonrada Altuntaş'dan Beşinci Kolordu Kumandanlığına arz edilmişdir.

S. 2. Fırka K.

Ahmed Zekî

Kızıldağ'daki Dördüncü Alay raporlarına berây-i ma'lûmât ve Birinci Fırkadan gelen Fırka emirlerine, tarassudâta ve ahâlîden alınabilen ma'lûmâta nazaran bulunulan mıntıkadan düşmânın mühim bir kuvveti geçmemekde olduğu ve Simav istikametine gidenlerin birtakım ağırlıklarla serseri perâkendelerden başka bir şey olmadığı kabul edilerek fırkaları üst üste düşen Kolordumuz için yeniden esâslı direktife lüzûm-ı mübrem olduğuna kani' olarak 1/9/38 zevâlinde Altuntaş köyünden Gedüs'de Beşinci Kolordu Kumandanlığına âtîdeki teklîf ve ma'rûzât takdîm kılındı.

Altuntaş

1/9/38

Beşinci Kolordu Kumandanlığına

Numro

41

Keçiler - Çukurviran - Murad Çayı istikametinde çekildiği 30/8/38 sâat 1.30 sonrada tesbît edilen düşmân yürüyüş kolu, kesâfeti 31/8/38 sâat 4.30 i'tibâren gaib etmişdir. Hâlen beşer onar kişilik grubları büyük fâsılalar ve mevâşî sürüleriyle geçmekdedir. Bu güne kadar yapılan tarassudât netîcesinde Fırkaca hâsıl olan kanâate nazaran Murad Çayı Vâdîsi'ni ta'kîb eden düşmân kolu, hayvân depoları, araba kafileleri, mevâşî sürülerinden ve aralarında büyük rütbeli zâbitân da bulunan atlı ve yaya gayr-i muntazam efrâd kalabalığından başka bir şey değildir. Daha cenûbdan düşmân kuvâ-yı muntazamasının dağlar üzerinden garba geçmeye çabalamakda olduğu kuvvetle muhtemeldir. Kendisinden vezâif-i mühimme beklenmekde olan Süvâri Kolordusunun kıymet ve ehemmiyyetden ârî olan böyle bir hedefle uğraşması düşmâna (Milne) hattında tutunmak için vakit ve fırsat vereceğinden bir ân evvel Süvâri Kolordusunun düşmânın Milne hattında tutunmasına mâni' olacak sûretde hareketinin tanzîmi harekât-ı âtîye nokta-i nazarından pek fâideli olacağı teemmül olunmakda ise de Fırka vaz'iyyet-i umûmiyye-i harbiyyeye etrâfıyla vâkıf olmadığından keyfiyyet menût-ı rey-i devletleridir efendim.

S. 2. Fırka K.

Ahmed Zekî

Fırka Dainler – Muhibler üzerinden Çeltikci'ye muvâsalat etdi. Yolda düşmânın grub grub perâkendelerine tesâdüf edilmekde idi. Mezkûr karyede suver-i muhtelife ile yapılan tahkikatdan bu mıntıkada fil-hakika düşmânın serseri perâkendelerinden başka bir kuvveti yokdur. Birinci Fırka mıntıkasından işidilen top sesleri üzerine yardıma şitâb eylemek için yapdırılan tahkikatdan toplarımızın ormanlarda olması muhtemel perâkende efrâdına endâht eylediği anlaşıldığından âtîdeki rapor Kolorduya bi-t-takdîm bütün Fırka ile yürüyüşe devâm edildi.

Beşinci Kolordu Kumandanlığına

1. Düşmânın perâkende efrâdı ile Birinci Fırkanın ufak tefek müsâdemeleri olmakdadır.

2. Fırka Çeltikci'den Ilıca köyüne intikal edecekdir. İkinci Alay perâkende düşmân taharrîsine me'mûr edilmişdir.

3. Arpa tedârik edilmiş ise de askerin ekmeği olmadığı ve ahâlîsi savuşduğundan bu karyelerden tedârik dahi müşkil olduğu ma'rûzdur.

4. 1/9/38 sâat 7 sonrada Çeltikci köyünden yazılmışdır.

Süvâri İkinci Fırka K.

Ahmed Zekî

İleriye giden İkinci Alayın ba'zı perâkendelere tesâdüf eylediği bu Alayın keşif kollarının verdiği raporlardan da Hamidiye Hanı mıntıkasından yine ba'zı perâkende düşmân neferlerinin garba ve cenûba savuşdukları anlaşıldı. Birinci Fırka kıtaâtı geçilerek topluca, Ilıca civârında açık ordu-gâhda gecelemeye karâr verilerek âtîdeki Fırka emri teblîğ edildi.

1/9/38

Fırka Emri

1. Fırka 1-2/9/38 gecesini Ilıca'da açık ordu-gâhda geçirecekdir.

2. Ordu-gâhın emniyyeti ber-vech-i âtî istihsâl olunacakdır.

a. Yirminci Alay bir bölüğüyle Hamidiye Hanı istikameti;

b. Dördüncü Alay bir bölüğüyle köyün garb sırtlarını te'mîn edecek ve postalarını Uşak - Simav şosesine doğru ileri sürecekdir. Bu bölükden çıkarılacak diğer bir takımla köyün şimâlinden Simav'a giden yol ile Şaphâneye giden vâdî istikametleri te'mîn olunacakdır.

c. Onüçüncü Alay köyün şark sırtlarını ve köyden Çeltikci'ye giden yolu te'mîn edecek ve sağ cenâhdan 20. Alayın emniyyete me'mûr bölüğüyle irtibât te'sîs edecekdir.

3. Silâh başına edildiği zamân alaylar kemâl-i sükûnetle köy dâhilinden geçerek Çeltikci'ye giden yol ile derhâl köyün şark sırtlarına intikal edeceklerdir.

4. Ordu-gâh Kumandanı 20'nci Alay Kumandanı Kâzım Bey'dir. Mûmâ-ileyh ittihâz edilen emniyyet tertîbâtını ve postaların derece-i teyakkuzunu sık sık kontrol etdirecekdir.

5. Arpa bugün te'mîn edilmişdir. Ekmek de alaylarca köyde yapdırılacakdır.

6. Fırka kıtaâtı başka bir emir verilmediği takdîrde yarın sâat 4.30 evvelde ordu-gâhda harekete hâzır bulunacaklardır.

7. Fırka Karârgâhı 13'üncü Alay ordu-gâhı civârındadır.

Süvâri 2. Fırka K. Emriyle

Erkân-ı Harb

Tevfîk

Gece bilâ-hâdise geçmiş kıtaât, Fırka Erkân-ı Harbi tarafından irâe edilen yerlerde geceyi geçirmişdir.

2 Eylül 38

5.30 evvelde âtîdeki Kolordu emri alınmışdır:

Gedüs'den

1 Eylül 38

Kolordu Emri

15

1. Murad Çayı boyunca çekilen bir düşmânın hatt-ı ric'atı Ilıca civârında Birinci Süvâri Fırkamız tarafından kat' edilmiş ve düşmânın Simav istikametinde ric'atı men' edilmişdir. Bu düşmânın kısm-ı küllîsiyle Ilıca'dan i'tibâren Gedüs Vâdîsi'ni ta'kîben cenûba teveccüh etdiği ve bil'âhire Uşak'ın tarafımızdan işgali haberi üzerine Kula ve Salihli'ye tebdîl-i istikamet etdiği anlaşılmışdır.

2. Süvâri Kolordusu yarın sabâhdan itibaren (2 Eylül 38) bu düşmânı imhâ ede ede Alaşehir istikametinde ta'kîbâtına devâm edecekdir. Bunun için:

a. Birinci ve Ondördüncü Süvâri Fırkaları Selendi Çayı'nı ta'kîben Birinci Fırka Soğanlı – Eski İn – Deli Hasan damları mıntıkasına:

b. Ondördüncü Fırka Birinci Fırkayı ta'kîben Orhanlı – Yeniceköy – Karacatepe mıntıkasına 2 Eylül 38 akşamı intikal etmiş olacaklardır.

c. İkinci Fırka, Gedüs Çayı boyunca düşmânı ta'kîb ederek taarruzuyla düşmânı tazyîk ve bî-tâb bir hâle getirecekdir. Fırkanın Kolorduyla (Kula) mıntıkasında te'sîs-i irtibât etmesi şâyân-ı ârzûdur.

d. Kolordu Topcu Taburu İkinci Fırkanın bir alayıyla berâber olarak Uşak üzerinden İkinci Fırkaya iltihâk edecekdir.

3. Muhâbere Birinci ve Ondördüncü Fırkalar arasında Birinci Fırkanın te'sîs edeceği muhâbere postalarıyla te'mîn edilmelidir.

4. İâşe mübâyaa ile olacakdır.

5. Ben 14'üncü Fırkayı ta'kîben yarın Orhanlara geleceğim.

6. Fırkalar güzer-gâhlarında tesâdüf edecekleri telefon ve telgraf hatlarından bi-l-istifâde beynlerinde ve Kolordu Karârgâhıyla te'mîn-i muhâbere etmelidirler.

5. K. K.

Fahreddin

Bugün ta'mîrâtı hitâm bulan cebel topları Fırkaya İltihâk eylemişdir. Henüz iltihâk etmemiş olan sahrâ bataryasıyla hareket etmek üzre Onüçüncü Alay geriye terk edildi. Emniyyet tertîbâtıyla bir müddet cadde ta'kîben ve düşmân perâkendelerinden tathîr edilerek zevâlden sonra (Derbend'e) muvâsalat edildi. Yolda seksen kadar esîr alındı. Cadde tarafında bir cebel topu müteaddid ağır ve hafîf makineli tüfenkler bir hayli ceb-hâne-i metrûk görüldü. Kendi vesâitiyle Gedüs'e nakledilmeleri köylülere tenbîh edildi. Pîş-dâr Yirminci Alay Derbend ile Seroplar arasındaki sırtlardan şedîd bir ateşe ma'rûz kaldı. Uç hücûmla arz-ı teslîhât eden iki zâbit kırk bir düşmân neferi ba'de-t-teslîm ateş ve dört neferimizi şehîd etdiklerinden takviye edilen bölük ile yapılan ikinci bir hücûmda kâffesi itlâf edilmişdir. Uşak mıntıkasına hâkim olub olmadığımıza dâir kat'î bir haber alınamamış idi. Fakat Uşak istikametinde büyük yangın dumanları müşâhede ediliyordu. Yol keşfi için gönderilen keşif kolları Derbend üzerinden sahrâ taburunun gidebileceği bildirdiklerinden şübheli bir mıntıkadan hafîf bir süvâri alayıyla gönderilen Sahrâ Topcu Taburu Derbend'e celb edildi. Müsâdeme, yol keşfi, mevâdd-ı iâşe ve bi-l-hâssa ekmek tedâriki mesâilinden epeyce vakit zâyi' olduğundan ertesi günü erkenden hareket ve uzun bir yürüyüş yapmak üzre Derbend ve civârında bi-z-zarûre tevkif edilerek gecelendi. Uşak istikametinden piyâde kıtaâtımızın da Fırka hizâsına vardığı haber alındı. Nısf-ül-leylde Kolordu Kumandanı Fahreddin Paşa hazretleri de Derbend'e geldiler. Bugün Birinci Ordunun vaz'iyyet ve vezâif hakkında tafsîlât-ı mühimmeyi hâvî 1/9/38 ve (31) numrolu emriyle Beşinci Kolordu Kumandanlığının âtîdeki direktifi alınmışdır.

Aslıhanlar

1/9/38

Sâat 9.30 Evvel

Kolordu Emri

1. Düşmân muzmahill bir hâlde Gediz Vâdîsi'nden garba doğru çekilmekde devâm ediyor.

2. Süvâri Kolordusu gece gündüz durmaksızın mütemâdiyen bu düşmânın yanını şimâlden cenûba doğru tazyîk edecek ve önünü kesdirerek imhâya çalışacakdır.

3. Fırkalar bu husûsda her ân Kolordudan emir beklememelidirler. Dâimâ şiddetle ileriye atılmalı ve düşmânı ezmelidirler.

5. K. K.

Fahreddin

3-4/9/38

2-3/9/38 gecesini (Uşak'ın 20 kilometre şimâl-i garbinde) Derbend mıntıkasında geçiren Fırka Kolordu Topcu Taburu refakâtînde olduğu hâlde sâat 3.30 evvelde Yenişehir Söke üzerinden Kula istikamet-i umûmiyyesinde harekete geçdi. Hareketden biraz sonra Kolordu Topcu Taburunun Fırkanın ta'kîb etdiği istikametden hareketi gayr-i mümkün olduğu anlaşıldığından mezkûr taburun tefrîk edilen bir takım süvâri refâkatinde Uşak'a avdet ederek oradan (Güre) yoluyla Kolorduya iltihâkı emr edildi. (Sâat 6.15 evvel)

Fırka (Yenişehir)den itibaren başlayan fevk-al-âde sarp ve sa'b-ül-mürûr arâzîyi aşarak 3/9/38 sâat 6.45 sonrada Sirge'ye muvâsalat etdi. Kolorduya ber-vech-i âtî rapor yazıldı.

Süvâri 2. Fırka K.

Erkân-ı Harbiyyesi

Şu'be 1

49 Harekât

Sirge Karyesinden

3/9/38

Beşinci Kolordu Kumandanlığına

1. Fırkanın ta'kîb etdiği istikametde düşmâna tesâdüf edilememişdir. Düşmânın 2/9/38 öğleden sonra (Fakılı)ya gelen ve takrîben beş sâat devâm eden bir yürüyüş kolu mezkûr karyeyi yakdıkdan sonra Camili – Alhanlar(?) istikametinde gitdiği ve ta'kîb etdiği istikamet-i umûmiyyenin Alaşehir olduğu köylülerden edilen tahkikatdan anlaşılmışdır.

2. Piyâde Onbeşinci Fırka bugün sâat 1 sonrada kolbaşısıyla Yenişehir'e vâsıl olmuşdur. Bu Fırkanın (Sirge) de geceyi geçireceğini zann ediyorum. Onbeşinci Fırka cenûbunda da Sekiz ve Altıncı Fırkalar vardır. Altıncı Fırkanın bu akşam Dervişli'ye kadar ilerleyeceğini tahmîn ediyorum.

3. Onbeşinci Fırka vâsıtasıyla muttali' olduğum Ordu emri mûcibince Süvâri Kolordusunun en geç 4/9/38 akşamı Alaşehir garbından düşmânın hatt-ı ric'atını kat' etmesi lâzım gelmekde olduğundan bu gecede Kula'da ancak iki üç sâat moladan sonra yürüyüşe devâmla (Alaşehir) garbına doğru a'zamî derecede mesâfe kat'ine çalışacağım.

4. İşbu rapor 3/9/38 sâat 6.45 sonrada Harekâtın 49 numrosuyla Beşinci Kolordu Kumandanlığına ve berây-i ma'lûmât Birinci Süvâri Fırkası Kumandanlığına arz edilmişdir.

Süvâri İkinci Fırka K.

Ahmed Zekî

Fırka (Sirge'de) bir çeyrek sâat kadar tevakkufdan sonra yine yürüyüşüne devâmla karanlık bir gecede müşkil-ül-ubûr arâzîyi geçerek 4/9/38 sâat 5 evvelde Kula'nın takrîben iki kilometre şarkındaki Tatlıboğaz karşısına pîş-dârıyla muvâsalatında pîş-dârda bulunan Dördüncü Alay Boğaz ve civârından ânî bir ateşe ma'rûz kalmışdır. Fırka aksâm-ı mütebâkıyyesi ileri yanaşdırılmakla berâber pîş-dâr mezkûr tepelere karşı taarruza geçerek sâat 5 evvelde tel örgüsüyle takviye ve tahkîm edilmiş olan mezkûr tepeleri bi-l-işgal firâr eden düşmânı ta'kîben Boğazdan geçerek Kula'ya dâhil olmuşdur. Burada düşmânın meydânda 10 maktûl bırakdığı görülmüş ve onu yaralı olmak üzre seksen bir esîr alınmışdır. Fırkaya pîş-dârı müteâkıb Kula'dan geçerek Kula'nın cenûb mahrecinde ve Kula - Alaşehir şosesi üzerinde ictimâ' etdirilmiş ve şehir dâhilinde yağma ve garetin ve münhall-i âsâyiş-i ahvâlin önüne geçmek için Fırka Muhafız Takımıyla bir bölük süvâri devriye vezâifine tahsîs edildiği gibi ihtiyât zâbitânından ahâlî-i mahalliyyenin hiss-i nazarını hâiz bir zât da muvakkaten kaim-makam vekâletine ta'yîn edilmişdir. Kula'nın işgalini bildirmek üzre Kolorduya yazılan rapor sûreti ber-vech-i zîrdir.

Kula

4/9/38

Süvâri 2. Fırka K.

Şu'be 1

Beşinci Kolordu Kumandanlığına

1. Kula bugün (4/9/38) sâat 1 evvelde istirdâd edildi. Sâat 5.30 evvelde kasabanın şark mahrecinde tel örgüleri gerisinde mukavemete çalışan düşmân efrâdı Fırkanın pîş-dârı tarafından derhâl tard edilerek binlerce kadın erkek halkın tezâhürât-ı meserret-kârânesi arasında şehir işgal edildi.

2. Pîş-dâr alayı berâberlerinde birçok mevâşî getiren düşmânı Alaşehir caddesi üzerinden ta'kîb etmekdedir. Kendisine tahrîb müfrezesi terfîk edilen bir bölük Alaşehir - Salihli hattının tahrîbi vazîfesiyle tahrîk edilmişdir.

3. Fırkaya mukavemet eden düşmânın bir kısmı silâhsız olmak üzre bini mütecâviz olduğu ve diğer bir kısım kuvvetlerinin de geceden mevâşî ile berâber Alaşehir'e doğru çekildiği ahâlîden tahkik edilmişdir.

4. Düşmândan 80 esîr alınmışdır.

5. Fırka burada 2 sâat kadar tevakkufla iâşesini te'mîn etdikden sonra (Alaşehir) istikametinde hareket edecekdir.

6. Bu rapor 4/9/38 târih ve sâat 6.30 evvelde Beşinci Kolordu Kumandanlığına ve berây-i ma'lûmât Birinci Süvâri Fırkası ve Piyâde Onbeşinci Fırka Kumandanlıklarına yazılmışdır.

Süvâri 2. Fırka K.

Ahmed Zekî

Kula'da âtîdeki Kolordu emri telâkki edildi:

Selendi

3/9/38

Kolordu Emri

16

1. Yarın (4/9/38) sâat 7 evvelde Birinci Fırka (Karakaya ve civârında); İkinci Fırka (Gölde ve civârında); Ondördüncü Fırka (Köprü) şimâlinde harekete hâzır bulunacaklardır.

2. Hareket emrini ayrıca vereceğim.

3. Ben yarın sâat 7 evvelde (Köprü) civârında bulunacağım.

4. Fırkaların vaz'iyyet ve istikşâfları hakkındaki raporlarına muntazırım.

5. 3/9/38 târih sâat 9.30 sonrada (Selendi)den yazılmışdır.

5. K. K.

Fahreddin

Fırkanın Yenişehir'den geçerken muttali' olduğu Ordu emrine nazaran Süvâri Kolordusunun en geç 4/9/38 akşamı Alaşehir garbından düşmân hattı ric'atını kat' etmesi lâzım geldiğinden ve yeni vaz'iyyet dahi hemen Alaşehir

garbına sarkmayı emr olduğundan şimâle ve Gölde civârına değil bil-akis cenûba teveccühe karâr verildi. Düşmânı yalnız bir bölükle ta'kîbi kâfî gören Dördüncü Alaya bütün mevcûduyla ta'kîb etmesi emr ve Onüçüncü Alaya âtîdeki emir verildi:

Kula

4/9/38

Onüçüncü Alay Kumandanlığına

1. Alayınızdan bir bölük (Mantarlı) üzerinden Alaşehir - Salihli şimendüfer hattı üzerine inerek Alaşehir - Salihli arasında düşmân münâkalatı olub olmadığını keşf edecek ve aynı zamânda (Alhan Deresi) üzerindeki şimendüfer köprüsünde olamadığı takdîrde ale-l-âde raylarda tahrîbât yapacakdır. Bu maksadla bölüğe Fırka İstihkâm Müfrezesinden tahrîb için bir müfreze terfîk edilecekdir.

2. Bu emir 4/9/38 sâat 8.35 evvelde Harekâtın 50 numrosuyla 13. Alay Kumandanlığına yazılmışdır.

Süvâri 2. Fırka K.

Ahmed Zekî

Ta'kîbe me'mûr edilen Süvâri 4. Alay şoseyi Alaşehir'e karşı kapayan (Dümrüce)'nin cenûb-i garbî sırtlarında bir batarya topcusu bulunan düşmân mukavemetine ma'rûz kaldı. Fırka kıtaât-ı mütebâkıyyesi Kula cenûbunda istirâhatden sonra şose ile (Alaşehir) istikametinde tahrîk edildi. Vaz'iyyeti bir ân evvel anlamak için Fırka Karârgâhıyla daha evvel gidildi. Âtîdeki Kolordu emri sâat 10.15 evvelde alındı.

Köprü

4/9/38

Kolordu Emri

17

1. Birinci Fırka Köprü – Kula – Sarıcalar – Menye üzerinden Alaşehir ile Salihli arasına inecek ve Salihli şarkına doğru takarrübe çalışacakdır.

2. İkinci Fırka Kula – Alaşehir şosesiyle dağları aşdıkdan sonra Mantarlı üzerinden Alaşehir Çayı şimâlinden hareketle Birinci Fırkaya takarrüb edecekdir.

3. Ondördüncü Fırka; İkinci Fırkayı ta'kîb edecekdir.

4. Ben İkinci Fırka ile berâber bulunacağım.

5. 4/9/38 târih ve sâat 8.30 evvelde Köprü'den yazılmışdır.

5. K. K.

Fahreddin

Dördüncü Alayın yanına varıldıkda düşmânın bir batarya ve takrîben bir piyâde taburu cadde tarafında hâkim mevâzii bi-l-işgal ileri hareketimizi tevkif etmek üzre ve zamân kazanmak istediği anlaşıldı. Beyhûde bununla uğraşmamak ve bâlâdaki Kolordu emrine nazaran bir ân evvel garba açılarak ovaya düşmek ve Birinci Fırkaya yanaşmak için âtîdeki Fırka emri verildi.

4/9/38

Fırka Emri

1. Düşmân Dümrüce'nin cenûb-i garbî sırtlarında mukavemete çalışarak Alaşehir istikametini setre çalışmakdadır.

2. Fırka bir ân evvel Alaşehir Ovası'na intikal etmek üzre bu düşmânı bir alayıyla cebheden tesbît ve tazyîk ederek mütebâkî bütün kuvvetiyle arâzî üzerinde gösterilen vâdî yoluyla Alaşehir Ovası'na inecek ve Emre - Büyüksandık istikametinde ilerlemekde olan Fırka ile tevhîd-i hareket edecekdir.

3. Düşmânı cebheden tesbîte Dördüncü Alay me'mûrdur. Bu alay düşmândan ric'at alâimi görür görmez şiddetle ta'kîb, Fırka kısm-ı küllîsine teveccühüne mâni' olacakdır.

4. 20. Alay, 2. Alay ve 13. Alay, Topcu ve kıtaât-ı merbûte emrimde olarak vâdî yoluyla Alaşehir Ovası'na intikal etmek üzre şimdi yürüyüşe geçecekdir. 20. Alay kuvvetli bir zâbit keşif kolu Köküre Vâdîsi garbındaki sırtları ta'kîben düşmân sol cenâha doğru sevk edecekdir.

5. Ben Fırka kısm-ı küllîsiyle berâber bulunacağım.

Süvâri 2. Fırka K.

Ahmed Zekî

(Müctemi' kıtaât kumandanlarına okutdurularak imzâ' etdirilmişdir.)

Hareketden takrîben bir sâat Alaşehir istikametinden büyük yangın dumanları tarassud edilince vaz'iyyet daha ziyâde tenevvür eylemiş olduğundan bir ân evvel a'zamî kuvvetle ovaya inmek için Dördüncü Alaya zeylen âtîdeki emir gönderildi ve yürüyüşe devâm edilmedi.

4/9/38

Sâat 2.50 sonra

Süvâri 4. Alay Kumandanlığına

1. Cebhenizde sol cenâhdan hâkim tepede yalnız bir takım 8 yeni otomatik terk etdikden sonra alayınızla serîan Fırkaya iltihâk ediniz. Ta'kîb etdiğimiz yol ile geliniz.

2. Alayın çekildiğini düşmâna hiss etdirmemek lâzımdır. Takım vâsi' bir cebhe üzerinde grub grub yerleşmeli ve düşmânı iğfâl eylemelidir.

3. Alay geçerken Kumandan Paşaya istikamet-i hareketimizi göstermek üzre şose üzerinde bir posta bırakacakdır.

4. Bu emir 4/9/38 sâat 2.50 sonrada Süvâri Dördüncü Alay Kumandanlığına teblîğ edilmişdir.

S. 2. Fırka K.

Ahmed Zekî

Fırka Sarılı – Dümrüce arasından geçerek sarp ve yoldan mahrûm dağlar üzerinden gayet müşkil bir yürüyüşü yaparak bin müşkilâtla sâat 11 sonrada (Mendur) köyüne muvâsalat edebildi. Alaşehir bugün öğleden i'tibâren yanmaya başlamış idi. Dördüncü Alay ancak sabâha karşı varabilmiş idi. Bir gün evvel Derbend'den harekete geçen kıtaât geceli gündüzlü yirmi dört sâatden fazla yürüyerek Kula'yı sâlimen işgal eylemiş ve burada da cüz'î istirâhâtdan sonra meşakkatli bir yürüyüşle Mendur köyüne vardıklarında mezkûr karyede sabâha kadar istirâhât verildi.

Hat tahrîbine me'mûr bölük fâik düşmân kuvvetleri karşısında tahrîbâta muvaffak olamadığından (Mendur) köyünde Fırkaya iltihâk eyledi. Kolordu Kumandanı Paşa hazretleri Fırkaya iltihâk edemediler. Efrâd ve hayvânât karyede bulabildikleri mevâdd-ı iâşe ile iktifâ' eylediler.

5 Eylül 38

Dereköy Muhârebesi

Fırka 4/9/38 sâat 11 sonrada (Dördüncü Alay sabâha karşı) “Mendur” köyüne muvâsalat etdi. Vaktin ilerlemiş ve askerin pek bî-tâb bir hâle gelmiş olmasına mebnî Yirminci Alay taht-ı emniyyetde istirâhâta geçildi. 5/9/38 sabâhı erkenden Alaşehir - Salihli hatt-ı umûmîsinden garba çekilmesi muhtemel düşmân kuvvetlerine baskın tarzında taarruz icrâsı karâr-gîr oldu. Gece bilâ-hâdise geçdi. Geç vakit alınabilen keşif kolları ma’lûmâtından demiryolu ve civârında fa’âliyyet olduğu ve trenlerin işlediği anlaşıldı. Alaşehir ve tekmîl ova yangınlarla kapanmışdı. Ale-s-sabâh ne olduğu belirsiz keşif yürüyüş kollarının Alaşehir’den garba doğru hâl-i hareketde olduğu tarassud edildi. Bir gün evvel teblîğ edilen (17) numrolu Kolordu emrine nazaran civârımızda bulunması lâzım gelen Birinci Fırka Kolordu Karârgâhında bir eser yokdu. Fırka önünden tahrîbât yaparak geçen düşmân sürülerine karşı bir hareket karârı ittihâzı ıztırârı karşısında bulunuyordu. Henüz Salihli mıntıkasında yangın yokdu. Hiç şüphesiz sâlimen gidecek olan bu kafile oralarını da ateşleyecekdi. Âtîdeki emirle harekete geçildi.

Mendur köyü

5/9/38

Sâat 7.30 evvel

Fırka Emri

22

1. Düşmân dün öğleden beri Alaşehir - Salihli yoluyla gayr-ı muntazam sûretde ric’at etmekdedir.

2. Fırka ordu-gâhından hareketle yola müesser olacak vechle cenûba yanaşacak ve oradan düşmânın ric’at eden taarruz edecekdir.

3. Fırka yürüyüş sırası ber-vech-i âtîdir. (20. Alay, Batarya, 2. Alay) pîş-dâr, 13. Alay, 4. Alay, Sıhhiyye, İstihkâm, Muhâbere Müfrezeleri.

4. Pîş-dâr Alayı bu emrin vusûlüyle berâber derhâl demiryoluna doğru harekete geçecek ve düşmâna yanaşmayı müteâkıb taarruz edecekdir. Fırka bataryası emrindedir. Pîş-dâr yürüyüş istikametini ve hâssaten sol cenâhı kuvvetli bir keşif koluyla keşf etdirilmeli ve Birinci Süvâri Fırkasıyla irtibât te’sîs etmelidir.

5. Kısm-ı küllî pîş-dârı bir kilometreden ta’kîb edecekdir.

6. Fırkanın muhârebe ağırlıkları şimdilik (Menduze)de kalacakdır.

7. Ben kısm-ı küllî başındayım.

Süvâri İkinci Fırka Kumandanı

Ahmed Zekî

(Tahrîren Teblîğ)

Pîş-dâr âdetâ topcu ile takviye edilmiş bir livâ hâlinde tahrîk edilmek istenilmiş ise de Yirminci Alayın serî' bir sûretde ilerlemesi bataryanın tevhîd-i mesâî edememesinden derhâl yeni vaz'iyyet ve tarassuda göre âtîdeki emr-i şifâhî ile tekmîl Fırka hatt-ı harbe sevk ve taarruz için tahrîk edildi. Mütemmim keşfiyyât ve tarassudâta nazaran tahmînen birbuçuk fırkalık (sunûf-ı muhtelifeden mürekkeb) ve berâberlerinde birçok hayvânât, mevâşî bulunan müteaddid düşmân yürüyüş kollarının Alaşehir - Salihli yoluyla şimendüfer boyunca garba çekilmekde olduğu ve kolbaşının Dereköy hizâlarında bulunduğu anlaşıldı.

Şifâhî evâmir:

1. Yirminci Alay yalnız başına yürüyüşüne yürüyecek, istikamet koruluğun solu, Fırka Yirminci Alayın sağından yürüyecek iki kolla hareket, müştereken taarruz (emir zâbiti ile)

2. Sağdaki kolbaşında İkinci Alayı müteâkıb Onüçüncü Alay Dördüncü Alay ihtiyâtda.

3. Batarya (Mendur) köyünün iki kilometre kadar garb-i cenûbisindeki sırtlarda mevzie idhâl ve derhâl yürüyüş kolları üzerine ve taarruz istikametine ateş açması emr edildi. (Şifâhen emir zâbitleriyle) Muhârebe ber-vech-i âtî inkişâf eyledi. Yeniköy bahçeleri istikametinde serî' bir yürüyüş yapıldı. İkinci Alayın Uç Kumandanı Zâbit Vekîli Ahmed Efendi yol üzerinde hâl-i hareketde bir binek otomobiline atlı hücûm yaparak tahrîb etmişdir. Bunun üzerine ateş başladı. Mûmâ-ileyhin atı birçok yerinden yaralandı. Bu Alayın sağ cenâh gerisinde iki bölüğü kademeli kaldı. Diğer aksâmıyla sâat 8.30 evvelde Yeniköy bahçelerinin (demiryolunun hemen şimâlinde) cenûb kenârında yayacenge indi. Onüçüncü Alay da derhâl bu alayın solunda kezâ yayacenge iştirâk eyledi. Dördüncü Alay ise 500 metre kadar gerisinde Fırkanın atlı ihtiyâtı terk edilmişdi. Bu sûretle Fırkanın pek yakından müessir ve şedîd ateşine ma'rûz kalan düşmân takrîben bir alay kadar kuvvetini Fırka karşısında bi-t-terk perîşân sûretde (...) mekârîsi ve tekmîl ahmâl ve enkazıyla Dereköy sırtlarına tırmanmağa ve dağlara firâra mecbûr olmuşdur. Bir müddet sonra Dereköy İstasyonu civârında görülen düşmânın tahmînen iki tabur piyâde ve bir bölük süvârisine karşı Fırka sağ yanını te'mîn etmek üzre İkinci Alayın sağ cenâh gerisinde ihtiyâtda bulundurulan iki bölüğü de Dereköy istasyonuna karşı mevzie idhâl edilmişdir. Fırka bataryası lâ-yenkati' düşmân yürüyüş kolları ve yığınları üzerine ateş ediyordu. Alaşehir istikametinden gelen kıtaât kısmen dağlara çıkıyor, kısmen Fırka sol

cenâhında tekâsüf ediyordu. Sol cenâhdaki Yirminci Alay bidâyetde önüne tesâdüf eden düşmân aksâmına karşı iki bölüğüyle şedîd bir atlı hücûm yapmış ise de derhâl şimendüfer hattı kenârını tutan düşmânın şiddetli ve gayr-ı müsâid arâzî ârızalarına ma'rûz kalarak altı nefer mecrûh ve birçok hayvânların mürd olmasından bu alay da hemen Onüçüncü Alayın solunda yayacenge inmişdir. Zevâle doğru Fırkanın sol cenâhına düşmesi muhtemel düşmâna karşı Dördüncü Alaydan bir bölük gönderilmiş ve bu sûretle Fırka bütün aksâmıyla yan yana yayaceng eylemişdi. Sâat 10 evvelden i'tibâren şose cenûbunda mevzie girmeğe muvaffak olan bir düşmân bataryası yaya muhâriblerimize ve bi-l-hâssa setreden mahrûm olan yedek hayvânâta müesser bir ateş açdı. Sâat 11 evvele kadar ateşe iştirâk eden düşmân bataryaları adedi 5-6'yı bulmuşdu. Topcu ateşi bi-l-hâssa istasyon cenûbunda pek tehdîd-kâr bir vaz'iyyetde bulunan Fırka sağ cenâhı üzerinde pek mütemerkiz ve mütekâsif bir sûretde devâm etdiği gibi ateş muhârebesi yapan alayların yedek hayvânâtı ve atlı ihtiyâtda bırakılan Dördüncü Alayı pek müteessir etmekde ve bunlara mütemâdiyen yer değişdirmek sûretiyle topcu ateşinden kurtulmağa çalışmakda idiler. Birçok hayvânât top ateşlerinden ürkerek sürü hâlinde öteye beriye kaçmakda idi. Sâat 12 zevâlde düşmân topcu ateşi a'zamî şiddetini bulmuş ve Fırkanın efrâd ve hayvânâtca zâyiâtı fazlalaşmış olduğundan ve esâsen düşmân kuvvetinin kısm-ı küllîsi dağlara firâr sûretiyle dağılmış ve Fırka karşısında ancak iki tabur kadar bir kuvvetle topcusu kalmış olduğundan açık arâzîde daha fazla zâyiâtdan tevakki ve elli sâatden beri sa'b-ül-mürûr arâzîyi aşmak ve hemen lâ-yenkati' yürüyüş ve müsâdeme icrâsıyla pek yorulmuş ve pek cüz'î cebhânesi kalmış olan Fırkayı bir bozguna ma'rûz bırakmamak ve dağınık aksâmı toplayıb tekrâr ta'kîbe koyulmak üzre evvelâ şifâhen ve ba'de tahrîren âtîdeki emir teblîğ edildi.

Mendur Cenûbundan

5/9/38

Fırka Emri

1. Süvâri Dördüncü Alayı cebheden düşmânı işgal ve tesbît edecekdir.

2. Diğer alaylar tedrîcen Mendur köyünde sabâhki ictimâ' mahalline çekilerek orada iâde-i intizâm edecekdir. Fırka muhâbere ve sıhhiyye müfrezeleri de aynı vechle sabâhki yerlerine çekileceklerdir.

3. Topcu bulunduğu mevzide kalarak ateşe devâm edecekdir. Fırka İstihkâm Müfrezesi topcunun yanına gelerek topcu muhâfızı kalacakdır.

4. Bidâyetde topcu mevziindeyim.

Süvâri 2. Fırka K.

Ahmed Zekî

Alaşehir'den garba hareket eden gayr-i muntazam asker ve ahâlî yüklü son tren takrîben sâat 8 evvelde Dereköy İstasyonundan hareket etmişdi. Düm-dâr himâyesinde son kafilelerin arkası da alınmakda idi. Dereköy cenûbuna dağlara çıkan düşmân bataryaları mevcûd ceb-hânelerini yakdıkdan sonra toplar terk edilerek efrâd koşum hayvânâtıyla garba savuşdukları muahharen anlaşıldı. Gurûba doğru âtîdeki emir verildi.

Dördüncü Alay Kumandanlığına

Bugün (5/9/38) muhârebe etdiğimiz çiftlik civârında düşmânın son döküntüleri ve birkaç hayvân sürüsü kalmışdır. Bu emrin vürûduyla derhâl bütün alayınızla Dereköy istikametine hareketle bu döküntüleri ve sürüleri tevkif ediniz. Keşifde bölükleriniz var ise onları arkadan celb ederek intizârla vakit geçiriniz. Sizden alacağım ma'lûmât üzerine bu gece yapılacak işleri tanzîm edeceğimden raporunuza intizâr ederim.

Süvâri İkinci Fırka K.

Ahmed Zekî

Alaşehir'in imdâdına yetişmek üzre Onüçüncü Alaya emir verilmiş ise de yapılan tarassudâtdan kurtarılacak bir şey kalmadığı anlaşıldığından sarf-ı nazar edilmiş meh-mâ-emken tensîk ve iâşeleri te'mîn edilen Fırka ile gurûbda yine harekete geçildi. Geç vakit Birinci Fırkadan bir irtibât zâbiti geldi. Mezkûr Fırkanın (71) numrolu raporunu getirdi. Salihli'ye hâkim olduğundan bahs eden bu rapor muhteviyyâtına nazaran Fırkanın vaz'iyyete hâkim olmadığı anlaşıldı. Vaz'iyyetimiz gerek Birinci Fırkaya ve gerek Kolorduya âtîdeki raporla bildirildi. Birinci Kolordudan gelen bir süvâri zâbitine de vaz'iyyet îzâh edildi. Aynı zamânda ağır mecrûhlarımızın nakli Birinci Kolordudan ricâ' edildi.

Mendur

5/9/38

Beşinci Kolordu Kumandanlığına

Numro 53

1. (4.9.38)de bilâ-fâsıla yirmi dört sâat yürüyüş yapılarak bi-l-muhârebe Kula işgal edildikden sonra Fırka Kula - Alaşehir caddesi üzerinde düm-dâr tertîbâtı alan düşmânla kısa bir zamân tekrâr muhârebe ve bu düşmân karşısında yalnız bir tarassud takımı terk edilerek bütün kuvvetle gece geç vakit Mendur köyüne muvâsalat edildi. (Bu karye Dereköy'ün şimâlindedir.) Fırka 5/9/38 ale-s-sabah müteaddid kollarla demiryolu

civârından geçmekde olan düşmân üzerine taarruz etdi. Muhtelif istikametlerden Fırka üzerine teveccüh eden kollar ve bataryalar arasında beş sâat kanlı bir muhârebe oldu. Düşmân kolları dağlara çekildiler. Demiryolu civârı ateş altında bulunduruldu. Pey-der-pey Fırka üzerine teveccüh edilen bataryaların artan şedîd ve mütekâsif ateşleri karşısında pek çok zâyiât veren Fırka tekrâr topcu ateşiyle düşmân ta'kîb edilmek şartıyla biraz geriye alınarak tensîk edildi. Gurûba doğru tekrâr Dereköy üzerine dağlar istikametine te'sîre devâm ve bu mıntıkaya geç vakit geldiği tarassud edilen kıtaâtımızla te'sîs edilecekdir. Alaşehir'den Dereköy'e kadar olan mıntıkadan düşmân çekilmişdir.

2. Zâyiât mikdârı şimdiye kadar tesbît edilen, dört zâbit mecrûh, yirmi beş nefer yaralı, üç nefer şehîd olmuş ve bir nefer tecennün etmişdir. Ağır mecrûh çokcadır. Bunların bir ân evvel serî' vesâitle Alaşehir veyâ daha geride teessüs edecek hasta-hânelere yaylı araba ile nakilleri esbâbının te'mînini istirhâm ederim.

Süvâri 2. Fırka K.

Ahmed Zekî

Fırkanın baskın tarzında taarruzuyla Alaşehir istikametinden gelen yegâne muntazam kuvvetler de şirazeden çıkdılar. Yalnız Dereköy İstasyonunda yirmi beş kamyon muharrik olarak bulunmuş bir çok mevâşî, silâh ve eşya terk etdirilmişdir. Düşmân maktûllerini berâber götürdüğü ahâlî vâsıtasıyla fundalıklara atdırmışdır. Dereköy'de tesbît edilen zâyiât, 4 zâbit mecrûh, 33 nefer mecrûh, 7 nefer şehîd, 3 nefer gaib olmuş ve 37 bâr-gîr mürd, 12 bâr-gîr gaib ve 29 bâr-gîr yaralanmışdır. Takımdan 125 top ceb-hânesi sarf edilmişdir. Fırka geceyi Dereköy garbında cadde tarafında açık ordu-gâhda geçirdi. Köyden de meh-mâ-emken mevâdd-ı iâşe te'mîn edebildi.

6 Eylül 38

Fırka kısmen yakılan Dereköyü'nden geçerek âtîdeki emirle açık ordu-gâha yerleşdi.

Dereköy garbından

6/9/38

Sâat 1 evvel

Fırka Emri

1. Kolordudan başka bir emir alınmadığı takdîrde Fırka yarın sâat 6 evvelde Salihli istikametinde ilerleyerek Birinci ve Ondördüncü Fırkalar ile müştereken dün çekilen düşmânı tazyîk edecekdir.

2. İkinci Alay pîş-dâr teşkîl edecekdir. Bu alay sâat 4 evvelde (Salihli) istikametinde bir takım kuvvetinde bir zâbit keşif kolu sevk edecekdir. Bu keşif kolu düşmânın kuvvetini ve Alaşehir - Salihli şosesi cenûbunda dağlık aksâmda tutunmuş olub olmadığını meydâna çıkaracak ve Ondördüncü Fırka ile te'sîs-i irtibât edecekdir.

3. Yürüyüş sırası ber-vech-i âtîdir. 2. Alay pîş-dâr, 13. Alay, Batarya, 20. Alay, 4. Alay, Sıhhiyye müfrezesi, Muhâbere, İstihkâm, Ağırlıklar

4. Ben kısm-ı küllî kolbaşında yürüyeceğim.

2. S. F. K.

Ahmed Zekî

Gece bilâ-hâdise geçdi. Yeni bir emir de alınamadı. Bulunduğu mahal vaz'iyyetin Kolorduca ma'lûm olduğu zann ediliyordu. Fırka Kolordu Karârgâhına dâir bir ma'lûmât alamamışdı. Bâlâdaki emirle vakt-i muayyende harekete geçildi. Yol düşmân perâkendeleri ve metrûkât ile dolu idi. Pîş-dâr alayı ufak tefek müsâdemeler yaparak Salihli'ye varıldı. Hayyen ve meyyiten tutulan üserâ' mikdârı iki yüze varmışdı. Yolda âtîdeki emir alındı.

Durasıllı şimâlinden

6 Eylül 38

İkinci Süvâri Fırkası K.

1. Birinci Fırka dün (5 Eylül 38) Salihli'yi işgal etmiş ve bi'l-ahire düşmânın üç piyâde ve bir süvâri fırkasının vürûduyla akşama kadar şehir dâhilinde ve hâricde muhârebeye devâm eylemişdir. Fırkanın istirâhati için gece muhârebeyi kat' ve Salihli şimâline alınmışdır.

2. Zevâlden sonra Durasıllı civârına gelen Ondördüncü Fırka bir alayıyla Birinci Fırkanın muhârebesine iştirâk etmiş ve bu Fırka da Durasıllı şimâlinde geceyi geçirmişdir.

3. Fırkanızın iki günden beri vaz'iyyeti Kolorduca mechûldür. Salihli istikametinde yürüyerek bugün Kolordu ile irtibât te'sîs ediniz. Kolordu Ahmedli istikametinde ta'kîbe devâm edecekdir.

4. 6/9/38 sâat 7.15 evvelde yazılmışdır.

5. K. K.

Fahreddin

İkinci Fırka ile bulunacağı emirde mezkûr Beşinci Kolordu Karârgâhının yeri mechûl olduğundan ve Fırkanın telsizi de Kolorduya alındığından yeni vaz'iyyet arz edilememişdi. Müteaddid yerlerinden yanmakda olan Salihli'de askerimize tesâdüf edilmemişdi. Salihli'nin şarkında (Birinci Fırkanın hemen Ahmedli istikametinde, Ondördüncü Fırkanın Gedis Çayı şimâlinden hareket etmeleri ve İkinci Fırkanın da Durasıllı – Muhacirköy üzerinden Gedis boyunca Ondördüncü Fırkayı ta'kîb eylemesi) lüzûmunu emr 6/9/38 sâat 8 evvel ve 18 numrolu Durasıllı şimâlinden yazılan Kolordu emri alındı ise de Durasıllı geçildiğinden evvel-emirde Salihli'nin garbına geçilerek yeni vaz'iyyetin anlaşılmasına ve ba'de Kolordu emrinin ruh ve ma'nâsına göre hareket icrâsı karâr-gîr oldu. Âtîdeki cevâbî rapor yazıldı.

Salihli

6/9/38

Numro

54

5 K.K.

1. Fırka sâat 6 evvelde Dereköy'den hareket ederek sâat 11.15 evvelde Salihli'ye geldi. Gedis Çayı boyunca 14'üncü Süvâri Fırkasının ta'kîbi hakkındaki emr-i devletleri bir sâat evvel telâkki edildiğinden Fırka şimdilik en kısa yoldan (Ahmedli) istikametinde ilerleyecekdir.

2. Fırkanın dünkü taarruzu netîcesinde yüzlerce maktûl vermiş ve yedi sekiz yüzü mütecâviz mevâşî terk eylemişdir. Yalnız Dereköy İstasyonu civârında 24 aded ihrâk edilmiş otomobil bulunmuşdur. Yollar ceb-hâne ve kağnı enkazı ile doludur.

3. Yolda tesâdüf edilen perâkende düşmân efrâdı grubları ateşle mukabeleye tasaddî etdiğinden bil-müsâdeme itlâf edilmekdedir.

4. Sâat ( )evvelde (Salihli)den arz edilmişdir.

İkinci Süvâri K.

Ahmed Zekî

Salihli'nin garbında Kolordu Karârgâhından bir emir zâbiti Kolordu Kumandanının Fırka Kumandanını istediğini teblîğ eyledi. Salihli şimâlinden Birinci Fırka kıtaâtı garba geçiyorlardı: Binâen aleyh Ahmedli istikametini açık ve doğrudan doğruya düşmânla hâl-i temasda idik. Bu vaz'iyyetde Fırkadan ayrılamayacağımı ve esâsen Fırka ile şimâle teveccüh edib

Gedis'in sağ sâhiline geçeceğimden Kolordu Karârgâhına tabîatiyle orada mülâki ve evâmir-i lâzımeyi telâkki edeceğimi söyledim ve Hasalan üzerinden Abdallar karyesi civârına varıldı. Yolda Gedis'in cenûbunda sırtlardan bir düşmân bataryası evvelâ Hasalan civârındaki Birinci Fırka alaylarından birine ba'de İkinci Fırkanın yürüyüş kollarına te'sîr-i ateş etdi. (Öğleden) sonra takrîben bütün Fırka ile Abdallar karyesi civârında ictimâ' edildi. Düşmân bataryası Abdallar karyesinin garbında bulunan Birinci Fırkanın diğer bir alayına da bir müddetcik ateş etdi. Mezkûr Fırka konaklara yerleşmek için emr veriyordu. Bintepeler'de ba'zı düşmân perâkendeleri görülüyordu. Düşmânın bu gayr-ı muntazam müterddid piyâdeleri üzerine Marmara Gölü tarafındaki tepeden biraz piyâde ateşi yapıldı. Tepelerde bir türlü birikemeyen bu düşmân kuvvetleri garba doğru akdılar. Bu düşmâna Fırka bataryasıyla birkaç mermi de atıldı. Âtîdeki rapor ve emir irsâl-i teblîğ kılındı.

Kirmiçabdal karyesinden

6/9/38

5. K. K.

1. Fırka (Salihli)den geçerek sâat 4.20 sonrada Kirmiçabdal köyüne geldi. Birinci Süvâri Fırkası Kumandanı ile görüşdüm. (Bintepeler) hattında bulunan düşmânın Birinci ve Ondördüncü Süvâri Fırkaları meşgul olduğundan ve bu düşmân da takrîben sâat 5 sonrada çekilmeye başladığından Fırkayı (Bargan) köyünde (Bozavlı civârında) köyünde toplayarak orada hâl-i intizârda kalmak ve başka bir emr-i devletleri telâkki edilmediği takdîrde geceyi orada geçirmek üzre Fırkayı mezkûr köye tahrîk etdim.

2. Bu rapor 6/9/38 târih ve Harekâtın (96) numrosuyla sâat ( )sonrada (Kirmiç) köyünden yazılmışdır.

Süvâri İkinci Fırka K.

Ahmed Zekî

Gurûba kadar bir emir telâkki edilmediğinden âtîdeki emirle istirâhata geçildi.

6/9/38

Fırka Emri 23

1. Fırka 6-7/9/38 gecesini Bargan karyesinde açık ordu-gâhda geçirecekdir.

2. Bintepeler hattına karşı Birinci Süvâri Fırkası kıtaâtı vardır. Maa-mâ-fîh 20. Alay ordu-gâhın yakından emniyyeti istihsâl edecekdir.

3. Köydeki Fırka Karâr-gâhının emniyyetine Muhafız Takımı me'mûrdur.

4. Kolordudan yarınki harekât için henüz bir emir telâkki edilmemişdir. Her ihtimâle karşı kıtaâtın yarın sâat 4.30 evvelde ordu-gâhlarında harekete hâzır bulunmanız lâzımdır.

5. Bu emir Fırka kıtaâtına yazılmışdır.

Fırka K. Emriyle

Erkân-ı Harb

Ahmed Cevdet

Nısf-ül-leyle yakın alınan 6/9/38 târih, sâat 9.40 sonra işaretli Kolordu emrinde (Ondördüncü Fırkanın Marmara Gölü şimâlinden Bintepeler gerisine; Birinci Fırkanın Bintepeler cenûbundan ihâta; İkinci Fırkanın da Birinci Fırkayı ta'kîben hareket eylemesi) teblîğ edilmişdi. Buna nazaran nısf-ül-leylde âtîdeki Fırka emri verildi.

Bargan

6/9/38

Fırka Emri 24

1. Yarın (7/9/38) Ondördüncü Süvâri Fırkası Marmara Gölü şimâlinden Birinci Fırka Gedis Çayı boyunca Bintepeler cenûbundan garba doğru yürüyerek düşmânı tazyîk ve tard edeceklerdir.

2. İkinci Süvâri Fırkası Birinci Fırkayı ta'kîben ilerleyecekdir. Bunun için Fırka yarın sâat 5 evvelde yürüyüşe geçerek Birinci Fırkayı ta'kîb edecekdir. Yürüyüş sırası ber-vech-i âtîdir.

13. Alay, 20. Alay, Batarya, 4. Alay, 2. Alay, Sıhhiyye, Muhâbere, İstihkâm, Ağırlıklar.

3. Kolbaşındaki Onüçüncü Alay çıkaracağı kuvvetli bir uçla Fırkanın ileriden emniyyetini istihsâl ve Birinci Fırka ile te'sîs-i irtibât edecekdir.

Tarz-ı Teblîğ

2. S. F. K.

Ahmed Zekî

7 Eylül 38

7 Eylül 38 sabâhı ictimâ' mahallinde âtîdeki emir alındı.

Kolordu emri 20

1. Bintepeler – Karayahşi – Sartkale hattındaki İkinci Fırka kadar düşmân kuvveti sâat 6.30 sonrada garba doğru ri'cat etmiş mezkûr hât kıtaâtımız tarafından işgal edilmişdir.

2. Kolordu vezâif-i taarruziyyesini tesrî' maksadıyla bugün 7/9/38'de ber-vech-i âtî hareket edecekdir.

a. Belenköy üzerinden (Mütevelli)ye

b. İkinci Fırka Belenköy - Alibeyli üzerinden (Saruhanlı)ya

c. Ondördüncü Fırka Belenköy'ün hemen şimâlinden ve Hacı Ahmedli üzerinden (Hacı Rahmanlı)ya

3. Fırkalar bugün 7/9/38 akşamına kadar (Mütevelli) (Saruhanlı) (Hacı Rahmanlı) hattında bulunmasına çalışacaklardır. Fırkalar yürüyüşde de yek-diğerleriyle ve Kolordu ile sık sık irtibât te'sîs edecekler ve iki sâatde bir herhangi bir hatda düşmân olmadığını bildirerek rapor vereceklerdir.

4. Birinci Fırka (Turgudlu – Manisa – Saruhanlı istikametlerini, 14'üncü Fırka (Orhanlı – Burgaz – Akhisar) istikametlerini keşf etdireceklerdir.

5. Ben (Bintepeler)den sonra İkinci Fırkayı ta'kîb edeceğim.

5. K.K.

Fahreddin

Bu emre göre hareket ta'dîl ve tanzîm edildi. Mütevelli karyesine kadar bilâ-hâdise gelindi. Manisa'nın yanmakda olduğu köylülerden anlaşıldı. Yarı yolda alınan âtîdeki emirle tebdîl-i istikamet edildi.

7/9/38

Kolordu Emri

Numro 21

1. Düşmân 6-7/9/38 gecesi garba ric'atına devâm etmişdir. Kasabanın ve Gediz Vâdîsi'ndeki köylerin ihrâkı hasebiyle düşmânın daha garba çekildiğine ihtimâl veriyorum.

2. Bu vaz'iyyete nazaran Birinci Fırkayı Gediz Çayı şimâl sâhili boyunca Zincirli (Sinirli) istikametine tevcîh etdim.

3. İkinci ve Ondördüncü Fırkalar sür'atle Belen Dağı'nı aşarak İkinci Fırka Mütevelli, Ondördüncü Fırka Saruhanlı İstasyonuna akşama kadar muvâsalatla çalışacaklardır.

4. Ben Birinci Fırkayı ta'kîben ilerleyeceğim. Raporlar Zincirli (Sinirli) istikametinde gönderilecekdir.

5. 7/9/38, 1.30 s. Kestel'den yazılmışdır.

5. K. K.

Fahreddin

Mütevelli'de âtîdeki emirle ikamete geçildi ve Kolorduya bildirildi.

Mütevelli

7/9/38

Sâat 9 sonra

Fırka Emri

1. Fırka 7-8/9/38 gecesini Mütevelli'de açık ordu-gâhda geçirecekdir.

2. Ordu-gâhın ve köyün emniyyetini hâsseten Manisa istikametine karşı istihsâle Onüçüncü Alay me'mûrdur.

3. Kolordudan başka bir emir telâkki edilmediği takdîrde kıtaât sâat 5 evvelde ordu-gâhlarında harekete hâzır bulunacaklardır.

4. Fırka karârgâhı köy otelindedir.

Tarz-ı teblîğ

2. S. F. K.

Ahmed Zekî

7/9/38

5.K.K.

(58)

1. Fırka 8.30 sonrada Mütevelli köyüne muvâsalat ederek açık ordu-gâha girmişdir.

2. Ta'kîb edilen istikametden küçük veyâ büyük hiçbir düşmân kıt'ası geçmemişdir. Marmara nâhiyesinin Akhisar ve civâr köylerden bir kısım ahâlînin Yunanlılar tarafından berâber götürüldüğünü ahâlî ifâde etmekdedir.

3. İşbu rapor 7/9/38 târih ve Harekât 58 sâat 9 sonrada Mütevelli'den yazılmışdır.

İkinci Süvâri Fırkası Kumandanı

Ahmed Zekî

Mühür

Musaddakdır.

1 Şubat 39

8, 9, 10/9/38 ÂİD MUHÂREBE TAKRÎRİ

İzmir'in arefe-i istirdâdında, yevm-i istirdâdında ve ferdâ-yı istirdâdında ya'nî 8,9,10 Eylül 338 günlerinde İkinci Süvâri Fırkasının tarz-ı hareketi:

Fırka 7/9/38 sabâhı (Salihli)nin takrîben sekiz kilometre şimâl-i garbîsindeki (Bargan) karyesinden ve (Belen köyü) üzerinden hareketle gurûbdan iki sâat sonra (Mütevelli) karyesine muvâsalat eylemiş ve kesersiz altmış kilometre yürümüşdü. Yol üzerinde düşmândan eser yokdu. Fırka Erkân-ı harbi vâsıtasıyla irâe edilen mahâllerde Fırka kıtaâtı geceyi açık ordu-gâhda geçirdi. Beşinci Kolordu Kumandanlığından (8/9/38) zevâlinde Horosköy, Bozköy mıntıkasına vâsıl olarak orada emre intizâr edilmesi ve harekât-ı müteâkıbe hakkında emir telâkki edildi. Fırkaca işbu emir üzerine 8/9/38 sâat 6.30 evvelde (Yirminci Alaydan kuvvetli bir zâbit keşif kolunun sâat 6 evvelde Horosköy, Bozköy, Sapanca, Boşnak üzerinden İzmir istikametini keşf etdirmek üzre ve Fırkanın sâat 6.30 evvelde Yirminci Alayın pîş-dâr olarak 13. Alay, Batarya, 4. Alay, 2. Alay, Sıhhiyye, İstihkâm, Muhâbere yürüyüş sırasıyla Horosköy istikametinde harekete geçilmesi hakkında) tahrîrî emir verildi. Vakt-i muayyende yürüyüşe geçildi. Sâat 9.55 evvelde Pîş-dâr Alayından gelen raporda Horosköy'ün binâ ve bahçelerinden Pîş-dâr Alayına ansızın ateş açıldığı ve müsâdeme devâm etmekde olduğu uç bölüğünün dolaşarak sarkmasına emir verildiği bildiriliyordu. Bu esnâda Manisa istikametinden ba'zı firârî kafileleri de kısm-ı küllî üzerine düşmüşdü. Kısm-ı küllî tevakkuf ve ifrâz edilen birer kısım kuvvetle bu perâkendeler tathîr edildi. Pîş-dâr Alayının uç bölüğü karşısına çıkan perâkendelerle tevkif edildiği esnâda Alayın kısm-ı küllîsinin Horosköy garbından dolaşarak Bozköy'e sarkması üzerine sarılan perâkende aksâm dahi ifnâ' edildi. Bu mıntıkada cem'an 300 kadar tahmîn edilen perâkende düşmân kuvvetinden bir kısmı bil-müsâdeme ifnâ' daha evvel yol almış bir kısmı da şimâle ve garba dağlara dağılmışlardı. Bu esnâda Bozköy üzerindeki tepelerde tarassud edilen insanların düşmâna mensûb bir müdâfaa kuvveti olub olmadığını meydâna çıkarmak üzre bataryaya ateş açdırıldı. Tarassud netîcesinde bunların kısmen kaçan perâkendeler ve kısmen Manisa ahâlîsi olduğu ve ovaya hâkim sırtlarda müdâfaa eden olmadığı anlaşıldı. Bu esnâda Bornova'dan bir gün evvel çıkan tahmînen on beş yaşında bir İslâm çocuğuna tesâdüf edildi. İfâdesinden Bornova ile Manisa arasında mühim düşmân kuvvetlerinin bir mahalde tevakkuf ve müdâfaa tertîbâtı ittihâz etmediği ve fakat Bornova ve civârındaki köylerde küme küme düşmân olduğu anlaşıldı. Vaz'iyyet âtîdeki raporla Kolordu Kumandanlığına bildirildi. Aynı zamânda zevâlde verilecek emri almak üzre, birkaç esîr ve Bornova'dan gelen çocuk ile berâber mezkûr rapor 13. Alaydan Zâbit Vekîli Hüseyin Efendi ile Manisa'ya gönderildi.

Horos Köyünden

8/9/338

Sâat 10 evvel

Beşinci Kolordu Kumandanlığına

1. Fırkanın sâat 9.30 evvelde kolbaşısıyla Horos köyüne muvâsalat eden pîş-dârına köyün binâ ve bahçeliklerinden ateş açıldı. Uç tarafından bil-müsâdeme itlâf edilen üç kişiden mukavemet edenlerin düşmân tarafından yangını tevsî' etmek maksadıyla son zamâna kadar Manisa'da terk edilen Ermeni çeteleri olduğu tahmîn edilmekdedir.

2. Pîş-dârın karşısındakilerden bir kısmı (Bozköy) üzerinden beyn-en-nâs (Sabuncu Gediği) tesmiye edilen mahalle doğru çekilmişlerdir. Bunların orada mukavemete çalışıb çalışmayacakları el'ân mechûldür.

3. Bu vaz'iyyete nazaran bu gibi ufak tefek mevânii ber-taraf ederek hem Sapanca üzerinden İzmir istikametinde istikşâf yapmak ve hem de düşmânın buralarda mukavemet edib etmeyeceğini meydâna çıkarmak üzre bir alayı (Sabuncu Gediği) istikametinde sevk edeceğim. Fırka mütebâkî kuvvetiyle Horosköy'de intizâr edecekdir.

4. Bu rapor 8/9/38 târih ve Harekât bilâ-numrosuyla sâat 10 evvelde Horos köyünden arz edilmişdir.

İkinci Süvâri Fırkası Kumandanı

Ahmed Zekî

Sâat 10.30 evvelde Keçili şarkında ve Keçili ile Bozköy arasında Pîş-dâr Alayı yeniden ateşe ma'rûz kalmış ve Alay mezkûr kuvvet üzerine bir bölüğünü sevk ederek mütebâkî aksâmıyla yürüyüşüne devâm eylemişdir. İşbu düşmân kuvvetinden bil-müsâdeme kırk beş nefer esîr edilmiş ve mütebâkî kırk elli nefer tahmîn edilen kısmı Keçili cenûbundaki dağlara firâr etmişlerdir. Ekseriyyetle vâki' olduğu gibi emir almaya giden zâbitin pek geç avdeti nazar-ı teemmüle alınarak Fırkaca vaz'iyyet ber-vech-i âtî muhâkeme ve karâr ittihâz edildi. "Ezher-i cihet sür'atle İzmir'e varmak isteyen Ordu-yi Millîyi bir an evvel tenvîr etmek ve düşmânın İzmir etrâfında müdâfaa edip etmeyeceğini meydâna çıkarmak pek mühimdir. Düşmân perâkendeleriyle memlû ve i'vicâclı bir yolu ile maktû' Sabuncu Beli'nde matlûb keşfi ancak bir süvâri fırkası yapabileceğini kabul ederek hemen harekete geçmek ve İzmir'e kadar düşmânın ciddî bir müdâfaası olmadığı hakkında hâsıl eylediğim kanâati tahakkuk etdirmek lüzûmuna kail oldum. Fi-l-hakika nihâyete kadar düşmân perâkendeleri mevcûd ise cümlesini tard ve ifnâ'

ederek aynı zamânda İzmir'e meh-mâ-emken sağlam istirdâd eylemeyi bu vaz'iyyet karşısında Fırkama teveccüh eden mühim ve şerefli bir vazîfe telâkki eyledim. Hayyen elde edilebilen ma'rûz-ül-mikdâr üserâyı ve âtîdeki kısa raporu Muhafız Takım Kumandanı Mülâzım Kılıçarslan Efendi ve mikdâr-ı kâfî muhâfız ile Manisa'da Beşinci Kolordu Kumandanlığına gönderdim. Mûmâ-ileyh arâzîyi karâr ve tarz-ı hareketimizi gözü ile görmüş biliyordu. Bu rapor zevâlde Manisa'da bulunacak Kolordu Kumandanı Paşa hazretlerine vâsıl olacağına şübhe edilmemişdi.

8/9/338

Sâat 11.45 evvel

Beşinci Kolordu Kumandanlığına

1. Sabuncu Gediği'ne giden şoseyi (Keçili) cenûb sırtlarından müdâfaaya teşebbüs eden düşmân efrâdından (Kırk beş) nefer esîr edilmiş ve taraf-ı devletlerine gönderilmişdir. Daha kırk elli neferinin Keçili cenûbundaki dağlara firâr etdiğini bu esîrler ifâde etmekdedir.

2. Fırka şose ile (Sabuncu Gediği) İzmir istikametinde yürüyüşe devâm edecekdir.

3. Bu rapor Harekât (60) numrosuyla Beşinci Kolordu Kumandanlığına arz edilmişdir.

Süvâri 2. Fırka Kumandanı

Ahmed Zekî

Fırka sâat 3.30 sonraya kadar ehemmiyyetsiz müsâdemelerle yürüyüşüne devâm etmiş ve (200.000) mikyaslı harîtadaki Boşnak yazısının civârına gelmişdi. Ta'kîb edilen yol cadde ise de bi-l-hâssa 595 rakımlı tepeden sonra gitdikce mahkûm bir güzer-gâh ta'kîb ediyordu. Arâzî pek ârızalı ve fakat birçok zik zaklar yapan şose mükemmel idi. Mezkûr sâatde Bornova Ovası'nı setr eden sol sırtlardan piyâde ateşine ma'rûz kalındı. Düşmânın işgal etdiği cebhe genişce olmağla berâber kuvvetli bir tabur kadar tahmîn ediliyordu. Boğaz hâkim mürtefi' tepelerde ve hemen şosenin civârında bir bataryası da bütün şiddetiyle ateşe iştirâk etdi. (Muahharen topların şose civârında olduğu görüldü) Arâzînin vaz'iyyetine nazaran cebheden bil-işgal, düşmânın sol cenâhına taşkın harekete karâr verildi. Bu esnâda sol cenâha sürülmüş olan Onüçüncü Alayın Birinci Bölüğünden alınan sâat 4.25 sonra işâretli raporda ve düşmânın bir fırka tahmîn olunan kuvvetinin (Nif) kasabasından İzmir istikametinde yürümekde olduğu ve kol

nihâyetinin henüz Nif kasabasından çıkmadığı ve aynı bölükden sâat 4.55 sonrada alınan diğer bir raporda da mezkûr kuvvetin (Nif) kasabasının garbındaki sırtlarda tevakkuf etdiği ve bu sâatde de Fırkanın henüz kol nihâyetinin kasabadan kurtulmadığı bildiriliyordu. Her türlü ihtimâle karşı sol cenâhımız daha bir bölükle takviye edilmekle berâber bâlâdaki karârın tatbîki için sağ cenâhdan kuvvetle harekete başlanıldı. Bu esnâda Birinci Fırkadan gelib geriye avdet edecek olan irtibât zâbiti ile ve mezkûr Fırka vâsıtasıyla âtîdeki rapor gönderildi.

8/9/338

Beşinci Kolordu Kumandanlığına

1. (Bozköy) civârındaki düşmân perâkendeleriyle müsâdeme ede ede Fırka ucuyla sâat 3.30 sonrada takrîben Hacılar'ın beş kilometre şimâlindeki sırtlara yanaşıldığı zamân sırtlara yerleşmiş olan düşmân avcıları tarafından ateşe ma'rûz kalındı. Düşmânın kuvveti tahmîn edilemiyorsa da işgal etdiği cebhe vâsidir. Boğaza hâkim mürtefi' tepede bir bataryası ateşe iştirâk etmişdir.

2. Sol cenâhımıza sırtlara çıkarılan bölük kumandanının verdiği rapora nazaran sâat 4 sonrada düşmânın bir fırka kadar tahmîn olunan kuvvetini Nif'den Bornova istikametine yürüdüğünü ve kol nihâyetinin mezkûr sâatde kasabadan hârice çıkmadığı anlaşılmışdır.

3. Cebhede 20. Alay ve 13. Alaydan iki bölük mevcûddur. Diğer Alay düşmânın sağ cenâhına doğru sevk edilmişdir. Ve bu sûretle düşmânı ta'kîb ederek burada cebr ve mukavemet niyetinde olub olmadığını anlayacağım.

4. Bu rapor Harekât (61) numrosuyla sâat 5 sonrada yazılmışdır.

Süvâri İkinci Fırka Kumandanı

Ahmed Zekî

Cenâha tahrîk edilen Dördüncü Alaydı. İkinci Alay ihtiyâtda kalacakdı. Bu esnâda bataryanın da şose kenârında mevzie girerek ateşe iştirâk eylemesi teblîğ edildi. Sâat 5.10 sonra işâretli 20. Alay kolunun raporunda Nif'den gelen düşmân fırkasının kolbaşısının sol cenâhımıza bin beş yüz metreye kadar takarrüb ederek tavakkuf etdiği bildirildi. Vaz'iyyetin inkişâfına kadar sağ cenâha doğru harekete geçen 4. Alay muvakkaten tevkif edildi. Bu esnâda sâat 2,5 sonrada yazılan ve 5.50 sonrada (Zevâlde Manisa'ya gönderilen emir zâbiti ile) gelen Beşinci Kolordu emri âtîdedir.

Manisa

8/9/338

Kolordu Emri Numro 23

1. Düşmânın iki fırkasıyla Nif üzerinden ve diğer fırkalarıyla Manisa, Menemen istikametinde ric'ata devâm etdiği ve (Foça), (Urla) İskelelerinde vapurlara binecekleri alınan üserâ' ifâdesiyle anlaşılmışdır.

2. Kolordu 8/9/38 ve 8-9/9/38 ber vech-i âtî ta'kîbe devâm edecekdir.

a. Ondördüncü Fırka; Hamidiye - Menemen yoluyla yürüyüşüne devâm edecek ve İkinci Fırka Ondördüncü Fırkayı ta'kîb edecekdir.

b. Birinci Fırka; Manisa - Bornova yoluyla İzmir'e ilerleyecekdir. Menemen istikametinde İkinci ve Ondördüncü Fırkalarla sıkı temasda bulunmalı ve mezkûr fırkalar Menemen istikametinde bir muhârebeye girerlerse Birinci Fırka da bu muhârebeye iştirâk etmelidir. Fırka bu istikametdeki düşmânın bir müdâfaa hattı vücûda getirib getirmediğini keşf ve tesbît edecekdir. İzmir düşmân askerinden hâlî ise Fırka derhâl şehre girmekden tevakki ederek Bornova'da ictimâ' edecek ve Menemen'den gelecek olan diğer fırkalara intizâr edecekdir.

c. Horosköy - Boşnak - Bornova hattı (hâric) ile Manisa - Menemen - Tuzla hattı (hâric) arasında mıntıka İkinci Fırka mıntıkasıdır. Bu mıntıkadaki küçük yollar da nazar-ı dikkate alınmalıdır.

d. Dumanlıdağ ile Hamidiye - Menemen - Tuzla hattı arasındaki mıntıka Ondürdüncü Fırkanın keşif mıntıkasıdır. Ondördüncü Fırka daha şimdiden bu mıntıkada esâslı bir sûretde uzak keşif yapdıracak ve yarın fecrden evvel bu mıntıka hakkında esâslı ma'lûmâtı hâvî bir rapor verecekdir. Her iki Fırka keşif mıntıkalarında düşmânın müdâfaa hattının olub olmadığını tesbît edecekdir.

3. Ondördüncü Fırka ve Birinci Fırka sâat 7 sonradan i'tibâren harekete başlayacaklardır.

4. Ba'de-mâ yapılacak harekâtda fırkalar daha toplu ve mazbût bir hâlde bulunacaklar ve perâkende bırakmayacaklardır. Geceleri açık ordugâh te'sîs edilib köylere girilmeyecekdir.

5. 8/9/38 sâat 2,5 sonrada yazılmışdır.

5. K. K

Fahreddin

8/9/38

Sâat 9 sonra

Beşinci Kolordu Kumandanlığına

1. Düşmânın akşama doğru Nif'den gelen ve yek-diğerini ta'kîb eden kıtaât ve ağırlıklarının sol cenâh ve gerimizi tehdîd edebilmesinden diğer cenâhımızda çokca kuvvet toplamak sûretiyle düşmâna ciddî bir te'sîr yapılamamışdır. Maa-hazâ müdâfaa eden bu kuvvetin ya bu gece çekileceği yâhûd cüz'î bir tazyîk karşısında terk-i mevzi' eyleyeceği kanâatindeyim.

2. Fırka düşmânla bir alayı temasda bırakarak Manisa Bornova şosesi civârında topluca geceyi geçirecekdir.

3. Bu rapor 8/9/38 sâat 9 sonrada arz edilmişdir.

Süvâri İkinci Fırka Kumandanı

Ahmed Zekî

Bu sâatde emir zâbitleriyle (20. Alay hâric) kıtaâtın şosenin tarafeyninde istirâhata geçmesi ve Yirminci Alayın düşmânla hâl-i temasda kalarak geceleyin sık sık düşmânın ric'at edib etmediğini anlamak üzre cebheyi yoklaması ve ertesi gün sâat 4.30 evvelde harekete hâzır bulunulması emri tahrîren teblîğ edildi. Bütün gün müsâdeme ve muhârebe eden Fırka mevâdd-ı iâşesine ve bi-l-hâssa susuz olan bu mıntıkada kuraklık basması dolayısıyla bi-z-zarûre geceyi de geçirdi. Sâat 8 sonrada yazılıb sâat 10,2 sonrada vâsıl olan 20. Alayın raporunda düşmânın henüz çekilmediği düşmân mevâziinin gerisindeki ovada birçok ordu-gâh ateşleri görüldüğü bildirilmişdir. Bunların Bornova ışıkları olduğu diğer bir raporla anlaşıldı. Her türlü ihtimâle karşı sâat 11 sonrada tekrâr âtîdeki mufassal rapor da yazılmışdır. Kolordu Kumandanı Paşa hazretlerinin Manisa yolunda olduğu tahmîn ediliyordu.

Fırkanın 8 Eylül 338 sâat 7 sonradaki vaz'iyyeti merbût bir numrolu krokide takrîbî olarak gösterilmişdir.

8/9/338

Sâat 11 sonrada

Beşinci Kolordu Kumandanlığına

1. Fırka sabâh raporunda arz eylediğim vechle Sabuncu Boğazı - Bostan yoluyla İzmir istikametinde hareket ederek Boşnak köyü civârına

kadar ilerlenmişdir. Pîş-dâr alayı sâat 3.30 sonrada (Boşnak) köyü civârında ve Nif yoluyla Sabuncu Boğazı yoluna hâkim bulunan sırtlardan piyâde ateşine ma'rûz kalarak tevakkuf etmiş ve muhârebeye başlamışdır. Diğer alaylarla müştereken bir hareketde bulunarak İzmir yolunu açmak teşebbüsünde bulundu ise de hâkim tepelerin düşmân elinde bulunması ve bir bataryasının şiddetli topcu ateşi yapması hasebiyle muvaffak olunamamışdır.

2. Bu kuvvetin düşmânın zaîf ve düm-dâr kuvvetlerinden ibâret olub gerek Nif yolunu ve gerekse Sabuncu Gediği yolunu İzmir'e karşı setr etmek maksadıyla bu tepelerde terk etmişdir. Bunların ya bu gece kaçacakları ve-yâhûd yarın ciddî hareket karşısında kolaylıkla atılabilcekleri kanâatindeyim.

3. Fırka (Boşnak) köyü civârına bir alay emniyyet te'sîsi için terk ederek diğer alaylarla bölük tarafında geceyi geçirecekdir.

4. İşbu rapor 8/9/38 sâat 11 sonrada arz edilmişdir.

İkinci Süvâri Fırkası Kumandanı

Ahmed Zekî

Raporlar Kolordu emrine nazaran Manisa'da veyâ yolda bulunması Fırkaca muhtemel add edilen Birinci Fırka vâsıtasıyla takdîm edilerek aynı zamânda mezkûr Fırka Kumandanlığı da vaz'iyyetden haber-dâr edilmiş ve mezkûr Fırkanın keşf edeceği yol üzerindeki düşmândan da ma'lûmât verilmiş oluyordu. Sâat 7 sonrada Manisa'dan hareket edecek olan Birinci Fırkadan henüz eser yokdu. Bugünkü muhârebâtda bir zâbit üç nefer mecrûh olmuş (Zâbit Mülâzım Sıdkı Efendi muahharen İzmir'de vefât etmişdir. Mûmâ-ileyh Sakarya muhârebesinde akınlarda temeyyüz(?) etmiş …(?) baskını ve Papulas'ın eşyâ-yı zâtiyyesini almışdı.) Üç hayvân mürd ve on hayvân yaralanmış ve 5600 Alman, 4700 otomatik ve 1375 ağır makineli tüfenk mermisiyle (Osmânlı) sarf edilmişdir. Yolda dağlarda aynı düşmân parâkendelerinin ateşine ma'rûz kalan batarya muhârebe meydânına geç vâsıl olabilmiş ve yalnız on beş mermi endâht edebilmişdir. Buna mukabil düşmâna iki yüzü mütecâviz maktûl verdirilmiş seksen kadar esîr alınmışdır. Ve birçok eşyâ, araba, hayvân terk etdirilmişdir. Bunlar miyânında tesâdüf edilen on beş Ermeni çetesi de müsâdeme esnâsında maktûl düşmüşlerdir. Horos köyünden Bornova'ya kadar cadde üzerinde bir hayli metrûkât vardı. Bugün İzmir'den Ordu-yi Milliyyenin top sesleri ilk def'a olarak işidilmiş ve Bornova'daki düşmâna cebheden, Nif'deki kuvvetlere geriden te'sîr yapılarak İzmir önü açılmış ve galebe-i milliyye uğrunda İzmir kapılarında son olarak zâbitânımızdan Mülâzım Sıdkı Efendi kan ve can vererek cesed-i mübârekini İzmir'e hediye eylemişdir.

9 Eylül 338

8-9 Eylül 338 nısf-ül-leyle kadar düşmân düm-dârı çekilmemiş ve postalarımıza ateş mukabele edilmişdir. Yirminci Alay Kumandanlığından aynen takdîm kılınan âtîdeki iki raporla bu düm-dârın dahi savuşduğu anlaşıldı.

(1) Numrolu Zâbit Keşif Kolunun birinci raporudur.

Alayın bulunduğu mahallin altı
kilometre cenûb-i garbîsinden

9 Eylül 338

Sâat 4.35 evvel

Yirminci Alay Kumandanlığına

1. Yol ve civârında düşmâna tesâdüf etmedim. Düşmân çekilmişdir.

2. Ovada buraya tahmînen beş kilometre mesâfede ateşler yanmakdadır. Düşmân tarafından yakıldığını zann ediyorum.

3. Cenûb-i garbî istikametinde şosede keşfe devâm ediyorum.

20. Alay 4. Bölükden

Mülâzım-ı sânî

Enver

(1) Numrolu Zâbit Keşif kolunun ikinci raporudur.

İzmir'in (15) kilometre şimâlinden

9 Eylül 338

Sâat 5,5 evvel

Yirminci Alay Kumandanlığına

1. İzmir'e tamâmıyla hâkim ve ovayı iyice görebilen bir tepedeyim. El'ân düşmândan hiçbir eser yokdur.

2. Birçok vapurların sür'atle limandan uzaklaşdığını tarassud etdim.

3. İleri keşfe devâm ediyorum. Evvelki raporda söylediğim ateşleri düşmân yakmamışdır. Köy varmış.

20. Alay 4. Bölükden

Mülâzım-ı sânî

Enver

Köy denilen Bornova'dır. Vapurların uzaklaşmadığı ve fakat harb sefînelerinden ba'zılarının hâl-i hareketde olduğu ve manevra yapdıkları anlaşıldı. Birinci rapor üzerine harekete hâzır kıtaâta âtîdeki emir yazıldı. Ve Yirminci Alayın hemen harekete geçdiğine dâir bir ma'lûmât vermediğinden Dördüncü Alayla berâber serîan harekete geçildi.

9/9/338

Fırka Emri

1. Düşmân dünkü mevziini terk ederek geri çekilmişdir.

2. Fırka bugün Bornova istikametinde ileri hareketine devâm edecek. (Ve Birinci Fırka tarafından ta'kîb olunacakdır.) Bunun için;

a. Yirminci ve Dördüncü Alaylar Yirminci Alay Kumandanı Kâzım Bey'in kumandasında derhâl ileri yürüyüşe geçecek tesâdüf etdiği yerde düşmânı tazyîk ve tard edecekdir.

b. İkinci, Onüçüncü Alaylar batarya ve kıtaât -ı merbûte emrinde ber vech-i âtî yürüyüş icrâsıyla hemen yürüyüşe geçecekdir.

2. Alay, Batarya, 13. Alay, Sıhhiyye, Muhâbere, İstihkâm, Ağırlıklar

3. Ben kısm-ı küllî kolbaşında yürüyeceğim.

Süvâri İkinci Fırka Kumandanı

Ahmed Zekî

Bu emir yazıldıkdan sonra Birinci Fırka Karârgâhı geldi ve mu'terize içindeki kayd ilâve edildi. Kolordu emrine nazaran mezkûr Fırka çokdan varması îcâb etdiğinden diğer bir istikametde hareketi kabûl edilerek bu âna kadar mevzû-i bahs edilememişdi. Fırka Karârgâhının ilerisinden Ondördüncü Alayın da geçdiği anlaşıldı. Mezkûr Fırkanın kıtaât -ı sâiresi de pey-der-pey gelecekdi. Bornova istikametine yalnız keşif kolları sürmekle iktifâ eden Yirminci Alaya Dördüncü Alayı ta'kîb etmesi teblîğ edilerek Dördüncü Alayla Bornova'ya hâkim sırtlara muvâsalat edildikde Bornova'nın hemen şarkındaki sırtlarda kısmen yayacenginde Ondördüncü Alaydan bir

bölük ve Bornova yakınında Yirminci Alay keşif kolları vardı. Ondördüncü Alayın diğer aksâmı ise daha gerilerde sırtlar gerisinde mütecemmi' duruyorlardı. Bornova'nın takrîben üç kilometre şarkında ve şose kenârındaki tepeden tarassudât netîcesine ve tahaddüs edecek yeni vaz'iyyete göre tahrîk edilmek üzre tekmîl kıtaât sol sırtlar gerisinde cem' ve tevkif edildi. İzmir Limanı'nda düvel-i mu'telifeye âid iki zırhlı, on kadar küçük ve büyük torpido mevcûd idi. Rıhtımda ırkâba âid hiçbir şey görülmüyordu. Bornova'dan İzmir'e doğru birçok halk hâl-i firârda idi. Bu esnâda Birinci Fırka Kumandanı da karârgâhıyla tarassud mahalline geldiler. Kıtaâtı arkadan gelmekde idi. Birinci Fırka topcusu henüz muvâsalat etmediğinden İkinci Fırka bataryasıyla Bornova'ya top atılmasını taleb buyurdular. Her ne kadar muayyen bir hedef mevcûd değilse de birkaç mermi endâht etdirildi. İkinci Fırkanın sağdan ya'nî Bornova'nın şimâlindeki sırtlardan Birinci Fırkanın Kokluca'dan Kadifekale üzerinden hareketi Mürsel Paşa hazretlerinin teklîfleri üzerine esâs i'tibariyle takarrür etdirildi. Bu esnâda Bornova'daki evlere ecnebî bayrakları açılmaya başladı. Bataryaya ateş kesdirdim. İzmir'den Bornova'ya bir tek lokomotif geldiğinden derûnunda (Parlementler) olması ihtimâline karşı Onüçüncü Alay Kumandanı Binbaşı Atıf Bey bir bölükle Bornova üzerinden karşıcı gönderildi. Yirminci Alay dahi mukarrer olduğu vechle Bornova şimâlindeki sırtlara gönderildi. Ondördüncü Alayın kısm-ı küllîsi de Bornova istikametine teveccüh etmişdi. Pîş-dâr olan Dördüncü Alay Bornova'nın şarkındaki sırtlarda Ondördüncü Alay bölüğünün yayacenge indiği zeytinliklerde toplanmışdı. Yirminci Alay Bornova'nın şimâl sırtlarına vardığı zamânda yapılan tarassudâtda hiçbir düşmân fa'âliyyeti görülmemişdi. Hattâ Yirminci Alayın bir bölüğü Bornova'nın hemen kurbundan (şimâlinden) geçiyordu. Bu esnâda Birinci Fırka Kumandanı mezkûr Fırka Bataryasına ateş açmasını emir buyurdular. Ahâlîye ve Bornova'ya giren keşif kollarımıza zarar îka' edeceğinden sarf-ı nazar edilmesini Mürsel Paşa hazretlerinden ricâ' etdim. Topcu ateşi Bornova'nın cenûbuna ovaya tevcîh etdirildi. Bornova'da tüfenk sesleri işidiliyordu. Manisa gibi geriye birtakım çetelerin kalarak katl ve mezâlim yapması vârid-i hâtır ve artık Birinci Fırka kıtaâtının Kokluca ve Kadifekalesine muvâsalatına intizâren Bornova civârında müctemi' beklemekde ise bir ân evvel İzmir'i işgal etmeyi muvâfık ve mümkün görerek Fırka kıtaâtına emir verdim ve bu karârımı Muhafız Takım Kumandanı Mülâzım Kılınçarslan Efendi ile Mürsel Paşa hazretlerine de arz eyledim. Kolordu emrinden bahs ederek bir ferdin kasabaya girmemesi ve Bornova şarkında toplu kalmasını hâtıra kabilinden ve cevâben bildirilmiş ise de bulunan vaz'iyyetde durmakdan ise yürümenin daha nâfi' olacağı nazar-ı dikkate alınmış ve ber-vech-i âtî harekete geçilmişdir.

(Yirminci Alay Bornova'nın garbından, Dördüncü Alay Bornova'nın içinden tarayarak İzmir istikametinde hareket, diğer Fırka kıtaâtı dahi sıra ile Dördüncü Alayı ta'kîb edeceklerdir.)

Dördüncü Alayın sâat 10 evvel işâretli Bornova İstasyonundan yazılan raporu aynen âtîdedir.

İkinci Süvâri Fırkası Kumandanlığına

1. Alay sâat 9 evvelde evvelâ Şerâfeddin Bey kumandasında iki bölüğüyle bil'âhire mütebâkî aksâmıyla Bornova'yı işgal etmişdir. Düşmândan eser yokdur.

2. Alayla cenûb-i garbî istikametine ilerlendiğini arz ederim.

4. Alay Kumandanı

Ali Reşâd

Bornova bir iki yerde düşmân perâkendeleriyle müsâdeme edilerek işgal edilmişdir. Müsâdemede Şerâfeddin Bey'in atı da vurulmuşdur. En önde sekiz yaya nefer yürüyordu. Kıtaât gayet serî' bir sûretde yürüyüşe devâm ediyorlardı. Alay irtibât zâbitleriyle inzibâtın sür'ate tercîh edilmesi, hiçbir sebeble askerin dağılmaması ve kısm-ı küllîsinin Punta civârından saparak doğruca Kadifekale'ye çıkması teblîğ edildi. Bu sırada Karşıyaka'dan gelmekde olan ve Yirminci Alayın Yapraklı civârındaki tersane şimâl sırtlarında görünmesi üzerine (Mersinli) üzerine yürüyüşleri firâra inkılâb eden 21 zâbit ve binlerce neferden mürekkeb düşmân perâkendeleri Süvâri Onüçüncü alaydan bir bölük tarafından bilâ-mukavemet esîr edilmiş ve bu üserâ' bidâyetde bir zâbit ve mikdâr-ı kâfî efrâd muhâfazasında Mersinli'deki pavyonlara gönderilmişdir. Yanlardan bazen yapılan ateşlere ehemmiyyet vermeyerek başda Dördüncü Alay Kumandan Muâvini Şerâfeddin Bey'in kumandasındaki iki bölük olduğu hâlde Yirminci ve Dördüncü Alaylar tam bir intizâm ve sükûnetle caddeyi ta'kîben ilerlemekde iken Punta'da soldan un fabrikasından açılan ateşde önde yaya yürüyen uçdan üç nefer şehîd ve bir nefer ağır mecrûh (sonradan İzmir'de bu da şehîd oldu) düşdü. Şehîdlerin künyeleri ber vech-i âtîdir.

2. Fırka 4. Alay 2. Bölük Çavuş

Akşehir Şu'besinden

Ma'mûret-ül-hamîd karyesinden

Bekir oğlu Mehmed

2. Fırka 4. Alay 2. Bölük Çavuşu

Antalya: Kızılsaray Mahallesi'nden

Baba İbrahim oğullarından Ömer oğlu Hakkı

2. Fırka 4. Alay 4. Bölükden

Nevşehir: İneli karyesinden

Sağır oğullarından Ahmed oğlu Seyyid Ahmed

Bunlar âdetâ İzmir'in kapısına ikame edilmiş nöbetçiler gibi sâkit fakat vakur bir vaz ü hâl ile yatıyorlardı. Pey-der-pey gelen kıtaâta kolbaşının geçdiği yeri gösterir birer müş'ir gibi başları İzmir'e müteveccihdi. Yirminci Alayın başda bulunan Üçüncü Bölüğü bu tevakkufda Yirminci Alay Kumandanı Kâzım Bey'in emr ve îkâzıyla yandan Berhatme(?) doğru ilerlemeye devâm edince tekrâr Dördüncü Alay dahi yürüyüşe geçmiş düşmân ateşi dahi kesilmişdir.

Binbaşı Şerâfeddin Bey başda olarak âdetâ uç kumandanı gibi ve yanında Fırka Emir Zâbiti Mülâzım Hamdi Efendi ve Dördüncü Alaydan Mülâzım Ali Rıza Efendi ve bir takım asker olduğu hâlde muhâcirleri yararak ve henüz silâhını elinden bırakmayan Yunan askerlerinin silâhlarını atdırarak Kordonboyu'nu ta'kîb eylemişlerdir. Yirminci Alayın Üçüncü Bölüğü ve Dördüncü Alayın iki bölüğü daha geriden Yirminci Alayın kısm-ı küllîsi büyük bir sükûnetle ve fakat müşkilâtla Kordon'dan ilerlemeye devâm etmişlerdir. Pasaport mahalli civârında Şerâfeddin Bey tarafından elindeki bombayı yere bırakması kendisine emr edilen bir düşmân neferi emre itâat etmeyerek bombayı infilâk etdirmiş ve başda giden Şerâfeddin Bey'in yüzü mecrûh olmuş gerek mûmâ-ileyhin atı ve gerekse yanında giden 20. Alay 3. Bölük Kumandanı Yüzbaşı Nuri Bey'in atı yaralanmışdır. Burada şâyân-ı iftihâr bir metânet ve sükûnet gösteren Şerâfeddin Bey bombayı atan gaib oldukdan sonra maiyyetiyle yürüyüşe devâm ederek Hükûmet Konağına vararak Mülâzım Ali Rıza Efendi'ye Hükûmet Konağını açdırmış gerek Hükûmet kapısına ve gerek kışlaya ilk Türk nöbetçilerini (9/9/38) sâat 10.30 evvelde ikame etdirmişdir. Müteâkıben Dördüncü Alayın iki bölüğü tamâmiyle ictimâ' eylemiş Yirminci Alay ise hem düşmânı ta'kîb hem de henüz esîrlerimizi kurtarmak için bilâ-ârâm Kokaryalı istikametinde hareketine devâm eylemişdir. Kokaryalı'ya kadar düşmân döküntülerini ta'kîb eyleyen bu alay aynı zamânda birçok evlerden de ateşe uğramış ve bir iki istikamete kuvvet göndermeye mecbûr olduğundan Kokaryalı İskelesi'nde tevakkuf eylemişdir. İskele civârındaki ateşlerden bir nefer şehîd bir nefer de mecrûh düşmüşdür. Düşmân burada teması keserek gözden uzaklaşmışdır. Ba'de Fırkadan verilen emir üzerine kışlada tekmîl Alay toplandı. Dördüncü Alay Kumandanı diğer uç bölüğüyle ve İkinci Alayla birlikde Punta civârında sola dönerek kesdirmeden doğruca Kadifekale'ye çıkmışlardır ki bu alaylar da yollarda birçok düşmân neferine ve müsellâh Hristiyanlara tesâdüf etmişlerdir. Dördüncü Alayın raporuna nazaran ahâlî-i İslâmiyye tarafından gayr-i kabil-i tavsîf tezâhürâtda bulunulmuş ve tekmîl askere yemek yedirilmiş ve bir hayli zamân sonra Birinci Fırka kıtaâtı da buraya vâsıl olmuşlardır. Onüçüncü Alay Kumandanı Binbaşı Atıf Bey de hemen kolbaşıyla berâber hareket ederek ta'lîmât mûcibince ecnebîlerle görüşmek üzre tevakkuf eylemiş ve lüzûm gösterdikleri mahallere kendi alayından muhâfız ikame eylemişdir. Mersinli'de Fırka Karârgâhını karşılayan bir İtalyan mîr-alâyı şehirde birçok perâkende düşmân mevcûd ise de silâh kullanacak hâlde olmadıklarını ve müsterîh olmaklığımızı beyân eylemişdir. Mersinli'de esîr edilen Manisa

Havâlîsi Kumandanı ve maiyyeti otomobillerinden bil-istifâde harb karârgâhıyla serîan Kordon'dan geçerek Hükûmete muvâsalat edildi. Kordon'da henüz hiçbir Müslüman olmadığı hâlde Hristiyanların, muhâcirlerin, hattâ Yunan esîrlerinin alkışları gayr-i kabil-i ta'rîf bir hâlde idi. Ecnebî askerleri ve gemileri lâ-yenkati' selâm vermekde ve düdükleriyle selâmlamakda idiler. Ahâlî-i Müslime yeni yeni Hükûmet civârına akın ediyorlardı. Hükûmet Konağında Binbaşı Şerâfeddin Bey'le anlaşmakda olan konsoloslar (Müesseselerini muhâfaza için çıkardıkları askerlerden dolayı arz-ı i'tizâr ve derhâl gemilere alınmaları için artık bunlara lüzûm kalmadığının kendilerine teblîğini ve âsâyişin muhâfazasını ricâ' eylediler.). Hiçbir vechle merâk edilmemesi ve pey-der-pey gelmekde olan kıtaâtla ecnebî muhâfızların tebdîl edileceği terceman Doktor Esad Bey vâsıtasıyla iblâğ ve tefhîm edildi. Her türlü ihtimâle karşı Fırka ile meşgul olabilmek için eşrâf ve mütemeyyizân-ı belde tarafından vâlî vekâletine intihâb edilen Düyûn-ı Umûmiyye Başmüdîr-i sâbıkı Abdülhalim Bey'in muvakkaten me'mûriyyeti tensîb edilmiş ve âtîdeki beyân-nâme teksîr etdirilerek otomobil ile hemen tevzî' edildiği gibi ilk çıkan Sada-yı Hakk gazetesiyle de neşr ve tamîm edildi. Bornova'dan ve Kokluca üzerinden Kadifekale'ye gidecek Ondördüncü Alay her nedense Fırka kıtaâtına karışmış ve birlikde Hükûmete kadar Fırka kolbaşısını ta'kîb eylemişdir.

9/9/338

(Beyân-nâme)

İzmir bugün on evvelde işgal edilmişdir. Şehirde emn ü âsâyişin bir ân evvel iâde ve te'sîs edebilmesi için bütün ahâlî derhâl kemâl-i sükûnetle işleri başına avdet etmelidir. En cüz'î mahall-i âsâyiş bir harekete tasaddî eden her ferdin şiddetle tecziye edileceği i'lân olunur.

İkinci Süvâri Fırka Kumandanı

Mîr-alây

Ahmed Zekî

Âtîdeki işgal raporu da şifre etdirilerek Binbaşı Atıf Bey'le Edgar Gine sefînesiyle ve Garb Cebhesi telsizi vâsıtasıyla Beşinci Kolordu Kumandanlığına takdîm edildi. Mezkûr telsiz hâl-i hareketde olduğundan alınamadığı ve muahharen Birinci Fırkadan verilenlerin (Ankara'ya) keşîde etdirildiği anlaşıldı.

Beşinci Kolordu Kumandanlığına

1. İzmir şehri, Alay Kumandan Muâvini Şerâfeddin Bey'in kumandasındaki Dördüncü Alayın iki bölüğü tarafından Bornova ve Punta'da şedîd sokak muhârebesi yapmak sûretiyle sâat 10.30 evvelde işgal edildi. Şerâfeddin Bey bomba ile yüzünden yaralanmış ve üç nefer şehîd düşmüşdür.

2. Üserâ' ve ganâim sayısızdır. Bir tarafdan toplanmakdadır.

3. Şehrin iâde-i inzibâtına çalışılmakdadır.

4. Bu rapor 9/9/38 târih ve harekât 62 numrosuyla sâat 11 evvelde İzmir Hükûmet Konağından arz edilmişdir.

İkinci Süvâri Fırkası Kumandanı

Ahmed Zekî

Her türlü ihtimâle karşı bu rapor Fırka erkân-ı harbiyle ve otomobil ile de irsâl kılınmışdır. İşgalden takrîben bir sâat sonra da Birinci Fırka Kumandanı Mürsel Paşa hazretleri Hükûmet Konağına teşrîf buyurdular. Mevki' Kumandanlığı teklîf vâki' olmadan derhâl kendilerine terk ederek her türlü ihtimâle karşı Fırkayı elde bulundurmak için âtîdeki emri i'tâ eyledim.

Evliyâ-zâde Hanından

9/9/38

Yirminci Alay Kumandanlığına

1. Kışlada Alayınız bölüklerinden başka Dördüncü Alayın bir bölüğü, Onüçüncü Alay, topcu ve Fırka kıtaât-ı merbûtesi mevcûddur. Bunların kâffesi şimdilik emrinizdedir.

2. İkinci Alayla Dördüncü Alayın iki bölüğü Kadifekalesi'ndedir. Bunlar orada kalacaklardır.

3. Emrinizde bulunan kışladaki kıtaâtın toplu bulunması ve şehir dâhilinde dağılmalarına kat'iyyen meydân verilmemesi lâzımdır. Şehir dâhiline dağılmış efrâd derhâl topladılmalıdır.

4. Zâbitânı kıt'aları başında göremedim. Bütün ecânibin nazarı önündeyiz göstereceğimiz en ufak yolsuz bir hareket bütün cihân nazarında pek fenâ' bir te'sîr yapacağının bütün zâbitâna tefhîmiyle gece gündüz kıt'a başından ayrılmamalarının te'mînini ricâ' ederim.

5. İâşe için derhâl Fırka levâzımına mürâcaât edilmelidir.

6. Fırka Karârgâhı Evliyâ-zâde Hanı'ndadır.

İkinci Süvâri Fırkası Kumandanı

Ahmed Zekî

Punta'daki kıymet-dâr ganâimi görmek ve birlikde tedâbîr-i ittihâz etmek üzre Aydın Demiryolları Müdîriyyeti tarafından vâki' olan da'vete icâbetle mezkûr mahalle gidilmiş ve fi-l-hakika istasyonda mevcûd külliyyetli malzemenin serîan taht-ı muhâfazaya alınması için bir takım süvâri gönderilmişdir. İngiliz ferîkliğinden mütekaid olduğu söylenilen müdîrin İngilizlerin muhâfız i'tâsı ısrârına karşı Türklere emniyyet-i tâmmesi olduğunu söyleyerek muhâfız kabûl etmediğini söyledi.

9 Eylül 338 sâat 8 sonra Beşinci Kolordu Kumandanlığından telâkki edilen emr-i şifâhî üzerine Kadifekale'deki Dördüncü Alay Kumandanı Reşâd Bey'le berâberinde bulunan maa-makineli üç bölükle Seydiköy istikametine hareketle yolda mezkûr karyede ahâlî-i İslâmiyyeye mezâlim yapan döküntü düşmân efrâdını tard etmesi emri verildi. Alay sâat 9 sonrada Kadifekale'den hareket etmişdir.

Mersinli civârındaki üserâ' muahharen diğer üserâ' ile birlikde kışlaya ikame edilmiş ve zâbitân dahi Hükûmet binâsının alt katına yerleşdirilmişdir.

10 Eylül 338

10/9/38 günü Dördüncü Alay tarafından Seydiköy şimâl-i garbî sırtlarından sâat 9 evvelde yazılan raporda bir sâat kadar devâm eden müsâdeme netîcesinde düşmânın Seydiköy dâhiline püskürtüldüğü ve atlı piyâdeden mürekkeb takrîben yüzü mütecâviz kuvvetinin (Gaziemir) harîtada Kadıemir kışlasının şarkındaki sırtları ta'kîben Cuma Ovası istikametinde yürüdüklerinin tarassud edildiği ve Seydiköy şarkındaki tayyâre hangarlarının düşmân tarafından yakıldığı bildirilmişdir. Dördüncü Alayın müteâkıb raporunda düşmânın bir fırka kadar tahmîn olunan ve Torbalı istikametinden gelen kuvvetinin Seydiköy karyesini geçerek ilerlemesi üzerine Alayın dümdâr muhârebesi yaparak tedrîcen (Paradisu) istikametinde çekilmekde olduğundan Alayın kışlada bulunan iki bölüğünün de sür'atle iltihâk etdirilmesi ricâ' edilmekde idi. Bunun üzerine kışlada bulunan iki bölük derhâl Alay Kumandan Muâvini Şerâfeddin Efendi kumandasında mezkûr istikamete tahrîk edildi. Sâat 12 zevâlde Alaydan gelen bir emir zâbiti; bir fırka tahmîn edilen düşmân kuvvetinin Seydiköy - İzmir yoluyla ilerlemesine devâm etdiğini ve Alayın düşmân tazyîki karşısında İzmir cenûbundaki

Amerikan Mektebi hizâlarına kadar çekilerek orada mukavemete çalışdığını bildirdi. Alınan bu ma'lûmât ve buna müsteniden Birinci Ordu Kumandanlığından telâkki edilen emr-i şifâhî üzerine Fırkanın Başkumandan Gazi Mustafa Kemâl Paşa hazretlerinin istikbâlleri merâsiminde emniyyet istihsâline me'mûr edilmiş olan diğer alaylarına sür'atle Paradisu istikametinde hareketleri emir zâbiti ile teblîğ edilmekle berâber otomobil ile bi-z-zât mahal-i müsâdemeye girildi. Esâsen Ordunun Kolorduya mutî emri en yakın kıt'anın hemen düşmân üzerine hareketinden ibâret idi. Bu emir Kolorduya giderken tarafımdan görülmüş ve emre intizâr etmeyerek evvel-emirde hemen mevcûdla işe hâkim olmak üzre hareket edilmiş idi. Bi-z-zât yapılan tarassudât üzerine Seydiköy – İzmir yoluyla ilerleyen düşmânın tarassud edilebilen aksâmının tahmînen bir alay ve bir bataryadan ibâret olduğu ve bu düşmâna karşı şimdilik Dördüncü Alayla mukavemete çalışılarak Fırkanın diğer alaylarının vürûduyla berâber mukabil taarruza geçileceği Fırka Erkân-ı Harbi Tevfîk Bey vâsıtasıyla Birinci Ordu Kumandanlığına arz edildi. Düşmân bataryası şiddetli bir ateş açmışdı. Diğer tarafdan Fırka Yâveri Mülâzım Şevki Efendi Kadifekale'ye gönderilerek Fırka bataryasına ateş açdırıldı. Fırka emri; mezkûr tepe civârındaki 8. Fırka bataryasına da teblîğ edildi. Erkân-ı Harb Tevfîk Bey; mezkûr düşmân kuvveti üzerine 8. Fırka'ya mensûb Erkân-ı Harb Kaim-makamı Müfîd Bey kumandasında iki taburun Kofayali'den ve Hacı İbrahim Bey Müfrezesinin Mersinli - Buca üzerinden tahrîk edildikleri ve Fırkanın bunlarla sür'atle te'sîs-i irtibât ederek ve müttehiden düşmânın imhâ' veyâ esîr edilmesi ve Kadifekale'deki 8. Fırka Sahrâ Bataryasının ayrıca Ordu emriyle ateşe iştirâk edeceği hakkındaki Başkumandan Gazi Müşîr Mustafa Kemâl Paşa hazretlerinin şifâhî emirlerini getirdi.

Dördüncü Alayın serîan yetişen diğer bölüğüyle bu serseri düşmân kuvvetinin derece-i metânetini anlamak üzre diğer alaylar gelmeden bir tecrübe yapılmasına karâr verildi. Cebhede ağır ve hafîf makinelileri terk ederek sol cenâha cem' edilebilen iki bölük süvâri düşmânın sağ cenâhına gönderildi. Sâat 3 sonrada Beşinci Kolordu Kumandanlığının Onsekizinci Yunan Piyâde Alayının (Gaziemir) civârında tesâdüf edildiği ve bu kuvvet üzerine Birinci ve İkinci Kolordu ta'kîb kıtaâtının sevk edildiği ve Fırkanın işbu kıtaâtının kumandasını da der-uhde eyleyerek işbu kuvveti esîr veyâ imhâ' eylemesi hakkındaki sâat 2 sonra işâretli emr-i tahrîrîsi vürûd etdi.

Süvâri Onüçüncü Alaydan ber-mûcib-i emr iki zâbit keşif kolu gerek Müfîd Bey ve gerekse Hacı İbrahim Bey kuvvetleriyle te'sîs-i irtibât etmeye me'mûr edildiler. Sâat 3.30 sonrada Kadifekalesi'ndeki bataryamızla 8. Fırka bataryası; düşmân bataryası üzerine pek müessir bir ateş açdılar. Düşmân bataryası aldığı müteaddid isâbetlerin te'sîriyle mevzii terk ederek ric'ata mecbûr olmuş ve esnâ-yi ric'atda topcumuzun müessir ta'kîb ateşi ve 20. Alayın yakından ta'kîb ve tazyîki üzerine toplarını terk ederek efrâdı perîşân bir sûretde dağılmışdır. Yeniden zuhûr eden bu düşmânın vaz'iyyetden bî-haber serseri bir kuvvet olduğu anlaşılmış ise de henüz İzmir'de iâde-i intizâm edilememiş olmasından daha ziyâde takarrübü büyük bir kargaşalığa

da sebebiyyet verir diye pek ehemmiyyetle ta'kîb ve serî' bir hücûmla işin hall-i tensîb edilmişdir. Sâat 4.45 sonrada 20. Alay sol cenâhda Süvâri Üçüncü Fırka kıtaâtıyla irtibât te'sîs edilmiş ve bu Fırkanın topcusu da zaten sarsılmış bulunan düşmân üzerine ateş açmasını müteâkıb düşmânın piyâde kuvvetleri de sağ cenâhından i'tibâren sökülerek kendi sol cenâhına doğru akmaya başlamışdır. Fakat bu cenâhda da kendisini Fırkanın İkinci Alayının şiddetli tazyîki karşısında bulan düşmân (Urla) tarafına kaçamayarak Onsekizinci Alay Sancağı da dâhil olmak üzre kâmilen teslîm-i silâha mecbûr kalmışlardır. Bu kuvvetden (yalnız) koşum keserek batarya hayvânâtına binmiş olan atlı aksâm ile bir kısım piyâde Urla istikametine perîşân bir sûretde firâra muvaffak olmuşlardır. Bu esnâda otomobil ile muhârebe meydânına gelen Kolordu Kumandanı Fahreddin Paşa hazretleri sol cenâh müntehâsına ilerleyerek vaz'iyyeti yakından görmüşler ve bi-z-zât Yirminci Alay Kumandanına emir vermişlerdir. Firâr eden bakıyyet-üs-süyûfun bilâ-fâsıla ta'kîbine 20. Alay me'mûr edildi. Bu alay (Uzundere) karyesinin garb-i cenûbîsine ta'kîbe devâm etmiş ise de ortalığın kararması ve hayvânâtın fazla yorgun bulunması hasebiyle (Uzundere) köyünde tevakkuf ve orada konaklamışdır. Aynı geceyi (Uzundere) köyü şarkında geçiren Üçüncü Süvâri Fırkasının (11/9/38)de düşmân bakıyyet-üs-süyûfunu ta'kîb için Ordudan emir alması üzerine 20. Alay İzmir'e avdetle Fırkaya iltihâk etmişdir. Bu muhârebe, Müfîd Bey taburları henüz te'sîrini göstermeden netîcelenmiş ve Hacı İbrahim Bey Müfrezesi ancak sâat 5 sonrada kolbaşıyla Amerikan Mektebi hizâsına vâsıl olabilmişdir. Düşmânın Menderes Grubuna mensûb 18 ve muhtemelen 31'inci Alaylarının tâm bir izmihlâli ve Aydın Havâlîsi Grub Kumandanı dâhil olduğu hâlde kısm-ı a'zamının esâreti ile netîcelenen muhârebede Fırka topcusu ile ona refâkat eden Piyâde 8. Fırka bataryasının ve düşmâna solunda yek-diğeriyle çarpışan Fırka süvâri alaylarından her birinin büyük bir hiss-i şerefi vardır. Bu hüsn-i netîceyi Başkumandan Paşa hazretlerine arz ve iblâğ eden Beşinci Kolordu Kumandanı Paşa hazretlerinin muğtenem düşmân bataryası yanından yazdıkları rapor pek ziyâde mûcib-i memnûniyyet olmuş ve bu rapor Başkumandan hazretlerinin emirleriyle İzmir Hükûmet Konağı önünde toplanarak bir tehlike var zannıyla telâşa düşen ve zafer müjdelerine ân-be-ân intizâr eden binlerce halk muvâcehesinde şükrân ve meserret âvâzeleri arasında okunmuşdur. Mezkûr rapor aynen ber-vech-i âtîdir.

Seydiköy civârından

10/9/38

Sâat 5 sonra

Garb Cebhesi Kumandanlığına

Bir alay düşmân Seydiköy civârında Süvâri İkinci Fırka alayları tarafından perîşân edilerek birçoğu maktûl düşmüş ve kaçanlar dağlara, ormanlara ilticâ' etmişdir. Süvârilerimiz ta'kîb etmekdedir. Düşmânın dört

sahrâ topu ve iki batarya dûr-bîni iğtinâm edilmişdir. Sahrâ toplarının ikisi sağlamdır. İkisinin kaması alınmışdır. Bunların derelerde bulunması muhtemeldir. Üçüncü Süvâri Fırkasıyla irtibât te'sîs olunmuşdur. Piyâde taburları henüz (Göztepe) sırtlarındadır. Hacı İbrahim Bey Müfrezesi (Seydiköyü'ne) doğru yürümekdedir.

Bu rapor düşmândan alınan topların yanından yazılmışdır.

Beşinci Kolordu Kumandanı

Fahreddin

Bu muhârebede düşmândan içlerinde Grub Kumandanı Mîr-alây Dimitros ve Onsekizinci Piyâde Alay Kumandanı Mîr-alây Teodros Kostantinos da dâhil olduğu hâlde iki binbaşı, beş yüzbaşı, beş mülâzım-ı evvel, dokuz mülâzım-ı sânî ve on dört zâbit vekîli ki cem'an 37 zâbit 4200 nefer esîr edilmiş ve Onsekizinci Piyâde Alayının sancağı igtinâm olunmuşdur.

Yirminci Alay tarafından düşmâna bırakdırılan beş yüzü mütecâviz sığır ve mevâşî, eşyâ ve mekârî ve deve kafileleri mezkûr alayın ta'kîbine me'mûr olması dolayısıyla kısm-ı a'zamı Üçüncü Süvâri Fırkası tarafından toplanmışdır. Firâr eden düşmân aksâmıyla (Çatalkaya'da) 10-11/9/38 gecesi temasda kalan Dördüncü Alay 11/9/38 sabâhı fecrle harekete geçen mezkûr alay muvâcehesinde dere içerisinde ellerinde beyaz bayrak bulunan birçok Yunan efrâdı dehâlet etmeye başlamışlardır. Bunların teslîmi ile meşgul iken oraya muvâsalat eden Mîr-alây Hacı İbrahim Bey'in müfrezesinden bir bölük de teslîm muâmelesine iştirâk etmişdir. İkinci kafile olmak üzre burada bulunan üserâ' bir kaim-makam, üç binbaşı, on sekiz yüzbaşı, mütebâkîsi mülâzım olmak üzre 85 zâbit ve tahmînen 3500 neferdir.

Düşmânla müsâdemeyi müteâkıb İzmir'e avdet edildikde âtîdeki Kolordu emri telâkki ve ertesi gün (Karşıyaka'ya) avdet edilmişdir.

İzmir

10/9/38

9.45 sonrada

İkinci Süvâri Fırkası Kumandanlığına

1. Bugünkü İkinci Fırkanın muhârebesi Süvâri Kolordusunun bugüne kadar olan zaferine bir iklîl ilave etmişdir. Beyân-ı teşekkür ederim.

2. Düşmân Gülezman(?) - Urla ve Çeşme'den vapurla kaçmakda ve etrâfdan gelenler bu enkaz ile birleşmekdedir. Süvâri Kolordusu Birinci ve Ondördüncü Fırkalarıyla bu düşmânı imhâ' etmek üzre yarın 11 Eylül 38 sabâhleyin Urla İstikametine hareket edecekdir.

a. Birinci Fırka: Seydiköy'den dağ yoluyla

b. Ondördüncü Fırka: Hamidiye Kalesi üzerinden sâhil boyunca Urla caddesini ta'kîben hareket edecekdir.

c. İkinci Fırka: Emr-i âhire kadar Karşıyaka'da istirâhat edecekdir.

3. Üçüncü Süvâri Fırkasıyla Atlı Piyâde Livâsı Seydiköy dağ yollarıyla Urla ve cenûbu istikametinde hareket edecekdir. 57'nci Piyâde Fırkası sâhil yoluyla Urla istikametinde ilerleyecekdir.

4. Urla'dan sonra Çeşme'ye kadar bütün şibh-i cezîre sür'atle taharrî ve tathîr edilecek ve ba'de fırkalar İzmir'e avdet edeceklerdir.

5. Ben yarın Ondördüncü Fırka ile bulunacağım.

Beşinci Kolordu Kumandanı

Fahreddin

Bu muhârebede Fırka kıtaâtından bir nefer şehîd (Künyesi zîr-dedir) bir nefer mecrûh ve dört hayvân yaralı vardır. 13.080 Osmânlı makineli, 20.130 Alman piyâde, 12.759 Fransız otomatik, 107 Rus cebel mermisi sarf edilmişdir.

İkinci Süvâri Fırkası Kumandanı

4. Alay 4. Bölükden

Kıdemli Ser-çavuş

Burdur'un Nederslik(?) Mahallesi'nden

Ali oğlu Süleyman

312

Seydiköy Muhârebesinde şehîd olmuşdur. 10/9/38'de

Şu'be 1

Tahrîrât

359

20/2/39

İkinci Süvâri Fırkası Kumandanlığına

Fırka muhârebe takrîrinde 27/8/38'de İkinci Süvâri Fırkası Çayhisar'dan Akçaşehir'e ilerlerken Pîş-dâr Alayının keşif kolu Balmahmud'dan gelen bir düşmân taburunun, Üçüncü Süvâri Alayını Akçaşehir'den cenûba alındığına dâir Fırkaya bir rapor yazıldığı mezkûrdur. Bu keşif kolu kumandanının rütbe ve ismiyle el-yevm nerede bulunduğunun iş'ârı ve raporunun fırkalara veyâ alaylara aslı varsa sûretinin irsâli ve bu raporu nasıl bir tahkikat üzerine yazdığının ve o esnâda gördükleri vaz'iyyet hâtırında kalmışsa kendisinden bir îzâh-nâme alınarak gönderilmesi mercûdur.

5. K. K.

Söke'den

7/4/39

Beşinci Kolordu Kumandanlığına

20/2/39 târih ve 359/896 numrolu emre cevâbdır:

27/8/39(8) sâat 12.10 sonrada Fırka kıtaâtı emniyyet tertîbâtıyla ilerlediği esnâda kolbaşısının Akçaşehir şark sırtlarına takarrübünde şimendüfer hattının üç kilometre kadar cenûbundaki sırtlarda fâsılalı bir sûretde piyâde ateşinin teâtî edildiği işidilmekde idi. Yürüyüş tevkîf edilmeksizin ilerlendiği vakit pîş-dâra me'mûr olan İkinci Süvâri Alayından Yâver Mülâzım-ı sânî Lütfi Bülend Efendi dört na'l ile Fırkaya muvâsalatla şu ma'lûmâtı aynen ve şifâhen bildirmişdir:

(Düşmânın sâat 9 evvelde Balmahmud'dan gelen bir piyâde taburunun Akçaşehir'deki Süvâri Üçüncü Alayı tard ederek şimendüfer hattını ele geçirdiği ve ayrıca dört bölük kadar piyâdenin Başkimse istikametinden Akçaşehir istikametinde ilerlemekde olduğu) haberini keşif kolundan alınan ma'lûmâta atfen söylemişdir. Ahîren yapılan tahkikat netîcesinde Keşif Kolu Kumandanının şehîd-i merhûm Mülâzım Sıdkı Efendi olduğu ve yazdığı rapor aslının Alayda mevcûd bulunmadığı anlaşılmışdır.

Şifâhen alınan bu ma'lûmâtın muhârebe takrîrinde rapor sûretinde yazılması bir eser-i sehv netîcesi olduğu ve yevm-i mezkûr vukuâtının not

sûretinde Emir Zâbiti Mülâzım Hamdi Efendi tarafından ber-vech-i ma'rûz tarzda aynen kayd edilmiş olduğu arz olunur.

İkinci Süvâri Fırkası Kumandanı

Mîr-alây

(İmza)

KOLEKSİYON	KUTU NU:	GÖMLEK NU:	BELGE NU:
İSH	2340	23-17	1(1-32)

BELGE NU: 2

10/9/38

İ'lân-ı Resmî

1. İzmir şehri bugün müstaînen billâhi teâlâ Türkiye Büyük Millet Meclisi Orduları tarafından işgal edilmiş olduğundan Yunanlılar tarafından vaz' edilmiş olan nizâmât ve teblîgat kâmilen mülgâdır.

2. Bugünden i'tibâren İzmir şehri ve civârı mıntıka-i harb olduğundan idâre-i askeriyye îcâbâtından olmak üzre idâre-i örfiyye i'lân edilmişdir.

3. Düşmân ordusuna mensûb zâbit ve efrâd derhâl bulundukları mıntıka inzibât kumandanlığına teslîm olacaklardır. Bunlardan birini saklayanlar veyâ oldukları mahalli bilib de ihbâr etmeyenler Dîvân-ı Harb-i Örfî'ye teslîm edilecekdir.

4. Ahâlî-i mahalliyye heyecân ve intikama kapılıb mugayir-i nizâm-ı harekâtda bulunmamaları ve herkesin iş ve gücüyle iştigal ederek âsâyiş-i mahalliyyenin ihlâline meydân verilmemesi kat'iyyen matlûbdur. Hilâfında hareket edenler hakkında mücâzât-ı şedîde tatbîk edilecekdir.

5. Akşam sâat 7 (Alafranga)dan sonra hiçbir ferd sokakda dolaşmayacak ve gazino, kahve-hâne, kulüb ve sâire gibi mecmû-i nâs olan mahaller gurûb-ı şems ile berâber kapanacakdır.

6. Yalnız hasta için tabîb ve velâdet için ebeye ihtiyâc-ı kat'îsi olanlar mıntıkaları inzibât kumandanına gündüz mürâcaâtla vesîka ve posta neferi alacak ve işi hitâmında işbu vesîkayı mezkûr kumandanlığa iâde edecekdir.

7. Mıntıka inzibât kumandanlığı Fasulya, Karşıyaka, Karantina kahve-hânelerinde ve deniz inzibât kumandanı Pasaport'da bulunacakdır.

8. İş'âr-ı ahîre kadar binek arabası, tramvay, kayık ve merâkib-i bahriyye-i sâire ta'tîl-i hareket edecekdir.

9. Türkce, Fransızca intişâr eden gazetelerden mâ-adâ gazete tab' ve intişâr etmeyecekdir. İntişâr edecek olanlar sansür edilmek üzre kabl-el-tab' mevki' kumandanlığı istihbârâtına getirilecekdir.

10. Düşmân tarafından terk edilen esliha, mühimmât, hayvân ve malzeme-i sâireden kimin yedinde mevcûd ise derhâl kışlada İzmir Merkez Kumandanlığı vâsıtasıyla mevki' kumandanlığına teslîm ve ihbâr edecekdir.

11. Üçüncü ve Onuncu mâddelerde mezkûr mevâdd ile düşmân efrâdını ihfâ' edib teslîm etmeyenler veyâ bulundukları mahalli bilib de ihbâr etmeyenler hıyânet-i vataniyye ile ithâm olunarak Dîvân-ı Harb-i Örfîye teslîm edilecekdir.

12. Şehrin âsâyişini ihlâl, vesâit-i muhâbereyi kat' ve su menba' ve mecrâlarını ve tenvîrât-ı mahalliyyeyi tahrîb edenler hakkında mücâzât-ı şedîdenin tatbîk edileceği.

13. Hiçbir ferd emr-i âhire kadar şehirden dışarı çıkmayacakdır.

14. Ahâlîden hiçbir kimse silâh taşımaya ve endâht etmeğe me'zûn değildir.

15. Müskirât isti'mâl ve fürûht sûret-i kat'iyyede men' edilmişdir. Meyhâneler ve satış mahalleri mesdûd bulunacak ve hilâfında hareket edenler şedîden tecziye edileceği i'lân olunur.

İzmir Mevki' Kumandanı

Mîr-livâ

Kâzım

Beyân-nâme

İzmir Vilâyetinin Muhterem Ahâlîsine

Haksız, cebîn ve fakat târih-i beşerde misli görülmemiş derecede zâlim olan düşmânımız Yunanlının fuzûlî olarak mukaddes vatanımıza tecâvüz ve duhûl ile ahâlî-i İslâmiyyeyi imhâya kıyâm eylemesi ve kendisi gibi haksız ve vicdânsız olan müttefik ve müşevviklerinin mazhar-ı sahâbet ü himâyeti olması nihâyet gayretu'llaha dokundu. Dînini, istiklâlini ve vatanını muhâfazadan başka bir emel ve maksadı olmayan ma'sûm milletimiz kendisine revâ görülen sû-i kasd ve mezâlim karşısında azm-i celâdet ile galeyân ederek mevcûdiyyetini silâhıyla muhâfazaya ve meşrû' olan hakkını kanıyla istihsâle bir kerre daha mecbûr edildi. Bi-n-netîce avn-i inâyet-bârî ve imdâd-ı ruhâniyyet-i peygamberî ile düşmân memleketimizin kısm-ı a'zamından tard olundu. Anadolu Yunan ordusunun mezârı oldu. Mikdârı yüz yirmi bine bâliğ olan Birinci ve İkinci Yunan Kolordularından bakıyyet-üs-süyûf olarak kalanlar çâre-i halâsı ancak denize atlayıb açılmakda muztarr kalan perîşân bir şirzime-i kalîleden ibâretdir. Bunların şu âkıbet-i elîmesini evvelce ma'rûz-ı zulm ve i'tisâfları olan İzmirlilerin re'y-el-ayn müşâhede etmeleri adâlet-i ilâhiyyenin tecellîsinden başka bir şey değildir.

Hiss-i intikam ile mücehhez kahraman kıtaâtımızın savletleriyle bil-cümle vesâit-i harbiyyesinden mahrûm edilen düşmân kolordularının ve fırkalarının kumandanları ve erkân-ı harbiyye hey'etleri ve karârgâhları ile berâber beş yüze karîb ümerâ ve zâbitânı ve henüz mikdârı tesbît edilemeyen ve on bin râddesinde tahmîn olunan efrâdı taht-ı esâretimize ve yüzlerce topları ve binlerce tüfenk ve makineli tüfenkleri ve milyonlarca ceb-

hâneleri, techîzât-ı harbiyyeleri yed-i iğtinâmımıza geçdi. Hazâ min fazlı rabbi.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti ve muzaffer orduları gaye-i meşrû-i milliyyemizin tamâmî-i husûlüne kadar sarf-ı ikdâm etmek azm ve karârındadır. Milletin samîm ruhundan feverân eden bu ateş hakk-ı meşrûamızı ibtâle cür'et edecek olan diğer düşmânları dahi bi-izn-illâhi teâlâ tarîk-i hakka ircâa kâfî gelecekdir. Bugün mıntıka-i harb olan İzmir'de emn ü âsâyişin te'mîn ve idâmesi için idâre-i örfiyye i'lân edilmişdir. Mîr-livâ Kâzım Paşa hazretleri İzmir Mevki' Kumandanı ta'yîn edilmişdir. İdâre-i örfiyyeye âid muâmelâtı müşârün-ileyh tarafından tedvîr ve muâmelât-ı sâire hükûmet tarafından rü'yet olunacakdır.

Bugüne kadar intihâb veyâ ta'yîn sûretiyle îfâ'-yi umûr etmekde bulunan bil-cümle me'mûrin ile hey'ât-ı belediyye ve mecâlis-i idâre-i hükûmet rüesâ ve a'zâlarının vazîfelerine nihâyet verilmişdir. Bu beyân-nâmenin İzmir ve mülhakatında târih-i neşrinden i'tibâren yirmi dört sâat zarfında mevâki' kumandanlıklarının nezâretinde hak-ı intihâbı hâiz olanlar bi-l-ictimâ' belediyye reîsini ve a'zâlarıyla mecâlis-i idâre a'zâları intihâb olunarak esâmîsi berây-i tasdîk orduya gönderilecek ve me'mûrîn-i mülkiyye ta'yîn olununcaya kadar mevâki' kumandanlarının taht-ı riyâsetinde işbu hey'âtlar vâsıtasıyla tedvîr-i umûr ile halkın huzûr ve refâhının te'mîni ve hukuk-ı şahsiyye-i efrâdın sıyâneti gaye ittihâz edilecekdir. Rehberimiz adl ve hakdır. Her şahıs ef'âlinin mukabelesini göreceğinden emîn bulunmalıdır. Evâmir ve kavânîn-i hükûmet hilâfında harekete ictisâr mücâzât-ı şedîdeyi müstelzim olacağını beyân ve cümleye sükûn tavsiye ve istihlâs-ı vatan uğrunda şühedâ-yı muhteremenin ervâh-ı mübârekelerine ithâf edilmek üzre beyân-nâmenin neşrinin ferdâsı günü öğle namazında minârelerde tekbîr ve tehlîl getirilmesini ve umûm halkın iştirâkiyle bâde-s-salât hatm-i şerîf ve menkıbe-i risâlet-penâhî kırâat olunmasını temennî eylerim.

Birinci Ordu Kumandanı

Ferîk

Nureddin

KOLEKSİYON	KUTU NU:	GÖMLEK NU:	BELGE NU:
İSH	1945	41-245	1-4

BELGE NU: 3

İki Numrolu Beyân-nâme

Ordu Karârgâhı

10/9/38

İzmir Ahâlî-i Muhteremesine

Birinci Kolordu İzmir'in işgaline me'mûr edilmişdir. Mezkûr Kolordu Kumandanı Mîr-livâ İzzeddin Paşa hazretleri İzmir vâlî-i askerîsi ta'yîn edilmişdir.

İzmir Mevki' Kumandanlığına ta'yîn edilmiş bulunan Kâzım Paşa hazretlerinin me'mûriyyeti bâkîdir. Muâmelât-ı askeriyye için mevki' kumandanlığa, muâmelât-ı sâire için vâlî-i askerîye mürâcaat edilmesi lüzûmu beyân olunur.

Birinci Ordu Kumandanı

Nureddin

Birinci Kolordu Kumandanlığı

İzmir Vilâyeti Ahâlî-i Muhteremesine

Türk Milleti (Misâk-ı Millî) ile cihâna i'lân ve i'lâm eylediği vechle varlığını ve istiklâlini yılmaz ve sarsılmaz bir azm ve îmân ile müdâfaa ve lehül-hamd te'sîs eylediği Büyük Millet Meclisi Hükûmetinin muzaffer orduları ile zâlim ve menfûr düşmânı târ ü mâr ederek İzmir vilâyetini düşmânın pây-ı zulm ve kahrından tahlîs eylemişdir. Bugün İzmir'i işgale me'mûr olan Birinci Kolordu İzmir'e vâsıl olmuşdur ve İzmir'de Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti teessüs eylemişdir. İşgal müddeti esnâsında mer'iyy-ül-icrâ olmuş olan her nev' usûl-i idâre, teşkîlât-ı ke-en-lem-yekün hükmündedir. Merkez ve mülhakatda meclis-i idâre hey'etleri, belediyye meclisleri, hey'et-i ihtiyâriyyeler için yeniden ve sür'at-i mümkine ile intihâbât yapılacakdır ve yeni hey'etler merkezde vâlî-i askerî ve mülhakatda mutasarrıf ve kaim-makamlar tarafından tasdîk olunacakdır. Nizâmât ve kavânîn ve evâmir-i hükûmete riâyet ve mutâvaat ederek bi-l-istisnâ her ferdin iş ve gücüyle meşgul olması ve emniyyet ve âsâyiş memlekete halel veren en ufak bir hareketden dahi mücânebet olunması kat'iyyen mültezemdir. Sevk-i

hamiyyetle ordu kıtaâtı arasına girerek düşmâna karşı hareket etmiş olan gönüllü ahâlî derhâl yurtlarına ve işleri başına avdet edecekdir. Dâhilî ve hâricî düşmânlara karşı her türlü tedâbîrin ittihâz ve icrâsı orduya ve hükûmete âiddir. Binâen aleyh hiçbir kimsenin kendi iş ve güçleriyle iştigalden başka hiçbir vechle bir gûnâ harekâtda bulunmaması lüzûmu teblîğ olunur.

10 Eylül 338

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti İzmir Vâlî-i Askerîsi

Birinci Kolordu Kumandanı

Mîr-livâ İzzeddin

KOLEKSİYON	KUTU NU:	GÖMLEK NU:	BELGE NU:
İSH	1945	41-245	1-5

BELGE NU: 4

11/9/38

Beyân-nâme

Numro: 3

1. Bi-l-umûm ahâlînin yedinde mevcûd esliha, ceb-hâne ve techîzât-ı harbiyye derhâl mevki' kumandanlığına teslîm olunacakdır. Silâhlı olarak dolaşanlar veyâ gayr-ı muayyen zamânda taharriyyât netîcesinde nezdlerinde silâh ve techîzât-ı harbiyye bulunanlar Dîvân-ı Harb-i Örfîye tevdî' olunacaklardır.

2. Yağma-gerlik vesâire bu gibi tecâvüzâtda bulunanlar menâtık-ı harbiyyede tatbîk edilen kavânîne tevfîkan en şedîd cezâ' ile tecziye edileceklerdir ve îcâbında aleyhlerinde silâh isti'mâl olunacakdır.

3. Hânelerinde Yunan efrâd ve zâbitânıyla me'mûrînini saklayanlar esîr-i harb olan bu gibi eşhâsı derhâl mevki' kumandanlığına teslîm edeceklerdir. Aksî takdîrde icrâ' edilecek taharriyyâtda bu gibi eşhâsı saklayanlar görülürse bunlar hakkında i'dâm cezâsı tatbîk olunacakdır.

4. Mevki' kumandanlığı emrinde bir mürâcaât ve şikâyet şu'besi teşkîl edilmişdir. Her gün her kimden olursa olsun bilâ-teemmül muhikk olan mürâcaât ve şikâyetini mezkûr şu'beye söyleyebilecekdir.

5. Bugünden i'tibâren her türlü nümâyişler ve ictimâlar memnûdur. Herkes işiyle gücüyle meşgul olmalıdır.

Ordu Kumandanı

Nureddin

KOLEKSİYON	KUTU NU:	GÖMLEK NU:	BELGE NU:
İSH	1952	96-277	1

BELGE NU: 5

İzmir

11/9/38

Beyân-nâme

Numro: 4

1. Ric'at eden düşmân ordusu enkazının İzmir'de îka' etdikleri inzibâtsızlık ordumuzun duhûlüyle izâle edilmiş ve emniyyet te'sîs etmişdir. Bununla berâber şehir dâhilinde ba'zı hânelerde ihtifâ etmiş düşmân zâbitân ve efrâdı bulunmakda ve pey-der-pey esîr edilmekdedir. Urla ve Çeşme istikametinde kaçmış bulunan düşmân perâkendelerinin ta'kîbine devâm olunmakdadır.

2. Posta vapurlarının ve körfez vapurlarının ve tramvayların ve şimendüferlerin seyr ü sefer ve amed ü şüdlerine vaz' edilen takyîdât ber-vech-i âtî kısmen ref' ve ta'dîl edilmişdir:

a. Körfez vapurları ve tramvaylar ve Karşıyaka, Bornova, Buca, Seydiköy trenleri sabâh sâat 8'den akşam sâat 8'e kadar hareket edebileceklerdir.

b. Posta vapurları sâat 8 evvelden akşam sâat 5 sonraya kadar yolcu alıb çıkarabilirler. Geceleri şehirle ihtilât memnûdur.

c. Uzak şimendüfer seyâhati bil'âhire ahâlîye açılabilecekdir.

d. Bahren şehirden müfârekat etmek ârzûsunda bulunanlar ale-l-usûl pasaport ve seyâhat vesîkası aldıkdan sonra pasaportlarını ve seyâhat vesîkalarını ayrıca İzmir Mevki' Kumandanlığına tasdîk etdireceklerdir.

Ordu Kumandanı

Ferîk Nureddin

KOLEKSİYON	KUTU NU:	GÖMLEK NU:	BELGE NU:
İSH	1952	96-277	1-1

BELGE NU: 6

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti

İzmir Vilâyeti

Aded

164/47

Birinci Ordu Kumandanlığı Cânib-i Aliyyesine

15 Eylül 338 târihli ve 2/1800 numrolu tezkere-i âlîye-i kumandanîleri cevâbıdır. 338 senesi Eylülünün onüçüncü Çehâr-şenbih günü İzmir'de zuhûr edib şehrin mühim kısmını harâb eden harîk-i hâilin İzmir'e âid âmâl-i siyasiyyesi tatmîn olunamayan ba'zı anâsır-ı muzırra tarafından kasden îka' olunduğu ordumuzun muzafferen şehre duhûlünden mukaddem İzmir'in mübeddel-i remâd olacağı yolunda Rûm ahâlînin efvâh-ı fesâdiyyesinden tevâtüren işidilen şâyia delâletiyle ve itfâiyye kulesinin İngiliz askerleri tarafından taht-ı muhâfazaya alınmışken ordumuzun İzmir'i işgalinden bir gece evvel İngiliz askerlerinin oradan kaldırılması ve aynı gecede iki trenle Buca'dan İngiliz ailelerinin İzmir'e nakl edilerek vapurlara irkâb olunması ve yüksek binâların kiremitliklerinden ba'zı eşhâsın sürünerek sokak ve caddeleri tarassud etdiklerinin itfâiyye kulesindeki nöbetçiler tarafından görülmesi ve harîkler esnâsında Ermeni hânelerinin odalarına pamuk (…) ve paçavra atılması ve yangını söndürmeye bezl-i mesâi eden itfâiyye efrâdıyla askerler üzerine Ermeniler tarafından câ-be-câ bomba ve tüfenk (ateşi) açılması gibi ahvâl ve emârât-ı kaviyye ile vâsıl-ı mertebe-i sübût olmuş bulunduğu Polis Müdîriyyeti Vekâletinden ifâde kılınmış ve ol bâbdaki evrâk-ı tahkikiyye (…) bi-l-ihrâc takımıyla makam-ı devletlerine takdîm edildiği Vekâlet-i mezkûreden haber verilib tahkikat-ı evrâk-ı esâsiyyesinin Vilâyetce berây-i tevsîk hıfz edilmiş olduğu ma'rûzdur efendim. 22 Eylül 338

İzmir Vâlîsi

İmza

1. Standard Komersiyal Şirketinin Müdîrinin raporu.
2. Standard Komersiyal Şirketinin mütemmem raporu.
3. Çekoslavak Konsolosunun telgrafı.
4. Karşıyaka Hristiyanlarının 43 imzâlı arîza.
5. Polis Müdîriyyetinin tahkikat raporları.

6. Birinci Kolordu inzibât müfrezelerinin tahkikat raporları.

7. Dördüncü Kolordu inzibât müfrezelerinin tahkikat raporları.

KOLEKSİYON	KUTU NU:	GÖMLEK NU:	BELGE NU:
İSH	1945	41-245	1-26

BELGE NU: 7

Prag: Telgraf

İzmir Ermeniler tarafından ihrâk edilmişdir. Ailemle ben sâlimiz. Konsolos-hâne yanmışdır.

Çekoslavak Konsolosu

KOLEKSİYON	KUTU NU:	GÖMLEK NU:	BELGE NU:
İSH	1952	96-277	4-3

BELGE NU: 8

Sûret

Devletlü Aydın Vâlîsi Hazretlerine

Biz zîrde vaz'-ül-imzâ' müteayyinler, şanlı ve cesûr Osmânlı askerimizin ileri harekâtı esnâsında Anadolu'nun ma'mûr ve revnaklı şehirleri ale-l-husûs büyük ve güzel İzmirimizin tahrîbine ve bi-n-netîce ma'sûm ve gayr-i muhârib ahâlînin meskensiz ve her türlü yoksuzlukla sefâlete ma'rûz kalmalarına sebebiyyet veren gayr-ı muntazam Çerkes ve Ermeni gürûhunun îka' eyledikleri gayr-ı insânî ve medeniyyete muhâlif harekâtı istihbâr etdik. Âlî hükûmetimizle kavânîne dâimâ mutî ve hiçbir vakit böyle vahşi ve gayr-ı insânî fecâyie iştirâk etmemiş olan milletimiz işbu fecâyii lâ'net ve nefretle tekayyüh eyler. Aynı zamânda beyân eyleriz ki memleketimizin bî-lüzûm Yunan işgali netâyici biz âlî hükûmetimize karşı daha sâdık ve mutî olmaklığımıza sebebiyyet verdi. Öteden beri muhterem hükûmetimizin milletimize dirîg etmediği âlî-cenâb ve kavî himâyesini kemâl-i cesâret ve i'tîmâdla yine ümîd eyleriz. Dâimâ sâdık ve mutî olarak âlî hükûmetimizin teâlisiçun nâ-çîz kuvvetlerimizle çalışacağımızı va'd eylediğimizi kemâl-i hürmetle imzâ' ediyoruz.

20 Eylül 338 Karşıyaka

Yorgi Karayani	Pavlo Yorgiyo	Türk Ortodokslar:
A. Sabuncuoğlu	Yani P. Nikolafaki	Papaslar:
K. Sitamatyo	Hıristo Nikolaidi	Peroto Seniglelos
Panayotis Sarağlanis	Dimitriyos Pasalakis	Arşi Matidirnis Titiyeris
Yorgi Tambakis	Emanuel Rallis	Papa Yovani
Hıristo Seyavolas	Vangelos Marnidis	Papa Kirilos
P. Karniyonis	Andreas Urmanos	Papa Niko Hıristos
Hıristo Arnaris	Mihail Verdovis	Arşi Martidirnis Amalyanos
İstelyanos Hacı İlya	Dimitri Panoyoti	Arşi Martidiris Kerilos
P. Mihalyos	Niko Aksorafalas	Arşi Martidiris Hacı Yovanis
Zaharyas Kotiya	Estaratyos Sivastos	Arşi Martidiris Melenyos (Ruhânî)
Panayot Haralamidis	Estelyanos Hacı Yorgiyo	Arşi Martidiris Nilos

Nikola Luis Tenekecis	Kostanitos Markidis	Karşıyaka'da Kuşadası ve tevâbii (Efesos) Rum Metropolid-hânesi
Andon Mihalani		T. Stefanidis
S. Hasabi		Yuvanis Orfatos
Militadi Avdomanivepolos		Haralambos Selindo
Yani Kastancı		İstavros
Hıralambo Hacı Garikoryo		Mihail Lekanidis
(Pazi Balcan) Yuvani Hıristo Ravani(?)		Andreas Yuvanidis
		Emanuel Yelitaki

Aslına mutâbıkdır. 11/3/39

İmza

KOLEKSİYON	KUTU NU:	GÖMLEK NU:	BELGE NU:
İSH	1952	96-277	8-16

BELGE NU: 9

Birinci Kolordu Kumandanlığı

İstihbârât

Aded

208/6122

İzmir

3/10/38

Birinci Ordu Kumandanlığına

İzmir büyük yangını 13/9/38 Çehâr-şenbih günü sâat 2.15 sonrada Ermeni mahallesinde birkaç noktadan başladı. Ve 15/9/38 kadar devâm etdi.

Bu yangında yanan mahaller:

Ermeni Mahallesi, Çalgıcıbaşı, Ayadimitri, Ayakaterina, Ayatrikona, Ayanikola, Murtakya, Hacıfrango Mahalleleri kâmilen; Madama Cani (nam-ı diğer Yenimahalle), Mey-hâne Boğazı, Fasulya, Plavisna, Frenk Mahalleleri ve Birinci Kordon, Ayavukla kısmen yanmışdır.

Yanan mebânînin cins ve mikdârı:

Tahmînen 20-25 bin hâne, dükkân, mağaza yanmışdır. Bunların içinde İzmir Tiyatro-hânesi ve Kramer Oteli, İzmir Palas, İzmir Posta ve Telgraf-hânesi, Sporting Kulüb, Paris Kahve-hânesi, Fransız, İtalya, İngiliz Konsolos-hâneleri, eski Reji İdâresi, Frenk Mahallesi'ndeki Eknayulo, Şark, Bonmarşe, Şitayn, Luvr büyük mağazaları, Bakırcıyan ve Papasyan Fer-hâneleri, Ayayorgi Caddesi'ndeki cesîm ticaret-hâneler, cesîm Çuya Hanı, müteaddid büyük hanlar, fer-hâneler, Pasaport civârındaki cesîm oteller, Anadolu, İ'tibâr-ı Millî, Atina, Selanik, Tunus ve Cezayir, Osmanlı Bankaları, Banko di Roma; Pasaport dâiresi, Fasulya, Plavisna, Peştemalcilerbaşı Karakolları ve-l-hâsıl şehrin en ma'mûr ve ticaret-gâh olan kısmı dâhildir.

Yangın yerinin deniz cebhesi tahmînen 3200 metre ve denizden içeriye derinliği 5000 metredir. Bu yangının an-kasdin Hristiyanlar ve bi-l-hâssa Ermeniler tarafından îka' edildiğine ber-vech-i âtî vesâik delâlet etmekde olub vesâikin cümlesi merbûten takdîm kılınmışdır.

1. Yangın vuku' bulduğu zamân Mevki' Kumandanlığında bulunan Sekizinci Fırkanın raporu.

2. İzmir Sigorta Şirketleri İtfâiyye Kumandanı Mösyö "Piroskoviç"in raporu.

3. Kolordu İstihkâm Kumandanının raporu.

4. Punta'da Alyoti Bulvarında 3 numrolu hânede Amerika Kers Kumpanyası simsârı Nemseli Mösyö "Maks Rozembleh"in hatt-ı destiyle muharrer ve meşhûdâtına müstenid Fransızca raporu.

5. İtalyan tebaasından İzmir'de İkinci Kordon'da 34 numroda tütün tüccârı Mösyö "Bilişaber" ile Fransız tebaasından aynı mahalde sâkin Mösyö "Pasil Ferkoh"un müşâhedelerine müstenid müşterek Fransızca raporları.

6. Fransız tebaasından Esen Oröpeen Ticaret Şirketi "Kredi Fonsiye Arjiyen" Bankasının ticâret şubesinden Mösyö "Jak M. Filyaki"nin Fransızca raporu. Bunlardan mâ-adâ yangının Hristiyanlar tarafından yapıldığına ber-vech-i âtî husûsât dahi delâlet etmekdedir:

1. Ordu istihbârât dosyalarında mevcûd bulunacağı vechle Yunan Başkumandan-ı sâbıkı Papulas, Ayafotini Kilîsesinde mühim bir ictimâda verdiği nutukda Anadolu'yu terk etmek mecbûriyyetinde kalırlarsa her tarafı yakıb enkaz ve kül hâlinde bırakacaklarını alenen söylemişdi ve bu mes'ele gazete sütûnlarında dahi mevzû-i bahs olmuşdu. Nitekim Yunan ordusunun Afyonkarahisarı'ndan İzmir'e kadar tahliye etdikleri şehir, kasaba ve köyleri mütemâdiyen yakarak ric'at etdikleri de vaktiyle tasavvur ve tasmîm edilmiş müretteb bir plân dâhilinde hareket etdiklerini ve pek tabîî olarak bu plânda İzmir'in ihrâkı da mevcûd olacağını anlatmakdadır.

2. Yangın çıkan mahallin itfâsına uğraşılırken diğer mahallerden de yangın çıkmışdır. Ez cümle 13-14/9/38 gecesi Yemişciler civârında Atina Bankasının deposundan zuhûr eden yangın hakkında 8. Fırka 39. Alay 3. Tabur Kumandanı: "evvelâ üç el silâh atıldığını ve bir bomba patladığı ve silâh ve bomba sesine doğru koşdukları vakit beş altı atlının sür'atle kaçdıklarını gördüğünü" ifâde etmişdir. Bi-l-hâssa kereste dolu olarak bulunan bu deponun intihâbı da yangının hâinler tarafından kasden îka' edildiğini gösteriyor.

3. Birbirini müteâkıb çıkan yangın yerlerinin her birerlerinin kumpanya su mahallerini tıkayacak sûretde intihâb edilmesi de evvelce musammem bir plâna tevfîkan icrâ' edildiğine delâlet ediyor.

4. Düşmânın yalnız bu ric'atında değil geçen sene Sakarya'dan ric'atında da böyle yangın yapması bunun yeniden değil eskiden beri bırakdıkları yerleri yakmaya azm etmiş olduklarına delildir.

5. Kolordunun ta'kîb harekâtında tesâdüf etdiği yanmış köy ve kasabaların ahâlîsi de yek-zebân olarak yangının Yunan kıtaâtıyla birlikde hep Hristiyanlar tarafından yapıldığı ve evlerini söndürmeye çalışanları

kurşunla itlâf veyâ ateşe atmak sûretiyle ihrâk etdiklerini ve yangın îkâ' edilirken köy ve kasabaların etrâfında Yunan askerinin kordon teşkîl ederek hârice çıkmak isteyenleri öldürdüklerini söylemişlerdir.

Birinci Kolordu Kumandanı

Mîr-livâ

İzzeddin

5/10/38

2. Şu'be

Aceledir. (Bu mektûblar derhâl terceme edilecekdir.)

KOLEKSİYON	KUTU NU:	GÖMLEK NU:	BELGE NU:
İSH	1952	96-277	10,10-1

BELGE NU: 10

İzmir

2/10/338

İzmir Büyük Yangını Hakkında Rapor

İzmir Sigortaları İtfâiyye Hey'eti Kumandanı sıfatıyla yangınların itfâsında çalışdığımdan yangının sûret-i vukuu ve cereyânı hakkındaki müşâhedâtımı ber-vech-i âtî raporla arz ediyorum.

Bu husûsdaki ma'lûmâtımı üç safha olarak arz edeceğim. Birinci safha: Türk Ordusunun İzmir'e girmezden evvel Punta civârındaki karakolda oturan Yunan askerlerinden İzmir'i yakacaklarını işitdim. Ve Hacıüstan Mahallesi'nde Çavuşcu Sokağı'ndaki hânemden çıkarken üç Yunan neferinin yoldan geçerken karşımızda ikamet eden İngiliz Fulburc'un evinin parmaklıklarına kibrit yakarak atdıklarını gördüm. Tabîî bir şey söyleyemedim. Fakat bir yangın ihtimâline karşı bir müddet bekledim. Kibritlerin söndüğünü görünce yoluma devâm etdim.

İkinci Safha: Türk Ordusu İzmir'e girdiği günden i'tibâren büyük yangının başladığı güne kadar geçen üç gün zarfında Ayavukla, Ayakostanitno ve Ermeni mahallesinde on beş yangın zuhûr etdi. Fakat bunların şekli kazâen olmuş bir yangına benzemiyordu. On sekiz seneden beri İzmir'de bu hidmetde bulunuyorum. Bu üç mahallede bir sene zarfında bile on beş yangın olmamışdır. Ara sıra bir iki yangın olurdu. Tutduğumuz istatistiklere nazaran İzmir'de senede vasatî 40-50 yangın vukua gelirdi. Bu üç mahallede vukua gelen yangının kasden yapıldığına hükm etmek lâzımdır. Çünkü itfâiyye hey'etimiz îfâ-yı vazîfe ederken ve sokaklardan geçerken bomba ve tüfenk ateşine ma'rûz kalıyorlardı ve ba'zı Ermenilerin damlar üzerinde gezindiklerini gördüm. İkinci gece Sayes Han civârında vukua gelen yangında evleri yanmış seksen kadar çocuk ve kadın bir Rum kafilesine rast geldiğimde Ermenilere bed-duâ ederek evlerini tutuşdurduklarını söylediler ve şaşırıb nereye gideceklerini soruyorlardı. Hattâ bir gün evvel İzmir Limanı'nda bulunan İngiliz zırhlısından yangın kulesine gelen bir çavuş kumandasında yedi nefer var idi. Kuleden gemisi ile yapdıkları flama muhâberesi netîcesinde o gece karantinadaki Türk hasta-hânesinin yakılacağının haber alındığını ve oraya dikkat edilmesini bildiriyorlardı. Ben buna karşı bir şey yapmadım. Çünkü Türklerin kendi hasta-hânelerini yakmayacakları tabîîdir. Bütün itfâiyye hey'etini mahalleler arasından uzaklaşdırmak için yapılmış bir plân gibi telâkki etdim. Bu çavuş akşam üzeri İstanbul'a gitmek için emir aldıklarından bahsle kuleden gitdi ve o gece İngilizler Buca'daki tebaalarına İzmir'e gelmeleri için haber yolladıklarını ve iki şimendüfer gitdiğini öğrendim. Bunu Bucalı Mösyö Jakmesir söyledi. O hâlde İngilizler burada yangın olacağını haber aldılar ki yangın dolayısıyla yollar kapanmazdan evvel tebaalarını çekdiler.

Üçüncü safha ki büyük yangının başladığıdır.

13 Eylül 38 günü öğleden sonra sâat 2.15'de Ermeni mahallesinde ve Ermeni kilîsesinin yüz elli metre kadar civârında bir Ermeni evinden ateş zuhûr etdiğini haber aldık. İtfâiyyeyi alarak oraya gitdim. Ev yanıyordu. Hemen itfâsına başladık. Bu evin mahzeninden sokağa karşı olan pencerelerinden ara sıra barutun yanmasına müşâbih alev ve dumanlar çıkıyordu. Ne ise buradaki yangın söndürüldü. Fakat ihtiyâten su atmaya devâm ediliyordu. Bu esnâda Ermeni kilîsesinde yangın başladığı haber verildi. Hemen koşdum ve kilisenin bahçesinde mevcûd iki yüz kadar balyanın yanmakda olduğunu gördüm ve iki hortum ile söndürmeye başladık. Balya derûnunda patlayan şeyler vardı. Ve dolu olarak terk edilmiş tüfenkler de vardı. Bunlar da ateşin te'sîriyle patlıyordu. Tabîî bu hâl çalışmamızı işkâl ediyordu. Bunu da itfâya muvaffak olduk. O sırada Basma-hâne karşısında bir yangın zuhûr etdiği bildirildi. Oraya da gidib çalışmaya başladık. Derken Soğukçeşme'de de yangın çıkdığı haber verildi. Oraya bi-z-zât kendim gitdim ve basdırmaya muvaffak oldum. Tekrâr Basma-hâne civârına avdet etdim. Bir polis efendi Ermeni kulübünde yangın olduğunu söyledi. Oraya da iki hortum gönderildi ve burada çalışırken iki yüz metre kadar yan tarafda diğer bir yerden ateş zuhûr etdi oraya da koşduk. Tekrâr bir haber geldi. Ayaparasküvi'de yangın başladığı bildirildi. Burası bir kilometre uzak bir yerdir. Oraya da otomobil ile hortum gönderdim. Ve kendim Ermeni kulübünün damına çıkdım. Bir hortum ile su sıkıyordum. Burada çalışırken civârdaki evlerden tüfek ateşine ma'rûz kaldım. Ocağı siper ederek çalışmak istedimse de ateşin devâmını görerek inmeye mecbûr oldum. Damın üzerinde iken etrâfımızda yirmi beş tarafda yangın olduğunu gördüm. Bu müşkil vaz'iyyetden kurtulub yeni bir tertîbât almak için bu civârdan hârice çıkdım. İtfâiyye hey'etini de aldım. Fakat biz yangın söndürmekle meşgul iken arkamızda yeniden yangınlar zuhûr etmekde idi. Bu vaz'iyyet karşısında âciz kaldım ve hemen Mevki' Kumandanlığına mürâcaât etdim. Bu yangınların bu sûretle devâmı tulumba ile söndürülemeyecek bir hâl aldığını her bir yanan odun, bomba ve ceb-hâne patladığını binâen aleyh yangını durdurabilmek için yangının etrâfında mevâdd-ı tahrîbiyye ile bir kısım binâların yıkılmak sûretiyle boşluk vücûda getirilmesini söyledim. Hemen yirmi beş istihkâm askeri alarak mevâdd-ı infilâkiyye ile bir otomobil kamyon ile yangın yerine gidildi. Fakat yangın ateşi pek kuvvetli ve rüzgar da olduğundan biz uğraşırken yangın ilerliyordu. Asker ve biz son derece uğraşdık. Fakat ne yapalım ki yangın oradan buradan başladığı ve binâlarda bomba ve tüfek patladığı için insanların kudretinin kâfî gelmeyeceği bir şekil aldı. Ve yangın bütün gayrete rağmen o gece ve ertesi gün ve ertesi gece devâm etdi. Yangın esnâsında rıhtımda dinlenmek için biraz durduğumuz vakitde civardan edilen ateşle tulumbamızı bile dört yerinden deldiler.

İzmir Sigortaları İtfâiyye Kumandanı

Greskoviç

KOLEKSİYON	KUTU NU:	GÖMLEK NU:	BELGE NU:
İSH	1945	41-245	1-62, 1-63

BELGE NU: 11

Punta İtfâiyye Merkezinden

13/10/38

İzmir Sigortaları İtfâiyye Kumandanı Mösyö Greskoviç'in İzmir büyük yangını hakkındaki raporudur.

Son harekât-ı taarruziyye başladığı zamân Yunan zâbitân ve efrâdının ağızlarından "biz İzmir'i Türklere bırakmaya mecbûr kalacak olur isek yakacağız, yıkacağız" tâbirleri çıkıyor idi. Ve her yerde söylüyorlardı. 8 Eylül sene 38 günü sâat 6 sonrada iki Yunan askerinin Hacıüstan Mahallesi'nde Çavuş Sokağı'nda iki numrolu hânenin karşısında bulunan ve İngiliz tebaasından olan "Mösyö Fulburc"un hânesi hizâsına gelir ki bir kutu kibriti ateşleyerek "Mösyö Fulburc"un hânesinin perceresinden içeri atdıklarını gördüm. Tabîî kendimin selâmeti için askere bir şey söyleyemedim. Fakat kibrit sönünceye kadar nezâret etdim. Ve hâne sâhibini telâşa düşürmemek için haber vermedim. 9 Eylül sene 38 Cum'a ertesi günü sâat 2 sonrada Türkiye ordusunun süvâri kıtaâtı İzmir kasabasına girdikden sonra hiçbir vukuât zuhûr etmediğini gördüm. 10 Eylül sene 38 Pazar günü İngiliz Beklek Vapurundan bir çavuş ile sekiz İngiliz neferi yangın kulesine kadar geldiler. Kuleye çıkdılar ve vapur ile kuleden flama ile muhâbere etdiler. Muhâbereleri ertesi güne kadar devâm etdi. 11 Eylül sene 38 târihinde İngiliz çavuşu elinde bir kâğıd ile bana geldi ve dedi ki gemi kumandanıyla olan muhâberemiz bundan ibâretdir. "Bu akşam karantinadaki Türk hasta-hânesini yakacaklardır" Ertesi günü 12 Eylül sene 38 sabâhı Buca Mahallesi'nde mukîm İtfâiyye Komisyonu Kâtibi Mösyö (Zakmesir) gece yarısı Buca'ya iki tren geldiğini ve bütün İngiliz ailelerinin serîan İzmir'e nakl ve gemiye irkâb olunduklarını söyledi. Anladım ki İzmir'in başına ta'rîfi gayr-i kabil büyük bir felâket gelecekdir ve Yunan efrâdının söyledikleri çıkacakdır. 11,12 Eylül sene 38 târihinde itfâiyye efrâdı yangın kulesinde nöbet beklerken Ermeni kilîsesinde ve diğer yüksek mevkilerde kiremitlerden Ermenilerin fa'âliyyetlerini dûr-bîn ile gördüler ve bana söylediler. Aynı zamânda itfâiyyeden birkaç nefer Ermeni kilisesinin çan kulesinden sâbıkan taht-ı karâra alınmış olan parolalı muhâbereler olduğunu gördüler.

10,12 Eylül sene 38'e kadar geçen üç gün zarfında Ermeni mahallesinden Tepecik Mahallesi'ne kadar çıkan yangınların adedi ve bu yangınlarda müşâhede etdiğim ahvâl itfâiyyenin 30 senelik istatistik cedvelinde görülmemişdir.

11,12 Eylül sene 38 nısf-ül-leylden bir sâat sonra Ermeni mahallesinden yangın çıkdığını haber verdiler. İtfâiyye efrâdı yangına

hareket ederken ve Rum hasta-hânesini geçerken 120-150 kadar çoluk çocuk ve kadın sürüsü acı acı bağırıyorlardı. Ne bağırıyorsunuz diye sordum: “Ermeniler bizi yakdılar Sayes Hanı içerisinde oturuyoruz” dediler. Bunlar Rum idiler. Hâna mücâvir Ermeni hânesindeki duvardan Ermenilerin bir delik açdıklarını ve delikden çokca gaz dökerek evi ateşlediklerini söylediler. Bunları sabâha kadar çıkmaz sokak içerisinde muhâfaza etdim ve sabâhleyin devriyeye teslîm etdim.

13 Eylül sene 38 sâat 10.30 evvelde Ermeni mahallesinden ateş zuhûr etdiği haberini verdiler. İtfâiyye ile birlikde giderken Ermeni kilisesinden 50 metre mesâfede bir Ermeni hânesinin yandığını gördüm. Hânenin alt katında şiddetli ve sadmeli ateş çıkdığını gördüm. Mecbûr olarak biraz geri gitdim ve etrâfa sirâyet etmemesi için söndürmeye uğraşırken Ermeni kilîsesinde yangın olduğunu haber verdiler. Efrâd ile kiliseye gitdim. Kilisenin bahçe kapısından girmek imkân hâricinde idi. Demir parmaklıklardan atladık ve hortumu geçirdik. Kilîsenin binâlarında ateş yok idi. Yalnız küçük bir binâ civârında bahçede iki yüz kadar bağlı eşya balyasıyla paçavralar bir yere toplanmış ve üzerine iki yüz tüfenk ve külliyyetli ceb-hâne konmuş idi. Ateş de bunlar arasından çıkıyor idi. Aynı zamânda ateş içerisinden devâmlı infilâk işidiliyor idi. Söndürmeye çalışdık. Biz kilîsede iken Ermeni mahallesinde Basma-hâne karşısında yangın olduğunu haber verdiler, itfâiyye efrâdıyla berâber koşdum ve bir Ermeni hânesinden ateş çıkdığını gördüm. Ateşin itfâsına çalışırken Soğukçeşme’de yangın olduğu haberini verdiler. İki itfâiyye neferiyle gitdim. Ateşi söndürdüm. Tekrâr Basma-hânedeki yanan hâneye gitdim. Ateş içinde birtakım sürekli infilâklar vardı ve ateş gitdikce kesb-i şiddet ediyordu. Bu esnâda yine Ermeni kilisesinin yandığını haber verdiler. Bir takım itfâiyye efrâdıyla gidib su ile söndürmeye çalışır iken 300 metre uzakda ve arka sokakdaki dirsekde bir hânenin yandığı haberini verdiler. Ateşleri söndürmeye uğraşırken etrâfıma bakdım ve bir hâneden değil Ermeni mahallesinin her yerinden ateş çıkdığını ve herhâlde 25 mahalde ateş mevcûd olduğunu gördüm. Biz ateş içerisinde kaldık ve aynı zamânda her tarafdan bana kurşun sıkdılar ve ateş ile abluka olduğumuzu görünce bil-mecbûriyye daha geriye çekilerek ve arkamızı ateş almayan mahallere vererek ateşin daha gerilere sirâyet etmemesi için uğraşıyorduk. Bu esnâda yangının daha gerilerden çıkdığını ve bütün Ermeni mahallesinin yandığını haber verdiler. Aynı zamânda ateşler içerisinde devâmlı infilâk sadâları işidiliyor idi. O zamân bu ateşleri su ile söndürmenin imkân hâricinde olduğunu anladım ve derhâl Mevki’ Kumandanı Kâzım Paşa’ya gitdim. Vaz’iyyeti anlatdım ve herhâlde mevâdd-ı infilâkıyye ile sağlam ve yakın binâların hedm edilmesini ve Ermeni mahallelerinin abluka altına alınmasını istirhâm etdim. Mevki’ Kumandanı bir çavuş kumandasında otuz kadar istihkâm efrâdı verdi ve kamyon ile yangın mahalline gitdik. Daha geriden mücâvir ve yanmayan Ayadimitri Mahallesi hânelerinin hedmi için çalışdık. Maa-mâ-fîh duvarların zaîf olması yüzünden dinamitler yalnız delik açıyor idi, duvarlar hedm ediliyordu. Ateşlerin devâm ve kesretinden hortumlar bozuldu ve yandı. Tulumbalar gayr-i kabil-i isti’mâl

bir hâle geldiği hâlde yine ateşin itfâsına çalışmakda iken Peştemalcilerbaşı'nda ateş çıkdığı haberini verdiler. Ateş kasabanın her tarafını sardı. Rüzgârın devâm etmesinden yangın kesb-i şiddet ediyordu. Ben ise mecbûrî olarak itfâiyyenin malzeme ve efrâdını ateş içinden çıkardım ve birkaç takım teşkîl edib ateş olmayan mahallerden ve daha gerilerden iş yapmaya uğraşdım. Hâl-bu-ki ben bu işin kasden yapıldığına kanâatim dolayısıyla 11 Eylül sene 38 târihinde İtfâiyye Komisyonu Meclisi Reîsi Mösyö Bon'a gitdim. Vaktiyle Yunan zâbitân ve efrâdının gevezelik etdiği hâtırıma geldikce bunun hakikî bir tertîb ve kasd olduğuna ve bütün İzmir kasabasını kül hâline getirmeye karâr verdiklerine ve bütün mevcûdiyyetlerini sarf ve isti'mâl edeceklerine kanâat-i tâmmem hasıl olmuşdu. Bu kanâatimi kendisine anlatdım. Beni serbest bırakmalarını ve İzmir'i bu büyük felâketden kurtarmak için lâzım gelen malzeme, efrâd ve hayvânât ve ne lâzım ise tedârik edilmesine müsâade edilmesini istirhâm etdim. Mösyö Bon İtfâiyye Meclisini topladı. Ben Meclis huzûrunda vaz'iyyeti tamâmiyle anlatdım. Meclis teklîfâtımı aynen kabûl ve bana motorlu tulumbanın Kemer'in karşısında dâimâ intizârda kalmasını emr etdi. Ben ise makineyi denize atarlar ve makineyi elimizden gaib ederiz ihtimâliyle bu teklîfi kabûl etmedim. İki gün zarfında ne mümkün ise İzmir'den tedârik ve îcâb eden teşkîlâtı îfâ etdim ve bütün mevcûdiyyetimle İzmir'in yangından kurtarılmasına gayret etdim. Maa-mâ-fîh yangının ikinci günü ateşleri söndürmeye uğraşırken bana dahi kurşun sıkdılar. Atılan mermilerin bana değil yangın tulumbalarına isâbet edib bunları delik deşik etdikleri ma'rûzuyla işbu rapor bi-t-tanzîm takdîm kılınır.

İzmir Sigortaları İtfâiyye Kumandanı

Greskoviç

KOLEKSİYON	KUTU NU:	GÖMLEK NU:	BELGE NU:
İSH	1945	41-245	1-60

BELGE NU: 12

3/10/38

1. İzmir'de Fasulya Mahallesi'ndeki ilk harîk üzerine Kolordu İstihkâm Bölüğü mezkûr mahale sevk edildi. Bölük harîk itfâsıyla meşgul iken kısm-ı ulyâsı çıblak ve kömür tozlarıyla siyâhlanmış kolları dirseklerine kadar yağlı bir şahsa tesâdüf olunarak hemen der-dest olundu. Ufak bir tahkikatdan sonra Ermeni olduğu anlaşıldı. Daha fazla tahkikata meşguliyyetden dolayı lüzûm görülmeyerek karakola teslîm edildi.

2. Plavisna taraflarındaki sokaklarda harîk itfâsıyla meşgul iken Rum ahâlînin feryâdı üzerine o istikamete gidildi. İki şahsın ellerinde yağlı paçavralar bulunduğu görüldü ve bu esnâda muhtelif istikametlerde yangın zuhûr etmekde olduğu müşâhede edildi. Bu iki şahıs der-dest olunarak ufak bir tahkikatdan sonra Ermeni oldukları anlaşıldı ve karakola teslîm edildi.

3. Ber-vech-i bâlâ müşâhedâtım İzmir harîkinin îkaı Ermeniler tarafından yapıldığı kanâat-i kat'iyyesini vermekdedir.

Birinci Kolordu İstihkâm Kumandanı

Binbaşı

İmza

KOLEKSİYON	KUTU NU:	GÖMLEK NU:	BELGE NU:
İSH	1945	41-245	1-61

BELGE NU: 13

İzmir

12/9/38

Garb Cebhesi K.

Ordumuzdan İzmir'e ilk giren zâbite verilmek üzre Buhara Müslümanları tarafından ihdâ' olunan bir kılınc Ankara'dan der-dest-i celbdir. Kime i'tâsı tensîb buyurulduğunun iş'ârını ricâ' ederim.

Erkân-ı Harbiyye-i Umûmiyye Reîsi

Fevzî

KOLEKSİYON	KUTU NU:	GÖMLEK NU:	BELGE NU:
İSH	2031	1	1-31

BELGE NU: 14

Bornova

18/9/38

Tahrîren

Birinci Ordu Kumandanlığına

Beşinci Kolordu Kumandanlığına

1. Ordumuzdan İzmir'e ilk giren zâbite verilmek üzre Buhara Müslümanları tarafından ihdâ' olunan bir kılınc Ankara'dan der-dest-i celbdir.

Kime i'tâsı tensîb buyurulduğunun iş'ârını ricâ' ederim.

2. Birinci Ordu, Beşinci Kolordu Kumandanlıklarına yazılmışdır.

Garb Cebhesi Kumandanı

İsmet

KOLEKSİYON	KUTU NU:	GÖMLEK NU:	BELGE NU:
İSH	2031	1	1-4

BELGE NU: 15

Birinci Ordu Kumandanlığı

Şu'be 9 Muâmelât

Kısım 2

9985

Bornova

19/9/1338

Garb Cebhesi Kumandanlığına

18/9/338 târih ve 2911 numrolu tahrîrât-ı devletleri cevâbıdır.

Kıtaât İzmir'e üç istikametden dâhil olmuşlardır. Nif istikametinden piyâde ta'kîb müfrezeleri, Manisa ve Menemen istikametinden süvâri kıtaâtı girmişdir. Nif cihetinden 9/9/338 Cum'a ertesi günü sâat 1 sonrada Mîr-alây Hacı İbrahim Bey'in kumanda etdiği ta'kîb müfrezesinden Üçüncü Kafkas Fırkası Süvâri Bölüğü Takım Kumandanı Zâbit Vekîli Besim Efendi Kadifekale'ye Osmanlı Bayrağını rekze muvaffak olmuşdur.

Diğer istikametlerden en evvel Süvâri Yüzbaşısı Şerâfeddin Efendi dâhil olarak mecrûh olduğu Orduca ma'lûmdur. Takdîri re'y-i devletlerine vâbeste bulunduğunu arz eylerim.

Birinci Ordu Kumandanı

Ferîk

İmza

KOLEKSİYON	KUTU NU:	GÖMLEK NU:	BELGE NU:
İSH	2031	1	1-5

BELGE NU: 16

İzmir'e İlk Giren Zâbitânın Esâmîsi

Süvâri 1. Fırka 14. Alay 1. Bölük Kumandanı Yüzbaşı İbrahim Hakkı Efendi bin Mustafa; Bursa (329-6); Mâ-fevk madalya ile inhâ' edilmişdir.

Süvâri 1. Fırka 14. Alay 3. Bölük Kumandanı Yüzbaşı Zekî Efendi bin Ziyâ; Der-saâdet (331-3); İkinci takdîr-nâme ile inhâ' edilmişdir.

Süvâri 1. Fırka 14. Alay 3. Bölükden İhtiyât Piyâde Mülâzım-ı evvel Feridun Efendi bin Asım; Bilecik (11183); Madalya ile inhâ' edilmişdir.

Süvâri 1. Fırka 14. Alay 3. Bölükden İhtiyât Zâbit Vekîli Abdullah Efendi bin Yusuf; Söğüd (Yokdur); Madalya ile inhâ' edilmişdir.

Süvâri 1. Fırka 14. Alay 2. Bölükden Muvazzaf Mülâzım-ı sânî Ahmed Muammer Efendi bin Mehmed Hulûsî; Der-saâdet (336-16); Birinci takdîr-nâme ile inhâ' edilmişdir.

Süvâri 1. Fırka 14. Alay 2. Bölükden Muvazzaf Mülâzım-ı sânî Sâdık Efendi bin Şâkir; Yanya (337-52); Birinci takdîr-nâme ile inhâ' edilmişdir.

Süvâri 1. Fırka 14. Alay 2. Bölükden İhtiyât Zâbit Vekîli Kadri Efendi bin Şaban; Sakız (Yokdur).

Süvâri 2. Fırka 4. Alay Binbaşı Vekîli Yüzbaşı Şerâfeddin Efendi bin İbrahim; Der-saâdet (325-87); Binbaşılığa terfî' etmişdir.

Süvâri 2. Fırka 4. Alay 2. Bölük Kumandanı Yüzbaşı Mehmed Ali Efendi bin Mehmed İzzet; Amasya (325-65); Birinci takdîr-nâme

Süvâri 2. Fırka 4. Alay 2. Bölükden İhtiyât M. sânî Ali Rıza Efendi bin Halil; Konya (17403) İkinci takdîr-nâme

Süvâri 2. Fırka 4. Alay 2. Bölükden İhtiyât M. sânî Mehmed Zâhid Efendi bin Abdurrahman; Konya (14559); İkinci takdîr-nâme

Süvâri 2. Fırka 4. Alay 2. Bölükden Muvazzaf M. sânî Mebrûk Efendi bin Bekir; Derne (336-98); Terfî' inhâ' edilmişdir. 12 Eylül 37 nasbı olduğu için ne terfî' teblîğ ve ne de kabûl edilmediği iş'âr buyurulmuşdur.

Süvâri 2. Fırka 4. Alay 3. Bölük Kumandanı İhtiyât M. evvel Ahmed İskender Efendi bin Asım; Bilecik (13218); Yüzbaşı olmuşdur.

Süvâri 2. Fırka 4. Alay 3. Bölükden İhtiyât Zâbit Vekîli Mehmed Necâti Efendi bin Mustafa; Der-saâdet (Yokdur); Mülâzım-ı sânîliğe terfî' etmişdir.

Süvâri 2. Fırka 4. Alay 3. Bölükden İhtiyât Mülâzım-ı sânî Mustafa Nurî Efendi bin Hacı Mehmed; Bilecik (16356); İkinci takdîr-nâme

Süvâri 2. Fırka 4. Alay 3. Bölükden Muvazzaf Zâbit Vekîli Ali Burhaneddin Efendi bin Cemil; Der-saâdet (337-21); Mülâzım-ı sânî olmuşdur.

Süvâri 2. Fırka 13. Alay K. Vekîli Yüzbaşı Atıf Efendi bin Mahmud Celaleddin Paşa; Der-saâdet (326-21); Binbaşı olmuşdur.

Süvâri 2. Fırka 13. Alay Yâveri Muvazzaf Süvâri M. sânî Tevfîk Efendi bin Abdullah Adlî; Urfa (336-6); Mülâzım-ı evvel olmuşdur.

Süvâri 2. Fırka 13. Alay Emir Zâbiti İhtiyât Zâbit Vekîli Hüseyin Efendi bin Said; Bursa (Yokdur); Mülâzım-ı sânî olmuşdur.

Süvâri 2. Fırka 13. Alay 2. Bölük Kumandanı Yüzbaşı Cemâl Efendi bin Osmân; Manastır (324-30); İkinci def'a takdîr-nâme

Süvâri 2. Fırka 13. Alay 2. Bölükden Muvazzaf Mülâzım-ı sânî Mustafa Efendi bin İsmail Hakkı; İşkodra (336-11); Mülâzım-ı evvel olmuşdur.

Süvâri 2. Fırka 13. Alay 2. Bölükden Muvazzaf Mülâzım-ı sânî Saadeddin Efendi bin Kâmil; Van (336-15); Mülâzım-ı evvel olmuşdur.

Süvâri 2. Fırka 20. Alay 3. Bölük Kumandanı Muvazzaf Yüzbaşı Nurî Efendi bin İsmail; Konya (330-33); Birinci takdîr-nâme

Süvâri 2. Fırka 20. Alay 3. Bölükden Muvazzaf M. sânî Saadeddin Efendi bin Ali Rızâ; Fatih (336-34); Terfî' inhâ' edilmiş ise de son deftere dâhildir. Henüz teblîğ edilmedi.

Süvâri 2. Fırka 20. Alay 3. Bölükden Muvazzaf M. sânî Hüsnü Efendi bin Abbas; Der-saâdet (336-5); Mülâzım-ı evvel olmuşdur.

Musaddakdır.

8 Kânûn-i evvel 338

Mühür

KOLEKSİYON	KUTU NU:	GÖMLEK NU:	BELGE NU:
İSH	2031	1	1-26

BELGE NU: 17

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyâseti

Kalem-i Mahsûs Müdîriyyeti

Aded

Ankara

19/9/338

Garb Cebhesi Kumandanlığına

1. İzmir Meb'ûsu Tahsîn Bey vâsıtasıyla Beyrut eşrâfından Mısbah Muhsin Bey tarafından yazılan telgraf sûreti ikinci mâddede arz edilmişdir. Mevcûd ikrâmiyenin Garb Cebhesi emrine gönderilmesi husûsunun te'mîni Reîs-i sânî Adnan Beyefendi'ye yazılmışdır.

2. Bursa ve İzmirimizi istirdâd eden, Türk ve âlem-i İslâmın yüzünü güldüren ve bir hissiyyât-ı mes'ûdâneye inkılâbını te'mîn ve tebşîr eyleyen ordumuzun muzafferiyyât-ı mütevâlîyesinin devâmı temenniyyâtıyla zât-ı âlîlerince ve muhterem Meclis Reîs-i âlîsi ile a'zâ-yı muhteremelerini harâretle tebrîk eylediğimizi müşârün-ileyhümâ hazerâtına iblâğına tavassutunuzu, Bursa ve İzmir'e giren ve İslâmın azîz sancağı olan hilâli keşîde edene beşer yüz liranın kıt'ası kumandanı vâsıtasıyla takdîmi zımnında inbâsı müsterhamdır.

Başkumandan

Mustafa Kemâl

KOLEKSİYON	KUTU NU:	GÖMLEK NU:	BELGE NU:
İSH	2031	1	1-6

BELGE NU: 18

Mecîd Mağmûmi

İdhâlât, İhrâcât, Zirâat Mühendisi Vekâlet ve Komisyon Der-saâdet Galata Kigork Bey Han

26 Eylül 38

İzmir'e ilk dâhil olan Süvâri Kıt'ası Kumandanı Binbaşı Şerâfeddin Beyefendi

Muhterem Kardeşim Efendim

Kalbimdeki galeyân-ı samîmiyyete mukavemet edemeyerek size müsâadenizle kardeşim diye hitâb ediyorum. Şu muazzam harekâtın başlıca hedeflerinden biri olan o güzel İzmir'de esnâ'-yi duhûlde infilâk etdirilen bombaların bu imhâsında muhâfaza eylediğiniz sükûn ve i'tidâle hayran olan ecnebî bir muharrir günlerce geçdiği haberlerde gördüğü binlerce enkâz-ı zulme rağmen, dünyânın hemen hiçbir ordusuna nasîb olduğu görülmeyen ulviyyeti izhâr eden Türk askerinin mütecellî asâlet ve besâleti karşısında iftihârdan bilâ-ihtiyâr insanın göğsü kabarıyor diyor.

Türk vakar-ı hamâsetini temsîl eden şu müstesnâ mübeccel hareketiniz …(?) memlû târih-i millîmize heykel gibi mücessem idi. Şanlı bir levha-i zerrîn daha ilâve ediyor.

Emirlerin sûret-i tarz-ı telâkkisindeki derece-i samîmiyyeti ifâde eyleyen bu şâyân-ı iftihâr hâdise-i âkıbet tamâmen vâsıl-ı emel olacağına dâir milletin kalbinde mevcûd azm ve îmânı bir kat daha tarsîn eyledi.

İşte güzîde ef'âlinizin abd-ı âcizde tevellüd eylediği server ve gurûr ile mübârek gazânızı an samîm-ül-kalb tebrîk eder ve bil-vesîle arz-ı minnet ve şükrân eylerim muhterem kardeşim efendim.

26 Eylül 38

Zirâat Mühendisi

İmza

KOLEKSİYON	KUTU NU:	GÖMLEK NU:	BELGE NU:
İSH	2192	49-93	1-3

BELGE NU: 19

Mahreci: Akhisar

Numrosu: 245

Garb Cebhesi Erkân-ı Harbiyye Riyâsetine

İzmir'e ilk dâhil olan Binbaşı Şerâfeddin Bey ve Yüzbaşı Zekî Beylerin nezd-i âlîlerine i'zâmları fırkalarına yazıldı. Mükâfâtlarının kendilerine tevdîi ve Fevzî Paşa hazretlerine taraf-ı âlînizden takdîm buyurulması müstercâdır.

8/2/39

5. K. K.

Fahrî

KOLEKSİYON	KUTU NU:	GÖMLEK NU:	BELGE NU:
İSH	2031	1	1-39

BELGE NU: 20

Bornova

18/3/39

İzmir'e ilk girene verilmek üzre Buhara Müslümânları tarafından ihdâ' olunan kılınc İzmir'e ilk dâhil olan İkinci Süvâri Fırkası 13. Alay Kumandanı Binbaşı Şerâfeddin Bey'e muvâcehemizde teslîm edilmişdir.

Cebhe Harekât Şu'besinde
Erkân-ı Harb Binbaşı
İmza

Cebhe Harekât Şu'besinde
Erkân-ı Harb Binbaşı
İmza

Cebhe Harekât Şu'besi Müdîr Vekîli
Erkân-ı Harb Kaim-makamı
İmza

KOLEKSİYON	KUTU NU:	GÖMLEK NU:	BELGE NU:
İSH	2031	1	1-50

BELGE NU:1

A 6/321
D 23
F 1

A 6/6720
D 23
F 1-1

A 6/6324
D 23
F 1-2

A-1 6/6220
U 25
F 1-9

A 6/6320
D 33
F 1-4

A	6/6320
D	23
F	1-5

A 6/6220
D 37
F 1-6

A 16/61
D 24
F 1-7

[illegible]

[illegible]

[illegible]

6/6326
23
F 1-4

۲۹ / جدی / ۴۸

آتیه‌ی قوتار و دوائری لزومی .

ایکنجی فرقه قوتارماقدمه

صفحه دوم
۴۸/۸/۲۹
یا اولی

۱ - دشمن یخنی ، یخنی ، طفوزنجی ، اونجی ، اونبشنجی و سکزنجی فرقه‌لری دومی یکار استقامتده چکیلمکده اولدیغی و دیگر فرقه‌لر استشهد جهتنه بولونیغی آنلاشیلمقده‌در .

۲ - یخنی ، دوم ، دومی یکار استقامتده قوجالتیلمشدر . ایکنجی ، دوقوزنجی [دوکر - هدکوک] خطه‌سنه سیوق ، استقامتده ایدیجه‌لنمکده‌در . مرتبه‌سی ، دوکر [دوکر] دیگی ، آلتونطاشه تقدیم ، جهت ، تاغلوک یخنی سواری فرقه‌سی خطه‌سنه ارتباط بولمقده‌در .

۳ - سواری قوتارمدی ، ثانی و ثلث یاره‌لری یاقیدن ایزاله‌لنمکده‌در .

۴ - اوچنجی فرقه [حورکوی - جاقلکوی] استقامتده ایدیجه‌لنمکده و بیلکه - سیلیرلی - آرپکوی خطه‌سنه کشف قوتلری سوق ایلمکده‌در . فرقه حورکوی - جاقلکوی خطه‌سنه مشاهده‌لری ، مطلعانه‌لری یاره‌لری یاقیلمکده‌در . فرقه‌نک کشف قوتلری بنم امرمه براقیلمقده‌در .

۵ - ایکنجی فرقه ، طوپچی جاده‌سی حرکت حاضر بولونمقده‌در [آلتونطاش] [قاقومرک] استقامتده‌کی مرتب فرقه‌لر ارتباط ثابت‌ده‌در . فرقه قوتلری کشف قوتلری [دوغلو - چکور] استقامتلری کوزه‌لنمکده‌در . بولوجالدن دشمن چکیلمکده‌در . چکیلمکده‌کی دشمن فرقه‌لری تعقیب ایلمکده‌در . بو قصدلری و بلغاری - عثمانیه‌لری کوناهدر . نه مقصدلرنی اولدیغی کشف و تحقیق ایدیلمکده‌در . بو قصدلری و بلغاری - عثمانیه‌لری سریعاً عودت ایتدیرمکده‌در .

بنجی قوتار و دوقوزنجی قوتارمدن

۶ - بو ایکنجی فرقه یاتمه‌ده بولونیلمشدر .

فرقه قوتارماقدن باشقه قوتار و قرارگاهلر کوره . فرقه‌لرمزه اسکی قیشلاقلرمزه اسکی ، اوسه و دوکی سواری فرقه‌سنه رطاقم روسی طویلری ورلمکده‌در . آتیه‌کی امر خلق ایدرلر .

کوره‌کوی
۴۸/۸/۲۹

فرقه قوتارماقدمه

۱ - دشمن اولوجاده اوزرنده دومی یکار استقامتده چکیلمکده‌در .

۲ - چیرمه‌سی فرقه‌سی حاضر بولونماز . اوسه و دوکی فرقه اصلی نهر استقامتده‌کی تنظیم ایدیلمکده‌در .

۳ - مرتبه سواری فرقه‌سی چیرمه‌سی حرکت ایدیجه‌لنمکده‌در . حورکوی استقامتنده چکیلمکده‌در . دشمن تعقیب ایدیلمکده‌در . فرقه‌لرمز ایله مقابله اوسه و دوکی فرقه‌لری اولدیغی بولونماز . آلتونطاش و حضیره‌لری ساعدلرنه چیکلمکده‌در . فرقه‌لرمز کوزه‌لنمکده‌در .

۴ - ایکنجی فرقه حرکت حاضر بولونمقده‌در و دشمن اولوجاده‌سی تعقیب ایدیلمکده‌در . توپچیلرمز و بولونماز . کولوناهر - چاره‌لر ، اوچ قصار ، تپه‌لر ، استقامتلری کشف ایدیلمکده‌در .

۵ - بو کوره‌کوره‌یم

بنجی قوتار و دوقوزنجی قوتارمدن

۶ - ۴۸/۸/۲۶ ، ۲۰ حرکت و دیاریلمشدر .

بیاره‌لر ۲۰ حرکت و دیاریلمشدر . قوتارمزه جدید قوتارمزی بیلدیرلمشدر .

فرقه‌لرمز

۱ - دشمن اولوجاده اوزرنده دومی یکار استقامتده چکیلمکده‌در .

۲ - اوسه و دوکی فرقه [اصلی نهر] استقامتده . مرتبه سواری فرقه‌سی [حورکوی] استقامتده چکیلمکده‌در . دشمن تعقیب ایدیلمکده‌در .

۳ - ایکنجی سواری فرقه‌سی ، حرکت حاضر بولونمقده‌در و دشمن اولوجاده‌سی شاه‌طوبه توپچیلرمز و جاده بیلیسه - اوبوق استقامتده ایدیلمکده‌در . دشمن قارشولرمز کولوناهر - چاره‌لر - چاره‌لر استقامتلری قیصایدیرلمکده‌در . [illegible]

آ) آوید هوان ار دو ماهنده حرکت آماده بولونجقدر.

ب) بلا اورتاق فرقه ده ایکی خط بلا قطع فرق اعضا ایدرلر کنضفوط قومانلری تقیاتنه آلمالرنه
فرقه کونده جکدر.

۲ - آویده و خطاتنه موجود فرقه باتغ ایلشدر.

سواری ایکنجی فرقه قومانلری
احمد نوری

قطعه قومانلری تعیاتنه مناسب خطاتنه حرکت فرقه خطاتنه تقسیم ایدرلر. بوراده آلتون طاشه سقاتنه کی
قطعه قومانلری شرقه بر فرقه نک حکمداره اولمینی بلدیرلر. کیفیت و حال قرارلرنه عرضه ایلمکدر. اوقطعه
امرنه بلدیریلیر. کوروکوی فرقه کی حاکم تیریه کیدیلر. هر دو اطاق قومانلری بکلرنه اوستقامته
وقتنه قدر کوتریلیر. دوست خطاتنه اولمینی توجه ایدرلر. مذکور تیریه فرقه نک طاغ نه موقع
آلمامینی کیزه قوللاردوجاتنه تعلیم بیریلمشدر. کندیلرنه لزوم اولمینی بیان و کیفیت
قوللاردوتوسانه اخطار ایدیلر. بوراده اطلاع بولنان فرقه جهتی قومانلری امریه اتباعاً
شمدی بر بکاشی تحت طلب و بر ویکی نفر تقصیلی فرقه خطاتنه یکی بر روح ویریلر. استقلال
نشان وحقیقی بکلرینه ایکنجی فرقه ۱۸۸ حرکه ده بر وجهاتی قوللاردوری وحدی بولور.

کوروکوی
۴۸/۸/۲۹

فرقه قومانلری

۱ - اردو مرکزی جیلکده اوبوی رشدی بک اردو بکلرنه بر لشکر و فرقه قومانلرنه بیلدیریلمشدر
ایدی بو بیناهه و شدتلی فعالیت ایتمکدر. ۴۸/۸/۲۹ آلتمدیرنجی فرقه [آلتون طاش]
آلتنجی قوللاردو (ماقه) ایکنجی اردو (باغرجیق - فرقه جاوره ده) دیرنجی قوللاردو [آرپاچای
- قارلی] منطقه ایدیلمکده دیرنجی قوللاردو ایدنجی فرقه [دوزقاچ - قارلی - طوغلی بوینی]
قوتلنمکده در.

۲ - ایکنجی اردو دیرنجی اردو ارتوسنده خطاتنک [حسن کوی - ایی بولاغ - قوزکوی - جاقاکوی
قاباقلی] خطی. بو منطقه شاملنده ایکنجی، جزئیه دیرنجی اردو فعالیتنه دوام ایتمکدر.

۳ - بتنجی قوللاردو - دوستلق قوللاری استقامتنده جیلکدن تخلیه ایدیلمکده در. ۴۸ یوروشی
کیچه سی قوللاری بر وجهاتی استقامتنده فعالیت ایده جکدر.

آ) فرقه (کوروکوی - کوکلار - اورمان کوی) بولی فعالیتنه [طاوا - اورمانکوی - طوتول]
منطقه سنه یاپیلاجقدر. اول یلشدیرلونجقدر. فرقه نک ایکنجی اورمانکوی بولونجقدر.

ب) فرقه (ایکنجی - آیا - قره بلی) بولی فعالیتنه (آلمجه - تیمه - یلجه) منطقه سنه ایده
جاقدر یلشدیرلونجقدر. فرقه نک ایکنجی تیمه ده بولونجقدر. دوستلق حرکاتی ترصد
ایده رک مناسبده فرقه یاپیه جقدر. اول قره بلی کیچه ولیدر. بوتون بوکیچه حمله اولمینی قدر ایکنجی
حرکت ایتمیه جکدر.

۴ - فرقه بولونماسی یوروشه هدفینه قدر قطعه لرینی کونده جکدر و هدفینه یاقلاشدقجه
وضعیت نظری اتخاذ ایده جکدر. دوستلق هدفنک استقامتنده فرقه حالنده فرقه کیدیلرینه
[illegible] ایتمیه جکدر.

خطاتنک بارینک قوماندانه منطقه نک مطلعی و تعرضه تیریه مرتبط اولمسی. [illegible] - اورمانکوی
کوچک تیریه بیلیندیکی بولنمیدی. شرقی جاقلرنه بولنمقده جیلنده. اورمانکوی ده خطاتنه
آتشبازی تیریه وجود نوشتاشقلی توجه ایدیلمشدی. مقتدر. اوی کوی ده تیریاتنه اتخاذ ایدیلیر.
بکلرده و قومانلرده بر کیریلیکی قطعی موجود نوشی. شوقوللری بولنجقدر. فرقه حرکه یوی حرکتلیر
قوللاری بکلرینه کوتوریلیر.

۵ - فرقه (کوروکوی - طاوا منطقه شاملنده و فرقه) جیلکوی - تیمه قطعه جنوبدن
- بتنجی طاغ آره سنده باشچولار اوزرنده فعالیت ایده جکدر.

A 6/6320
28
F 1-9

6/67281
A 23
D
F 1-10

سوار بکلی فرقه قوماندانی
امر وزی

بکلی قوماندانلغه

۱- دشمن برفرقه‌ی یکه دارینی قیصا سراجه اوزرنده کچکده‌در. بکلی آلای کویث ایکیوزه سانوزنجی آلای مردم‌ده‌قالمشدر. آلای بوزینی منظم‌ده ترتیبات آلدی‌ده قتده‌دوام ایتکده‌در. دشمن‌نک تیرلری دیکه‌کچه‌ر. آلای بوروسنده‌دوام ایدیورمشدر. دیکر قطعات قوماندانلرینه یشتر.

۲- ۲۸/۸/۴۰ ۴۸۰ ساعتده تیقدرنی سوار اغه‌نوموسو حلی‌اندر و بکلی قوماندانلغه تقدیم ایتمشدر.

سوار بکلی فرقه‌سی قوماندانی

بوایچ. دیه فرقه‌جه‌ی آکلاشیلمامشدر. زیرا دشمن فرقه‌سی جهتنه ایرجه‌ر. اوسه دیرینی فرقه قوماندانلغه برقیلنسون. نوار واجبات مقدمه‌سیه دائر برقیلنسون. دشمن خط جبهه‌ای بلغه‌اولدقدن دیرینی آلای آیده‌کی اوریلدی.

۲۸/۸/۴۰
ساعت ۶/۱۵

دیرینی آلای قوماندانلغه

۱- دشمن برفرقه‌سنک یکه دارینی قیصا سراجه اوزرنده کچکده اولدیغی وبکلی آلایک کویث ایکیوزه سانوزنجی آلای ایله تماس‌ده‌اولدیغی تعداد ایدیلدی. دیرینی فرقه قوماندانلغه آتاش ایدیلدی. دشمن دخی ایی تثبت ایدیلدی. دشمن سراجه اوزرنده بوروسنده‌دوام‌ده‌در. اوقیتده‌ده دیرینی آلای آرسوری کچکه چیقارمه ترددیدر و جهت مساعده‌سی بولنیجه‌ده باشقه‌جه‌ایر رجعتنک هر نه قدر چیقارلسه‌ده دوکوتیلدکدن بعد حالا ایرآلدیغی هانکی نقطه‌نک زیر کیتیکنی بیلدیرمه چیقارلسی رجا اولنور. دشمن مساعده‌سنه کوره آلای تکرار قوماندانلغه دوز ایدکدر.

۲- برادر ۲۸/۸/۴۰ ۶/۴۰ ساعتده دیرینی آلای قوماندانلغه بازلنمشدر.

سوار بکلی فرقه قوماندانی
امر وزی

بکلی آلای قوماندانلغه

۱- ایرجه کتفه‌نک سولنده اولدیغی طوغیسنه اوزرنده (طاوا) ده بریسنه برافرقه چیقارله‌جه‌ق آلایک امرنه وصولی مناسب اولان طوقوزی استقامتنه حرکته ایدیلسون.

۲- ۲۸/۸/۴۰ ساعت ۶/۴۰ ساعتده بازلنمشدر.

سوار بکلی فرقه قوماندانی
امر وزی

فرقه قطعات سائره‌سنه

۱- دشمن بریوروسیه قوتلنمش یکه - سراجه اوزرنده بلاوده کچکه استقامتنه کچکه اولدیغی فرقه‌یه ۲ ساعتده دائر اولان اوسه دیرینی سوار اغه‌نوموسنه ایرسنه‌کلدیکدن

A 6/6720
U 23
F 1-11

[illegible]

۲۸/۱۱/۲۱

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

٢٨٠ [illegible]

٢ - [illegible]

(حاشیه) [illegible] ٤٥ [illegible]

حصه ٨
٢٨/٨/٢٠

[illegible]

١ - [illegible]

٢ - [illegible]

آ) [illegible]

ب) [illegible]

ج) [illegible]

د) [illegible]

[illegible]

٣ - [illegible]

[illegible]

٢٨/٨/٢٢

[illegible]

١ - [illegible]

A 1 | 05320
D 23
F 1-12

حرکت ایدرلر. بلوه کوچکی سقط شدی. یکدمه قالدی. قوماندانی کاظم بک آرزو ایدیلر
اوزاقدن و یکدمه آلاجاغه کندی جهاز ده مهم و شهر بورجه خوف قاطرلری زیاده قورقوب انی قدری
وزدی امرایله اشتراک قدم.

سواری بکلکی فرقه قوماندانی
احمد زکی

ایچ قوللر، دوقتور کاظم بک بوراده، دکلر جریانی تکدی بنه واسطه کوندرلدی. وقتلر تقلم
برقصلی عجیب اولدی. نازلی ایدکلر قولغلره بندی راشا مراد چاوش بقیه کندی کاظم بکی قیه
ایدیکلری آسوده کوچکه حرکه جفقه ویرلمش حی سواره چکیلوب شاقلدیکه بریاقه دوکلرک
کوی باشنه، و فقط مهم بریکه حرکاتی چوقسوی ایدی. بالکز کوچیه آلیجی معلومات قوللر اوقدی
کسیلیکی ایچون جفقه ویران وه کاد شهده نوقتانیه کرای بکلیورسه دیدی. چاپلی یوردیشه
وارلمه کلمه بلا، کوچکی مرتدنه کی و جنیدنه وه ستاوچی اعلیشه بعضه عدد کوردیلر دی.
بو قلدی و جنیدی بر بر قالمی و قاطع یوقلمش سی صوسی اولدیغنه بو سقط ایچنه ویرلدی باره بره
وزیه وادی کی اوزماقه اولدیغی حالی بولندی، بر معلومات آلمادی. چاپلی مراجعتده
بو سقط غنیمتنه کی مراد وادیسنه مهم کچه حرکاتی بایان قطعاتی اولدیغی دائر معلومات آلنوب
دیرلر فرقه قلدی و حالنه به حرکت ایدیکی خبر بر غازی حالی و دیکی آلای چاپلی مزاد اوزرنده
قرق طاغه کوندرلدیکی آنیده کی امرلر انتظار کیلدی.

چاپلی بولوک
٢٩/٨/٢١

فرقه امر

١- دیکی آلای (چاپلی مزاد) بولوک ثمری قرق طاغه حرکت ایده جک و کچوب اوراده کچه جکدر.
بو آلای قرق طاغه واردیغی حالی برابر ساقه دیاطاغه سوره رک کچوله وشمیه وسیله قوللی تحاویلا
انتقال ایده جکدر. بو نه باشقه (کوکلی) کوندره بولوق کوندره جکدر. و بو اوزره مزاد بولوقلری
وزیه کی (اورته اوردی) استقامتنده یوشرلر و شرق تامیلیکه برابر کوچیلر مناسبتده بالاستقامه
امرار آلدی و چاپلاته بم تشارک تامیه ایده جکدر.

٢- کی قطعات مربوطه وه کی کی چاپلی آچه اوردوکاهده کچوب کچه جکدر.

٣- کی کی بلوه شاقه دور. و جنیدی ساعد کوردیکی تقدیرده فرقه انتظار چکر

٤- قرقاغاج اغنیز الاعلا کی ماموردر. بولوق جوزه جفقه چی کوینه استقامتنده
یقینه تامیه ایده جکدر.

٥- اعاشه چاپلی. کچه کوره بیله صوبنه اولدیغه.

٦- باریه [٢٨/٨/٢١] قرق طاغ استقامتنده حرکت ایدلدی اوزره چاپلی وه کی قطعات
اولده ایسه دوکاهده حرکت حاضر بولونه جقلدر.

٧- بو حبه چاوشک اولمشدیم.

سواری بکلکی فرقه قوماندانی
احمد زکی

صحیح اندرون ٦٠ حرکه ده یازیلیب چاپلی کچه فرقه وارلمه آنیده کی قوللر دوامده آلنوب.

ایکنجی فرقه قوماندانلغنه
بیک
٢٤

احمد اندرون
٢٨/٨/٢١
حرکه ٦٠

١- دشمن حیثیتنه بر حالده کوردیکه چاپلی بونجه غدیه دوغرو رجعت دوام ایتمکده در. بونلرک
فکرلکی و سوء نقدینی و اغتشاشنی ترویج ایده جکدر.

٢- فرقه قوماندانلرینه کی دشمنک چاپلاره دوام کیزلنه باغلنه نیزه ده و غدیه طاغه
دوشمنی اوغلایه جکدر.

A 6/6220
D 23
F 1-13

[illegible]

(۶۷)

[illegible]

A	6320
D	23
F	1-7

ابلاغ کردن ابلاغ آمریت بعد یا قبل ۵ تعداد جلد دیگر و جو آمریت قضاوت دیوان
ایران ده جبهه رهائی منطقه سنندج به بعد یا قبل ده و همه نفرات غرب و جنوب صادر شده
اخلاص شدند. برای فرقه قطعات یکدرک طویله. ابلاغ جوانه آجیه اردوگاه دیگر
قرار دهید آینده کی فرقه امری تابع ابلاغ.

۲۸/۹/۱

فرقه ها

۱ - فرقه ۲۸/۹/۱ کجای ابلاغ ده آجیه اردوگاه دیگر کرده جکد.

۲ - اردوگاه اتی بروجای استفاده اولونجقدر.

آ) بکرجی آلای بولوکلر جبهه رهائی استقامتی.

ب) دوردنجی آلای بولوقلر کوچک غرب هرندی تأسیس ایده جک و مرکزی قشلاق - سیاه کوه
و دوغرو ایلری سوره جکدر. بولوکلر چنار یلجه دیکر طرفلر کوچک شاندن سیاده
کیه فیولی ایو شاخانه به کیدن واری استقامتی تأسیس اولونجقدر.

۳) اولاً چنجی آلای کوچک شاه هرندی و کوبه جیقلی یه کیدن یول تأسیس ایده جک و قاغ
جاده سنک اغیز مأمور بولوکلر ارتباط تأسیس ایده جکدر.

۴ - سلاح چاشنی ایدیکی زمان آلایلرک سکوتله کوی داخلنه کیرمه یولاری
درحال کوچک شاه هرندی استقامتی ایده جکلردر.

۵ - اردوگاه قوتلرنی کاظم بکدر. موحی ایله اتاق ایله اسنیت ترتیباتی
ویرمک اوزره درحال تقطیع جبهه قوتلری ایتدیره جکدر.

۶ - آمیر بوکون تأسیس ایدلمز. اکلده آلایلرجه کوره باید بیلدیرلجکدر.

۷ - فرقه قطعاتی با تشه برابر دیرلیکی تقدیرده باسیه ۲۰ اولده اردوگاهده حرکته
حاضر بولونه جقلردر.

۸ - فرقه قرارگاهی ۲ اردوگاهی جوانده در.

سواری مرکز ایله ارکان حربی توقیع

کیوبلو حادثه کیمه قطعات فرقه قرارگاه حربی طرفندن اداره ایدیله براده کلمیه جکدر.

۲۸/اجود/۷

کوردستان

۲۸/اجود/۱

۲۷ اولده آینده کی قوللر دوامی آلمشدر:

قوللر دوامی

۱۵

۱ - مراد جایه بولنجه چیکیله بروشنک خط جبهه ایله جوانده برنجی سواری فرقه نک قطع
ایدیله دوشنک سیاه استقامتده یعنی تخاریلشدر. بوشنک قسم کلیسه ایله دون اغبار
کوردی واریلی قطعاً جنوب توجه ایدیکی بالاخره عشاقتی طرفنده استقامتی غربی اوزرینه
قوللر وحالی یه نجی استقامت ایدیکی آکلاشیلمشدر.

۲ - سواری قوللر دوام باسیه جاهده اغبار (۲۸/اجود/۷) بوشنکی ایده ایده آلمشدر
استقامتده قطعاً نه دوام ایده جکدر. بونلر ایچون

آ) برنجی واو سوردوکی سواری فرقه سی سیفی جایی قطعاً برنجی فرقه صوغانی سیاه کوه
وی هسه واحدی منطقه سنه

ب) اوردوسوز فرقه برنجی فرقه ی قطعاً اورغانی - یکلوکی - قره جوته منطقه سنه

A 66170
D 33
F 1-18

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

A 6/6320
D 83
F 1-19

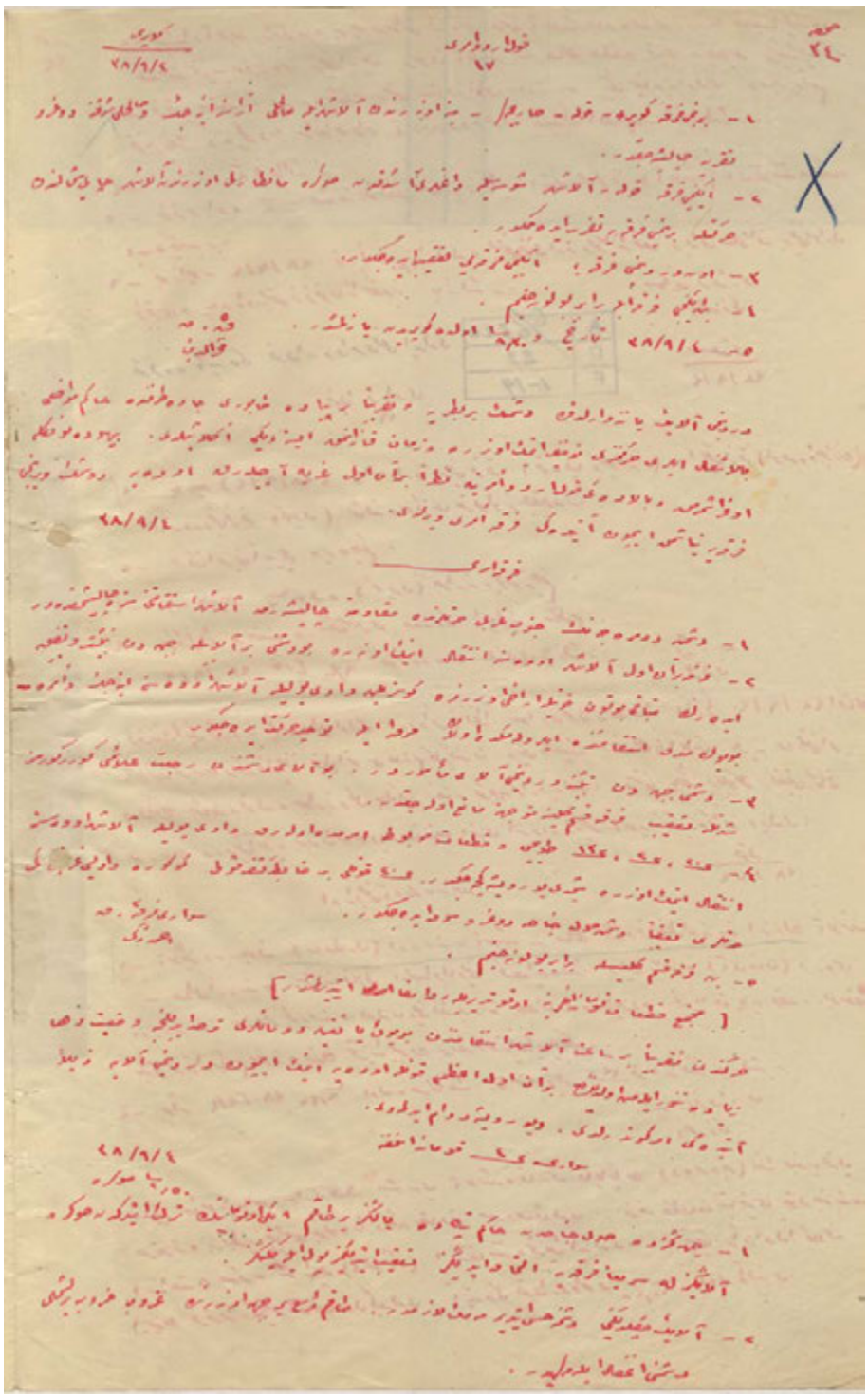

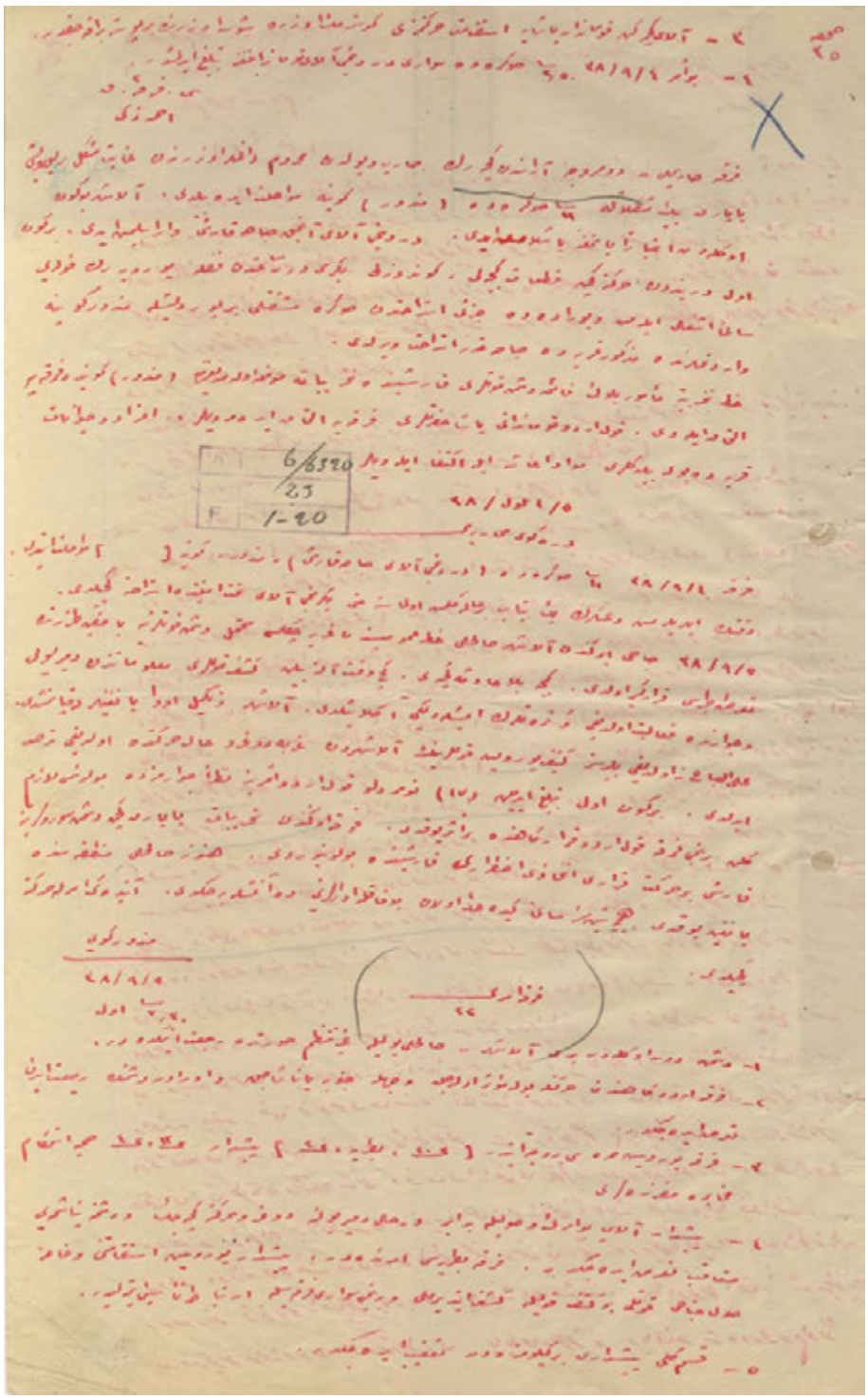

A	0/6F20
D	83
F	1-21

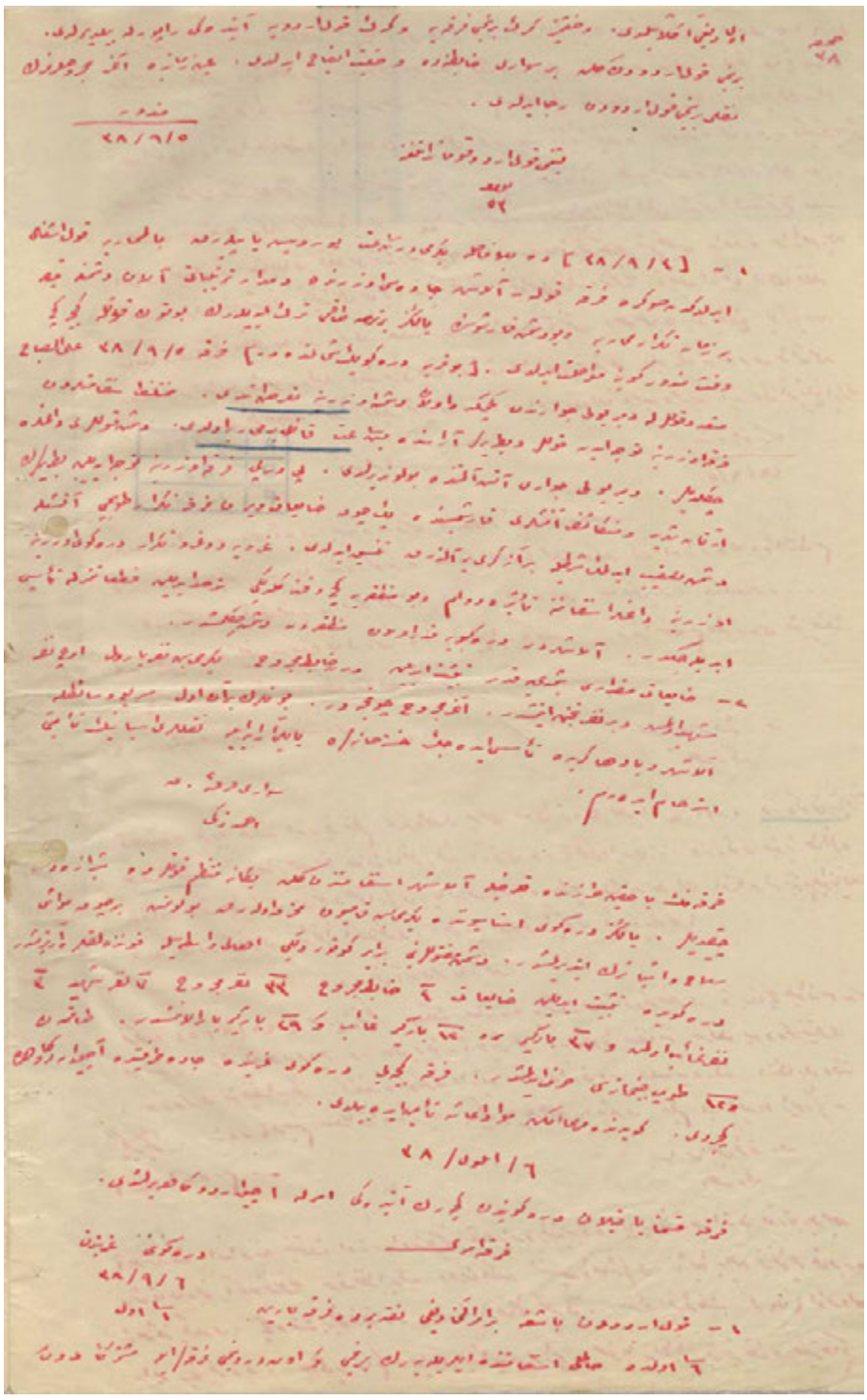

A | 6/6926
D | 63
F | 1-22

A	6/6390
D	23
F	1-23

A	6320
D	23
F	1-24

٨ ، ٩ ، ١٠ / ٩ / ٢٨ عام

ما به تقریری

A 6/6326
D 33
F 1-23

A	6/8320
D	23
F	1-36

A	6/1320
D	23
F	1-27

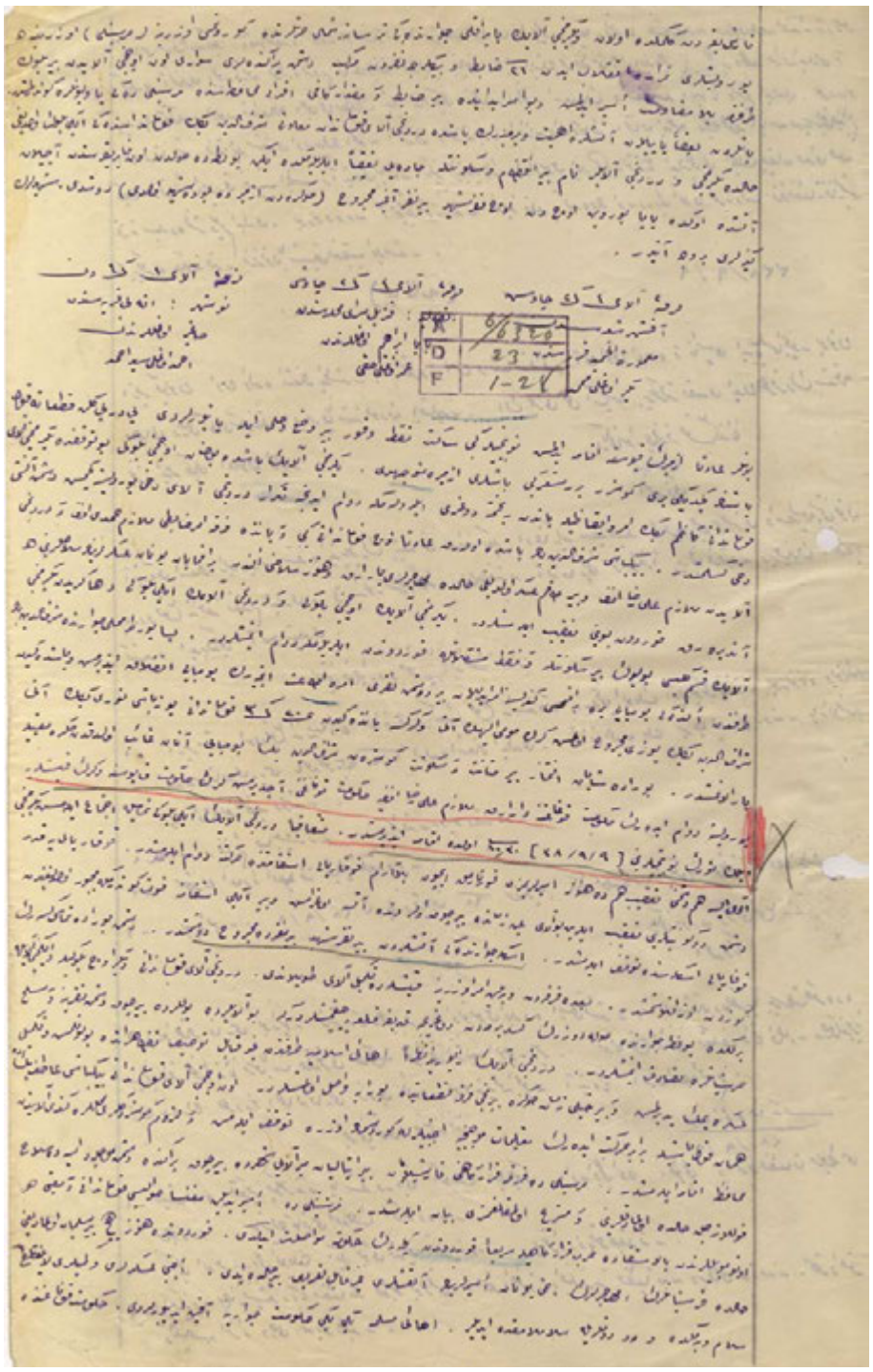

۳۲۸/۹/۹

(بیانامه)

[illegible]

[illegible]

[illegible]

A 6/6920
D 23
F 1-29

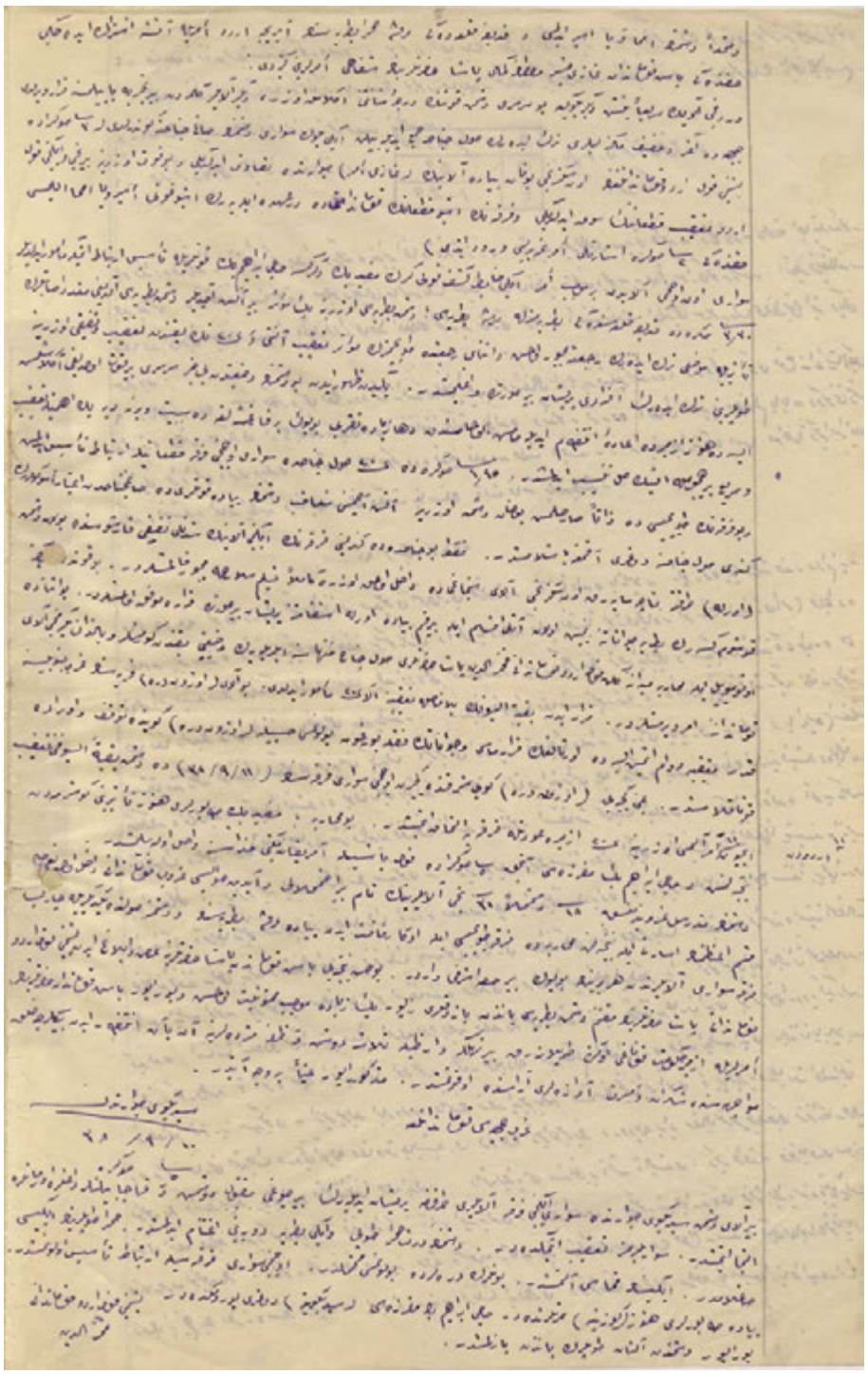

A	5/8720
D	23
F	1-90

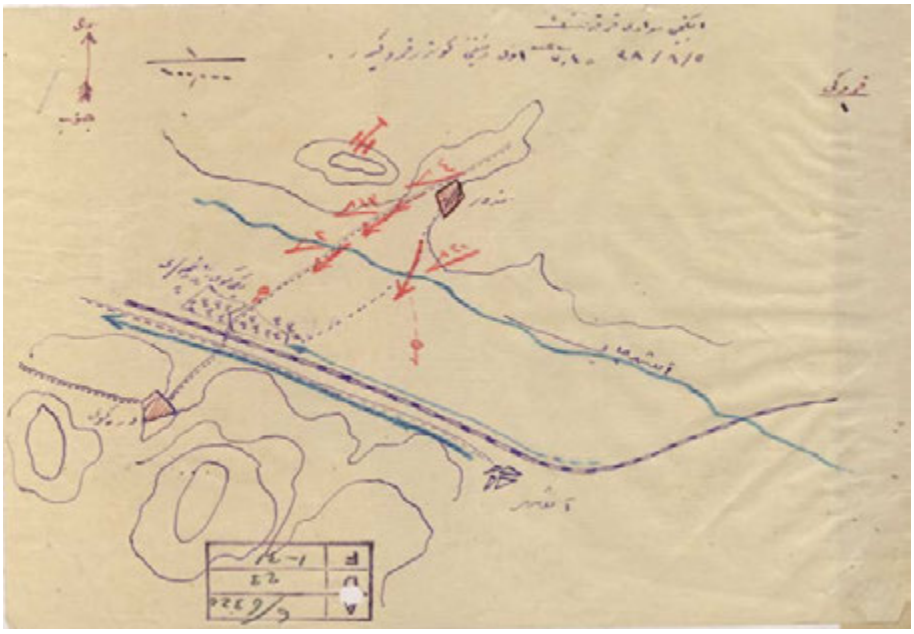

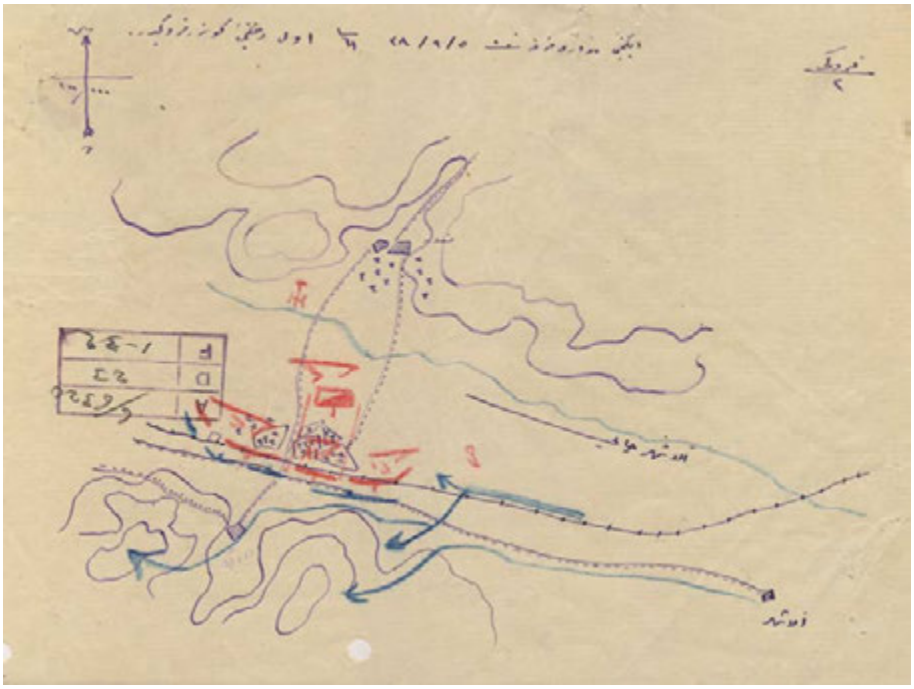

A 291/1 6/6320
D 23
F 1-14

آلایی سواری فروی خوانده

فرقه‌خانه‌یه تقرر ایتدیرلن ۲۸/۸/۲۷ ده آلایی سواری فروی
چاپچیلار دن آنجه شهره ایلدیکی بیشدار آلاینی کشفقولی
بال محمود دن صکره یرینه چاپورینی اوچنجی سواری آلایی
آنجه شهرده جزیره آلندیغی اداره فرقه‌یه ایلدیرلمندکورده
کشفقولی خوانده انتظار شبو الحکم السلام نزده بولنیغنه
اشعاری ورایورینه فرقه‌ده ویا آلایده اصلی وارسه صورتنه
ایصالی ویورایوری نفس تحقیقات اوزرینه بازدیغنه و
اواشاره کوردیکی وجهت خاطرنه خاطشه کندیسنه
برایفاخانه آلنرقه لوندرلمز موجود دکل

۵ قه ۰ قه

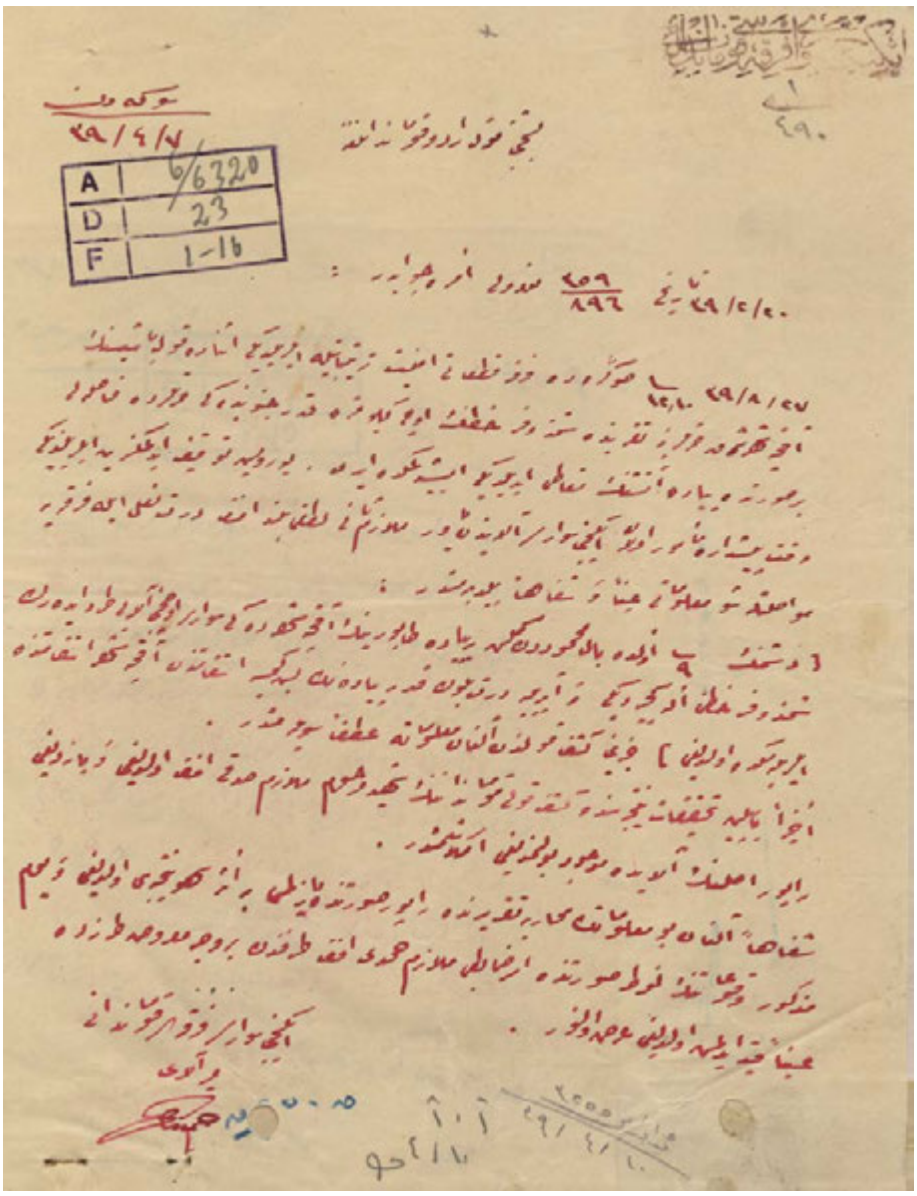

BELGE NU:2

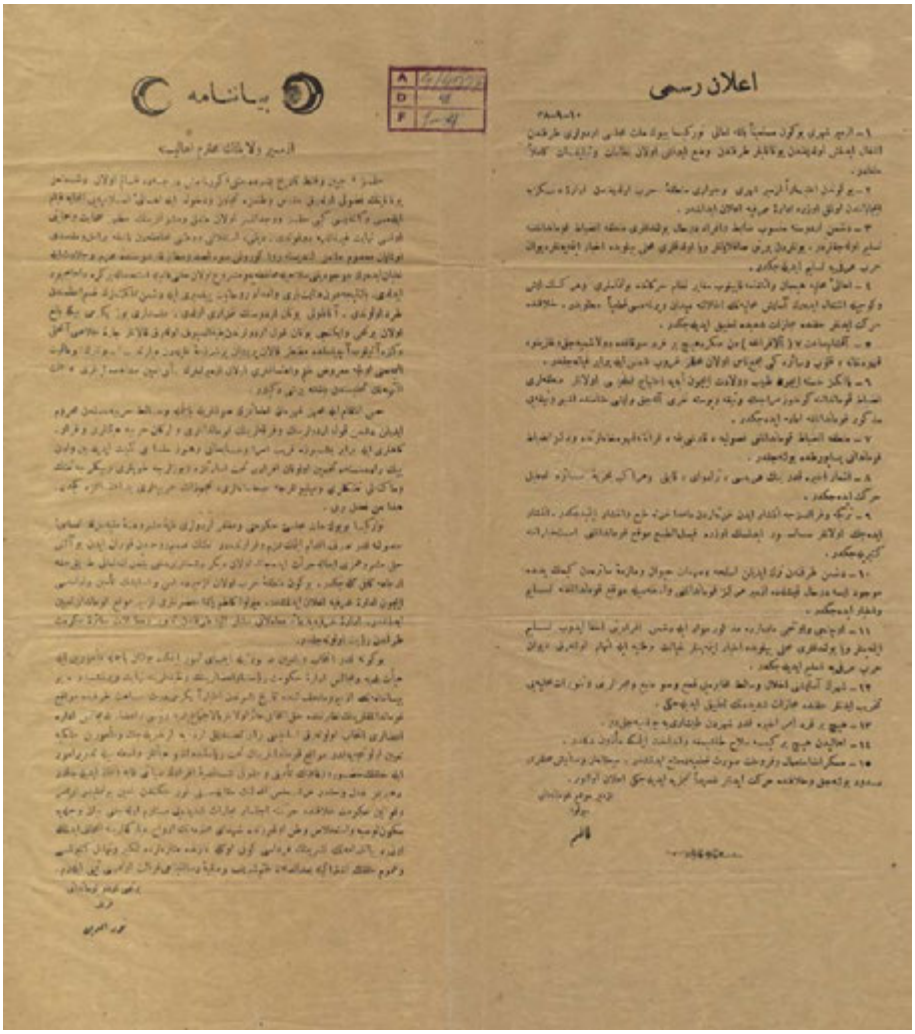

اعلان رسمی

بیانامه

BELGE NU:3

A 414202
D 41
F 1-5

اردو قرارگاهی
۱۰ - ۹ - ۳۸

ایکی نومرولی بیانامه

ازمیر اهالیٔ محترمه‌سنه

برنجی قول اردو ازمیرك اشغاله مأمور ایدلمشدر. مذکور قول اردو قوماندانی میرلوا عزالدین پاشا حضرتلری ازمیر والیٔ عسکریسی تعیین ایدلمشدر.

ازمیر موقع قوماندانلغنه تعیین ایدلمش بولونان کاظم پاشا حضرتلرینك مأموریتی باقیدر. معاملات عسکریه ایچون موقع قوماندانلغنه، معاملات سائره ایچون والیٔ عسکریه مراجعت ایدلمسی لزومی بیان اولنور.

برنجی اردو قوماندانی
نورالدین

برنجی قول اردو قوماندانلغی

ازمیر ولایتی اهالیٔ محترمه‌سنه

تورك ملتی [میثاق ملی] ایله جبهه اعلان واعلام ایلدیکی وجیه واولغی واستقلالنی بیلمك وصارصیلمازبر عزم وایمان ایله مدافعه ونهایتده تأسیس ایلدیکی بویوك ملت مجلسی حکومتنك مظفر اردولری ایله نظام ونظم دشمنی تاروماری ایدمرك ازمیر ولایتی دشمنك پای غلو وقهرندن تخلیص ایلمشدر. بوکون ازمیری اشغاله مأمور اولان برنجی قول اردو ازمیره واصل اولمشدر وازمیرده تورکیا بویوك ملت مجلسی حکومتی تأسیس ایلمشدر. اشغال مدتی اثناسنده مرعی الاجرا اولمش اولان هرنوع اصول اداره، تشکیلات کلیه بلن حکمنده‌در. مرکز وملحقاتده مجلس اداره هیئتری، بلدیه مجلسلری، هیئت استشاریه‌لر ایچون یکدن وسرعت تمکنه ایله انتخابات یاپیلمقدر. ویکی هیئتلر مرکزده والیٔ عسکری وملحقاتده متصرف وقائمقامنلر طرفندن تصدیق اولونمقدر. نظامات وقوانین واوامر حکومته رعایت ومطاوعت ایدرك بلا استثنا هرفردك انی وکوچیه مشغول اولمسی وامنیت وآسایش مملکته خلل ویرن لك اوقاتی برحرکتدن دخی مجانبت اولونمسی قطعیاً لازمدر. سوق هیئته اردو قطعاتی ارمسنه کیرمك دشمنه قارشی حرکت ایتمش اولان کوکلی اهالی درحال بوردلریته وایشلری باشنه دونت ایدمکدر. داخلی وخارجی دشمنلره قارشی هر درلو تدابیرك اتخاذ واجراسی اردویه وحکومته مائدر. بناءً علیه هیچبر کیمسه‌نك کندی‌ایش وقوجلری‌ایله اشتغالدن باشقه هیچ بر وجهله بر کونه حرکاتده بولونمامسی لزومی تبلیغ اولنور.

۱۰ - ایلول - ۳۳۸

تورکیا بویوك ملت مجلسی حکومتی ازمیر والیٔ عسکریسی برنجی قول اردو قوماندانی میرلوا
عزالدین

BELGE NU:4

A 4-4557
D 96
F 1

۱۱-۹-۳۸

بیانامه

نومرو : ۳

۱ — بالعموم اهالینك یدنده موجود اسلحه ، جبخانه وتجهیزات حربیه درحال موقع قوماندانلغه تسلیم اولنه‌جقدر. سلاحلی اولمرق خولاشانلر ویا غیرمعین زمانده تحریات نتیجه‌سنده نزدلرنده سلاح وتجهیزات حربیه بولنانلر دیوان حرب عرفیه تودیع اولنه‌جقلردر .

۲ — یغما کرلك وسائره بوکی تجاوزاتده بولنانلر مناطق حربیه‌ده تطبیق ایدیلن قوانینه توفیقاً اك شدید جزا ایله تجزیه ایدیله‌جکلردر و ایجابنده علیهلرنده سلاح استعمال اولنه‌جقدر .

۳ — خانه‌لرنده بولنان افراد وضابطانیله مأموریتی ساقلایانلر اسیر حرب اولان بوکی اشخاصی درحال موقع قوماندانلغنه تسلیم ایده‌جکلردر. عکس تقدیرده اجرا ایدیله‌جك تحریاتده بوکی اشخاصی ساقلایانلر کوردولورسه بونلر حقنده اعدام جزاسی تطبیق اولنه‌جقدر .

٤ — موقع قوماندانلغی امرنده برمراجعت وشکایت شعبه‌سی تشکیل ایدلمشدر . هرکون هرکیمدن اولورسه اولسون بلاتأمل محق اولان مراجعت وشکایتی مذکور شعبه‌یه سویلیه‌بیله‌جکدر .

٥ — بوکوندن اعتباراً هردرلو نمایشلر واجتماعلر ممنوعدر . هرکس ایشیله کوچیله مشغول اولمالیدر .

اردو قوماندانی

نور الدین

BELGE NU:5

A	4-4557
D	96
F	I-1

ازمیر

۱۱ - ۹ - ۳۸

بیاننامه

نومرو : ٤

۱ — رجعت ایدن دشمن اردوسی انقاضنك ازمیرده ایقاع ایتدکلری انضباطسزلق اردومزك دخولیله ازاله ایدیلمش و امنیت تأسیس ایتمش در . بو نکله برابر شهر داخلنده بعض خانه‌لرده اختفا ایتمش دشمن - ایطان و افرادی بولونمقده و بیدریغ اسیر ایدیلمکده‌در . اورله وجشمه استقامتنده قاچش بولونان دشمن پراکنده‌لرینك تعقیبنه دوام اولونمقده‌در .

۲ — پوسته و ایوردلرینك و کورفز و ایوردلرینك و ترامواینك و شمندوفرلرك سیر و سفر و آمد و شدلرینه وضع ایدیلان تقییدات بروجه آتی قسماً رفع و تعدیل ایدیلمش در :

آ — کورفز و ایوردلری و ترامواینلر و قارشیقه ، بورنوه ، بوجه ، سیدی کوی ترنلری صباح ساعت ۸ دن اقشام ساعت ۸ ، قدر حرکت ایده‌بیله‌جکلردر .

ب — پوسته و ایوردلری ساعت ۸ اولدن اقشام ساعت ۵ سوکرایه قدر یولجی آلوب چیقارابیلیرلر . کیجه‌لری شهرله اختلاط ممنوعدر .

ج — اوزاق شمندوفر سیاحتی بالآخره اهالی‌یه آچیلابیله‌جکدر .

د — بحراً شهردن مفارقت ایتمك آرزو - سنده بولونانلر علی الاصول پسایورط و سیاحت ونیقه‌سی آلدقدن سوکرا پسایورطلرینی و سیاحت ونیقه‌لرینی آیروجه ازمیر موقع قوماندانلغنه تصدیق ایندیره‌جکلردر .

اردو قوماندانی

فریق

نورالدین

BELGE NU:6

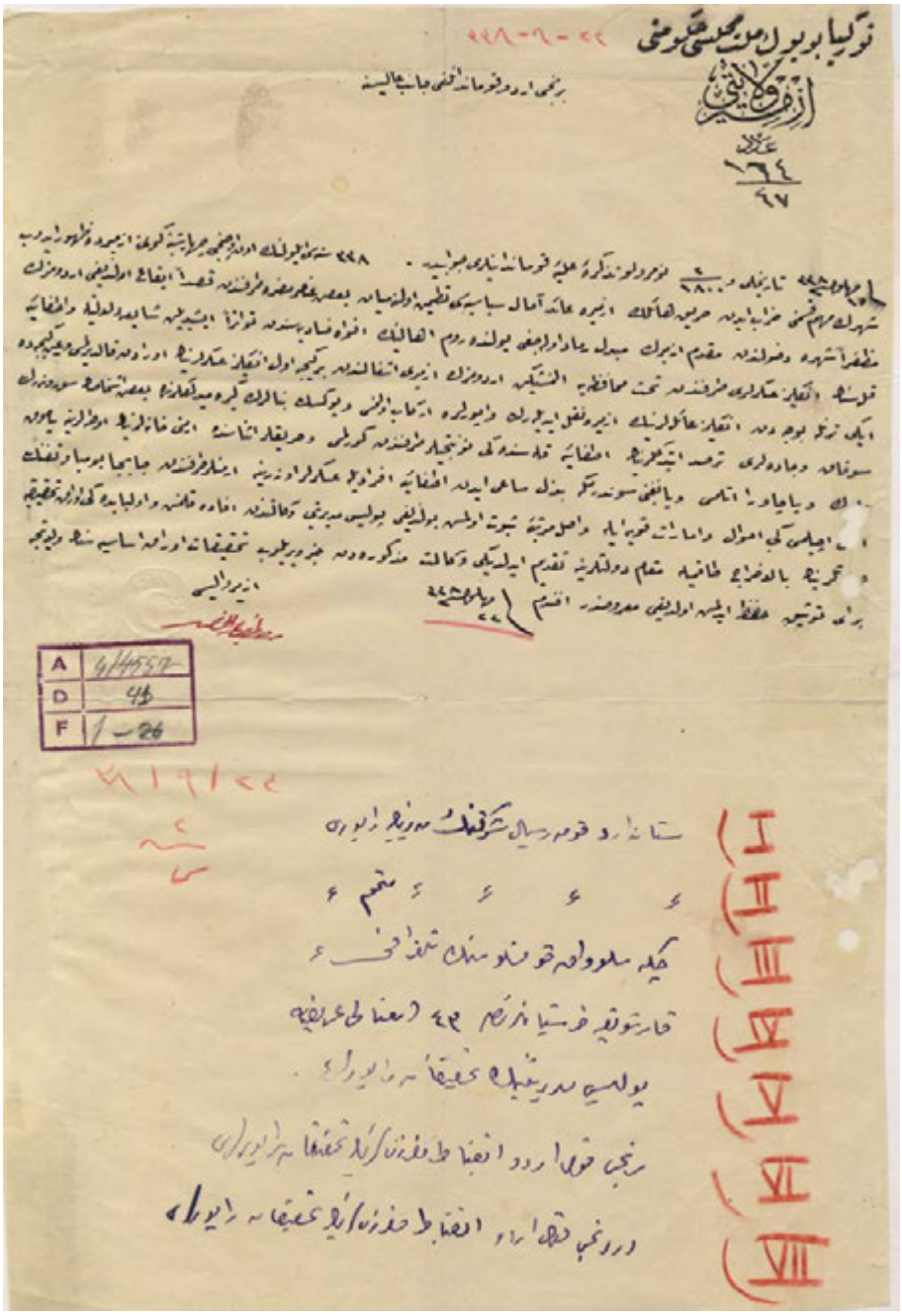

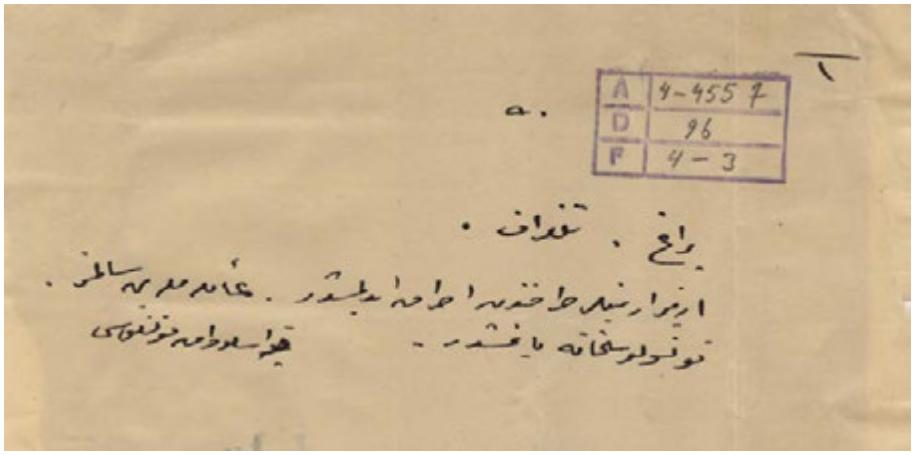

A	4-4557
D	96
F	4-3

Zamini

Prague

A	4-4557
D	96
F	4-4

Smyrna brûlée par les arméniens
sauf sa famille et personelle
consulat brûlé. Vrbitsch consul

BELGE NU:8

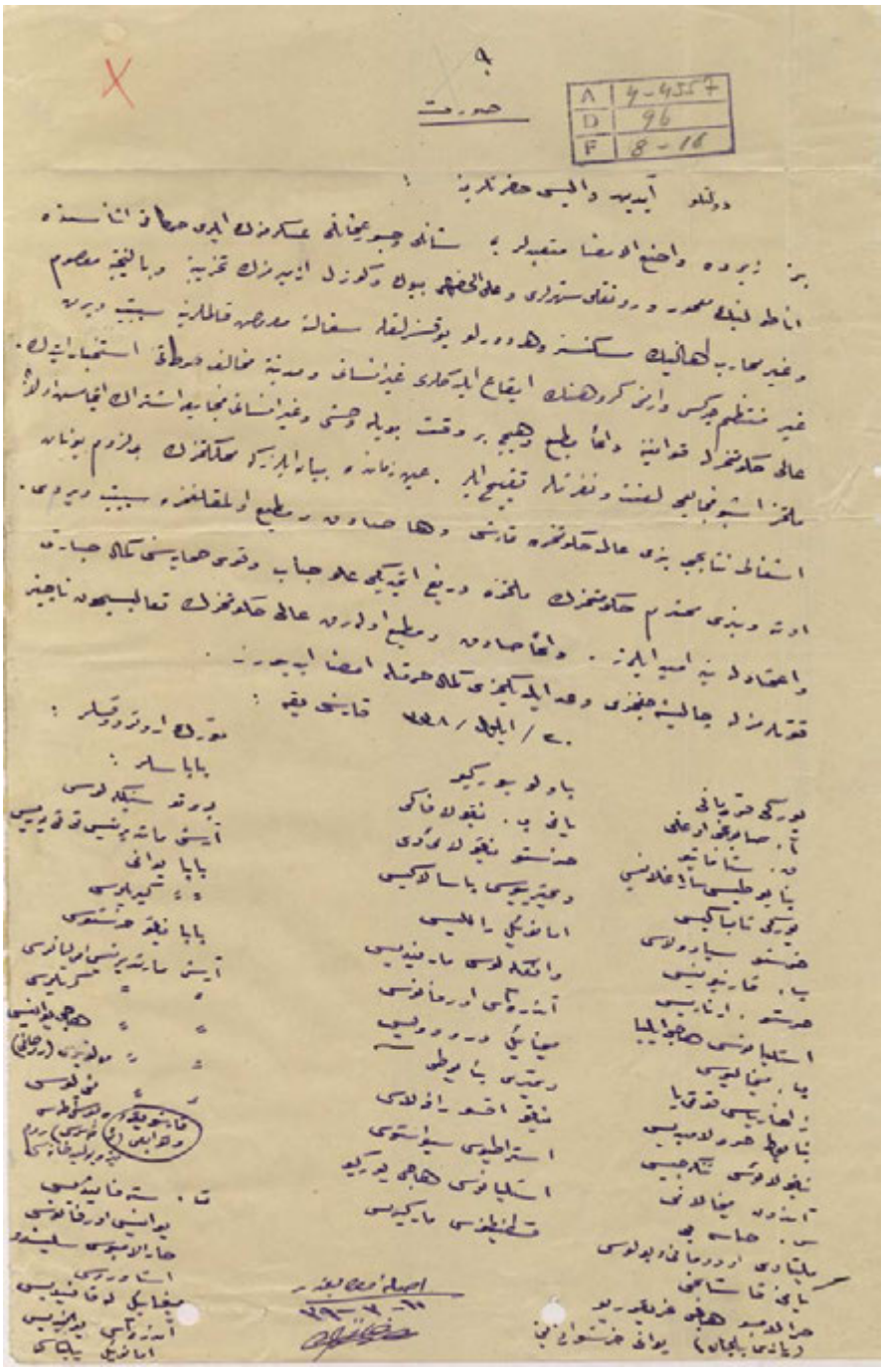

BELGE NU:9

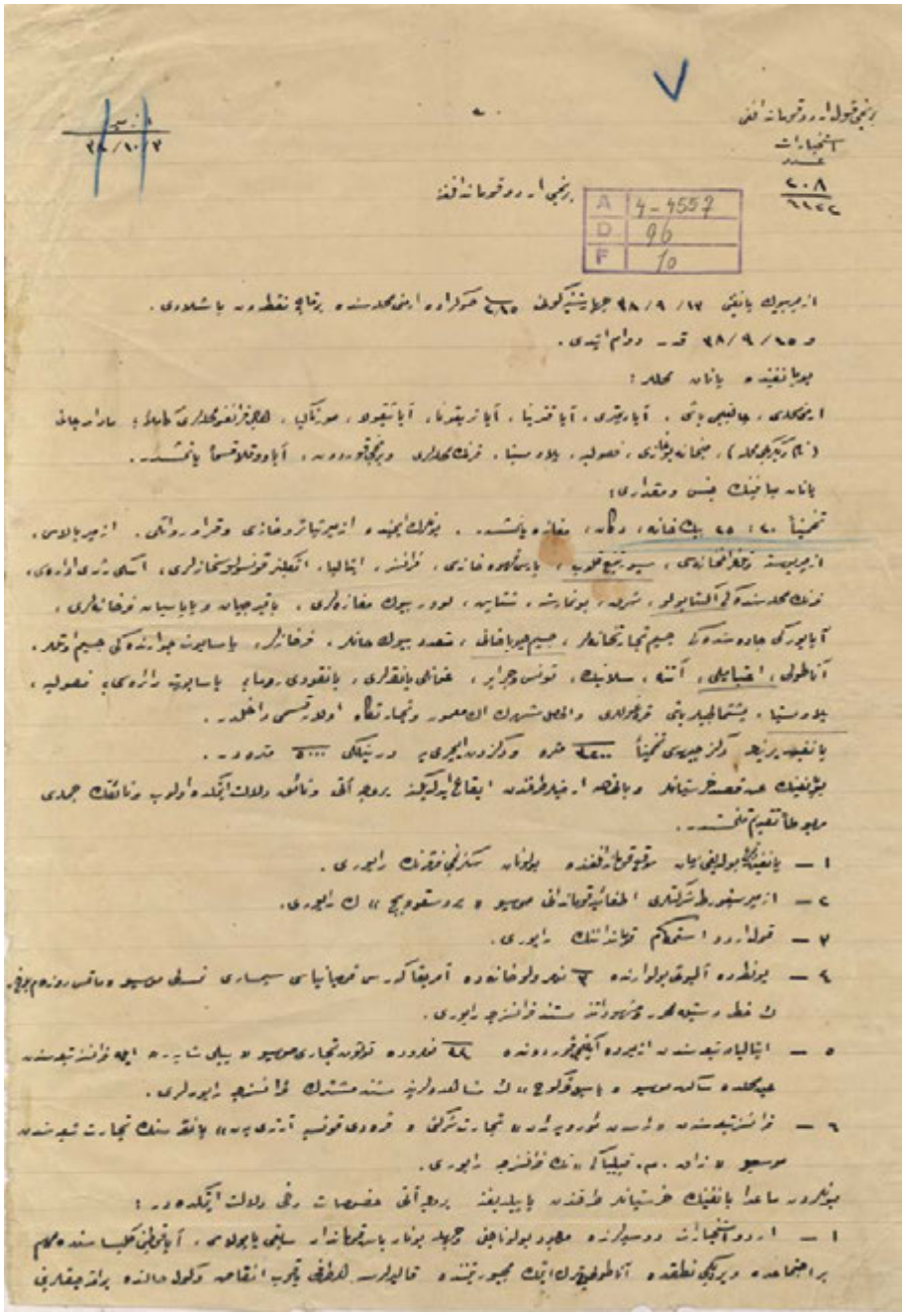

A. 4-4557
D 96
F 10-1

علناً موجود ده وجوده نخزنه مستوفرنده رغی مطلوب بت اولمشدی . تسلیم بوناره رد سنك آخیر قره حصارنه نه ازیره قدر
تخلیه ایتمکلری شهر ، قصبه کویلری شماراً باقراله . جمعت ایتمکلری ده وقتیله تعهد و تصمیم ایلمشلر ، مرتب بریلاره دخلنده حرکت
ایتمکلری وبك طبیعی اولاراق بو بیلانده ازیرك اهالی ده مطلوب اولدیغنی اکلانقده در .

٤ — بانغیه بیقاره محلات اطفاسنه اخراجیلرك دیکر محلاردن ده بانغیه چیقمسی . آرجه ١٤/٩/٢٨ کیجه
یتیشدیرلنده آتشه یانقسنك دویوسنه ظهور ایدن بانغیه دفعه نومره ٢٩ . طلا توماناغی ، اولاوچ ای سلاح
آتیلیغی و بربیرنه باطلاریغی و سلاح و بوجاسنه روغری قوشقاری وقت بیه آتیلیك سرعتله تاجیقلری کوردیکنی بیان ده
ایتمشلر . باغلقدرسته دولواولاراق بولونان بورونیوك انتخابنده بانغیه خائنلر طرفندن قصداً ایقاع ایدلدیکی
کوستریور .

٢ — بریغی تعاقب بیقاره بانغیه برلرنك قدر برلرنك قوجیانیا صوقلاری طیفاجه صورتده انتخاب ایلمسی ده اولجه
عصم بریلانه توفیقاً اجرا ایدلکده دلالت ایدر .

٣ — دشمنك یکنی بوردیغنده دکل کیجه سنه سقاریورده . جبغنده ده بویله بانغیه بایسی بونك کیبی دکل اسکیدنبری
برلشدیلری برلری باتماریغزم ایتسه اولدیغنی دیلدی .

٥ — قولاردنك تعقیب حرکاتنده تصارف ایتمکی یانسکوی و قصبه لرك اهالیسی ده بلزباد اولاراق بانغیه
بیناء تطماتیه برکده لعبه خرستیانلرطرفندن باجیلیغی و اولرك سوندیردیغی جالیشاری قوشنزده اتلاف و یا آتش
آلمه صورتیله اهاد ایتمکلری و بانغیه ایقاع ایدیلکه کوی و قصبه لرك اطفنده یاپلاسکنی قوردوغنه تشکیل ایدیلك
خاجه چیقمه ایستیدی اولدیرکلری سویلنیور .

برنجی قول اردو قوماندانی
میرلوا

٢٨/١٠/٥

[لوکلرده دیلدیرلمه کدر]

BELGE NU:10

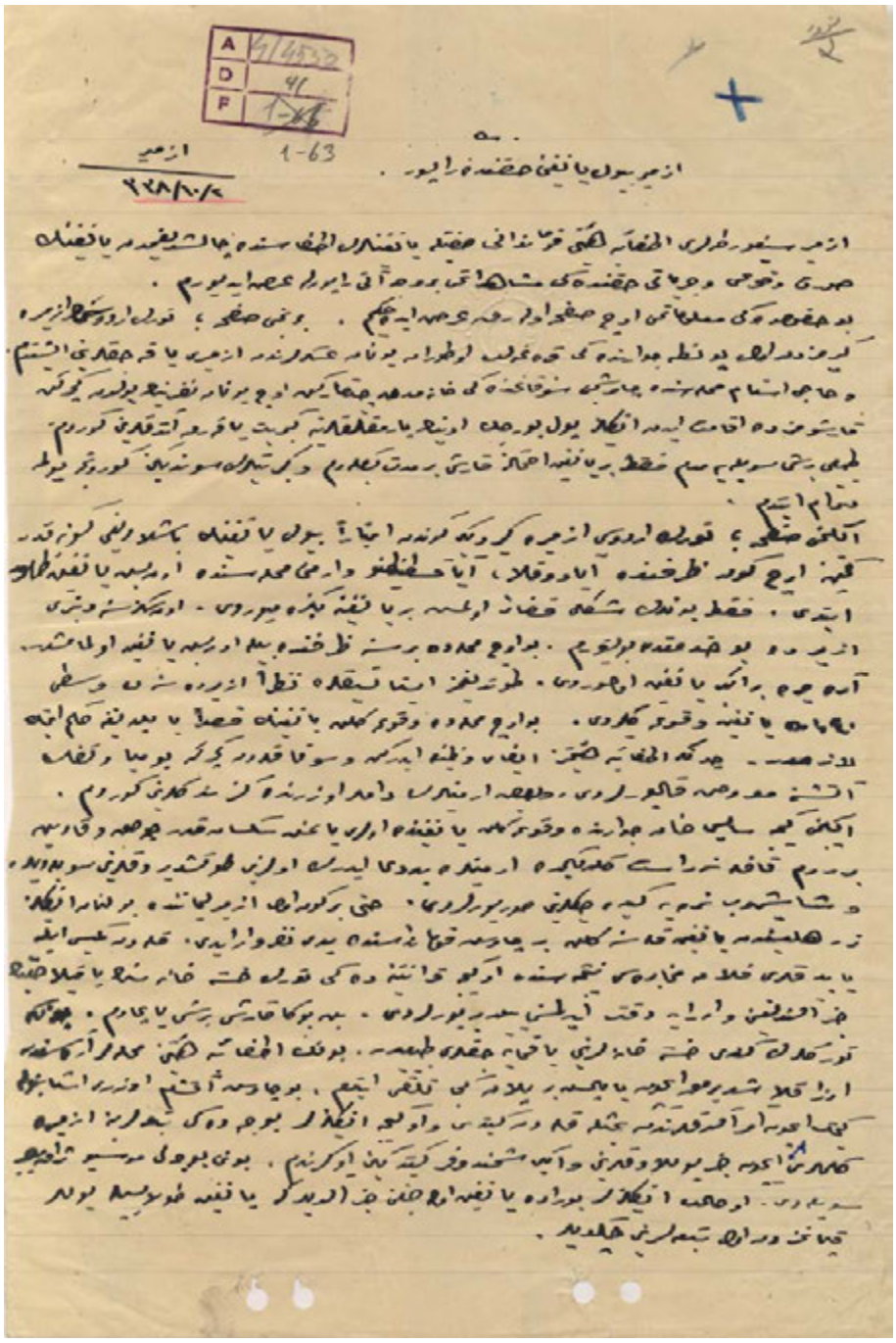

A 4/632
D 41
P 1-66
1-62

[illegible]

BELGE NU:11

بواسطه اطفائیه مرکزندن

۲۵-۱۰-۱۲

A	4/4337
D	91
F	1-68

1-60

ازمیر بیغورطه‌سی اطفائیه قومانداسی موسیو غره‌سفودیرك ازمیر بیوك باتغینی حفظنده‌کی راپورلری .

سوك حركات تمرضیه باشلادیغی زمان یونان ضابطان وافرادینك آغزارندن « بز ازمیری تورکلره براقمه‌ییور قاچیق اولور ایسه‌ك یاقاجغز » یقاجغز » تعبیرلری چیقیور ایدی . وهرزده سویلیورلردی . ۸ ایلول سنه ۳۸ کونی ساعت ۹ سکرمده ایکی یونان عسکرینك حاجی استان محله‌سنده چاوش سوقاغنده ایکی تومروك خانه‌لك قارشوسنده یونان وانکلیز تعبیرندن اولان « موسیوفول بورج » نك خانه‌سی حفاظتنه کیرکن برقوطی کبریتی آتشله‌یه‌رك « موسیوفول بورج » نك خانه‌سنك پنجره‌سندن ایچرو آتدقلرینی کوردم . طبیعی کندیمك سلامتی ایچون عسکره برشی سویله‌یه‌مدم . فقط کبریت سونجنه قدر نظارت ایتدم . وخانه صاحبی ثلاثه دوشورمامك ایچون خبر ویردم . ۹ ایلول سنه ۳۸ جمعه ایرتسی کونی ساعت ۲ سکرمده تورکیا اردوسنك سواری قطعاتی ازمیر قصبه‌سنه کیرمه‌کله عسکره هیچ بر وقوعات ظهور ایتمدیکنی کوردم . ۱۰ ایلول سنه ۳۸ پازار کونی انکلیز بکلك واپورندن برچاوش ایله سکز انکلیز نفری یانلرینه قهوه‌سنه قدر کلدیلر قهوه چیقدیلر وواپور ایله قهوه‌دن قالمه ایله محاره ایتدیلر . محاره‌لری ایرتسی کونه قدر دوام ایتدی . ۱۱ ایلول سنه ۳۸ تاریخنده انکلیز چاوشی التده یرکافند ایله بکا کلدی وبدی که کی قوماندانیله اولان محاره‌مز یوزندن عبارتدر : « بو آقشام فرانسه‌دکی تورك خسته‌خانه‌نی یقاجقلردر » ایرتسی کونی ۱۲ ایلول سنه ۳۸ صباحی یوجه محله‌سنده مقیم اطفائیه قومیسیونی کاتبی موسیو (ژاك مسیر) ایچه یاریسی بوجه‌یه ایکی ترن کلدیکنی وبتون انکلیز مأمورلرینك سریعاً ازمیره نقل وکمی‌یه رکاب اولندقلری سویلدی . آکلادم که ازمیرك باشنه تعریف اولنمز قابل بیوك برفلاکت کلمکده‌در ویونان افرادینك سویله‌دکلری جیله‌جقدر . ۱۱ ، ۱۲ ایلول سنه ۳۸ تاریخنده اطفائیه افرادی یانلرینه قهوه‌سنه نوبت بکلرکن ارمنی کلیسه‌سنده ودیکر بر کسك موقعنده کی مینارلردن ارمنیلرك فعالیتلرینی دورین ایله تودیع ایدوب کا سویله‌ییلر عینی زمانده اطفائیه‌دن برقاچ نفر ارمنی کلیسه‌سنك جاك قهوه‌سندن ساعاتی تحت قراره آلنمش اولان یاروله‌لی محاره‌لر اولدیغنی کوردیلر .

۱۰ ، ۱۲ ایلول سنه ۳۸ ، قدر یکن اوچ کون ظرفنده ارمنی محله‌سندن ایچك محله‌سنه قدر چیقان یانغینلرك عددی ذیلینده مشاهده ایتدیکم احوال اطفائیه‌نك ۳۰ سنه‌لك استانبول جدوانده کوروناممشدر .

۱۱ ، ۱۲ ایلول سنه ۳۸ نصف الیلدن بر ساعت صکره ارمنی محله‌سندن یانغین چیقدیغنی خبر ویردیلر . اطفائیه افرادی یانغینه حرکت ایدرکن وروم خسته‌خانه‌سنی کیرکن ۱۲۰ : ۱۵۰ قدر چولوق جوجق و قادین سودومی آچی آچی باغریورلردی . نه باغریورسکز دیه سوردم : « ارمنیلر بزی یاقدیلر سلیس خانی ایچرو سنده اوطوریورز » دیدیلر . یونلر روم ایدیلر . خانه مجاور ارمنی خانه‌سنك دیوارندن ارمنیلرك بردلك آجدقلرینی ودلیکدن جوفیچه قاز دوکولك اوی آتشله‌دکلرینی سویله‌دیلر . یونلری صباحه قدر چیقماسوقاق ایچریسنده محافظه ایتدم . وصباحلین دوریه‌یه قسام ایتدم .

۱۳ ایلول سنه ۳۸ ساعت ۱۰:۳۰ اولده ارمنی محله‌سندن آتش ظهور ایتدیکی خبرینی ویردیلر . اطفائیه ایله برلکده کیدرکن ارمنی کلیسه‌سندن ۵۰ متره مسافه‌ده برارمنی خانه‌سنك یاندیغنی کوردم . خانه‌نك آتش قاپنده شدتلی و سدمه‌لی آتش چیقدیغنی کوردم . عبور اولونرن بر آز کری کیتدم . واطرافه سرایت ایتمامسی ایچون سوندیرمکه اوغراشیرکن ارمنی کلیسه‌سنده یانغین اولدیغنی خبر ویردیلر . افراد ایله کلیسایه کیتدم . کلیسانك باغچه قیوسندن کیرمك امکان خارجنده ایدی . دمیر پارماقلقلردن آتلادق وخورطومی کیبردك کلیسانك بنسالرنده آتش یوق ایدی . بالکز کوچوك رینسا جوارنده باغچه‌ده ایکیوز قدر باغلی اشیا بالیه‌سیله پاچاولار برره طویلانمش واوزرینه ایکیور تمنك وکلیلی جیخانه قونمش

ایدی . آتش‌ده یونلر آدمسندن چیقیور ایدی . عینی زمانده آتش ایچرسندن دوامی اغلاق ایتدیریلور ایدی، سوندرمکه چالیشدقی زکلیساده ایکن ازمنی محهسنده باصمه‌خانه قارشوسنده یانین اولدیغی خبر ویردیلر ، اطفائیه افرادیله برابر قوشدم وبرازمنی خلاصندن آتش چیقدیغی کوردم . آتشك اطفائیه جالیشیرکن صفوق چشمده یانین اولدیغی خبرنی ویردیلر. ایکی اطفائیه تفریق کیتدم . آتشی سوندردم . تکرار باصمه‌خانه‌دکی یانان خانه‌یه کیتدم . آتش ایچنده برطاقم سورمکلی اغلاقلر واردی وآتش کیتدکجه کسب شدت ایدییوردی . بوانناده ینه ازمنی کلیساسنك یاندیغی خبر ویردیلر . برطاقم اطفائیه افرادیله کیدوب صو ایله سوندرمکه چالیشیر ایکن ٣٠٠ متره اوزاقده وآرته سوقاقده‌کی درسکده برخانه‌نك یاندیغی خبرنی ویردیلر . التلری سوندرمکه اوغراشیرکن اطرافه باقدم وبرخانه‌دن دکل ازمنی محهسنك هر یرندن آتش چیقدیغی وهرحالده ٢٥ محله آتش موجود اولدیغی کوردم . بز آتش ایچرسنده قالدق وعینی زمانده هرطرفدن بکا قورشون صیقدیلر وآتش ایله آیلوقه اولدیغمزی کوروبجه بلنجیوریه دها کروه چکیلدك وآرته‌مزی آتش آلیان محلاره ویرمك آتشك دها کیرولره سرایت ایتمامسی ایچون اوغراشیوردق . بوانناده یانغینك دها کیرولردن چیقدیغی ویتون ازمنی محهسنك یاندیغی خبر ویردیلر . عینی زمانده آتشلر ایچرسنده دوامی اغلاق صداری ایشیدیلیور ایدی ، اوزمان بو آتشلری بر ایله سوندرمه‌نك امکان خارجنده اولدیغنی آکلادم ودرحال موقع قوماندانی کاظم پاشایه کیتدم وضعیتی آکلاتدم وهرحالده مواد اغلاقیه ایله صاغلام وپاپین بنانك هدم ایدلمسی وازمنی محهلرینك آیلوقه آتشه آلتمسی استرحام ایتدم . موقع قوماندانی برچاوش قوماندانسنده اوتوزقدر استحکام افرادی ویردی وقاپیون ایله پاپین محله کیتدك دها کیرودن محاور و یانلیان آیا دیکری محهسی حاملرینك هدمی ایچون حاضرلنمش مع‌مافیه دیوارلرك ضعیف اولمسی یوزندن وبنا بنفر یالکز دلیك آچیور ایدی ؛ دیوارلر هدم ایدیلمیوردی . آتشلرك دوام وکثرتندن خورطومار بوزولدی ویاندی . طولومبالر غیرقابل استعمال برحاله کلدیکی حالده ینه آتشك اطفائیه جالیشمقده ایکن یشتالیار باشنده آتش چیقدیغی خبرنی ویردیلر آتش قصبه‌نك هرطرفی ساردی . روزکارك دوام ایتمسندن یانغین کسب شدت ایدییوردی. بن ایسه مجبوری اولاوق اطفائیه‌نك مازمه وافرادنی آتش ایچندن چیقاردم وبرقچ طاقم تشکیل ایدوب آتش اولیان محلاردن ودها کیرولردن قپلر یاپمغه اوغراشدم . حالبوکه بن بوایشك قصداً یاپیلدیغنه قاعتم طولایسیله ١١ ایلول سنه ٣٨ تاریخنده اطفائیه قومیسیونی مجلسی رئیسی موسیو یونه کیتدم وقبله یونان خابعان وافرادینك کومزمك ایتدیکی خاطریه کلدکه بونك حقیقی برتزییف وقصد اولدیغنه ویتون ازمیر قصبه‌سنی کول حالنه کتیرمکه قرار ویردکلرینه ویتون موجودیتلرنی صرف واستعمال ایدمیجکلرینه قاعت تمام حاصل اولمشدی . بوقناعتمی کندیسنه آکلاتدم . بن سریست براقملرنی وازمیری بوریوك فلاکتدن قورتارمق ایچون لازمکلن مازمه ، افراد وحیوانات ونه لازم ایسه تدارك ایدلمسنه مساعده ایدلمسنی استرحام ایتدم . موسیو یون اطفائیه مجلسنی طوپلادی بن مجلس حضورنده وضعیتی قابله آکلاتدم . مجلس تکلیفاتمی عیناً قبول وبکا موطورلی طولومبه‌نك کرك قارشوسنده دائما انتظارده قالمسی امر ایتدی . بن ایسه ماکینه‌لی دکزه آتارلر وماکینه‌لی ایچرده غائب ایدرز احتمالیله بونکیفی قبول ایتدم . ایکی کون ظرفنده ممکن ایسه ازمیردن تدارك وایجاب ایدن تشکیلاتی اقا ایتدم ویتون موجودیتنه ازمیرك یانغیندن قورتولمسنه غیرت ایتدم . مع‌مافیه یانغینك ایکنجی کونی آتشلری سوندرمکه اوغراشیرکن بکا دخی قورشون صیقدیلر. آتیلان مرمیلرك بکا دائر یانغین طولومبه‌لرینه اصابت ایدوب یونلری دلیك دشیك ایتدکلری معرضنه اشبو راپور بالتنظیم تقدیم قلنور .

ازمیر سیغورطه‌لری اطفائیه قوماندانی

فرد سفودیچ

BELGE NU:12

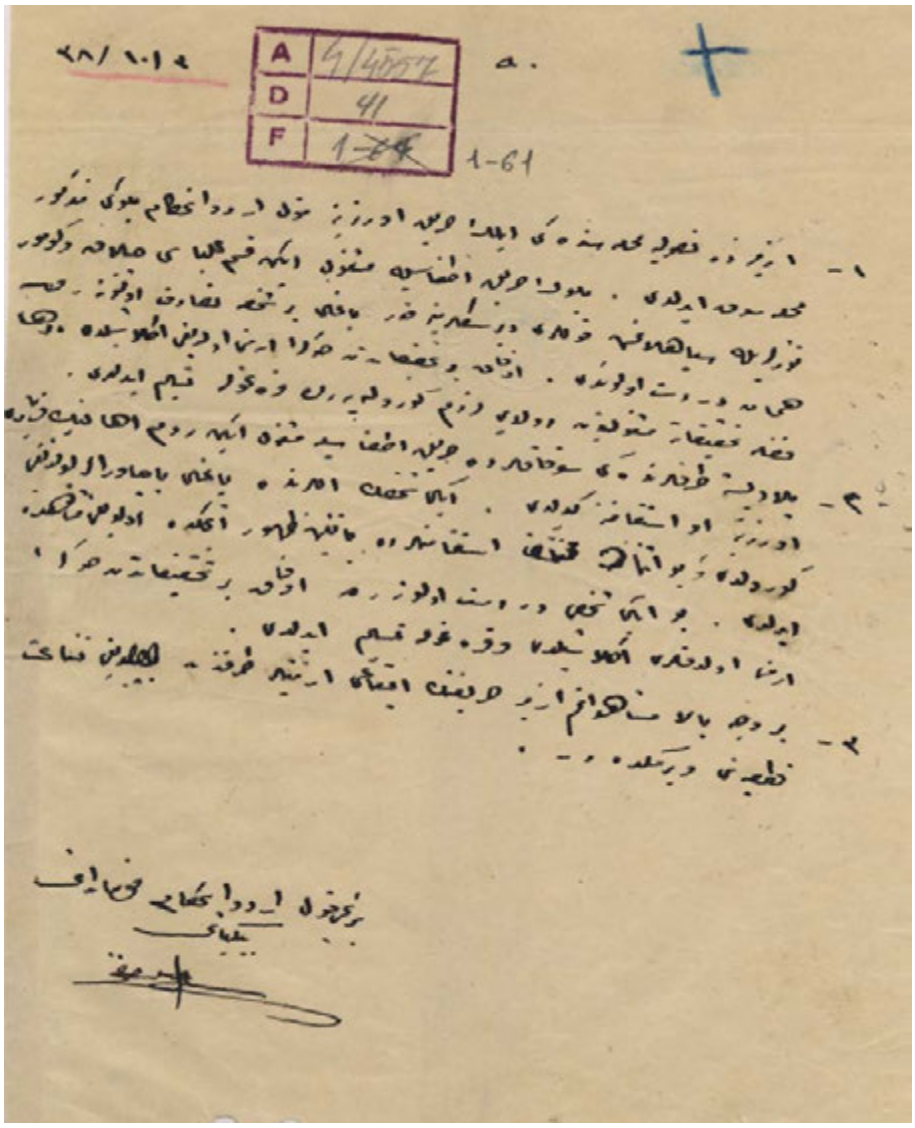

BELGE NU:13

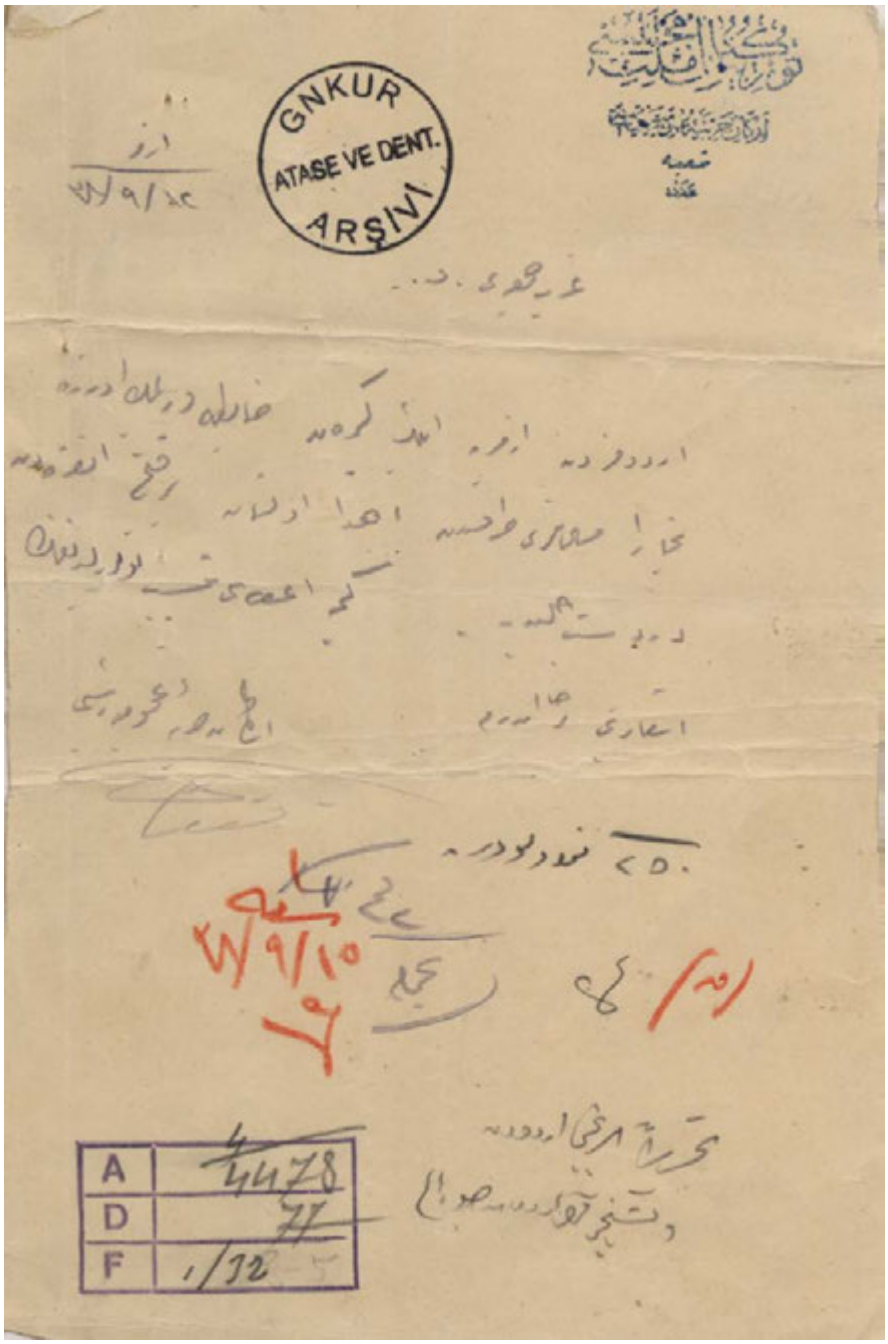

BELGE NU:14

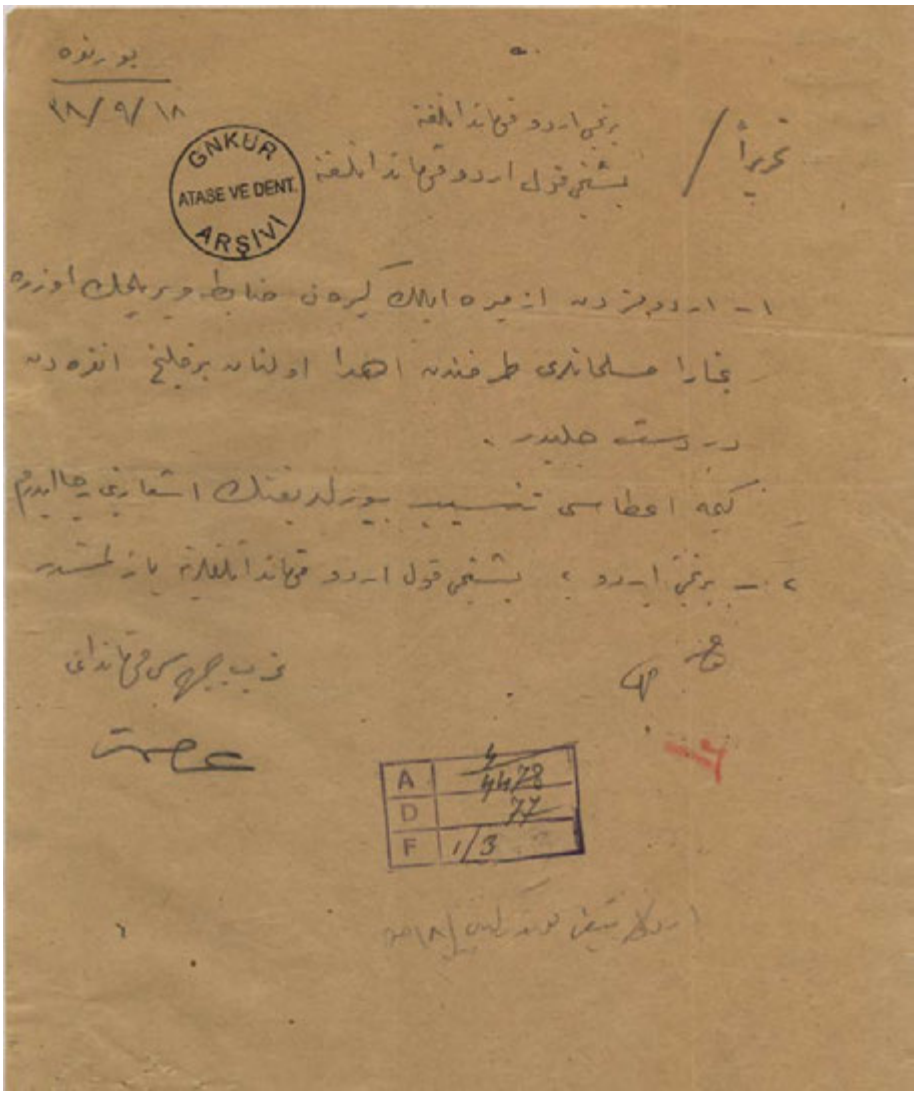

BELGE NU:15

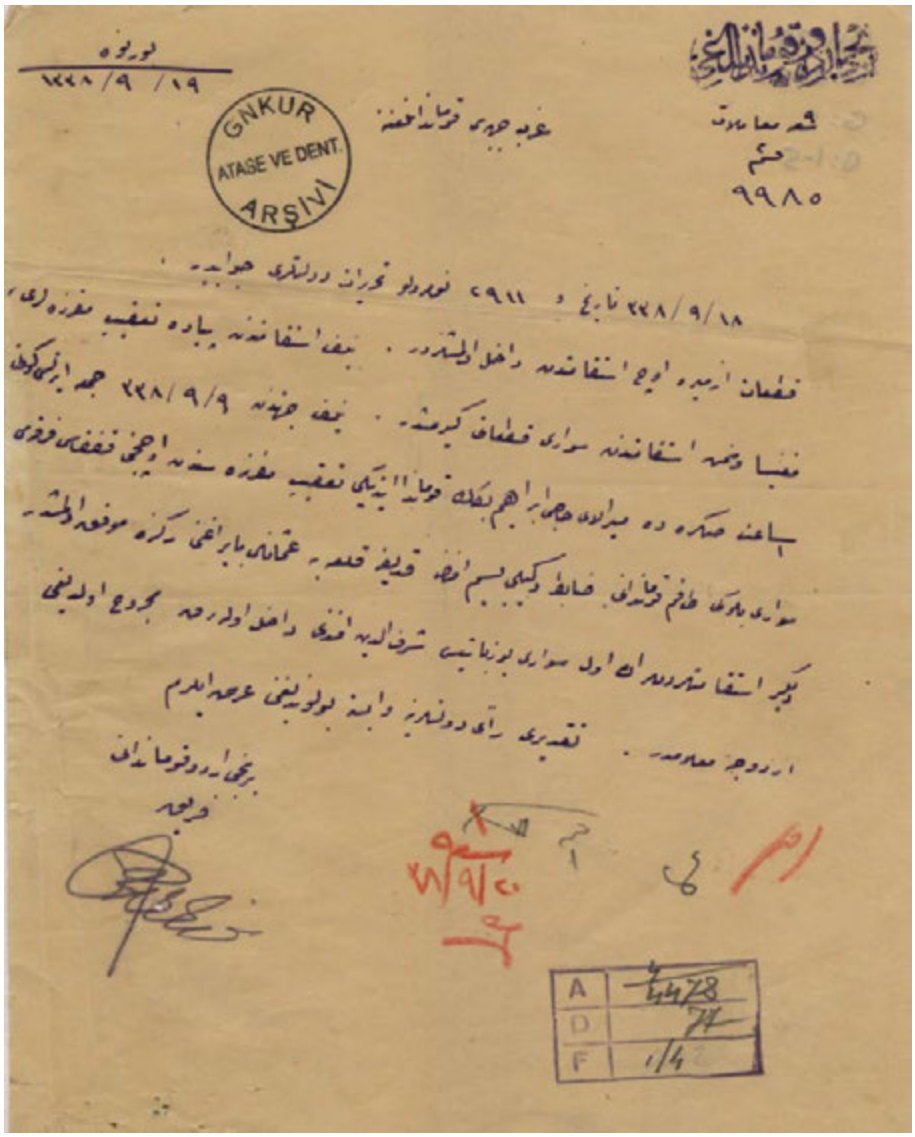

GNKUR
ATASE VE DENT.
ARŞİVİ

BELGE NU:16

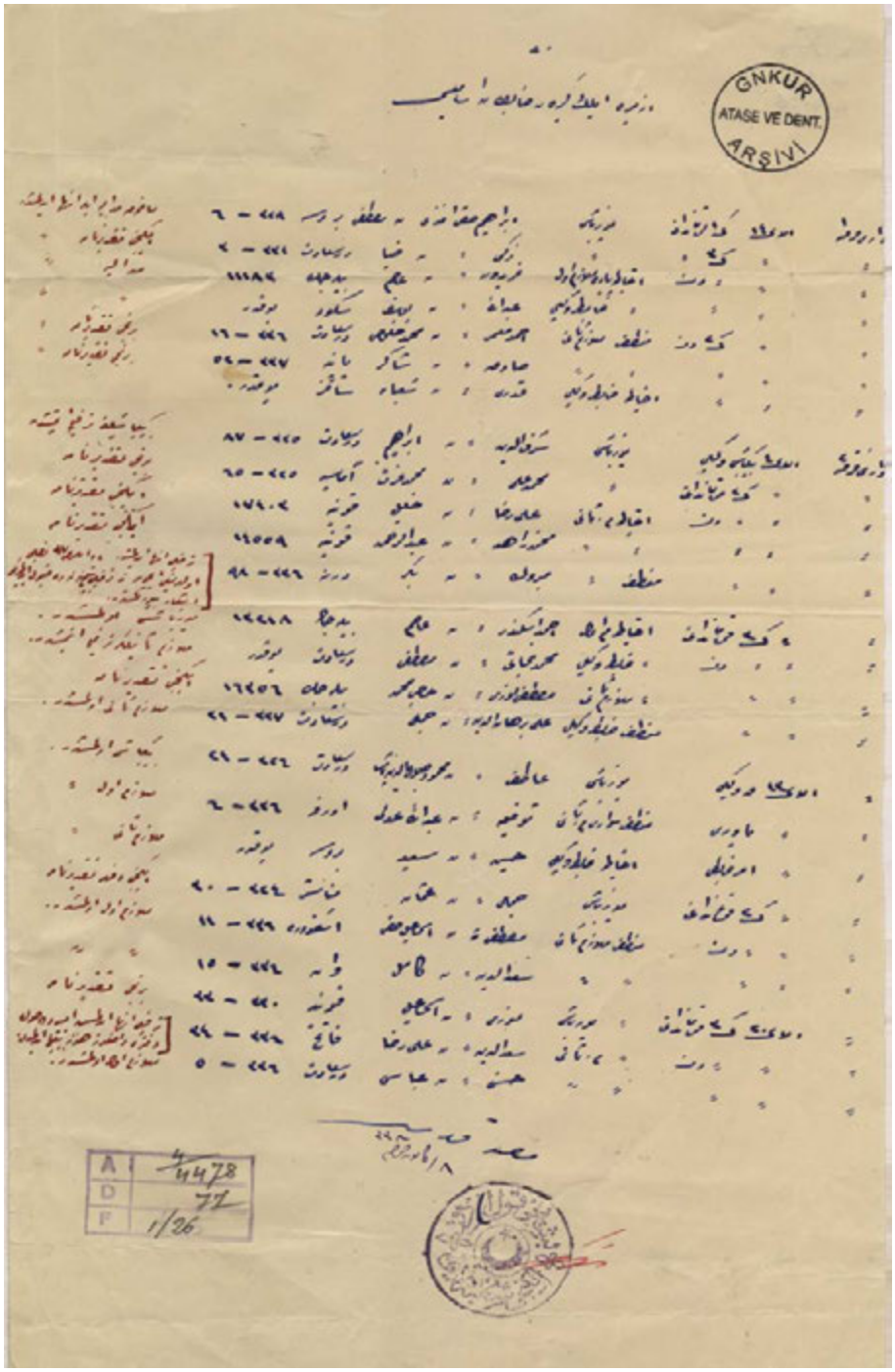

BELGE NU:17

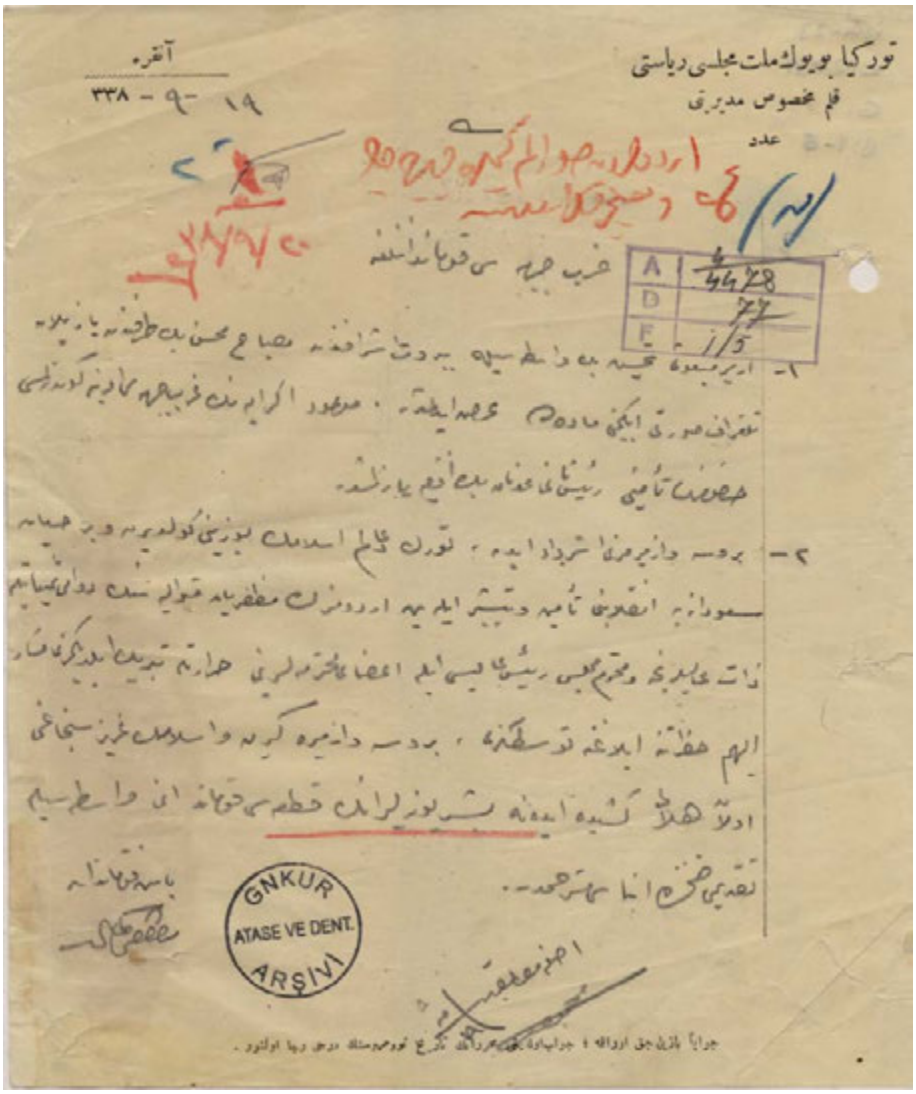

تورکیا بویوک ملت مجلسی ریاستی
قلم مخصوص مدیریتی

آنقره
۱۹ - ۹ - ۳۳۸

عدد

A 4428
D 77
F 1/5

GNKUR
ATASE VE DENT.
ARŞIVI

BELGE NU:18

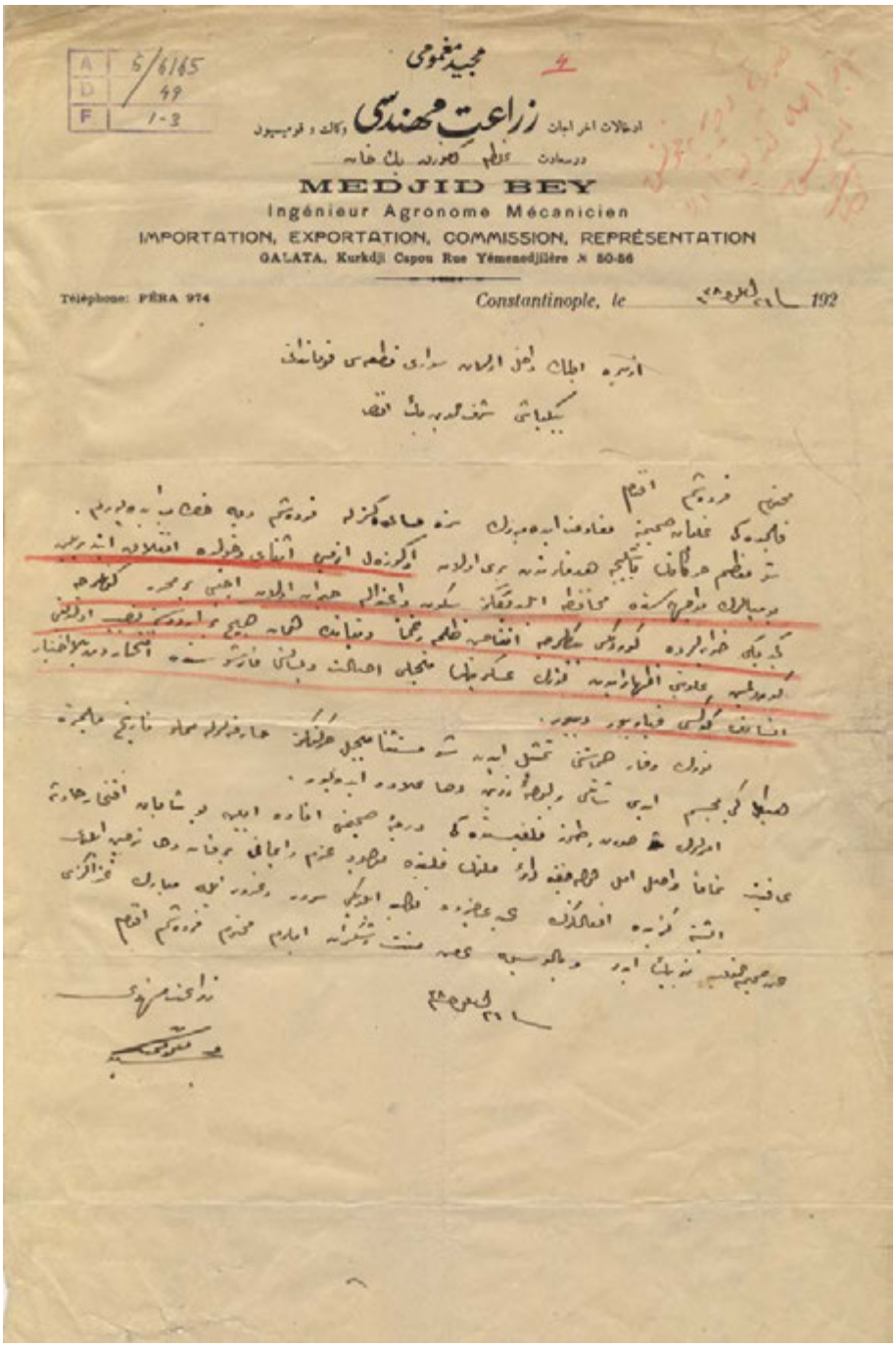

مجید مغموی

ادخالات اخراجات زراعت مهندسی وکالت و کومیسیون

دورسعادت اعظم کورده یک خانه

MEDJID BEY

Ingénieur Agronome Mécanicien

IMPORTATION, EXPORTATION, COMMISSION, REPRÉSENTATION

GALATA, Kurkdji Capou Rue Yémenedjilère N 50-56

Téléphone: PÉRA 974

Constantinople, le 192

BELGE NU:19

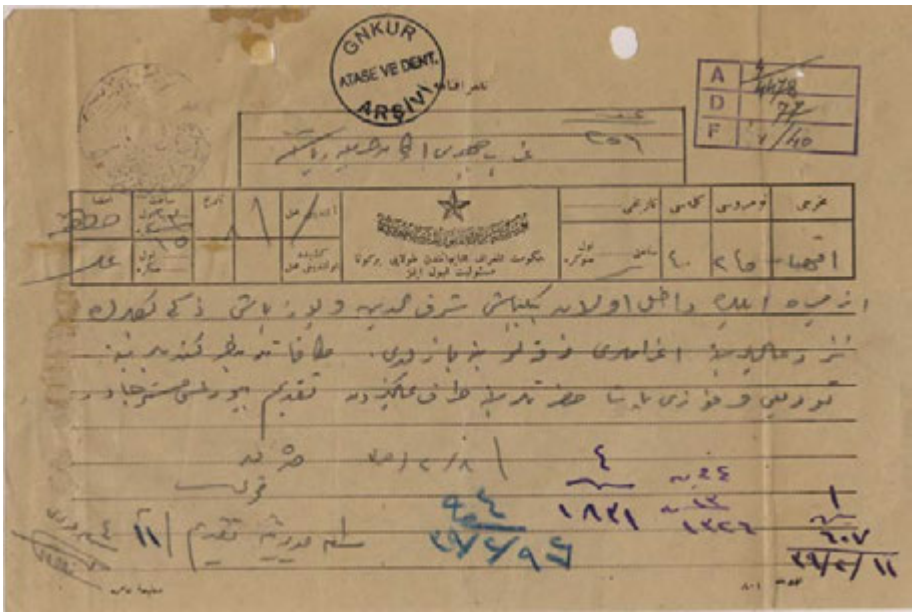

BELGE NU:20

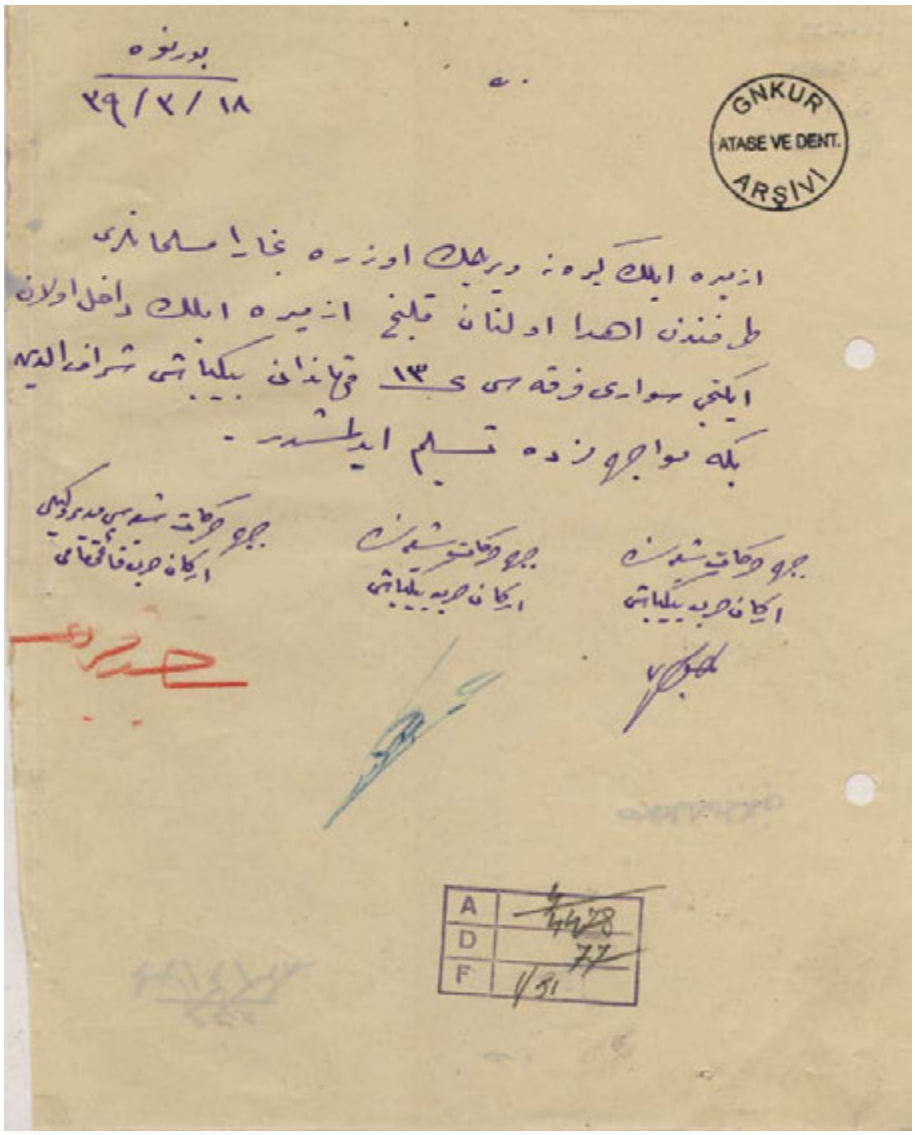

بورنوه
۲۹/۲/۱۸

GNKUR
ATASE VE DENT.
ARŞIVI

ازمیره ایلک کیره‌نه دیرلک اوزره بغداد سلمانلری
طرفندن اهدا اولنان تلغی ازمیره ایلک داخل اولان
ایکنجی سواری فرقه‌سی ۱۳ قیاداتی بیکباشی شرافالدینه
بکه مواجه‌زده تسلیم ایدلمشدر.

جمع وکالت شهبسی مدیر وکیلی
اکیاف حربه قاقتمای

جمع وکالت شهبسی
اکیاف حربه بیکباشی

جمع وکالت شهبسی
اکیاف حربه بیکباشی

A	4428
D	77
F	1/51

FOTOĞRAFLAR

Başkomutan Gazi Mustafa Kemal Paşa ve Fevzi Paşa İzmir'de[1]

[1] Fotoğraflar, Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi İstiklâl Harbi ve Atatürk Koleksiyonu Fotoğraf Albümlerinden alınmıştır.

Başkomutan Gazi Mustafa Kemal Paşa, İsmet İnönü ile İzmir yolunda

5. Kolordu Komutanı Fahrettin ALTAY

2. Süvari Tümen Komutanı Zeki SOYDEMİR

1. Kolordu Komutanı İzzettin ÇALIŞLAR

1. Süvari Tümen Komutanı Mürsel BAKÜ

14. Süvari Tümen Komutanı Suphi KULA

5. Kolordu Kurmay Başkanı Şükrü Bey

Mürettep Süvari Tümen Komutanı İbrahim ÇOLAK

5. Kolordu 2. Süvari Tümen Komutanı ve subayları

5. Kolordudan iki süvari

İzmir yolunda süvari birliği

5. Kolordu 2. Süvari Tümen komutanı ve karargâh subayları

Harekete hazırlanan süvari birliği

Harekete hazırlanan süvari birliği

5. Kolordu 1. Süvari Tümeninden bir bölük

İzmir yolunda süvari birliği

1. Ordu bölgesinde Yunan Ordusu tarafından tahrip edilen yerler

1. Ordu bölgesinde Yunan Ordusu tarafından tahrip edilen demiryolu köprüsü

1. Ordu bölgesinde Yunan Ordusu tarafından tahrip edilen yerler

1. Ordu bölgesinde Yunan Ordusu tarafından tahrip edilen yerler

1. Ordu bölgesinde Yunan Ordusu tarafından tahrip edilen yerler